

5/2014

KOINONIA

Časopis Teologického semináře
Církve adventistů sedmého dne

5/2014

KOINONIA

Časopis Teologického semináře
Církve adventistů sedmého dne

KOINONIA 5/2014

Časopis Teologického semináře Církve adventistů sedmého dne
Vychází dvakrát ročně.

Redakční rada: Marek Harastej (šéfredaktor), Daniel Hrdinka (výkon-
ná redakce), Luděk Svrček, Daniel Horničár, Petr Krynský, Jiří Tomášek,
Michal Balcar, Jiří Piškula, Jiří Lukeš

Vydává Teologický seminář Církve adventistů sedmého dne

Adresa redakce: Radvanice 29, 285 06 Sázava

IČ: 70835136

Telefon: +420 327 320 181

E-mail: tscasd@tscasd.cz

Webová stránka: <http://www.tscasd.cz>

Registrační číslo: MK ČR E 19758

ISSN 1804-641X

Technická redakce: Robert Prokopec

Vytiskla tiskárna ARTRON, s. r. o., Boskovice

Obsah

Editorial

Rozhovory

Kázání

Studijní a exegetické poznámky

Studie

Články

Dokumenty

Studentské práce

Představení odborné práce

Recenze

Diskuze

Obsah

Editorial

Marek Harastej.....	9
---------------------	---

Rozhovory

Ted N. C. Wilson: <i>Sobota nám pomáhá udržovat v paměti nádhernou budoucnost</i>	11
Jon L. Dybdahl: <i>Sobota je dnem uzdravování</i>	21

Kázání

Pavel Kostečka: <i>Úzká cesta</i>	25
Jan Fürst: <i>Jak rychle se z domu utíká, a náročně se vrací...</i> <i>aneb Jákob na cestách – Gn 27.–35. kapitola</i>	29
Daniel Marföldi: <i>Nasleduj ma! A on vstal a nasledoval ho</i>	35
Roman Hampacher: <i>Až na sám kraj nebes (aneb naše církev nevzkvétá)</i>	38

Studijní a exegetické poznámky

Jiří Beneš: <i>Mi 5,1–5</i>	40
Jiří Beneš: <i>Dt 30,15–20</i>	44

Studie

Roman Mach: <i>Co si počít se sobotou?</i>	47
Josef Hrdinka: <i>Zápas o vyváženost soboty</i>	53
Jiří Beneš: <i>Čím je ŠABAT znamením Hospodinovy smlouvy?</i>	64
Josef Dvořák: <i>Sobota jako akt svobody a osvobození</i>	70
Daniel Horničár: <i>Ježíšův postoj k sobotě podle Matúševho evanjelia</i>	80
Petr Krynský: <i>MÉ GENOITO – Naprosto ne!</i>	86
Petr Činčala: <i>Zachovávání soboty a nová generace adventistů</i>	94

Články

Jiří Tomášek: <i>Praktické zachovávání soboty (Postoje členů a výstupy z Mimořádné konference Českého sdružení církve adventistů)</i>	108
Jiří Piškula, Radomír Drobný, Eliáš Lovecký, Jan Polášek, Roman Hampacher: <i>Prožívání soboty v historii</i>	112
Pavla Šustková: <i>Děti a sobota</i>	117
Jiří Beneš: <i>Výchova syna k rezistenci na vlivy cizí kultury podle Př 24,13–20</i>	123

Oldřich Svoboda: Lunární sobota: <i>Staletá pravda, nebo omyl?</i>	129
Daniel Hrdinka: <i>Životní spokojenost kazatelů církve adventistů v České republice</i>	135

Dokumenty

<i>Jak zachovávat sobotu (Dokument přijatý na 55. zasedání Generální konference v Indianapolis v roce 1990)</i>	144
---	-----

Studentské práce

Vučetić Milenko: <i>Starý a Nový Adam</i>	157
---	-----

Představení odborné práce

Roman Mach: <i>Telling so much by writing so uniquely? The literary macrostructure of the Apocalypse analysed on the basis of the book's open literary nature (Daniel Horničár)</i>	171
Jiří Beneš: <i>Exodus 28 a 39, Příspěvek k exegezi kultických látek (Josef Dvořák)</i>	178

Recenze

Petr Pokorný, Ulrich Heckel: <i>Úvod do Nového zákona (Jiří Beneš)</i>	186
Vokoun Jaroslav: <i>Číst Bibli zase jako Bibli (Josef Dvořák)</i>	189

Diskuze

Světlana Dobešová Krynská, Pavel Ranzi, Karol Badinský, Martin Krynský, Petr Staš, Jakub Chládek, Bohuslav Zámečník, Marek Riečan, Karel Staněk	193
---	-----

Table of Contents

Editorial

Marek Harastej.....	7
---------------------	---

Interviews

Ted N. C. Wilson: <i>The Sabbath Helps us Remember the Beautiful Future</i>	16
Jon L. Dybdahl: <i>Sabbath is a Day of Healing</i>	23

Sermons

Pavel Kostečka: <i>The Narrow Path</i>	25
Jan Fürst: <i>It Is Easy to Leave, Much Harder to Return...</i> <i>Or Jacob On the Road – Gn Chapters 27–35</i>	29
Daniel Marföldi: „Follow Me.“ <i>And He Got Up and Followed Him</i>	35
Roman Hampacher: <i>To the Ends of Heaven (or Our Church Does Not Thrive)</i>	38

Studies and Exegetical Notes

Jiří Beneš: <i>Micah 5:1–5</i>	40
Jiří Beneš: <i>Dt 30:15–20</i>	44

Research Papers

Roman Mach: <i>How Shall We Handle the Sabbath?</i>	47
Josef Hrdinka: <i>The Sabbath: The Struggle for Balance</i>	53
Jiří Beneš: <i>How Does the Shabbat Constitute the Sign of the Lord's Covenant?</i>	64
Josef Dvořák: <i>The Sabbath as an Act of Freedom and Deliverance</i>	70
Daniel Horničár: <i>Jesus' Attitude towards Sabbath</i> <i>According to the Gospel of Matthew</i>	80
Petr Krynský: <i>MĚ GENOITO – BY NO MEANS!</i>	86
Petr Činčala: <i>Sabbath Keeping and the Upcoming Generation</i> <i>of the Seventh-day Adventists</i>	94

Articles

Jiří Tomášek: <i>The Practice of Sabbath Keeping (Attitudes of the Local Church Members and the Outcome of the Irregular Czech Conference Session of the SDA)</i>	108
---	-----

Jiří Piškula, Radomír Drobný, Eliáš Lovecký, Jan Polášek, Roman Hampacher: <i>Experiencing the Sabbath in History</i>	112
Pavla Šustková: <i>Children and the Sabbath</i>	117
Jiří Beneš: <i>Raising a Son to be Resistent to the Influence of Foreign Cultures According to Proverbs 24:13–20</i>	123
Oldřich Svoboda: <i>Lunar Sabbath: Ancient Truth or Contemporary Lunacy?</i>	129
Daniel Hrdinka: <i>Life Satisfaction of Seventh-day Adventist Church Pastors in the Czech Republic</i>	135

Documents

<i>How to Keep the Sabbath (a General Conference Document Approved on 55th Session in Indianapolis in 1990)</i>	144
--	-----

Student Papers

Vučetić Milenko: <i>The Old and the New Adam</i>	157
--	-----

Introducing Scholarly Papers

Roman Mach: <i>Telling So Much by Writing So Uniquely? The Literary Macrostructure of the Apocalypse Analysed on the Basis of the Book's Open Literary Structure (Daniel Horničár)</i>	171
Jiří Beneš: <i>Exodus 28 and 39, A Contribution to the Exegesis of Fabrics in the OT (Josef Dvořák)</i>	178

Book Reviews

Petr Pokorný, Ulrich Heckel: <i>Úvod do Nového zákona (Jiří Beneš)</i>	186
Vokoun Jaroslav: <i>Číst Bibli zase jako Bibli (Josef Dvořák)</i>	189

Discussion

Světlana Dobešová Krynská, Pavel Ranzi, Karol Badinský, Martin Krynský, Petr Staš, Jakub Chládek, Bohuslav Zámečník, Marek Riečan, Karel Staněk	193
--	-----

Sobota

Marek Harastej

Pouze dvě doktríny byly pro první adventisty tak důležité, že si je vetkli do samotného názvu. Učení o druhém příchodu Ježíše Krista a svěcení soboty jako dne odpočinku Hospodina, našeho Boha. Právem má tedy v adventismu důraz na svěcení soboty vysokou prioritu. Z těchto důvodů jsme ji učinili tématem konference Teologického semináře, která se uskutečnila 8. 12. 2013 v Praze. Příspěvky přednesené na této konferenci tvoří základ Koinonie, již v pořadí páté. Koinonia však nabízí podnětů k přemýšlení mnohem více, za což patří autorům naše poděkování.

Dříve než představím celé číslo, vnímám jako nutné vymezit určité mantinely. Páté číslo Koinonie si neklade za cíl systematicky popsat učení o sobotě ani se nestaví a nechce stavět do pozice oficiálního hlasu církve. Časopis je jedním z hlasů, který chce přispět do diskuze v naší církvi o tomto pro nás tak důležitém tématu. Není ani hlasem jednohlasným a nesnažíme se, aby byl. Redakční rada úmyslně nechává zaznít hlasy konzervativní i liberální. Dává prostor autorům, aby vyjádřili své postoje a myšlenky svobodně, bez nutnosti je vždy uzavírat, ale někdy i nechávat otevřené pro další domýšlení a diskuze. Logicky ne vždy všichni z redakční rady plně souhlasí se všemi příspěvky, které zveřejňujeme, ale dáváme na půdě tohoto časopisu prostor pro akademickou svobodu vyjádřit se a formulovat otázky i odpovědi pro autory podstatné.

Jsem velice rád, že vám mohu představit obsah Koinonie číslo pět.

Je nám ctí, že nám pro toto vydání poskytl rozhovor předseda Generální konference Církve adventistů sedmého dne Ted N. C. Wilson. Vážíme si času, který si vyhradil pro náš časopis, a věříme, že myšlenky a postoje představitele celosvětové adventistické církve budou pro čtenáře zajímavé a podnětné. Stejně jako druhý rozhovor s dlouholetým profesorem spirituality na Walla Walla University a Andrews University (USA) Jonem Dybdahlem.

Jako inspirace, věříme, budou sloužit kázání čtyř kazatelů naší unie – Pavla Kostečky, Jana Fürsta, Daniela Marföldiho a Romana Hampachera.

Hlubší ponor do textu nabízí ve svých dvou příspěvcích Jiří Beneš v rubrice Exegetické poznámky.

Rubriky Studie a Články jsou až na dva příspěvky věnovány tématu soboty. Své příspěvky byli ochotni uveřejnit Roman Mach, Josef Hrdinka, Jiří Beneš, Josef Dvořák, Daniel Horničár, Petr Krynský a Petr Činčala. Střídají se zde přístupy praktické teologie s biblistikou, Starý zákon s Novým zákonem, pohled religionistický se statistikou.

Rubrika Články tuto paletu rozšiřuje o příspěvky z oblasti pedagogiky nebo historie. Není smyslem představovat zde jednotlivé příspěvky, ke kterým si, věřím, čtenář najde cestu sám. Dovolím si upozornit na určitý jednotící prvek. Dal by se snad shrnout do hesla, které si dal jako název svého příspěvku Josef Hrdinka – Zápas o vyváženost soboty. Právě důraz na vyváženost praktického přístupu ke svěcení soboty je něco, co se prolíná většinou příspěvků. Nemáme odpovědi ani recepty na konkrétní otázky, ale vnímáme jako pozitivní, že se tyto otázky alespoň předkládají.

Dovolím si speciálně upozornit na příspěvek Jiřího Tomáška. Shrnuje některá statistická data průzkumu, který mezi činovníky sborů Českého sdružení udělalo vedení tohoto sdružení, a závěry, ke kterým dospěla mimořádná konference tohoto sdružení, která se tématu soboty mimo jiné věnovala. Může být zajímavé srovnat tato data s průzkumem, který provedl v naší unii Petr Činčala. Respondenty byli mladí lidé z Církve adventistů sedmého dne.

Podobný „generační“ pohled na otázku soboty nabízí Jiří Piškula zprostředkovávající pohled čtyř adventistů, kteří popisují svůj postoj ke svěcení soboty v určitých úsecích let minulých.

Z tematiky soboty vybočují příspěvek Jiřího Beneše, reflektující část látky dvacáté čtvrté kapitoly knihy Přísloví, a Daniela Hrdinky, prezentující závěry výzkumu mezi kazateli naší církve týkající se životní spokojenosti.

Jako oficiální postoj zveřejňujeme v plném znění dokument přijatý na Generální konferenci v Indianapolis v roce 1990 s názvem Jak zachovávat sobotu.

Jako časopis Teologického semináře pravidelně uveřejňujeme odborné práce nejen učitelů, ale také studentů. Ty v tomto vydání reprezentuje student třetího ročníku dálkového studia Teologického semináře, slovenský kazatel Milenko Vučetić.

V rubrice vyhrazené představení odborné práce je nám ctí představit dvě dizertační práce učitelů naší školy. Ta první je „čerstvá“ a uzavřel jí svá doktorská studia Roman Mach. Druhá je data trochu staršího a představuje dizertační práci Jiřího Beneše.

Koinonii uzavírají rubriky věnující se recenzím a diskuzi. V diskuzi jsme se věnovali opět tematice soboty a oslovili jsme řadu osobností z naší církve i mimo ni. Všem zúčastněným děkujeme za ochotu k odpovědi.

Věřím, že četba KOINONIE bude pro vás přínosem a obohacením a snad i přispěje k vašemu osobnímu hledání způsobu jak slavit sobotu – Boží den.

Sobota nám pomáhá udržovat v paměti nádhernou budoucnost

Ted N. C. Wilson (Předseda Generální konference církve adventistů)

Tento rozhovor poskytl bratr Ted Wilson přímo redakci časopisu Koinonia a odpověděl na otázky, které mu byly zaslány v souvislosti s tématem o sobotě, jemuž se věnuje toto číslo časopisu.

Co znamená sobota pro tebe osobně?

Sobota, sedmý den, je jedním z největších Božích darů, který věnoval svému stvoření. Bůh stvořil sobotu, abychom si Jej v tomto dni připomínali jako svého Stvořitele. Představuje Boží autoritu vládce vesmíru a vládce našich životů. Sobota poskytuje odpočinek od běhu každodenních povinností a obnovuje věřícím lidem vědomí Boží přítomnosti v jejich životech. Sobotou vyvrcholilo šestidenní stvořitelské dílo, které se odehrálo v historicky nedávné době. Zachovávání soboty jako sedmého dne se stane znamením věrnosti těch, kdo se budou hlásit k Bohu v době, kdy se proti němu postaví lidé, kteří budou svítit jiný den týdne, jenž bude znamením vzpoury proti Bohu. Sobota jako sedmý den týdne tedy představuje zvláštní Boží pečeť označující Boží věrný ostatek

doby konce. Sobota je dnem bohoslužby a ukázkou toho, že chceme s láskou následovat Krista. Je dnem uctívání Hospodina, společenství s věřícími, služby druhým lidem, časem získávání lepšího pochopení Boha prostřednictvím Jeho další „knihy“ – přírody – a je časem k využívání příležitostí duchovně ovlivňovat druhé lidi. Západem slunce v pátek večer po celou dobu 24 hodin do západu slunce v sobotu večer (Lv 23,32; Neh 13,19) začíná svatý čas, nádherná atmosféra zvláštního nebeského požehnání. Sobota je významným znamením Boží autority. Ellen Whiteová v knize Testimonies to Ministers na stranách 136–137 napsala: „Bůh stvořil svět v šesti doslovných dnech a sedmý den odpočinul ode všeho díla, které vykonal. Tímto dal lidem šest dnů pro jejich práci. Tím, že oddělil sobotu, Bůh dal lidem

památník. Neoddělal kterýkoliv jeden den v týdnu, ale jeden specifický den – sedmý den. Zachováváním soboty prokazuje, že uznáváme Boha jako živého Boha, Stvořitele nebe a země. V sobotě není nic, co by jakkoliv omezovalo některou skupinu lidí. Sobota byla dána všem lidem. Máme ji využívat ne pro nečinnost, ale k přemýšlení o Božím díle. To znamená, že máme prožívat Boží výrok: „Já jsem Hospodin, já je posvěcují.“

Jak tvůj způsob zachovávání soboty ovlivňuje tvou každodenní spiritualitu?

Sedmý den – sobota – definuje adventistům celý týden. Je památkem, který se každý týden opakuje. Všechno má nějaký vztah k sobotě a jejímu „odpočinku“. I když v určitém smyslu sobota není pro kazatele dnem „odpočinku“, znamená změnu a omezení aktivit pracovního týdne a pomáhá nám prožívat vztah s Bohem velmi přímým způsobem. Umožňuje nám tak „přetavit“ sobotní požehnání do celého týdne. Během soboty nás Bůh „nabíjí“, abychom mohli uplatňovat Jeho požehnání během týdne a prokazovat mu úctu za to, že nás stvořil a že nám ze své milosti a svojí mocí opětovně přetváří naše srdce, aby bylo čisté. V Ez 20,12 je zapsáno, že sobota je dnem posvěcení. Ve verši 20 je zaznamenáno, že sobota je znamením, které prokazuje, že známe Boha.

Občas bylo zvykem vymezovat svěcení soboty negativně. Jakým způsobem bys definoval sobotu pozitivně? Jak bychom v dnešní společnosti měli zachovávat sobotu pozitivním způsobem?

Sobota má být den radosti a štěstí v Pánu Bohu. Je to den bohoslužby, kdy se nevěnujeme běžným pracovním aktivitám, které děláme během zbývajících šesti dnů. V Ex 20,8–10 je zapsáno: „Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. Šest dní bu-

deš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinku Hospodina, tvého Boha...“ Je naprosto jasné, že v sobotu nemáme vykonávat běžnou práci. Měli bychom se vyhýbat činností, které jsou spojené se zaměstnáním či podnikáním, nakupování a prodávání, obecnému plánování práce, rozhovorům o světských záležitostech, práci na zahradě nebo kolem domu apod. Verš 10 dále říká, že by to neměl dělat ani nikdo z domácnosti, za kterou neseme odpovědnost. Toto přikázání je ve skutečnosti osvobozující, protože člověka osvobozuje od otročení normálním pracovním činnostem šesti zbývajících dnů. Představuje nádherné uvolnění od tlaků a stresů běžných pracovních aktivit. Principem je, že sobota je den oddělený a posvěcený Bohem, a proto bychom ho neměli znehodnocovat běžnou pracovní činností. Jak úžasné požehnání můžeme získat během dne, který není ovlivněn žádnými světskými vlivy, jako jsou noviny, časopisy, televize, internet, sportovní aktivity atd. Samozřejmě, že s pomocí moderních technologií můžeme přijímat adventistické programy v televizi nebo přes internet, ale můžeme se naštěstí ušetřit toho, že budeme kontrolovat světské vlivy, a namísto toho se můžeme zaměřit na věčné a duchovní hodnoty.

Jak jsi představoval sobotu svým vlastním dětem, aby pro ně byla dnem osvobození a ne svazování, svátkem svobody, nikoliv dnem zákazů?

Naše tři vzácné dcery prožily dětství na Pobřeží slonoviny, ve Spojených státech a v Rusku, protože jsme bydleli ve všech těchto zemích. Zažily sobotu v různých kulturách, ale byla to pro ně pozitivní a šťastná zkušenost. Naučily se těšit do sobotní školy a do sboru, kde se mluvilo francouzsky, rusky a anglicky. Sobota byla hezká i proto, že jsme byli vždycky s nimi

(když jsem byl na cestách, tak s nimi byla moje žena Nancy). Kladli jsme velký důraz na uctívání Boha společně s jinými lidmi a kladli jsme důraz i na přírodu jako na další „Boží knihu“. V průběhu času jsme navštěvovali různé sbory, v sobotu odpoledne jsme rádi chodili na procházky do přírody, prožívali jsme společenství s věřícími, četli jsme si příběhy, zpívali písně, jedli zvláštní chutná jídla – dělali jsme řadu aktivit při prožívání soboty. Sobotu pro ně byla mimořádným dnem a my jsme vděční Bohu za tuto velmi pozitivní zkušenost, kterou jsme získali. Učili jsme je respektovat Boží slovo a ducha prorocktví (v knihách Ellen Whiteové), povzbuzovali jsme je, aby si vytvořily svůj osobní způsob pobožnosti s Pánem, a sledovali jsme, jak se rozhodují následovat Krista. První dcera byla pokřtěná v Africe, druhá ve Spojených státech a třetí v Rusku. Dnes jsou všechny vdané, mají vlastní děti, milují Pána Boha, jsou věrnými adventistkami sedmého dne, jsou aktivní ve svých sborech a vychovávají své děti tak, aby se dokázaly těšit z požehnání soboty. Tak, jak to vyjadřuje Písmo v knize Přísloví 22,6: „Zasvěť už dítě do jeho cesty, neodchýlí se od ní, ani když zestárne.“ Sobotu je dnem, který sjednocuje rodinu. Snažte se o to i ve své rodině.

Jak církev adventistů dodržuje sobotu po celém světě? Existují rozdíly mezi kulturami?

Jistě existují určité malé rozdíly v různých kulturách, avšak ve většině světa se zachovává sobota podobně, protože všichni čerpáme ze stejného Božího slova. Úctu ke svatosti a prožívání soboty ustanovil sám Pán Bůh. Ježíš v Janově evangeliu 16,13 zaslubuje: „Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy...“ Duch svatý nás skutečně uvádí do veškeré pravdy a vede nás i v pochopení pravdy o tom, proč lidé svěťují sobotu na celém

světě s velkým respektem a úctou. Ano, můžeme zpívat odlišné písně, hrát na různé nástroje, různě se oblékat, setkávat se v rozmanitých budovách... Když však navštívíte shromáždění Církve adventistů sedmého dne kdekoli na světě, cítíte se jako ve své rodině, protože svěťují sobotu podobně a vyznávají stejné body víry.

Sobotu je zřejmě nejvýraznější rys naší církve vnímaný společností. Domníváš se, že ho zdůrazňujeme dostatečně?

My sobotu opravdu nemusíme příliš zdůrazňovat, protože je natolik odlišná od toho, čemu věří jiní, že se automaticky stává výrazným faktorem. Přesto však potřebujeme s druhými lidmi aktivně sdílet krásu a požehnání soboty. Potřebujeme, aby si lidé uvědomili, že my sobotu zachováváme pouze „zákonicky“ jako jedno z pravidel, ale že sobotu zachováváme z Boží moci, protože milujeme našeho Pána. Byl to Bůh, kdo požehnal a posvětil sobotu (Gn 2,3). Odpočinul poté, co stvořil všechny věci (Žd 1,2; Ef 3,9; J 1,1–3.14). Ježíš během pozemské služby světil sobotu (Mt 12,10–13; L 13,14.15), stejně jako Pavel (Sk 17,2) i ostatní učedníci. Tím, že dnes navštěvujeme sobotní školu a bohoslužbu v sobotu, tím, že nevykonáváme práci a běžné denní aktivity, které můžeme vykonávat kterýkoliv běžný den, přirozeně ukazujeme, že máme jiný vztah k Bohu a že Jej uctíváme jako Stvořitele a Vykupitele. Toto může být mocnou ukázkou našeho poslušného života s Pánem. Při vydávání svědectví jiným bychom měli nejdříve vyzvednout Krista a Jeho spravedlnost a pak jim představit Jeho obohacující sobotní den. Můžeme jim zdůraznit krásu soboty a odpočinek od náročného tempa dnešního života, který sobota nabízí. Sobotu je jedinečnou příležitostí jak lidem pomoci, aby se opravdově spojili se svým Stvořitelem a Bohem. V sobotu můžeme

pomáhat druhým, navštěvovat starší lidi a ty, kdo nemohou přicházet do shromáždění. Můžeme povzbudit smutné a sklíčené. Podobně jako Kristus a učedníci můžeme dobrými činy vykonanými v sobotu představit lidem Krista a Jeho spravedlnost. Některé velmi dobré myšlenky o sobotě můžeme načerpat v knize Touha věků ve 29. kapitole nazvané Sobota. Na straně 181 je uvedeno: „Sobota bude radostí pro každého, kdo ji přijímá jako svědectví Kristovy stvořitelské a vykupitelské moci.“ (The Desire of Ages, 289) Užitečné informace je také možné najít i v knize Velké drama věků ve 25. kapitole nazvané Boží zákon je nezměnitelný. Na straně 295 je napsáno: „V závěru zápasu mezi dobrem a zlem se celé křesťanstvo rozdělí na dvě skupiny – jednu budou tvořit lidé, kteří zachovávají Boží přikázání a věrnost Ježíši, a druhou ti, kdo uctívají šelmu, její sochu a přijímají její cejch.“ (The Great Controversy, 450) Sobota se stane rozlišovacím znamením Boží církve a Jeho lidu závěrečných dnů.

Mnoho členů církve vnímá otázku svěcení soboty i ve vztahu ke knize Zjevení jako projev věrnosti Bohu v době konce. Vnímáš, že sobota v současné době sehrává takovou zásadní roli?

Protože Kristus je Pánem soboty (Mk 2,27.28), je důležité, abychom ctili a zachovávali sobotu za všech okolností. Bůh chce, abychom sobotní bohoslužbou svědčili o skutečnosti, že Bůh je Stvořitel. Satan se pokusil zastřít pravdu o sobotě, protože právě ona je Božím znamením Jeho autority a moci. Pomocí svědectví našich životů Bůh vybízí lidi k návratu k pravé bohoslužbě, aby Jej uznali jako Stvořitele – toho, kdo stvořil tento svět nedávno, během šesti doslovných dnů završených sedmým dnem, sobotou. Tento doslovný sedmidenní cyklus nebyl od stvoření světa nikdy narušen.

Během doby těžkostí, která bude bezprostředně předcházet Ježíšův návrat, se sobota – sedmý den – stane ústředním bodem střetů velkého sporu. Ellen Whiteová v knize Velké drama věků na straně 392 napsala: „Sobota bude velkým zkušebním kamenem věrnosti, protože je to zvláště popíraný článek pravdy. Až budou lidé podrobeni závěrečné zkoušce, bude jasně vymezena hranice mezi těmi, kteří Bohu slouží, a kdo mu neslouží.“ (The Great Controversy, 605) Zachovávání soboty bude znamením Božího pravého lidu. Naopak znamením šelmy bude bohoslužba v kterýkoliv jiný den kromě soboty. V knize Velké drama věků na straně 384 je dále uvedeno, že „ti, kdo budou zachovávat biblickou sobotu, budou označeni za nepřátele zákona a pořádku, kteří boří mravní zábrany společnosti, působí anarchii a zkázu a přivolávají na svět Boží tresty.“ (The Great Controversy, 592) Bůh bude vyzývat lidi, aby opustili falešné náboženské prostředí (Zj 14,6–12; 18,1–4) a přijali Jeho sedmý den, sobotu. Sobota byla vždy velmi důležitá a důležitou také zůstane. Ve skutečnosti, jak předpovídá prorok Izajáš (66,23), budeme sobotu slavít i v nebesích.

Dostala církev mandát k tomu, aby rozhodla každý detail o dodržování soboty, nebo existuje prostor pro členy církve, aby se rozhodli, jak mají sobotu zachovávat?

Naším průvodcem je v první řadě Bible. Také duch prorocký (v knihách Ellen Whiteové) nám poskytuje vydatnou pomoc, abychom věděli, jak využívat nádhernou svobodu od práce v sobotní den. Bible říká, že bychom neměli pracovat ani vykonávat svoje záliby (světskou zábavu, kterou můžeme vykonávat během kteréhokoliv ze šesti dalších dnů) v sobotu, ale měli bychom svoji pozornost zaměřit na Stvořitele. Prostřednictvím Písma a rad

ducha prorockého nás Pán poučuje, jak co nejlépe zachovávat svatou sobotu a jak si vážit nádherného společenství s naším Vykupitelem a Stvořitelem. Protože sobota znamená trvalou smlouvu s Bohem (Ex 31,16), měli bychom zkoumat, jakým způsobem bychom co nejlépe uctívali Boha a zachovávali Jeho přikázání, včetně cenného čtvrtého přikázání – a to prostřednictvím Ducha svatého, který působí v čase našich životů. Pro lepší pochopení soboty můžeme získat informace v kapitole nazvané Sobota v knize Touha věků. Rovněž v knize Testimonies to Ministers na straně 472–475 máme jedinečné vysvětlení významu svěcení soboty. V Bibli a v knihách Ellen Whiteové lze najít mnoho dalších odkazů, které nám pomáhají najít vzácné Boží pravdy ohledně soboty. Říďme se v Boží síle příkladem Ježíše Krista tak, jak to vyjádřil Jan ve svém 1. listu (2,6): „Kdo říká, že v něm zůstává, musí žít tak, jak žil on.“ Lukáš (4,16) píše, že Kristus podle svého obyčeje přicházel v sobotu do synagogy na bohoslužbu. Ježíš stvořil sobotu a dodržoval sobotu. Dělejme totéž v Jeho moci a dělejme to s radostí a s láskou pro našeho Spasitele, který nás stvořil.

Nejde o projev zákonictví, jde o čin lásky k našemu Stvořiteli. Bůh se vyjadřuje velmi jasně o tom, že dodržovat svatou sobotu dokážeme pouze v Jeho moci, v naprosté závislosti na Něm. Sobotu zachováváme, protože milujeme Boha. Svět prohlašuje, že život na Zemi se vyvíjel během milionů let, a to není pravda. V knize

Testimonies to Ministers and Workers na straně 135 můžeme číst: „Lidská filozofie tvrdí, že ke vzniku světa byla potřeba nekonečně dlouhá doba. Hovoří o této záležitosti Bůh stejně? Nikoliv! On prohlašuje: ‚To je provždy platné znamení mezi mnou a syny Izraele. V šesti dnech totiž (nikoliv v šesti nedefinovaných údobích času – protože pak by pro člověka nebylo možné, aby dodržoval konkrétní den upřesněný ve čtvrtém přikázání) učinil Hospodin nebe a zemi, ale sedmého dne odpočinul a oddechl si“ (Ex 31,17). Prosím, pozorně si počítejte pátou kapitolu Deuteronomia. Bůh zde říká: „Pamatuj (nezapomínej) na den odpočinku, že ti má být svatý... V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.“ Když se pokoříme před Bohem a před Jeho slovem, Duch svatý nám ukáže, jak je sobota skutečně svatá a jakým způsobem ji máme zachovávat v naprosté lásce k Bohu jako projev Jeho spojení s námi a Jeho autority ve vesmíru a v našich životech. Sobota není vůbec znakem zákonictví, ale naopak projevem Boží milosti a moci udržovat náš pozemský život a v budoucnosti i život věčný. Máme velkou přednost, že až přijde Kristus, aby nás vzal domů, budeme prožívat věčnost s Bohem, s naším Stvořitelem a Vykupitelem. Sobota nám pomáhá udržovat v paměti nádhernou budoucnost, kterou získáme díky milosti a moci Ježíše Krista.

The Sabbath Helps us Remember the Beautiful Future

Ted N. C. Wilson

What does the Sabbath mean to you personally?

The seventh-day Sabbath is one of God's greatest gifts to His creatures. He created it so that we would remember Him as our Creator. It represents God's authority as the Ruler of the universe and the Ruler of our lives. The Sabbath brings a rest from the everyday round of duties and provides the believer with a renewed sense of God's presence in one's life. The Sabbath is the capstone on the six days of a literal creation that took place recently. The observance of the seventh-day Sabbath will be the specific sign of those who align themselves with the God of the universe as opposed to those who will worship on any other day of the week which will represent rebellion against God. The seventh-day Sabbath represents God's special seal for His remnant people at the end of time. It is a day of wonderful worship and a sign that we want to follow Christ in our love for Him. It is a day for worshiping God, fellowship with believers, doing good for

others, obtaining a better understanding of God through His second book of nature, and enjoying opportunities for influencing others in a spiritual way. When the holy hours begin on Friday evening at sunset until the sun sets on Sabbath evening 24 hours later (Lev 23:32; Neh 13:19), there is a wonderful atmosphere that is blessed by heaven itself. The Sabbath is God's great mark of His authority. Testimonies to Ministers, pages 136–137 says, "God made the world in six literal days, and on the seventh literal day He rested from all His work which He had done, and was refreshed. So He has given man six days in which to labor. By thus setting apart the Sabbath, God gave the world a memorial. He did not set apart one day and any day in seven, but one particular day, the seventh day. And by observing the Sabbath, we show that we recognize God as the living God; the Creator of heaven and earth. There is nothing in the Sabbath that restricts it to any particular class of people. It was given for all

mankind. It is to be employed, not in indolence, but in the contemplation of the works of God. This mean are to do that they may 'know that I am the Lord that sanctify them.'"

How is your everyday spirituality affected by the reality of your Sabbath keeping?

For Seventh-day Adventists, the week is defined by the seventh-day Sabbath. It is a recurring landmark for every week. Everything relates to the Sabbath and its special "rest." Even though for pastors the Sabbath is not really a day of "rest" so to speak, it is a great change or adjustment from the week's activities and helps us relate to God in a very direkt manner. The blessings of the Sabbath spill over into the entire week. During the Sabbath hours, God brings us the "recharging" that is needed as we recount His blessings of the week and give Him glory for creating us and re-creating in us a clean heart through His grace and power. Ezekiel 20:12 tells us that the Sabbath is a day of sanctification. In verse 20 we are told that the Sabbath is a sign by which we may know God.

At times, Sabbath observance has been looked at in a negative way. How would you define Sabbath in a positive manner and how should Sabbath be observed in a positive way in today's contemporary society?

The Sabbath is to be a day of delight and happiness in the Lord. It is a day of worship and ceasing of normal work activities conducted during the rest of the six days. Exodus 20:10 tells us to "Remember the Sabbath day to keep it holy. Six days shall you labor and do all your work, but the seventh-day is the Sabbath of the Lord your God..." It is very plain that we are not to do normal work of the week on Sabbath. We should avoid those things

that are work-related such as doing business activities of buying and selling, general work planning, conversations that are secular, working in the garden or yard, etc. Verse 10 continues indicating that no one in your household that you have control over should be working. Actually, this is a liberating commandment since it sets you free from slavishly having to do the normal, work-related activities of the other six days. What a wonderful release from the pressures and stresses of normal work activity. The principle that is involved is that the Sabbath is holy and sanctified by God and we should not defame it with normal work activity. What a wonderful blessing to have a day without the connection with secular influences such as newspapers, magazines, radio, television, internet, sporting activities, etc. Of course, with today's technology, you can enjoy Seventh-day Adventist programming on television and internet but we can be thankfully spared from having to check things that is secular and instead focus on those things of eternal and spiritual value.

When your children were growing up, how did you present the Sabbath to them and did they enjoy the Sabbath?

Our three precious daughters grew up in Cote d'Ivoire, the United States and Russia since we lived in all those countries. They experienced Sabbath in different cultures but it was a positive and happy experience. They learned to enjoy going to Sabbath School and church in French and Russian as well as English. Sabbath was a happy time to be together (when I was traveling – of course, Nancy, my wife, was always with them). There was a strong emphasis of worship to God with believers and also an emphasis on God's second book – nature. Visiting different churches at times, enjoying walking in

a natural setting on Sabbath afternoons, fellowshiping with believers, reading stories, singing, having special food – all these and more were special things about Sabbath. The Sabbath means something very special to them and we praise God for this very positive experience they have had. We taught them to respect God's Word and the Spirit of Prophecy, encouraged them to have their own personal devotional experience with the Lord and watched them make decisions to follow Christ. The first was baptized in Africa, the second in the United States and the third in Russia. Today, they are all married, have children of their own, love the Lord, are faithful Seventh-day Adventists, are active in their local church, and are training their children to enjoy the blessings of the Sabbath. As the Scripture says in Proverbs 22:6, "Train up a child in the way he should go, and when he is old he will not depart from it." Sabbath is a unifying day for the family. Make sure it happens in your family.

How does the Seventh-day Adventist Church observe the Sabbath worldwide? Are there differences between cultures?

Obviously, there are small differences in various cultures, but for the most part Sabbath observance around the world is similar because we all read from the same Word of God and reverence the holiness and sanctifying setting of the Sabbath as given by the Lord, Himself. As the Lord said in John 16:13, "When He, the Spirit of truth, has come, He will guide you into all truth." Truly, the Holy Spirit leads us into all truth and guides us in our understanding of truth which is why people observe the Sabbath all around the world with strong respect and reverence. Yes, they may sing different songs, play different instruments, wear different

clothes, worship in different buildings... but when you attend a Seventh-day Adventist Church in most places around the world, you feel as if you are with "family" because of the similarity in observing the Sabbath and our Biblical beliefs.

The Sabbath is probably the most distinctive feature of our church as seen by society. Do you think we emphasize it adequately?

We really don't have to overly emphasize it since it is so different from what others believe that it automatically becomes a distinctive factor. However, we do need to proactively share with others the beauty and blessings of the Sabbath. We need to have people realize that we do not keep the Sabbath holy because of a "legalistic" group of rules, but we keep the Sabbath, through the power of God, because we love our Lord. It was God who blessed, sanctified and rested on the Sabbath (Genesis 2:3). He rested since He created all things (Hebrews 1:2, Ephesians 3:9, John 1:1–3, 14). Jesus kept the Sabbath when He was on earth (Matthew 12:10–13; Luke 13:14–15) as did Paul (Acts 17:2) and the other disciples. By our modern example of attending Sabbath School and church on Sabbath and not engaging in work or normal daily activities that can be done on another day, we automatically show that there is something different about our relationship with God and that we honor Him as our Creator and Redeemer. It can be a very powerful demonstration of our close walk with the Lord. In our witness to others, we should first lift up Christ and His righteousness and then introduce them to His wonderful Sabbath day. We can emphasize the beauty of the Sabbath and the rest that it can bring from the fast-paced life of today. It is a wonderful opportunity to help people become truly connected with their Cre-

ator and their God. On Sabbath we can help people by visiting those who are older and do not get out to church. We can encourage those who are sad and dejected. As Christ and disciples did, we can do good on the Sabbath to point people to Christ and His righteousness. Some very good material about the Sabbath can be found in “The Desire of Ages” chapter 29 entitled, “The Sabbath” where it says on page 289 that “To all who receive the Sabbath as a sign of Christ’s creative and redeeming power, it will be a delight.” Also, good information can be found in “The Great Controversy” chapter 25 entitled, “God’s Law Immutable” where it says on page 450 that “In the issue of the contest all Christendom will be divided into two great classes – those who keep the commandments of God and the faith of Jesus, and those who worship the beast and his image and receive his mark.” The Sabbath will be the distinguishing sign of God’s last-day remnant church and people.

Many church members perceive the seventh-day Sabbath in relation to the book of Revelation as a sign of fidelity to God at the end of time. Do you believe that the Sabbath will play such a crucial role?

Since Christ is the Lord of the Sabbath (Mark 2:27–28), it is important that we honor and keep the Sabbath regardless of what circumstances we face. God wants us to worship Him on Sabbath as a great witness to the fact that God is the Creator. Satan has tried to extinguish the truth of the Sabbath because it is God’s sign of His authority and power. Through each of us as God’s testimony, God is calling people back to the true worship of God and to recognize Him as the Creator – the One who created this earth recently in six literal days capping the week with the seventh-day Sabbath. That liter-

al seven-day cycle has never been broken since the creation of this world. During the time of trouble that immediately precedes Jesus’ return, the seventh-day Sabbath will be the central issue of conflict in the great controversy. Ellen White says in *The Great Controversy*, page 605, that, “The Sabbath will be the great test of loyalty, for it is the point of truth especially controverted. When the final test shall be brought to bear upon men, then the line of distinction will be drawn between those who serve God and those who serve Him not.” The observance of the Sabbath will be the sign of God’s true people as opposed to the mark of the beast which is worshipping on any other day except the seventh-day Sabbath. *The Great Controversy*, page 592, says, “Those who honor the Bible Sabbath will be denounced as enemies of law and order, as breaking down the moral restraints of society, causing anarchy and corruption, and calling down the judgments of God upon the earth...” God will call people out of a false religious environment (Revelation 14:6–12; Revelation 18:1–4) to accept His seventh-day Sabbath. The Sabbath has always been very important and always will be important. In fact, we will be celebrating the Sabbath in the new earth as Isaiah 66:23 tells us.

Does the church mandate every little thing about how the Sabbath should be observed or is there room for church members to decide how to keep the Sabbath holy?

Actually, the Bible is our guide and also the Spirit of Prophecy has much assistance in helping us know how to enjoy the wonderful freedom from labor on the seventh-day Sabbath. The Bible indicates that we are not to work or do our own pleasure (worldly amusements that would normally be done on one of the other six days)

on the Sabbath but focus our attention on our Creator. As you study the Scriptures and the Spirit of Prophecy, the Lord will instruct you as to how best to keep the Sabbath day holy and appreciate the wonderful association with our Redeemer and Creator. Since the Sabbath will be a perpetual covenant with God (Exodus 31:16), we should study how best to honor God and keep His commandments, including the precious fourth commandment, through the Holy Spirit working in our lives. To understand more about the Sabbath, you can reference *The Desire of Ages*, chapter 29, called “The Sabbath.” Also, see *Testimonies to Ministers*, pages 472–475 for a very interesting explanation about the importance of Sabbath-keeping. There are many more references in the Bible and the Spirit of Prophecy to help individuals find God’s precious Bible truth about the Sabbath. Through the power of God, let us always follow Christ’s example as recorded in I John 2:6 which says, “He who says he abides in Him ought himself also to walk just as He walked.” Luke 4:16 says it was Christ’s custom to go to the synagogue on the Sabbath day for worship. Jesus made the Sabbath and kept the Sabbath. Through His power, let us do the same... and do it with happiness and love for our Savior who made us. It is not a legalistic arrangement; it is an act of love for our Creator. God is very clear about keeping the Sabbath holy which can only be done through His power as we rely completely and totally on Him. We keep the Sabbath because we love God. The world

declares that earth evolved over millions of years which is absolutely not true. *Testimonies to Ministers and Workers*, page 135 says, “Human philosophy declares that an indefinite period of time was taken in the creation of the world. Does God state the matter thus? No; He says, ‘It is a sign between Me and the children of Israel forever: for in six days (not six indefinite periods of time; for the there would be no possible way for man to observe the day specified in the fourth commandment) the Lord made heaven and earth, and on the seventh day He rested, and was refreshed.’ Please read carefully the fifth chapter of Deuteronomy. God says again, ‘Remember (do not forget) the Sabbath day, to keep it holy...For in six days the Lord made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested the seventh day: wherefore the Lord blessed the Sabbath day, and hallowed it.’” As we humble ourselves before God and His word, the Holy Spirit will help us know how sacred and holy the Sabbath is and how we should keep it holy in complete love to God as a sign of His connection with us and His authority over the universe and our lives. The Sabbath is not at all a sign of legalism but rather a sign of God’s grace and power to provide us with life on this earth and a life to come in heaven. What a privilege it will be to spend eternity with God when Jesus Christ comes to take us home to be with Him, our Creator and Redeemer, forever. The Sabbath helps us remember the beautiful future we have through the grace and power of Jesus.

Sobota je dnem uzdravování

Jon L. Dybdahl

Co pro tebe osobně znamená sobota?

Tolik věcí mi přichází na mysl, že je těžké dát stručnou odpověď. Nejsilněji mi v myslí vytanou slova znamení a symbol. Sobota je symbolem stvoření a spasení. Zachovávaní soboty svědčí o mé víře a mém závazku vůči těmto pravdám. Čas je univerzálním jevem a vytvoření zvláštního místa v čase pro společenství a vzpomínku staví Boží pravdu do středu.

Dlouhodobě se zabýváš spiritualitou.

V čem se liší spiritualita soboty od spirituality „všedního dne“?

Kdykoli pro něco vyhradíte kategorii „zvláštní, výjimečný“, dáváte tomu velkou pozornost a můžete se na danou věc obzvláště soustředit. Bůh je dostupný kdykoli, ale věnovat mu zvláštní čas vytváří jedinečné příležitosti společenství s ním.

V minulosti bylo často zvykem vymezovat svěcení soboty negativně. Tedy, co se nesmí nebo nemá v sobotu dělat. Jakým způsobem bys vymezil sobotu pozitivně? Co v sobotu dělat, jak prakticky naplnit svatý den obsahem?

Vnímám sobotu v podstatě jako den společenství. Při bohoslužbě prožíváme důvěrné chvíle s Bohem a trávíme čas se svými spoluvěřícími. Co se musí a nesmí – to jsou jednoduše návrhy způsobů, jak zachovat čas ve společenství s Tím, kdo nás zachránil milostí. Pobyt v přírodě je součástí pobytu s Bohem. Sobota je dnem, kdy mohu naslouchat či podílet se na hudbě, která nás také může přibližovat Bohu. Cokoli, co vede k takovému druhu společenství, může být součástí zachovávaní soboty.

Jak vnímáš určité „mantinely“, které dává Bůh Židům pro svěcení soboty (v sobotu nevařit, nekupovat a neprodávat, nepracovat...) v kontextu dnešní společnosti?

Tyto všechny věci se týkaly způsobů, jak udržet sobotní společenství naživu v dávné židovské kultuře. Protože se kultury mění, je třeba uchovat principy, ale konkrétní projevy se mohou změnit. Musíme si položit v kontextu naší kultury otázku, co narušuje společenství v sobotu. Církev jako společenství by měla diskutovat tyto věci jako celek a hledat vedení Ducha svatého.

Jak je možné sobotu představovat svým vlastním dětem, aby pro ně byla dnem osvobození, a ne svázání; svátkem svobody, a ne dnem zákazů?

V naší moderní společnosti rodiče bojují o to, aby našli čas pro rodinu a děti. Udělejme ze soboty radostný rodinný den, kdy se budeme věnovat neobyčejným věcem, výjimečným činnostem, budeme jíst extra dobré jídlo atd. Děti mají rády pozornost rodičů a dělají s nimi rády něco speciálního – sobota může naplnit tuto potřebu.

V poslední době se hodně zabýváš tématem uzdravování. Vnímáš spojitost mezi sobotou a uzdravením?

Sobota je dnem uzdravování v mnoha ohledech. Ježíš vykonal mnoho svých uzdravujících zázraků v sobotu. Odpočinek, který sobota umožňuje, fyzicky a emocionálně uzdravuje. Příležitost oslavovat vykoupení a stvoření přináší pokoj a uzdravení ztrápeným duším. Strávit s rodinou čas může přinést vztahové uzdravení. Tak bychom mohli pokračovat...

Sabbath is a Day of Healing

Jon L. Dybdahl

What does mean the Saturday for you personally?

So many things flood into my mind that it is hard to give a brief answer. I suppose the words sign and symbol come to my mind. The Sabbath is a symbol of creation and salvation and keeping it testifies to my belief and commitment to these truths. Time is a universal phenomenon and creating a special place in time for communion and remembrance makes God's truth central.

Your long-term scholarly focus is on spiritual life. What is the difference between the spirituality of "everyday life" and the spirituality of the Sabbath?

Any time you set aside a special time for something you make it the center of attention and can especially concentrate on it. God is available any day but having a special time devoted to Him creates unique opportunities to commune with Him.

There was often used to be to define the Sabbath negatively in the past: what is permitted or what is not permitted to do on Saturday. How would you define

Saturday positively? How to fill the Saturday as the holy day by right content?

I see Sabbath as basically a day for communion. In worship we commune with God and fellowship with our fellow believers. The do's and don'ts are simply suggestions of ways to preserve the time for communion with the one who has saved us by grace. Communion with nature is part of communing with God. Sabbath is a day I can listen to or participate in music, which also can draw us to God. Any thing that builds this kind of communion can be part of Sabbath observance.

In your opinion, can we still apply specific rules, guidelines given to the Jewish people (i.e. no cooking, shopping, selling, working is permitted)?

These things are all ways to keep Sabbath communion alive in ancient Jewish culture. Since culture changes we keep the principle alive but the specific action can change. We must ask in our own culture what disrupts communion on Sabbath. The church as a community should discuss these things as a group and especially seek the guidance of the Holy Spirit.

How can we present the Sabbath to our children as a day of deliverance, not the day of bondage? As a day of freedom, not the day of prohibitions?

In our modern society parents struggle to find time for family and children. Make Sabbath a joyful family day, doing special things with special food and activities etc. Children love to have parental attention and special things and Sabbath can fill that need.

Lately, you have been dealing in the ministry of healing. Is there any connection between the Sabbath and the healing?

Sabbath is a day of healing in many ways. Jesus performed many of His healing miracles on Sabbath. The rest the Sabbath affords is physically and emotionally healing. The opportunity to celebrate redemption and creation brings peace and healing to troubled souls. Time to spend with family brings relational healing. The list could go on...

Úzká cesta

Pavel Kostečka

Příchod Pána Ježíše se stal pro celé lidstvo radostnou zprávou o záchraně. O tom, že Bůh nás stále navzdory všemu miluje. Na druhou stranu v nás slova Ježíše Krista vzbuzují i napětí. Už Simeon prorokuje Ježíšově matce, že i její vlastní duši projde meč (L 2,35). Při čtení Kázání na hoře si říkáme – to přece nejde naplnit! Jak obstojíme? Anebo, když Ježíš vyhlašuje, že spíše velbloud projde uchem jehly, než aby se dostal bohatý člověk do království nebeského, cítí úzkost i učedníci (Mt 19,25; Mk 10,25; L 18,25).

Na jednu stranu tedy Pán Ježíš přináší úlevu jistotou záchrany, na druhou zase napětí, jestli se bude týkat i mne. Zářným příkladem tohoto napětí jsou následující pasáže o úzké cestě života a široké cestě smrti.

Čtení

¹³*Vejděte těsnou branou; prostorná je brána a široká cesta, která vede do záhuby; a mnoho je těch, kdo tudy vcházejí.* ¹⁴*Těsná je brána a úzká cesta, která vede k životu, a málokdo ji nalézá. (Mt 7,13.14)*

²²*Ježíš procházel městy i vesnicemi, učil a přitom stále směřoval k Jeruzalému.*

²³*Kdosi mu řekl: „Pane, je opravdu málo těch, kteří budou spaseni?“ On jim odpověděl: ²⁴„Snažte se vejít úzkými dveřmi, neboť mnozí, pravím vám, se budou snažit vejít,*

ale nebudou schopni. ²⁵*Jakmile už jednou hospodář vstane a zavře dveře a vy zůstanete venku, začnete tlouci na dveře a volat „Pane, otevři nám“, tu on vám odpoví: „Neznám vás, odkud jste!“* ²⁶*Pak budete říkat: „Jedli jsme s tebou i pili a na našich ulicích jsi učil!“* ²⁷*On však vám odpoví: „Neznám vás, odkud jste. Odstupte ode mne všichni, kdo se dopouštíte bezpráví.“* ²⁸*Tam bude pláč a skřípění zubů, až spatříte Abrahama, Izáka a Jákoba i všechny proroky v Božím království, a vy budete vyvrženi ven.* ²⁹*A přijdou od východu i západu, od severu i jihu, a budou stolovat v Božím království.* ³⁰*Hle, jsou poslední, kteří budou první, a jsou první, kteří budou poslední.“ (L 13,22–30)*

Příznak zákonicství

Nepamatuji si žádné kázání na toto téma. Zato si pamatuji výzvy konzervativně laděných bratří a sester, kteří slova o úzké cestě vnímali jako varování před slepením z věroučných zásad nebo jako varování před lacinou milostí. Záchrana Ježíše Krista přece neznamená „utržení se ze řetězu“, říkají.

Pojďme Ježíšovo poselství prozkoumat detailněji v jeho kontextu. Důraz bude položen na jeho verzi v lukášovské tradici.

Jedna věc je evidentní. Slovo o úzké cestě se týká praktického života a sebe-

zapírání. Sloveso „snažte se“ (ČEP) anebo „usilujte“ (ČSP) je výmluvné. Navíc toto Ježíšovo slovo zaznívá po otázce na počet zachráněných, a tak se nad tímto nesnadným biblickým úsekem hned začíná zvedat přízrak zákonictví. Co musím udělat, abych byl mezi těmi nemnoha zachráněnými?

I sama metafora „úzkých dveří“ evokuje pocity nesnáze a velkého úsilí. Evangelista Matouš podává Ježíšovo slovo v rozšířenější podobě a přidává obraz široké brány coby cesty do záhuby. Pohrajme si ve své mysli s těmito obrazy. Širokou branou se vchází snadno. Nemusíte se nijak omezovat. Můžete si nechat ruce v kapse. Nemusíte se moc dívat, kam šlapete. Když vám uklouzne noha, rovnováhu udržíte. Ani vy, co jste vysocí a plnější, nebudete mít problém. Projďte i s velkým batohem. Nemusíte se nijak přizpůsobovat.

S úzkou branou je to jinak. Hlavou zeď neprorazíš, říká se. Chcete-li se vejít do úzkých dveří – představte si třeba úzký vchod do kůlny – kde musíte ještě překračovat trám, musíte vyndat v ruce z kapsy a sundat batoh. Možná se i ohnout. Když jsou dveře malé a zeď silná, jste to vy, kdo se musí přizpůsobit. Evangelisté jasně ukazují, že dveře jsou velmi nepohodlné a většina lidí jimi projít nezvládne, přestože o to stojí.

Stojí to za to?

A stojí ty dveře opravdu za to? Když si udělá rodina výlet na zámek a je tam i vysoká věž, starší a ti s bolavými kolennými na věž nevystupují. Oželí ji. Symbolicky, v životě jsou dveře, do kterých vcházet nemusíme, a dokonce takové, které je dobré minout. O Ježíšových dveřích do věčného života to však neplatí. I kdybychom měli všechny ostatní dveře v životě minout, tyto nikdy! Jde o druhý příchod Ježíše Krista a Boží království. Velké téma

všech evangelií neustále se vracějící v různých podobách.

Milost

Přes všechna slova o snažení je potřeba v této chvíli jasně říci, že i zde je cítit milost. Ať už jsou dveře jakékoliv, o vstupu v posledku nerozhodujete vy, ale Hospodář. Můžete se snažit, jak chcete, ale dveře nevyrazíte. Na jiném místě Písma je rovněž nutné projít těsným prostorem. Dokonce uchem jehly (Mt 19,25; Mk 10,25; L 18,25). Zatímco průchod úzkými dveřmi si představit lze, u ucha jehly je to zcela nemožné! Hned však zaznívá ujištění, že u Boha je možné všechno.

V námi studované pasáži je milost jen naznačena. Důraz je položen jinam. Kam?

Kontext, kontext, kontext...

Nenahraditelnou pomocí při čtení Písma je kontext. Na konci 12. kapitoly Ježíš odhaluje tzv. znamení doby, tedy znamení ustanovení Božího království. Posluchači jsou ohromeni a jejich fantazie se roztáčí na plné obrátky. Hned mají vlastní návrhy na znamení doby. Mají jasno, když nechal Pilát pozabíjet Galilejce a jejich krev obrazně smísil s krví jejich obětních zvířat (L 13,1nn). Není to ono. Ani spadlá věž v Siloe není ono. Místo toho Ježíš po každé obraci pozornost k jejich vlastním hříchům.

K vlastním hříchům a k pokání. „Nebudete-li činit pokání, všichni právě tak zahynete,“ zaznívá ve verši 5. To je ústřední výzva hned několika kapitol. Můžeme se splést ve znamení doby, ale pokání by nám uniknout nemělo.

Jak lidé zareagují? Následující statě líčí reakci okolí jako zklamání. Ježíš to ví předem a vypráví podobenství o fíkovníku, který nenese ovoce (L 13,6–8). Potom přicházejí příklady ze života. Ježíš uzdraví nemocnou ženu. A lidé jsou... jací? Naštvaní. V Písmu přitom tyto pří-

běhy nejsou proto, abychom se dozvěděli o uzdravení bezejmenných lidí. V každé epizodě Ježíšova života je poučení. A tak se dozvídáme, co to vlastně je ono pokání. Ano, v akademické definici je to změna smýšlení, ale co znamená v praktickém životě? Kající se člověk by měl radost, že je těžce nemocný zachráněn. Sám je nemocen a soucítí s druhým. Nevadí mu tolik, že záchrana neprobíhala přesně podle jeho představ. Podle nějakého „svatého“ předpisu. A kdože jsou ti, komu to tak vadí? Ten nemocný určitě ne, jeho příbuzní a známí – těm to také nebude vadit. Nejvíce to vadí „strážcům tradice“. Problém má představitel synagogy.

V textu následuje vsuvka v podobě podobenství o Božím království, pak naše pasáž a uzavírá ho „běda“ nad Jeruzálemem.

Širší kontext výzvy o úzkých dveřích se odehrává v duchu protifarizejské polemiky. Stejně tak tomu je u Matouše v Kázání na hoře. Vnímejme tedy slovo o snaze vejít úzkými dveřmi jako vymezení se vůči tehdejší představě správné zbožnosti.

Ta se točila kolem mechanického dodržování různých úkonů. Osobní zápal pro Boha se vytrácel čím dál víc. Stopu toho vidíme i v samotném textu. Tam se nedozvíme, co je to „snažit se vejít úzkými dveřmi“. Jen to, co to není. Není to „jíst a pít v Jeho jménu a poslouchat kázání na ulicích“ – což je zkratka pro pečlivé dodržování různých náboženských pravidel. Mnoho lidí mělo a má představu, že když udělají všechno, jak se má, je jejich budoucnost jistá. A na tom pohořeli. Svoji energii zaměřili na lidmi vymyšlená pravidla, ale podstatné jim uniklo. O podstatné se nesnažili. Nepotřebovali potom pomoc od Ježíše, nepotřebovali se měnit, nepotřebovali pokání. Proto nevešli.

Kontext nám však dává ještě jeden rozměr. Uvedl jsem, že strážcům tradice chyběl zápal pro Boha. Navenek ho dekla-

rovali, ve svém nitru však prožívali jiný zápal. Zápal pro svoje dobro. Když však šlo o dobro jiného člověka, navíc poskytnuté v sobotu, byl problém. Z cizího krevneteče, říká se, a tak místo radosti z uzdravení nemocné ženy přichází rozčarování.

O co se tedy snažit?

Na slovo „snažit se“, kterým to vše začalo, nesmíme zapomenout. Když slovní spojení „snažit se“ neznamená do puntíku naplnit nějaké, často pofidérní předpisy, co to tedy je? Odpověď je až naivně jednoduchá. To, o co se máme v životě opravdu snažit, je budovat lásku k člověku a pokoru. Přesně toho se nám nedostává. A znovu odkazují na kontext. Kdyby lidé měli velkou lásku k bližnímu a pokoru (tedy realistické vnímání sebe samého), nenapadlo by je ptát se, jestli ti zabítí Pilátem nebo padající věži byli větší hříšníci (L 13,1). Opravdu zbožné lidi by nenapadlo rozčilovat se nad uzdravením v sobotu.

Křesťané během historie vynaložili nezměrnou energii na různé malichernosti. Málokdy ale svoje úsilí zaměřili na vztahy. A přitom ty jsou nejnarušenejší. Dnes, aspoň v Evropě, spolu neválčíme, ale se stejnou tvrdostí se utkáváme v zaměstnání, obchodu nebo v manželství. Napněme naše duchovní snažení do těchto oblastí.

Jestli se lidem něčeho opravdu nedostává – a byl to i prostor, kde byly největší třenice s Pánem Ježíšem – tak to jsou právě vztahy. Pán Ježíš byl kritizován za to, že stoluje (stýká se) s tehdy druhořadými lidmi – hříšníky, nevěstkami, celníky a pohany. Ježíš ale i tyto lidi miloval a bořil jednu zeď mezi lidmi za druhou. Nechejme se inspirovat.

Palčivost problému mezilidských vztahů si velmi uvědomoval i apoštol Pavel. Z mnoha uvádím dva verše.

*¹¹Ale ty, Boží člověče, před tím utíkej!
Usiluj o spravedlnost, zbožnost, víru, lásku,*

trpělivost, mírnost. ¹²Bojuj dobrý boj víry, chop se věčného života, k němuž jsi byl povolán a pro nějž jsi učinil dobré vyznání před mnoha svědky. (1Tm 6,11)

Usilujte o pokoj se všemi a o posvěcení, bez něhož nikdo neuvidí Pána. (Žd 12,14)

Závěr

Co říci závěrem? Ještě jednou chci upozornit, že pokání a láska jsou ovocem Je-

žíšova odpuštění, ne naopak. Nikdy nebudeme mít tolik lásky, abychom sami před Bohem obstáli. Vždy budeme závislí na Jeho milosti.

Ve studovaných pasážích milost – být jen trochu – ustupuje do pozadí. Pán chce ukázat, o co mu opravdu jde. V jaké oblasti života máme nejvíce hledat Jeho požehnání. Je nám dáno pár desítek let života. Čemu je věnujeme?

Jak rychle se z domu utíká, a náročně se vrací...

Aneb Jákob na cestách – Gn 27. – 35. kapitola

Jan Füst

Zhruba třicet let jsem otcem staršího a dvacet šest let mladšího syna. V biblické zprávě bývá právě na vztahu otce a syna představována nejen odpovědnost rodiče, ale rovněž Boží přístup k člověku a obráceně.

Příběh ze života Jákoba, jeho otce Izáka a Pána Boha nám nabízí možnost podívat se do hlubin své duše, svých vztahů doma i vůči Nejvyššímu.

¹⁵Hle, já jsem s tebou. Budu tě střežit všude, kam půjdeš, a zase tě přivedu do této země. Nikdy tě neopustím, ale učiním, co jsem ti slíbil.“¹⁶Tu procítl Jákob ze spánku a zvolal: „Jistě je na tomto místě Hospodin, a já jsem to nevěděl!“¹⁷Bál se a řekl: „Jakou bázeň vzbuzuje toto místo! Není to nic jiného než dům Boží, je to brána nebeská.“ (Gn 28,15–17)

Mladý Jákob jednal přesně podle svého jména – úskočně – a přesto zažil nevšed-

ní událost. Setkal se s živým Bohem. Šok byl o to větší, že Bůh jeho otce Abrahama a Izáka s ním nejednal podle principu zásluh, ale s milostí sobě vlastní. Jákob, který před několika hodinami přišel o dům (stan), pojmenoval místo setkání Bethel, tj. Dům Boží.

Většina věřících dnes přichází do Božího domu bez nutnosti útěku. Je pro ně, resp. pro nás, chrám bodem setkávání se svým Tvůrcem?

Případně, utíkám k němu, či od něho?

Životní příběh Jákobova putování pro nás může být aktuální pomocí při hledání smysluplnosti našeho života...

Jákob utíkal pryč od domu, ale Bůh ho zastavil a nabídl mu zpáteční jízdenku. Jaké principy pro náš život nám nabízejí tyto dvě cesty?

Jákob utíká, aby se vracel

Jákobovy poutě můžeme pojmenovat jako: útěk od otce, úprk před bra-

trem, návrat domů k rodině a příchod k Bohu.

Možná nám mohou připomínat některé naše cesty. Posuďte sami.

První cesta

Útěkem k záchraně holého života

Gn 27: Startovacím bodem A je **Beer-še-ba**, kde se Jákob kvůli získání otcova požehnání pro prvorozeného neštítel podvést slabozrakého a stárnoucího otce.

Gn 28: Přirozeně musí následovat Jákobův útěk od podvedeného otce, ale zvláště před „vytunelovaným“ bratrem Ezauem z bodu A do cíle, tzn. do bodu C, tedy do **Cháranu**.

Hospodin, Bůh jeho otce Abrahama a Izáka (není ještě jeho, tj. Jákobovým Bohem), se s ním přesto setkal v Bét-elu, aby se pro Jákoba sice nečekaně, ale v Bibli vcelku běžně představil jako ten, který přichází za člověkem snášejícím důsledky svých nesprávných rozhodnutí s nabídkou smlouvy na záchranu.

Bůh přišel a Jákob od něj dostal příslib požehnání, aniž by o ně usiloval! Mezi bod start A a cíl C byl Boží intervencí vklíněn mimořádně důležitý bod B, tj. **Bét-el**.

Gn 29–30: Text nám nabízí popis života v cíli útěku. V cíli, kde měl Jákob zažívat požehnání, které si vynutil. Služba v Cháranu u strýce z maminy strany byla pro Jákoba velmi poučná. „Úskočný“ několikrát zakouší, jak chutná být podveden člověkem, kterému věřil, tedy Lábanem a jeho rodinou!

Místo milované snoubenky, dostal nemilovanou, místo mzdy „přesměrování“ stád pouze na Lábanu a jeho syny atd.

Cháran jako cílový bod C se oproti předpokladu stává místem zlomu. Je to nejen tím, že jedna Jákobova cesta zde končí, aby druhá mohla začít, ale snad se zde odehrál i důležitý lom v srdci a smýš-

lení Jákoba samého. Utekl z domu, který pro něj nebyl dost dobrý, a prostě hledal své štěstí někde jinde.

Cháran nám může připomínat místo, kde zhrzený a oklamáný „marnotratný syn“ pase vepře, přehodnocuje své pohrdání otcovským domem a bytostně zatouží po atmosféře otcovy lásky, zatouží vrátit se domů. Domů – tam, kde bydlí tatínek a maminka, kteří jej milují.

Druhá cesta

Útěkem k záchraně rodiny a majetku; pryč z bodu C, přes B do A!

Gn 31: Útěk s rodinou z Cháranu od Lábanu a jeho synů. Cílem je domov vzdálený 20 roků, a přece ve vzpomínkách živý díky rodičovské náruči a odpuštění.

Bude cesta návratu stejně přímá a rychlá jako útěk? Nebo bude plná důležitých zastávek a objížděk nutných k výchově, dozrávání a k přípravě na úspěšné dojití do cíle?

Na Jákobově druhé pouti narazíme na několik zastávek Z. Každá má svůj odkrývaný a hluboký význam. Někdo je jako režisér záchranu připravil pro pozorného poutníka.

Zastávka prvního smíření – Z1

Gn 31: Cestou přichází komplikace a důležitá smlouva s Lábanem.

První zastávka v Gal-edu dává šanci k prvnímu smíření. V cíli Jákoba čeká zápas o smíření, proto smířením musí cestu začít. Jedná se o zastavení, na kterém se Jákob musel rozhodovat. Smíření, nebo nepřátelství? Smír znamená život, boj znamená smrt. Jákob je sám. Nemá, kdo by za něj bojoval a zápasil.

Právě v Gal-edu se Jákob musí rozhodnout, zda nasměruje svou karavanu rychle přes Bét-el do Beer-šeby k mamince a tatínkovi, nebo po východním břehu Jordá-

nu – s touhou po smíření se svým rozhněvaným bratrem Ezauem.

Rozhodl se správně.

Zastávka odpočinku, podpory a usměrnění – Z2

Gn 32: Nečekané setkání s blíže neidentifikovatelnými Božími posly – anděly, ať už křídla měli, nebo neměli. Pro Jáкова však takové zastavení a setkání znamená hodně. Vnímá vše jako Boží přítomnost, proto místo nazývá Machanajim, tzn. tábor Boží nebo také dva tábory (možná s poselstvím dva pohledy a dvě cesty).

Machanajim, zdá se, leží mimo hlavní východní cestu na jih (vstříc Ezauovi), pro kterou se nedávno rozhodl. Možná zapochyboval ze strachu o život své rodiny.

Od Božích poslů zřejmě získal buď usměrnění, aby se vrátil na hlavní cestu, která vedla za Ezauem, nebo potvrzení, že jde správným směrem, pokud zastávka v Machanajim byla jen odpočinkovým táborem.

Prostě Machanajim u potoka Jabok je zastávka 2 na cestě, která nevede přímo domů – a to je dobře.

Zastávka přípravy – Z3

Gn 32: Jákob zastavuje karavanu na cestě do Seíru v Edómu, aby udělal všechny přípravy pro setkání s Ezauem. Dříve než přijde do Domu Božího, do Bét-elu, musí Jákob za svým bratrem – urovnat dvacet let trvající spor.

Připomíná nám to, jak Ježíš právě tuto situaci popisuje ve svém kázání, kdy říká: „Když ty jdeš obětovat a vzpomeneš si, že tvůj bratr proti tobě něco má, odlož svůj dar a nejprve jdi a smíř se s ním, potom se vrať a jdi do chrámu se svojí obětí.“

Zdá se, že Jákob vyzrál a je ochoten nést důsledky svého jednání a rozhodování. Jákob míjí odbočku do Bét-elu a pokračuje po hlavní východní cestě vstříc zápasu o smíření.

Zastávka zápasu a proměny – Z4!

Gn 32: Text nám představuje Jáкова, který bytí je odhodlaný nést důsledky svého dřívějšího jednání a dnes už je jiným člověkem, neubrání se pocitu obav o život své rodiny. Vnímá, že dary smíření poslane Ezauovi nestačí.

Jákob potřebuje přímou a mocnou podporu. Potřebuje zastávce. A toho se mu dostalo mimořádným způsobem. Opět nečekaně přichází Hospodin. Nechá Jáкова zápasit a bojovat, aby poznal svoji bezmocnost až do dna. Pak mu žehná novým jménem, které mu svým významem dává nejen naději, ale i jistotu, že Hospodin, Bůh jeho otce Abrahama a Izáka, touží být i jeho Bohem. Jákob poznává víc než svoji slabost, on ví, že Bůh má jejich budoucnost pevně v rukou. Vždyť přece jméno „Izrael“ znamená „Zápasí Bůh“!

Pro Jáкова a jeho rodinu je **brod u potoka Jabok** čtvrtou, klíčovou zastávkou na dlouhé cestě do Božího domu a domů.

Zastávka druhého smíření – Z5

Gn 33: Netrvalo to tak dlouho a dříve Jákob – nyní Izrael – poznal, jak pravdivé je jeho nové jméno a co vše s ním od Boha získal.

Místo strachu z přirozeně očekávaného krveprolití prožili bratři smíření a Izrael s rodinou dostal nabídku ochranky Ezauovou jednotkou útvaru rychlého nasazení.

Izrael ochranku odmítl. Poznal, že být v osobní péči Boha Abrahamova a Izákovy je vítězství.

Proto mohl Izrael na 5. zastávce, v bodě smíření, z Boží milosti odbočit na vedlejší cestu, která vede k jeho hlavním dvěma cílům, do Božího domu v Bét-elu a domů.

Zastávka odpočinku a času pro rodinu – Z6

Gn 33: Odpočinek po zápase, uklidnění pro rodinu a jistoty pro stáda, to byl Sukót, místo ještě před Jordánem. Uklid-

něný Jákob-Izrael přenášel svoji pohodu na rodinu. Všichni dostali čas ke společenství radosti, k odpočinku a k přípravě na přechod přes řeku, za kterou jsou dvě místa, která znal z celé karavany jen Izrael.

Tato zastávka odpočinku a přístřeší vyznívá jako splácení dluhu rodině za útrapy dosavadní náročné a bouřlivé poutě různými oklikami.

Zastávka šoku pro každého – Z7

Gn 33–34: Rodina přešla přes Jordán a začíná stoupat z údolí do hor. Než přijdou další hory, je třeba si v Šekemu odpočínout. Je nutné nabrat sílu dřív, než je Izrael přivede na místo, kde mu Bůh slíbil požehnání a půdu. Bylo to místo, kde Jákob slíbil Hospodinu, že jej přijme za svého Boha, když se ta všechna zaslíbení stanou skutečností.

Šekemská zastávka je nejtragičtější na celé cestě. Stala se zastavením, které Jákobovi a celé pospolitosti opět tvrdě připomnělo, jak zhoubná je úskočnost ve vztazích mezi lidmi, dokonce mezi rodinou.

Zákeřné znásilnění Díny šekemským princem.

Izraelova snaha o urovnání sporu dohodou o obřízce, předání Díny za manželku.

Následné zákeřné vyvraždění všech mužů v Šekemu Jákobovými syny Lévim a Šimeónem.

Vše vyvrcholilo vydrancováním města syny Jákobovými a strachem z pomsty.

Místo radostné cesty do Bét-elu další útěk. Šokovaný byl nejen Izrael, ale i celý svět!

Jákobe, tehdy i dnes, vzpomínáš na slova, která slyšel praotec Kain? Hřích leží ve tvých dveřích a ty nad ním máš panovat.

Šekem se stal naučením ze zákona setby a žně v rodině. Co děti slyší a vidí, to je opravdu silně ovlivňuje na dlouhou dobu.

A přitom zpočátku vše vypadalo tak slibně.

Konečně v jednom Božím domě bez střechy a zdi

Gn 35: Po sedmi zastávkách, kterými Jákob cestou z otcova domu neprošel, ale při návratu domů si je Izrael prožít musel, se konečně dostal zpět do bodu B – do **Bét-elu**, tzn. do Domu Božího.

Předchozích sedm zastavení využil Hospodin jako školu, kterou byl Izrael připraven přijít do prvního ze dvou plánovaných cílů cesty.

Teprve potom přišel vyznat:

– že Hospodin je Bohem, se kterým má svoji osobní a zásadní zkušenost záchrany;

– že pro něj nebude jen Bohem jeho otce Abrahama a Izáka, ale také jeho Bohem!

Zde, v Bét-elu, mu Bůh potvrdil jeho nové jméno Izrael a požehnal mu v růstu a naději před další cestou.

Být požehnaný neznamená žít bez problémů...

Gn 35: Izraelova cesta s Božím požehnáním nebyla snadná a bez problémů.

(1) I přes Boží požehnání, dřív než se mohl otci „pochlubit“ svou rodinou, mu u Betléma zemřela milovaná manželka Ráchel, po které mu zůstal druhý syn, Benjamín. Ale právě v této kritické situaci Izrael zřetelně prokázal svoji proměnu.

Otec změnil jméno svého dvanáctého syna z Ben-óni, tj. Syn zmaru, na nadějně a vyznavačské Ben-jamín, tj. Syn zdaru. Tím dal jasně najevo, že věří v Boží milost a požehnání. Věřil, že Bůh dovede jejich život ke zdaru.

(2) Cestou jej zradil prvorozený syn, který svedl a zneužil Ráchelinu služebnou a otcovu konkubínu Bilhu.

To byly kruté rány zasahující srdce požehnaného Izraele.

Teprve po těchto požehnáních i strastech, které prožil na cestách, dorazil **do otcova domu**.

Ale nebylo to v Beer-šebě, odkud utekl, ale v Mamre. Izák za více jak dvacet let ještě víc zestárl, zeslábl a přestěhoval se, aby byl co nejbližší hrobu svého tatínka a maminky.

Když Jákob coby Izrael přišel domů, setkal se s tatínkem, ale s maminkou už ne. Jákobův útěk trval hodně dlouho na to, aby ještě potkal svoji maminku.

A přesto, otec musel mít radost, že se jeho na život a na smrt zneprátení kluci smířili. Také on se jistě modlil za smír. A Bůh je mocný plností své lásky.

Nakonec...

Jákobovy cesty z domu a domů končí u hrobu svého otce, kterého s bratrem pohřbili. Byly to úspěšné cesty? Posuďte sami.

Je snadnější z domu otce utéct, nebo se do něj vracet?

Můžeme vyhlašovat roky rodiny, manželství, otců či matek třeba každý rok, ale výsledek bude vždy záležet na našem rozhodnutí, zda Pána Boha do svých cest vpustíme nebo nikoli. Podle toho mohou znít naše odpovědi na výše uvedenou otázku různě.

Někdo má zkušenost, že odejít je snazší než se vrátit, jiný zase opačnou. Možná v tom hraje roli různost temperamentu, ale určitě velmi důležitý vliv má duch domova, o který jde.

Je snazší vztahy v rodině narušit, nebo je vyléčit, opravit a zachránit?

Vytváříme jako rodiče dětem podmínky přijetí, budování zdravého vědomí vlastní hodnoty v prostředí bezpodmínečné lásky, aby děti třeba vůbec neměly potřebu utíkat z domu? Nebo pokud se tak už stalo, aby měly usnadněnou cestu domů?

Jak na tebe působí vystoupení Pána Boha v příběhu Jákobových cest?

- Možná si dokážeš přiznat, v čem odcházíš či utíkáš od Boha Otce, aniž bys prozatím opustil např. rodinu nebo společná shromáždění věřících.
- Možná že právě prožíváš bod zlomu a toužíš se vrátit, ale nevíš jak.

V tom případě připomenu důležitou myšlenku. Prosím, nedovol, aby ti kdokoliv vnucoval, že těch **sedm zastávek**, sedm mimořádných zastavení Jákoba na cestě zpět k otci, je symbolem nějakých našich zásluh, které musíme vykonat, abychom se mohli vrátit k Bohu Otci! To rozhodně ne!

Adam s Evou se vydali cestou od Pána Boha a následně po nich se vzbouřilo proti Bohu celé lidstvo. I o nás, žel, může platit: „*Všichni my jako ovce zbloudili jsme, každý z nás se dal svou cestou, jej však Hospodin postihl pro nepravosti nás všech*“ (Iz 53,6).

Pán Bůh není jako člověk. Ježíš Kristus tě nezavrhuje i přes svůj soud! On tě chce zachránit. Právě proto se nám představil, abychom jeho obětí nevystižitelné ceny s vděčností přijali.

Když mu uvěříš a přijmeš jej za svého Boha, se kterým už máš svoji zkušenost, poznáš, že On se tě nikdy nezřekl. Žij s vědomím, že jsi spasený!

A těch sedm zastavení je pak sedm očištných lázní, kterými s tebou Pán Ježíš Kristus projde, aby ses cítil dobře s ním, doma, v církvi, v sousedství či v práci.

Na těch sedmi zastávkách se vyrovnáš s přirozenými důsledky svého předchozího rozhodnutí odejít od Boha, aby tě netrápily jako noční můra či svědomí.

Pán Bůh je prostě úžasný, a tak rád tobě, mně, nám všem chce s radostí a pro radost žehnat.

Milý Nebeský Otče, děkuji Ti, že nám na příkladech patriarchů dovoluješ nahlédnout jednak do příčin některých našich

*vztahových či rodinných problémů, neúspě-
chů a trápení, ale také do očí Tvé bezpod-
mínečně přijímající lásky. Díky Ti, Pane
Bože, Otče. Děkuji. Amen.*

Pokus o grafické znázornění

A – Z1: Zastávka v Gal-ed = šance k **prvnímu smíření Jákoba**. V rodině zůstává **skrytý problém** s ukrytými modlami, tzn. **modloslužbou JÁ**. Kdy se to provalí?

B – Z2: **Odpočinek** v Machanajim **před přebrodením** potoka Jabok je obohacený požehnáním ze setkání s Božími posly.

C – Z2: Křižovatka rozhodnutí. Vést rodinu **cestou vyznání a smíření s bratrem Ezauem?**

D – Z4: Brod potoka Jabok a Jákobovo proměňující setkání s Hospodinem či jeho poslem. Proto: ***Izrael – Zápasí Bůh!***

C' - Z5: **Smíření a bratrem Ezauem.**

B' - Z6: **Odpočinek** v Sukót (Sukót jako příprava **před přebrodením** Jordánu).

A' - Z7: Zastávka v Šekemu = **promarněná šance na smíření** a reprezentace Hospodina před případnými příbuznými pro pýchu – **modloslužbu**.

Nasleduj ma! A on vstal a nasledoval ho

Daniel Márfoldi

Milé sestry, milí bratia, drahí priatelia!

Musím sa Vám na úvod k niečomu priznať. Dosť často sa mi stáva, že sám seba pristihujem pri tom, ako sa snažím zmeniť. Túžim sa zbaviť zlozvykov. Chcem hovoriť tichšie, chcem sa zbaviť nervozity, chcem zvíťaziť nad svojou pohodlnosťou, či chcem byť prívetivejší a milší. Snažím sa, vytyčujem si ciele, ale nejde mi to. Znova a znova zisťujem: Keď si myslím, že som už zvíťazil, práve vtedy opäť padám a prehrávam. Čo s tým mám urobiť? Akú mám možnosť? Kde robím chybu?

Veľmi ma, v súvislosti s tu položenými otázkami, oslovuje príbeh o povolaní colníka či mýtnika Léviho Ježišom za učeníka. Volím Markovu verziu: „**A prechádzajúc videl Léviho, syna Alfeovho, sediaceho na colnici a povedal mu: Nasleduj ma! A on vstal a nasledoval ho.**“ (Mk 2,14) Verš má tri logické i štylistické časti oddelené spojkou „a“ (**kai**). Podobne ako pri povolaní rybárov (Mk 1,16–20), ide o modelovú scénu povolania učeníka, ktorá pozostáva z troch etáp: stretnutie, pozvanie a prijatie pozvania.

Stretnutie

A prechádzajúc videl Léviho /syna/ Alfeovho, sediaceho na colnici.

Tak ako pri stretnutí s rybármi je **aktivityta na strane Ježiša**. V tejto prvej časti sa nachádzajú dve slovesá Ježišovej iniciatívy použité pri povolaní prvých dvoch rybárov u Mk 1,16 – „prechádzajúc“ a „videl“. Ježiš je ten, ktorý vidí. On vidí nielen to, čo je pred očami, ale aj to, čo je očiam skryté. Ježiš vidí do srdca človeka. Ježiš je ten, ktorý nás pozná. Ježiš je ten, ktorý vie, čo prežívame. On nám rozumie. On vie o našich zápasoch samého so sebou.

V texte nasleduje stručná charakteristika dotyčného Léviho prostredníctvom vzťahu k otcovi ako „syna Alfeovho“ a jeho zamestnanie, vyjadrené činným prídastím: „sediaceho na colnici“, čím je jasné, že ide o colníka. Hebrejské meno Lévi doslova znamená „ten, ktorý sa pripútal, privinul, pripojil, pritúlil.“ V tomto prípade bol Lévi úzko spätý, privinutý ku svojej mýtnici. Ja i ty sme pripojení tiež k svojim mýtniciam. Tou prvou dobrou správou je, že Ježiš o tebe i o mne vie.

Kto to bol mýtnik? Mýtnik (colník) bol vyberačom daní. Títo vyberači boli

zamestnancami súkromných podnikateľov, ktorí mali zmluvu s Rímskym štátom a pravidelne odvádzali pevne určenú sumu peňazí. Výška cla však pevne stanovená nebola, záležalo len na ich „šikovnosti“, koľko si nahonobili do vlastnej kapsy. Židia ich nenávideli nielen preto, že mnohí boli vydieračmi, ale aj z dôvodov vlasteneckých a náboženských. Slúžili nepriateľskému pohanom, čím zrádzali národ, vlasť i vieru. Stali sa symbolom nepoctivosti, chamtivosti a notorickej hriešnosti. V celom úryvku u Marka sa až trikrát vyskytuje spojenie „mýtnici a hriešnici“. Hriešnikom je označovaný človek, ktorý žije v radikálnom rozpore so Zákonom, buď svojou nemravnosťou alebo povolaním. Zamestnanie mýtnika je potom jednou z konkrétnych podôb hriešnosti človeka. Cítim sa ako veľký hriešnik? Cítiš sa i ty hriešnikom? Aj Lévi ním bol.

Pozvanie

A povedal mu: nasleduj ma!

Forma povolania v porovnaní s rybármi je zmenená. Namiesto „poďte za mnou“ je použité sloveso nasledovania v rozkazovacom tvare, čím je vyjadrená **naliehavosť a autorita povolávajúceho**. Ježiš Léviho nielen vidí, ale ponúka mu riešenie. Dobové rozlišovanie ľudí na „spravodlivých“ a „hriešnikov“, na rozdiel od farizejov, u neho nikdy nevedlo k oddeľovaniu sa od nich. Hriešnikov vedome privádzal do svojej blízkosti. Pre neho sú chorými, ktorí súrne potrebujú lekársku pomoc (Mk 2,17). Ježiš vidí aj môj či Tvoj zápas so sebou samým. On ku mne i k Tebe pristupuje a pozýva naliehavo k nasledovaniu. Pozýva k spoločenstvu. V Oriente chodí žena za mužom. Žiak proroka chodieval za svojím majstrom. Vyjadruje sa tak úcta, ktorú prejavujeme vyššie postavenému. Tento zvyk sa ujal aj medzi rabínmi. Učiteľ chodieval pred žiakmi alebo jazdil

na oslovi. Od nich tento zvyk prevzali aj učeníci. Ibaže medzi nasledovaním Ježiša a nasledovaním rabínov je zásadný rozdiel. Žiaci rabínov po jednom až dvoch rokoch, keď bolo vyučovanie skončené, zrušili tento vzťah k svojim učiteľom. Táto možnosť je u Ježiša vylúčená. **Ježišovo povolanie je totálne**. Platí na celý život. Ježiš púta na seba učeníka s celou jeho existenciou. Učeníci, nezávislí od Ježiša, prestávajú byť učeníkmi. Ježišovo volanie nie je iba požiadavkou, ale „darom a požiadavkou“ zároveň. Iba Ježišovo povolanie má silu vymaniť človeka z jeho prirodzenej existencie a pripútanosti.

Prijatie pozvania

A on vstal a nasledoval ho.

V tretej časti je vyjadrená odpoveď pomocou dvoch sloviess. Prvé grécke sloveso názorne opisuje „zdvihnutie sa“ v protiklade ku „sedeniu na colnici“. Sloveso má však široký symbolický význam povstania, či prebudenia až vzkriesenia. Podobne ako rybári zanechali siete, mýtnik vstal, opustil a zanechal colnicu. Radikálne odpovedá na ponúknuté pozvanie, **vzdáva sa svojej existenčnej istoty**, ktorá bola omnoho väčšia ako u Galilejských rybárov. Paralelne k Mk 1,18 je použité spojenie: „nasledoval ho“. **Lévi – ten, ktorý bol pripútaný, pripojený, privinutý, pritúlený k mýtnici, sa stal novým Lévim – pripútaným, pripojeným, privinutým, pritúleným k Ježišovi. Jediným riešením, ako sa zbaviť našich závislostí, nie je teda boj proti nim, ale boj za spoločenstvo s Ježišom**. Iba Ježišovo povolanie má silu vymaniť človeka z jeho prirodzenej existencie a pripútanosti. O mýtnikovi Lévim čítame, že vstal. Iste už nespočetnekrát vstal a znovu si sadol. Tentokrát však vstal, aby si už viac nesadol na predchádzajúce miesto. U Léviho to bolo rozhodné a úplné obrátenie. Nezdvihol sa iba

trochu zo svojho miesta, nie, **vstal a nasledoval Ježiša**. Most bol strhnutý, nebolo viac nijakého „späť“.

V tejto súvislosti myslím na príbeh Márie Magdalény, sestry Marty a Lazara z Betánie. Na základe jej príbehu môžeme všetci pochopiť, prečo Mária využívala každú príležitosť k tomu, aby sedela pri nohách Ježišových. Mária totiž pochopila, čo si uvedomil aj Lévi a čo aj my vieme, ale na to často zabúdame: V boji s hriechom nemáme šancu zvíťaziť. V našej kresťanskej skúsenosti si musíme uvedomiť, že jedine zmena základného postoja vedie k víťazstvu. Náš boj musí byť zameraný nie **proti** hriechu, ale **za** úzke spoločenstvo s Ježišom. Byť stále s Ježišom. Chodiť s Bohom, ako Enoch. Nechať Ježiša šoférovať auto môjho života a bojovať za silu zostať sedieť na sedadle spolujazdca. To je to jediné, čo funguje.

Na strane 17 v knihe Druhá šanca pre každého Morris Venden hovorí: „...Mária pochopila, že je možné nájsť Ježiša cez jeho slová, že je možné modliť sa k nemu kdekoľvek. Pochopila, že môže zostať pri jeho nohách, aj keď Ježiš opustí mesto. Rozumiete tomu tiež? Je ťažké hrešiť, keď

sedíte pri Ježišových nohách. V ňom je ukrytá moc.“

Teraz už rozumiem, prečo Ellen Whiteová v knihe Cesta lásky (Túžba vekov, str. 50, kap. Dvanásťročný) odporúča: „Bolo by dobre, keby sme každodenne aspoň hodinu uvažovali o Ježišom živote.“

Teda nie proti, ale za! To čo potrebujem urobiť vo svojom živote je boj za čas, ktorý si každodenne vyhradím pre spoločenstvo s Ježišom. Jediným riešením pre mňa je „zostať pri nohách Ježišových“. Nič iné mi nepomôže posunúť sa vpred, iba úzke spoločenstvo s Ježišom.

Milé sestry a bratia! Čo teda urobiť so svojimi zlovykmi? Ako vyriešiť boj samého so sebou? Jediným riešením je rozhodnúť sa tak, ako sa rozhodol Lévi. Jediným riešením je vyvoliť si to, čo si vybrala aj Mária či Enoch. Je nevyhnutné zostať pri Ježišovi. Je nevyhnutné byť pripojený, pripútaný, privinutý, pritúlený k Ježišovi. Je dôležité, byť ponorený do Jeho láskavej náruče. Je nevyhnutné zostávať v ňom.

Amen.

Až na sám kraj nebes

(Aneb naše církve nevzkvétá)

Roman Hampacher

Když jsem si jako novoroční verš vytáhl text Neh 1,9: „Když se však vrátíte ke mně, budete zachovávat mé příkazy a plnit je, i kdyby byli vaši zapuzeni na konci nebes, shromáždím je odtamtud a přivedu je na místo, které jsem vyvolil, aby tam přebývalo mé jméno,“ cítil jsem se poněkud znejistěn, protože bych se měl tento rok stěhovat až na „kraj“ Čech a ve své pýše jsem si myslel, že tento verš by měl být snad nějakou součástí Božího plánu pro mě. Možná ano, ale Písmo určitě nebylo napsáno jen pro potřeby nejistého pátrání malého človíčka.

Co je to ten okraj nebes, na který se Izraelci dostali, a kde vlastně leží?

Izraelci vždycky byli někde, kde vůbec být nechtěli, a moc toužili být někde, kam doufali, že je Hospodin dovede. Buď byli v Egyptě a směřovali do Kanaánu, či byli v Babyloně a toužili po tom, aby v Jeruzalémě znovu postavili chrám.

Byl to jejich kraj nebes?

Snad ano, ale myslím, že kraj nebes není místo, které bychom mohli najít na mapě. Cesta z něho totiž nevede po silnici, ale skrze pokání a návrat k Božím příkazům. Kraj nebes je místo, kam nedosahuje

Boží moc. Místo, kde vládne člověk (nebo ďábel, chcete-li) a k žezlu nikoho jiného nepustí. A to je místo, kam se Izraelci (a nejen oni) dostávali až příliš často.

Promiňte mi malou odbočku, ale snad nám jiný než biblický příklad poslouží lépe k ilustraci. Mnozí z nás pamatují doby, kdy v naší zemi nevládla svoboda a kdy nám přitom bylo neustále předkládáno, jak se máme skvěle. V televizních novinách jsme se dozvídali o skvělých úspěších sovětských horníků, o skvělých vztazích československých pionýrů, o nových moderních elektrárnách a o neustále úspěšně pokračující a šířící se revoluci na Kubě. Pak jsme vypnuli televizi a podívali jsme se na umakartovou kuchyň, modré tepláky a hodinky z Tuzexu. Něco nám vadilo, ale naučili jsme se s tím žít. Hlavně že je klid. Člověk si přece zvykne i na šibenici.

Nepřipomíná nám to něco? Naši američtí bratři úspěšně evangelizují poslední zbytky světa, žijeme v době skvělých a úspěšných projektů, stavíme školy a nové sbory a naše církve každý týden roste o tisíce nových členů. A pak se vrátíme ze sobotní bohoslužby, zapneme televizi a dáme

si něco dobrého do žaludku. Trochu nám sice vadí, že realita je trochu jiná než to, co si čteme v oběžnících, ale člověk si zvykne i na šibenici, hlavně že je klid.

Prezident Havel ve svém prvním po-revolučním projevu pronesl již legendární slova: „Naše země nevzkvétá...“, a my jsme se, alespoň na čas, probudili do šedé reality okraje světa a chtěli jsme s ní něco dělat. Naše církev nevzkvétá. Křtíme s bídou tolik lidí, jen abychom vyrovnali úmrtnost, v množících se projektech zaměstnáváme stále stejné a už unavené tváře. Zbožnost nahrazujeme zbožnou aktivitou a Boží vůli vlastní chytristikou.

Jsme na samém okraji nebes, jsme na samém kraji Božího působení, bloudíme...

Přítom řešení je tak snadné. Navraťme se k Hospodinu, začněme se modlit, začněme číst Písmo, žijme spolu ve společenství. Bůh nám přece slibuje, že nás přivede k sobě a přijme nás. Stačí se jen rozpomenout na Boží příkazy a obrátit se jeho směrem, a Bůh z beznaděje učiní naději.

Jestliže jste již nastoupili tuto cestu, vytrvejte, a jestli ne, udělejte to dnes.

Amen.

Micheáš 5,1–5

Jiří Beněš

¹A ty, Betléme efratský, ačkoli jsi nejmenší mezi judskými rody, z tebe mi vzejde ten, jenž bude vládcem v Izraeli, jehož původ je odpradávná, ode dnů věčných. ²I když je Hospodin vydá v plen do chvíle, než rodička porodí, zbytek jeho bratří se vrátí zpět k synům Izraele. ³I postaví se a bude je pást v Hospodinově moci, ve vyvýšeném jménu Hospodina, svého Boha, a budou bydlet bezpečně; jeho velikost bude nyní sahat až do dálav země. ⁴A on sám bude pokoj. Až vtrhne Ašúr do naší země, až bude šlapat po našich palácích, postavíme proti němu sedm pastýřů, osm vojevůdců lidu. ⁵Ti budou spravovat asyrskou zemi mečem v přístupech do země Nimrodovy. On nás vysvobodí před Ašúrem, až vtrhne do naší země, až bude šlapat po našem pomezí. (Mi 5,1–5; ČEP)

Micheáš je mladší současník Izajáše, Ozeáše a Ámosa. Prorokuje v Judsku ve druhé polovině osmého století př. n. l. Jeho jméno znamená: „Kdo je jako Bůh?“ Jméno tvoří nadpis knihy (nikoli podpis autora), tzn., že tuto otázku lze považovat za prisma knihy.

Perikopa Mi 5,1–5, jedno z vrcholných prorockých sdělení tohoto textu, je v hebrejském textu vymezena p-túchou (5,1–5, tak i ČEP). Lze ji formálně rozdělit na dvě části: na přímou řeč k Betlému (5,1) a na prorockou výpověď o vládci (hebr. *móšel*), resp. charakteristiku pravého vládce v Izraeli (5,2–5). V přímé řeči je adresát známý, autor je však skrytý. Ze zájmena „*mi*“ (hebr. *lí*) lze usuzovat na to, že autorem by mohl být Hospodin. **Hospodinův výrok (5,1)** je nejdůležitější (klíčové) sdělení celého oddílu. Adresát je osloven a tím charakterizován šesti způsoby:

- (1) Zájmenem „*ty*“, kterým má být násobeno vyvolání pozornosti.
- (2) Vlastním jménem, hebr. *bejt lechem*. Důvodem Hospodinova obracení se právě k Betlému může být jak skutečnost daná jeho jménem (jde o místo hojnosti chleba coby předzvěst budoucího mesiášova království), tak událostmi s Betlémem v minulosti spojenými, zejména s příběhem Rút (Rt 1,2.19). V Betlémě byl dostatek chleba (Rt 1,6) a současně zde došlo k realizaci levirátního zákona (v Betlémě se žije podle Tóry), k záchraně dvou vdov (Betlém je místo záchrany) a k narození předka budoucího izraelského krále Davida. Betlém, rodiště krále Davida (1S 17,12), je podle Iz 11,1 patrně i rodištěm mesiáše (tak je tomu rozuměno i v Novém zákoně – Mt 2,6; J 7,42).

(3) Přídomkem „*efratský*“, což znamená „úrodná země“¹. Betlém je místo slibující úrodu a tedy dostatek (zajištění), jímž bude charakterizováno budoucí mesiášovo království.

(4) Přívlastkem „bezvýznamný, nedůležitý, nejmenší“ (hebr. *caír*). Přívlastek má stejný význam jako fakt, že budoucí král Izraele vjíždí do Jeruzaléma na oslu, tj. kontrast skromných podmínek a mimořádného významu, který má umocňovat překvapení.

(5) Topograficky zařazením do kmene Juda.

(6) Funkcí: stane se v budoucnosti rodištěm vládce v Izraeli. Betlém je prostředím, z něhož Hospodinu vychází vládce v Izraeli.

Charakteristika vládce:

(a) „*Od tebe pro mě vychází, aby se stal mošel*“ (6,1). Pro tohoto vládce je typický určitý pohyb. Směřuje odněkud někam, tj. má počátek (Betlém) a cíl (Hospodin). Tento pohyb je pohybem stromu (viz Ž 1), neboli jde o pohyb vertikální.

(b) V Betlémě (místě dostatku) nezůstává, ale „*vychází z něj*“, tak jako Izrael vychází z Egypta.

(c) Míří k Hospodinu. To o něm Hospodin ví a sděluje. *Mošel* vychází z Betléma Hospodinu, resp. pro Hospodina. Hospodin zde v něm má někoho, kdo je tu pro něj. Bude Hospodinu k dispozici. Je s Hospodinem spojený a pro Hospodina žijící.

(d) „*Aby se stal*“, tzn. že není a teprve se stává. Možná tím, že vychází z Betléma a je pro Hospodina.

(e) Vládce není označen termínem *melek* (král), ale *móšel*, což je odvozeno od slovesa „říkat podobenství, uřknout, podobat se, vládnout“. Je to jiný typ vládce. Vládne jinými prostředky, např. podobenstvím, silným výrokem.

(f) Nevládne nad Izraelem, ale „*v Izraeli*“ (uvnitř něj), tj. vládne zevnitř, nikoli zvnějšku – viz „*Kristus v nás*“ (epištoly). *Izrael* nemusí být označení etnika, ale komunity, Hospodinem poznamenané a pojmenované (viz Gn 32). Opět jde o formulaci, která naznačuje, že vládce je jiný než judský král.

(g) Korektura původu (z Betléma) a rozsahu vlády (v Izraeli): „*jeho východisko (původ) je z dávnověku, ode dnů věku*“. Zde výrok naznačuje jeho preexistenci, resp. časově neomezenou vládu. Buď byl již slíben, nebo existuje v Boží mysli, nebo se již nějak projevil (v někom, např. v Malkícedekovi). Jde o třetí upozornění na to, že Hospodin mluví o jiném typu vládce. Mluví o vládcí, který je tím pravým vládcem, skutečným pomazaným – mesiášem.

Prorocký výrok (5,2–5) navazuje na Hospodinův výrok přes spojku *laken* (jistě, proto) tak, že prorok Hospodinův výrok rozvíjí. Prorok o vládě tohoto vládce (mesiáše) jednak ujišťuje (dovádčuje ji), jednak jeho vládu popisuje jako následek toho, jaký mesiáš je. Mesiášova vláda je výrazem, projevem jeho podstaty, postoje, pozice. Proto také soustavně v duchu Hospodinova výroku naznačuje, že mesiáš bude vládnout jinak, než činí král, že jde o jiný typ vlády. Prorokova charakteristika mesiáše je tedy současně i výpověď o tom, jaké jsou její projevy, či spíše následky, podle nichž je pak možno mesiášovu vládu rozpoznat:

¹ Heller: Výkladový slovník biblických jmen. Praha 2003, str. 79.

(1) „*Dává je až do času, (kdy) rodička rodí*“ (5,2a). ČEP zde jako podmět vidí Hospodina. Ale pro změnu podmětu není v textu žádný důvod. Podmětem je vládce (mesiáš). Prorok neřekne: koho dává, kam dává. Vzhledem k tomu, že prorok navazuje na Hospodinův výrok a v něm by jako předmět ve větě („je“) připadal v úvahu „*Izrael*“ (to dokládá pokračování prorockého výroku), pak zde naznačuje, že vládce (mesiáš) bude nějak zacházet s Božím lidem, někam (někomu, tj. Bohu) je bude dávat. Řekne jen, kdy dává. Čas je charakterizován podle rodičky: doba těhotenství a doba porodu (tj. konec jistého mezidobí)².

(2) „*A zbytek bratří jeho se obrátí (vrátí) na syny Izraele*“ (5,2b). Vypadá to, že jde o rub předchozího konstatování, tedy popis toho, co se s Izraelem děje (předtím: co vládce s nimi dělá). Vládce (mesiáš) jedná a s Izraelem se něco děje: buď se odněkud někam vrací (historicky z asyrského exilu do zaslíbené země), nebo se vnitřně proměňuje (činí pokání). Sděluje se také cíl návratu: buď se vrátí k synům Izraele, nebo se obrátí tak, že se z nich skutečně synové Izraele stanou. Formulace „*jeho bratři*“ se vztahuje buď k Izraeli (bratři odvedeni do Asýrie), nebo k vládci. Pak to asociuje charakteristiku proroka z Dt 18,15.18, tedy sounáležitost vládce (mesiáše) se svým lidem.

(3) „*Stojí*“ (5,3) tj. v pozoru. Jde o postoj vojáka před velitelem: voják je připraven plnit velitelské rozkazy. Termín zde ale charakterizuje vládce (mesiáše). On stojí v pozoru. Jde patrně o prorockou reflexi vztahu (postoje) vládce (mesiáše) k Hospodinu, jak byl v Hospodinově výroku vyjádřen termínem „*pro mě*“: vládce (mesiáš) stojí v pozoru před Hospodinem jako ten, kdo je zde proto, aby realizoval Hospodinovy záměry, tj. byl Hospodinu zcela k dispozici.

(4) „*Pase*“ (5,3). Prorok tímto slovesem vypovídá o vládcově vztahu k těm, jimž vládne. Obě slovesa patří k sobě v tom smyslu, že „*stojí*“ vyjadřuje vládcův postoj k Hospodinu a „*pase*“ zase postoj vládce k Božímu lidu. Oběma termíny rozvíjí prorok motiv z Hospodinova výroku, a sice že vláda mesiášova bude zcela jiná, než zde praktikují judští králové. Tedy důraz na to, že ve vládci (mesiáši) máme před sebou postavu z jiného světa.

(5) „*V moci Hospodinově*“ nebo „*v ochraně Hospodinově*“ (5,3). Buď jedná v Hospodinově síle, tj. Hospodin vlastně vládne skrze něj, nebo stojí pod Hospodinovou ochranou (při svém vládnutí). Jde o další fázi prorocké reflexe Hospodinovy charakteristiky vládce (mesiáše) vyjádřené slovy „*pro mě*“ v 5,1. Jinými slovy zde prorok rozvíjí, resp. zpřesňuje obraz úzkého vztahu (propojenosti) vládce a Hospodina. Vyplývá z toho, že zdrojem moci vládce (mesiáše) je Hospodin, a současně, kde vládce vzhledem k Hospodinu je: je v Hospodinu (nikoli mimo něj), což je opět alternativa běžného typu vládnutí.

(6) „*Ve vyvýšeném jménu Hospodina, svého Boha*“ (5,3) je duplikace předchozího sdělení o pozici vládce (mesiáše) vzhledem k Hospodinu (vládce je *v něm*), resp. paralelní popis toho, co znamená „moc či ochrana Hospodinova“. Prorok chce říci, že Hospodinova moc je v jeho jménu, resp. moc představuje Hospodinovo jméno. V tomto jménu vládce (mesiáš) existuje: je personifikací Hospodinova (nikoli svého) jména (je zde za Hospodina, nikoli za sebe).

(7) „*A oni sedí*“ (pl., ČEP: „*budou bydlet*“ – 5,3). Prorok mluví opět o Izraeli. Jde o prorockou charakteristiku postavení (stavu) Izraele pod mesiášem, tedy o následek

² Podobný motiv je v Iz 7,14, kde je také spojka *laken*, sloveso *ntn* v impf. a rodička (pt., f., Q).

toho, odkud jejich vládce vládne (z Hospodinovy moci, z jeho jména): Izrael je stabilizován. V nevokalizovaném textu je sloveso „*a sedí*“ téměř identické se slovesem „*vrátí se*“. Výrazy „*sedí a vrátí se*“ jsou rub a líc jedné a téže skutečnosti.

(8) „*Protože nyní je veliký až na konec země*“ (5,3). Věta vypovídá o mesiáši a je postavena jako argument neboli zdůvodnění předchozího tvrzení o Izraeli. Izrael sedí, protože mesiáš je vládcem nad celou zemí (univerzalita jeho vlády). Velikost, tj. rozsah mesiášovy vlády, je příčinou usazenosti (sezení) Izraele.

(9) „*A stává se tento pokoj*“ nebo osobněji „*on je tímto pokojem*“ (5,4). Buď je zde popis stavu (mesiášovým působením nastává pokoj), nebo jde o další výpověď o mesiášovi: představuje (zosobňuje) pokoj.

Z Hospodinova ani z prorockého výroku není zcela zřetelné, jaké doby se uvedené konstatování týká. Tedy zda jde o předpověď vzdálené, blíže neurčené budoucnosti nebo o upozornění na právě probíhající dění. Tato neurčitost svědčí o prorokově úzké napojenosti na Hospodinovu perspektivu, kde i vzdálená budoucnost je popisována jako něco, co se právě odehrává. Současně prorok vtahuje Hospodinův výrok do aktuálního dění, tedy do situace ohrožení Izraele Asýrií. Sděluje (dvakrát!), že Asýrie je již v Izraeli a pustoší jej. Tato zpráva je vystavěna jako argument a rámuje sdělení v 5,4.5. Izrael, pod správou mesiáše (tj. obrácený, pasený, stabilizovaný), však ob stojí (to je nepřímý následek mesiášovy vlády). Izrael je (a bude) schopen Asýrii čelit, ba postavit se jí (5,4). Prorockým zrakem Micheáš vidí, jak Izrael dokonce ovládá Asýrii (Asýrie nepředstavuje pro takto vystavěný Izrael žádné nebezpečí, žádný problém). Výpověď o schopnostech Izraele formuluje buď prorok zástupně za Izrael, tj. mluví v 1. pl., nebo ji formuluje přímo prorokem spravovaný Izrael (jako kolektiv, hebr. *vahaqemonú* v 5,4). Pod mesiášem je Izrael silnější než Asýrie³. Vůdci Izraele jsou pastýři, kteří však pasou nejen Izrael, ale i Asýrii (5,5). Do této charakteristiky nově zbudovaného mesiášova (Božího) lidu vkládá prorok poslední charakteristiku mesiáše „*způsobí záchranu od Asýrie*“ (5,5). To je perspektiva a politický rozměr mesiášovy vlády (očekávání). Charakteristika mesiáše, neboli konstatování o záchraně Izraele, je jako důležité sdělení v samotném závěru perikopy ještě zdůrazněno tím, že je zdůvodněno, a sice duplikovanou větou o příchodu Asýrie a plenění Izraele.

³ To je ohlasem postavení Izraele jako kmenového svazu při průchodu pouští a zejména při obsazování zaslíbené země.

Deuteronomium

30,15–20

Jiří Beněš

¹⁵Hleď, předložil jsem ti dnes život a dobro i smrt a zlo; ¹⁶když ti dnes přikazuji, abys miloval Hospodina, svého Boha, chodil po jeho cestách a dbal na jeho přikázání, nařízení a právní ustanovení, pak budeš žít a rozmnožíš se; Hospodin, tvůj Bůh, ti bude žehnat v zemi, kterou přicházíš obsadit. ¹⁷Jestliže se však tvé srdce odvrátí a nebudeš poslouchat, ale dáš se svést a budeš se klanět jiným bohům a sloužit jim, ¹⁸oznamuji vám dnes, že úplně zaniknete. Nebudete dlouho živi v zemi, kam přecházíš přes Jordán, abys ji obsadil. ¹⁹Dovolávám se dnes proti vám svědectví nebes i země: Předložil jsem ti život i smrt, požehnání i zlořečení; vyvol si tedy život, abys byl živ ty i tvé potomstvo ²⁰a miloval Hospodina, svého Boha, poslouchal ho a přimkl se k němu. Na něm závisí tvůj život a délka tvých dnů, abys mohl sídlit v zemi, o které přísahal Hospodin tvým otcům, Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi, že jim ji dá. (Dt 30,15–20; ČEP)

Perikopa začíná rozkazem „viz!“ a předložením aktuální nabídky, kterou (jak upozorňuje úvodní rozkaz) adresát (posluchač) nesmí přehlédnout. Nabízeny jsou dvě protikladné skutečnosti: „život a dobro“ na jedné straně a jeho alternativa, tj. „smrt a zlo“, na straně druhé. Závažnost této nabídky je vyjádřena čtverým způsobem:

- (1) postavením na počátek celého sdělení, nadřazením ostatnímu;
- (2) zopakováním v Dt 30,19;
- (3) opakovaným vyzdvižením a interpretací (rozvíjením) pozitivní nabídky v Dt 30,16 a 30,20;
- (4) rozbořem (konkretizací aktualizací) negativní nabídky v Dt 30,17.18.

Pozitivní hodnoty „život a dobro“ jsou vysvětleny a cesta k nim je konkretizována v Dt 30,16.20 šesti účelovými větami, které jsou paralelní, navazují na sebe (následující vždy rozvíjí tu předchozí) a nepřímou (tj. infinitivem) nárokují určité úsilí k dosažení, resp. získání těchto hodnot. Prováděcí pokyny k těmto nárokům sice nejsou formulovány, ale např. druhá a třetí věta mohou být konkretizací věty první:

(a) *Milovat Hospodina Boha svého* je první z účelových vět (ostatním nadřazena). Formuluje princip očekávaného chování – neboli základní postoj. V Páté knize Mojží-

šově se tato věta objevuje poměrně často a v této perikopě je dokonce uvedena dvakrát (Dt 30,16.20), tzn., že je duplikací akcentována. Nad ostatní je ještě vyzdvižena tím, že další věty ji ilustrují, vysvětlují (jak požadavek realizovat) a rozvíjejí.

(b) *Chodit po jeho cestách* (Dt 30,16) je praktický pokyn a výraz uskutečnění toho, co znamená milovat Hospodina. *Chodit* je podnět k aktivitě (nikoli stát). Zmínka o jeho cestách chce soustředit posluchačovu pozornost na Hospodina a odpoutávat jeho pozornost od sebe sama (spirituální rozměr pokynu). *Nechodit* po svých cestách znamená nežít si podle sebe, nebýt svévolník. *Chodit* tam a tudy, kudy chodí on, ovšem předpokládá, že posluchač musí o Hospodinových cestách již něco vědět, aby je uměl rozpoznat.

(c) *Soustředit se na jeho příkazy, směrnice a řády* (Dt 30,16) znamená být na ně zaměřen, projevovat o ně aktivní zájem, nechat je na sebe působit, být pod jejich vlivem. Je to projev chození po Hospodinových cestách a současně projev milování Hospodina.

(d) *Žít má posluchač i jeho potomek* (Dt 30,19).

(e) *Naslouchat v hlasu jeho* (Dt 30,20) znamená vnímat, zůstávat vůči Bohu otevřeným. Formulace však vypovídá i o pozici naslouchajícího vůči tomu, komu naslouchá: není mimo něj, ale v něm (jím obklopen).

(f) *Přilnout do něj* (Dt 30,20) vyjadřuje spojení posluchače s Hospodinem. Termín popisuje spirituální charakter tohoto propojení.

Účelovými větami popisované posluchačovo očekávané jednání má:

(1) Jednu příčinu, která je formulována zdůvodňovací větou v Dt 30,20. Proč máš milovat, chodit, střežit, naslouchat a lnout? Protože „*On je tvůj život a prodloužení tvých dnů*“. Argumentem pro požadované postoje (očekávané jednání) je Hospodin. To znamená: Hospodin (nikoli vyznavačova vůle) je příčina, subjekt veškerého vyznavačova počínání (je jeho „já“, jeho podmětem; podobně viz výše Iz 52,9b–10a). Jinými slovy: Hospodin je zdroj všeho toho, jak se vyznavač chová.

(2) Tři následky (Dt 30,16), které před posluchače předkládají perspektivu a současně představují trojí zaslíbení: „*žiješ; rozmnožuješ; žehná ti Hospodin*“. To tedy může posluchač očekávat, s tím může počítat. Tak bude posluchačův život zhodnocen v budoucnosti, tj. v zaslíbené zemi. Pozoruhodné je, že tato zaslíbení jsou uvedena dříve než příčina požadovaného chování. Vyjadřuje to záměr autora textu: přerušením výčtu účelových vět a vložením mezi ně upozornění na perspektivu očekávaného chování chce autor textu posluchače motivovat, tzn. podněcovat k milování Hospodina, k chození, střežení, naslouchání a k přilnutí. Ze zaslíbení „*žiješ*“ vyplývá, že účelové věty skutečně formulují cestu k dobru, tj. instruují, co znamená *život a dobro*: pokud miluješ, chodíš a soustředíš se, tak žiješ. Účelovými větami formulované jednání je vlastně obrazem (vysvětlením) toho, co znamená život.

Negativní hodnoty jsou ilustrovány (vysvětleny) nežádoucím jednáním, od něž má posluchače upozornění na ně (a jeho následky) odradit (Dt 30,17.18). Jednání není nijak rozvinuto, aby zpráva o něm nesloužila jako instruktáž (návod). Zpráva o tomto jednání je (oproti zprávě o jednání žádoucím) pojata jako fiktivní (nereálná možnost, viz spojka jestliže, pokud) a formulována pěti slovesy, která lze vnímat jako alternativu k účelovým větám:

(a) *Obrátíš-li své srdce*. Stejně jako v první účelové větě („*abys miloval Hospodina*“) formuluje se zde princip nežádoucího chování. Nepřípustné zasahování do srdce (do svého centra) je tedy alternativa základního postoje neboli výraz nemilování Hospodina.

(b) *Nenasloucháš* – je přímá alternativa následující účelové věty a současně následek obrácení srdce.

(c) *Necháš se vytnout* ve smyslu odehnat, neboli necháš-li se strhnout a odradit, je možno chápat jako alternativu přilnutí formulovaného následující účelovou větou a současně následek nenaslouchání.

(d) *Klaníš se cizím bohům*, tj. odevzdáš-li (oddáš) se jim. Toto připomenutí druhého přikázání desatera je možno chápat jako další alternativu milování Hospodina (či chození po jeho cestách a soustředění se na jeho přikázání) a současně následek předchozího jednání (nechat se vytnout).

(e) *Sloužíš jim*, tj. otročíš jim.

Tak jako účelové věty mají třemi slovesy formulovány následky coby pozitivní perspektivu (naději), jsou zde formulovány dvěma slovesy následky nežádoucího jednání jako zrcadlová, tj. negativní perspektiva (resp. absolutní bezperspektivnost): „*úplně zaniknete a neprodlouží se vám dny*“ (Dt 30,18). Takové jednání nemá budoucnost. Jde tedy o alternativu ke slovesům: „*žiješ; rozmnožuješ; žehná ti Hospodin*“. Tyto negativní následky mají stejnou funkci jako následky v účelových větách: tam měly motivovat, zde demotivovat, neboli odradit a odstrašit.

Perikopa ovšem nekončí beznadějí. Mojžíš se vrací k počáteční informaci (Dt 30,15) a opakuje (duplikací akcentuje) aktuální („*dnes*“) nabídku, ovšem ve zkrácené podobě a již s vysvětlením: život = požehnání; smrt = zlehčení (Dt 30,19). Doplnuje to konstatováním „*vyvolil sis*“ (hebr. perfektum), z něhož plyne přesvědčení, že posluchač se již rozhodl (rozhodne se) pro život¹. Perikopa pak končí, resp. vrcholí výpovědí o Hospodinu (vyznáním víry), která má podobu argumentu (zdůvodnění účelových vět – Dt 30,20). Výpovědí o Hospodinu perikopa kulminuje jako svým nejdůležitějším sdělením. V něm je posluchači jednoznačně řečeno, co je ten život, k jehož volbě byl na počátku a v průběhu perikopy opakovaně vyzván. Tím životem (a dobrem a požehnáním) je sám Hospodin, nikoli očekávané a chvályhodné jednání posluchačovo a samozřejmě nikoli život posluchačův (není vybízen k volbě vlastního života). Hospodina má tedy posluchač volit.

¹ Následně zmíněné čtyři výše reflektované účelové věty posluchači znovu připomínají to, co se od něj očekává.

Co si počít se sobotou?

Pokus o reflexi aktuální situace
v adventismu a nástin východiska

Roman Mach

Úvodem: vymezení přístupu

Od učitele systematiky by bylo legitimní očekávat na toto téma dogmatickou studii. Proč v tomto případě volím odlišný přístup? Domnívám se, že téma „Sobota podle Písma“ je (alespoň v kontextu našich současných poznatků) dogmaticky a apologeticky vyčerpáno. Jinými slovy, aktuální potřebou není sobotu ještě lépe dogmaticky vymezit či apologeticky podepřít – v těchto směrech už bylo v adventismu mnoho vykonáno. Problémy, s kterými jsme v této oblasti konfrontováni v praxi, podle mne primárně přinášejí *potřebu radikálního znovupochopení podstaty obsahu sobotního času*, ze kterého by vyplývaly aktuální aplikace.

Čím sobota není

K tradičnímu dědictví, které se nám vymstilo v novém kontextu, patří naše *common sense* uvažování o náplni soboty jazykem přirozené teologie¹ jako o *přirozeném konceptu*.

Puritánský sabbath.² Svěcení prvního dne v týdnu způsobem odpovídajícím sobotě podle Písma, v kontrastu k tzv. „kontinentální neděli“, přinesli původně puritáni a obhajovali jej velmi typickým způsobem:³

„Puritánský sabbath byl patrně nejvýraznějším symbolem evangelikální civilizace v anglicky mluvícím světě a zůstal velkým *reformním* tématem, ve kterém se setkával *zájem náboženský se společenským*. S vědomím rostoucí kom-

¹ Více o tomto viz také Tongstad, Sigve K.: *The Lost Meaning of the Seventh Day*. Berrien Springs, Michigan: Andrews University Press, 2009; str. 422–440, zvl. str. 439–440.

² Mach, Roman: „The Common Sense: evangelikální a adventistické dědictví osvícenství“, *Koinonia* 2 (2011), 84–85.

³ Viz také např. Knight, George R.: *A Search for Identity: The Development of Seventh-day Adventist Beliefs*. Hagerstown: Review and Herald, 2000, str. 35.

plexnosti moderního života, jak potvrzovala Kongregacionalistická národní rada v roce 1871, „odpočinek Sabbathu je nenahraditelným pro udržení zdraví, mravnosti a křesťanské podstaty tohoto národa.“⁴

Mark Hopkins (1802–1887, tehdejší velmi úspěšný „modelový“ prezident Williams College), „měl za to, že Boží Zákon je v souladu se zájmy pracujících. S použitím terminologie známé z dominující morální filozofie Hopkins tvrdil, že lidé mají ‚právo‘ na jednodenní odpočinek, protože jejich Bohem daná ‚morální konstituce‘ byla předem přizpůsobena sabbatnímu rytmu.“⁵

Již tehdy však existovalo i silné dogmatické pochopení: „Jestliže evangelikálové souhlasili s tím, že ‚znesvěcení Sabbathu‘ již ‚dosáhlo alarmujících rozměrů‘, zůstali přesvědčeni, že ‚řádné rozpoznání posvátnosti svatého Sabbathu je jedním z hlavních úhelných kamenů v základech Církve a naší [rozuměj: americké] křesťanské civilizace.“⁶

„Náboženství je zdravé a jeden den odpočinku nám prospívá...“? *Obsah soboty však nelze primárně odvozovat od „přirozených“ (avšak dobově a kontextově proměnných) potřeb člověka, společnosti, přirozených řádů apod.* Tímto způsobem se koncept soboty velmi snadno překlápí (s výjimkou tradičního bohoslužebného prvku) v koncept převážně *kulturní* či *rekreační*. Vrcholem zprávy v Gn 1–2 je však Stvořitel ve společenství se svým stvořením – a to je koncept nadpřirozený. Ačkoli má sobota v Písmu kontext stvoření a jeho řádu (a není tedy „nepřirozenou“), přesto je *zvláštní obsah, který Bůh od počátku vkládá do tohoto času, konceptem nadpřirozeným a duchovním, spirituálním.*

Obsah soboty tedy představuje nadpřirozený koncept. To považuji za klíčové pochopení: vše další obsahové (otázky po „odpočinku“, „zachovávaní“ atd.) je třeba odvozovat od tohoto základu. A jako každý duchovní koncept, i sobotní čas nezbytně vyžaduje *duchovní přístup*.

Sobota a naše obrácení

Známý výrok Samuele Bacchiocchiho: „Sobota bez Krista je jako špagety bez omáčky“ je sice pravdivý a efektní, zároveň však poněkud nekonkrétní. Duchovní koncepty nedávají smysl bez duchovnosti toho, kdo k nim přistupuje, ne vždy je to však stejně patrné. Např. modlitba „Otčenáš“ obsahuje již v prvních větách formulace, s kterými se nelze „přirozeně“ ztotožnit bez osobního obrácení: jen ve víře lze přivolat Boží království.

Pro náplň či obsah sobotního času platí tato logika podle mého názoru ještě mnohem výrazněji. „Sobota“ není jednorázovým úkonem, který by v sobě nesl přirozeně rozeznatelný sdílený prvek společenské správnosti, srovnatelný např. s příkázáním „Nepokradeš“. Právě proto, že se jedná o oddělený čas, o značný a osobně citelný časový úsek, může celý tento koncept tak snadno zůstat nečitelným, nepochopeným nebo prostě jaksi prázdným (zejména pokud jde o čas po ukončení bohoslužeb, ale nejen tento).

⁴ Marsden, George M.: *Fundamentalism and American Culture*. Second Edition, Oxford University Press, 2006, str. 13. Kurzíva moje.

⁵ Marsden, *Fundamentalism and American Culture*, 13. Kurzíva doplněna.

⁶ Marsden, *Fundamentalism and American Culture*, 13.

Sobotní čas má velmi blízko k tématu osobního obrácení nejen proto, že v něm svěcení soboty nalézá základní motivaci. Oba koncepty představují zvláštní, oddělený čas definovaný a naplněný nadpřirozeným, duchovním obsahem. Duchovnost, kterou nelze vidět ani uchopit, je zde primárním a naprosto nezbytným obsahem i činitelem. Podobně jako platí, že bez Ducha svatého není obrácení, není bez Ducha a duchovnosti ani naplnění sobotního času. *Nenarodí-li se kdo znovu, nemůže spatřit nejen království Boží, ale patrně ani obsah tohoto jinak (v přirozeném pohledu) pouze „uprázdněného“ času.*

Přirozené kontexty versus duchovní obsah soboty

Tím, co bylo až dosud řečeno, nechci tvrdit, že nadpřirozený koncept (obsahu) soboty nikterak nesouvisí se sférou přirozeného v životě lidském. Sobotní čas do „přirozeného“ života vstupuje, avšak „shora“; z přirozeného jej však nelze odvodit, je mu svou podstatou nadřazen. Jedná se o čas, ve kterém by nic pokud možno nemělo překážet tomu, co je Boží, bohoslužebné, duchovní. Způsob, kterým je tento čas oddělen a naplňován, je však nutně přirozenými kontexty lidského života ovlivněn.

Přikázání ohledně sedmého dne se stručně zmiňuje také o zbývajících šesti dnech jako pracovních. Pokud v týdnu panovala časová tíseň, sobota to snad vynahradí; pokud však duchovnost nebyla v týdnu vůbec přítomna, sobota může sotva plnit funkci každotýdenního „duchovního zážehu“; spíše ztratí svůj vnitřní smysl. *Duchovní rozměr soboty je nezbytně spojen s duchovní dimenzí všech ostatních dnů.*

Odlišné typy zaměstnání a míra zátěže v týdnu pochopitelně ovlivňují vhodný čas, formu a délku bohoslužby apod. To se na jedné straně jeví jako zcela zřejmé, na druhé straně to v praxi reflektujeme jen minimálně (liturgická zvyklost je často vnímána na úrovni dogmatu).

Jedná se o širší dluh adventismu?

Před rokem jsem v jiné souvislosti zmínil *kognitivně-behaviorální charakteristiku adventistické zbožnosti*. Důraz na „správné“ myšlení a konání je jistě legitimní a navíc, jak ukazují nové studie ohledně účinnosti terapeutických přístupů, vysoce účinný. Pravost dogmatu a aktivismus však zcela pochopitelně nebudou dostačující tam, kde jsme konfrontováni s duchovní náplní času.

Dohledatelné historické kontexty způsobily, že téma duchovnosti/spirituality již tradičně zůstává v našem prostředí v pozadí. Revivalismu sice není duchovnost cizí, jedná se však o typ duchovnosti spontánní, okamžité, motivační, „akční“; důraz je položen na „dnes“, případně „zítra“. To může být legitimní, jde však pouze o výše duchovního spektra. Patrně si pamatujete statistická zjištění nedávné minulosti, která ukázala, že západní adventismus je velmi pragmatický a (v porovnání s jinými křesťany) není silný dokonce ani v běžné modlitební praxi.

Adventismus ve výsledku paradoxně zná sobotu velmi dobře dogmaticky, apologeticky a řekněme bohoslužebně, avšak nikoli spirituálně (ve smyslu osobní, individuální duchovnosti). Proto zřejmě není divu, že nejsme příliš úspěšní, když se pokoušíme uchopit sobotu aktivisticky, případně pragmaticky. Máme zde snad problém s vlastním dědictvím?

Spirituální dědictví minulosti. S překvapením pak zjišťujeme, že dávní autoři již zpracovávali typická duchovní témata a opakované vzorce a fáze duchovního života. Mnohé z toho, co nás dnes trápí individuálně či kolektivně, bylo dávno rozpoznáno a popsáno. Některé typické vzorce krizí či růstu tak pouze neinformovaně opakujeme. Křesťanská

literatura zabývající se spiritualitou oslovuje i v dnešní postmoderní době a prodává se ve vysokých nákladech. Autoři 20. století jako Henri Nouwen,⁷ Thomas Merton⁸ či evangelikál James I. Packer⁹ daleko přesáhli hranice a prostor svého vlastního vyznání a jejich knihy velmi rychle získaly postavení klasiky.¹⁰ V evangelikálním prostředí dále přišel s průlomovou studií fází duchovního růstu James Fowler.¹¹

Následující srovnání je v tomto ohledu snad rovněž zajímavé. Martin Luther, puritán 17. stol. John Bunyan, John Wesley (18. stol.) a katolická mystička 19. století Terezie z Lisieux byli představiteli různých vyznání a různých staletí. Přesto mají něco společného. Jejich teologické přínosy byly motivovány existenciálním hledáním Boha a pokoje s ním; v pozadí vždy stála intenzivní spiritualita. Např. *Luthерово pojetí ospravedlnění z víry má výrazný osobně-spirituální rozměr*, který nebývá běžně znám. Navzdory odlišnosti kontextů dospěli tito lidé k překvapivě podobným teologicko-duchovním konceptům, které se zároveň staly efektivní terapeutickou odpovědí na tíseň jejich nitra.¹² To vše je podle mne výmluvnou ilustrací síly a dynamiky duchovnosti – její niterne motivace i zásadních dopadů.

Signály v Písmu i u Ellen Whiteové. Znamé „Radujte se v Pánu vždycky“ v listu Filipským signalizuje psychospirituální techniku. Rovněž u Ellen Whiteové lze vysledovat signály specifických spirituálních konceptů či dokonce patrně technik, ale to by byla samostatná kapitola zkoumání.

Meditace v nových kontextech. Typickou epidemií naší doby je deprese.¹³ Některé dávné typy meditace úspěšně pronikají (zejména v USA) do seriózního terapeutického prostoru a díky pokročilým metodám skenování mozku raketovým tempem přibývá odborných studií potvrzujících jejich široké a měřitelné terapeutické přínosy, zatímco odborné skepse rychle ubývá.¹⁴

To vše v úhrnu znamená, že spiritualita nejenže napomáhala věřícím v duchovním hledání a zápasech minulosti, ale že je schopna účinně odpovídat i na typické (a rozšířené) problémy dneška typu deprese či snižování stresové zátěže obecněji, to vše se však děje téměř výlučně mimo naše prostředí. Domnívám se, že tuto situaci nelze ignorovat, nebo se s ní dokonce vyrovnat paušálním ideovým odmítnutím.¹⁵

⁷ Viz např. Nouwen, Henri J. M.: *Duchovní život jako cesta*, Praha: Vyšehrad, 2012. Původně *Reaching Out: A Special Edition of the Spiritual Classic*, Fount/Harper Collins, 1998.

⁸ Viz např. Merton, Thomas: *New Seeds of Contemplation*. New York: New Directions, 2007.

⁹ Viz především Packer, James I.: *Knowing God*. InterVarsity Press, 1973, 1993. U nás přeloženo jako *Poznanie Boha*, Praha: Návrat (s pomocou Creativpress Bratislava), 1992.

¹⁰ Viz např. McGrath, Alistar: *Křesťanská spiritualita: úvod*, Praha: Volvox Globator, 2001, str. 243.

¹¹ Fowler, James W.: *Stages of Faith: The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*. Harper One (A Division of Harper Collins Publishers), 1995.

¹² Osborn, Ian: *Can Christianity Cure Obsessive-Compulsive Disorder? A Psychiatrist Explores the Role of Faith in Treatment*. Grand, Rapids, MI: Brazos Press (a division of Baker Publishing Group), 2008.

¹³ Např. v USA se vážná deprese týká ¼ obyvatel (70 milionů). Poslední dekády přináší v industrializovaném světě v tomto ohledu nárůst navzdory rozvoji antidepressiv. Ilardi, Stephen S.: *The Depression Cure*, Ebury Publishing, 2009, kapitola 1. Tento trend kopírují také ty rozvojové země, které budují ekonomiku západního stylu. Williams, Mark, John Teasdale, Zindel Segal, Jon Kabat-Zinn: *The Mindful Way through Depression*, Guilford Press, 2007, str. 16.

¹⁴ Viz např. Segal, Zindel V., J. Mark G. Williams, and John D. Teasdale: *Mindfulness-Based Cognitive Therapy for Depression*, Second Edition, New York: Guilford Press, 2012. Pro přehled nárůstu souvisejících vědeckých a lékařských studií viz „Foreword“, str. ix-x a dále.

¹⁵ Takto např. Nedley v knize *Život bez deprese* apriorně argumentuje o škodlivosti „východní“ meditace ve vztahu k čelnímu mozkovému laloku a schopnosti rozhodovat se; zmíněná narůstající empirie i výzkum těchto účinků však hovoří zcela odlišně. Nedley překvapivě polemizuje i s Herbertem Bensonem, který přesvědčivě poukázal na důležité pozitivní efekty „the relaxation response“, nebo např. tvrdí, že jógová meditace má stresující efekty nebo že relaxační techniky proti úzkostem jsou „únikové“. Nedley, Neil: *Život bez deprese*, Praha: Advent-Orion, 2007, str. 211–212.

Nutnost studia a rekontextualizace. Spirituální přístupy a zdroje jistě nelze přejímat nekriticky; ne každý element či koncept bude nutně legitimní a akceptovatelný. Na druhé straně se však ukazuje, že pokud je tato látka pozorně studována, i z mystických kontextů minulosti se vynořují hodnotné duchovní zkušenosti a poznatky. Je třeba vnímat, že tyto příspěvky obvykle plynou z bytostného hledání Boha, vnitřního pokoje či obecněji duchovní dimenze lidského života, a to často s mimořádným osobním nasazením.

Duchovní čas: příležitost pro duchovní disciplíny

Potíže s obsahem sobotního času lze podle mne nejvýrazněji ilustrovat postoji našich mladých lidí. Ať už vlivem věku, či pod kulturními tlaky západní společnosti, „přirozeným“ způsobem prožívání času bývá způsob aktivně-dynamický nebo pasivně-zábavný. Koncept zvláštního, pokojného, tichého času (jednoho celého dne v týdnu) se v tomto světle nutně jeví jako „přirozeně“ prázdný a neatraktivní, neuspokojivý, nudný. Složitě dospívání mladých lidí v západní kultuře lze do velké míry vnímat jako *kulturní epidemii*; ukazuje se, že v jiných kulturách není toto věkové období nutně spojeno s některými typickými vzorci chování.¹⁶ Výskyt deprese se navíc statisticky výrazně posouvá směrem k velmi mladým lidem.¹⁷ Co lze proti tomuto kulturnímu tlaku postavit?

Primární odpovědí na tento problém je podle mého názoru znovunalezení hlubší duchovnosti; duchovnosti informované, která obsahuje zkušenostní rozměr, konkrétní disciplíny a techniky; duchovnosti, která vyžaduje čas a která s konceptem zvláštního duchovního času koresponduje. Hledejme duchovnost, která rozumí aktuálním problémům nitra, generacím i postmoderním pokušením. Je to pouze záležitostí posledních asi dvou dekad, kdy se v našem zdejším církevním prostředí objevuje v tomto směru sebereflexe. Samotné pojmy duchovnost a *spiritualita* dosud vyznívají v našem prostředí překvapivě nově a dokonce ne vždy pozitivně či věrohodně.

Nabídka širší odpovědi

Duchovní růst s jeho rozpoznávanými fázemi, krizemi a vzorci, duchovní disciplíny, to je bohaté a inspirující duchovní vlastnictví generací věřících, kteří zde byli před námi. Nejde o pole neorané, pouze v našem (revivalistickém) prostředí přehlížené či znovu objevované.

Pro případný hlubší individuální zájem doporučuji vhodný nekatolický úvod v podobě přehledné a srozumitelné knihy známého evangelikálního teologa Alistera McGratha *Křesťanská spiritualita*.¹⁸ Odkazy pod čarou obsahují také další literaturu pro bližší zájem.

Širší programový návrat ke studiu spirituality, jejímu prohloubení a konkrétním disciplínám je podle mne v dnešní situaci nevyhnutelný nejen v kontextu soboty. Další konkretizace vyžaduje spolupráci našich praktických teologů – rád bych tento příspěvek

¹⁶ Viz např. Doidge, Norman: *Váš mozek se dokáže změnit*, Brno: Cpress, 2012, str. 266–277.

¹⁷ První zkušenost velké depresivní epizody se před 40 lety vyskytovala mezi 40. a 50. rokem věku. Dnes se posunula do 20. let věku; významné procento populace ji však prožije již během pozdního dětství či v dospívání. Williams, Mark, John Teasdale, Zindel Seagal, Jon Kabat-Zinn: *The Mindful Way through Depression*, Guilford Press, 2007, str. 15–16.

¹⁸ McGrath, Alistair E.: *Křesťanská spiritualita: úvod*. Praha: Volvox Globator, 2001. Původně *Christian Spirituality*, Blackwell Publishers Ltd.

formuloval jako pozvání k takové spolupráci. Zároveň doufám, že Teologický seminář bude do budoucna moci být církvi programově prospěšný i v této oblasti.

Summary

How Shall We Handle the Sabbath?

In terms of introductory presuppositions, the author suggests that the theme of the biblical Sabbath has been dogmatically and apologetically exhausted within Adventism. The existing problems with the practice of sabbathkeeping now require a radical rediscovery of the very nature of the Sabbath time.

The concept of the Sabbath has to be exempt from the burden of the traditional common-sense natural theology. As defined in Genesis 1 and 2 (as the *communio* between the Creator and the created beings), *the content of the Sabbath time represents an exclusively supernatural spiritual concept calling for a spiritual fulfillment*. Sabbathkeeping cannot be derived from natural orders or human needs lest it should degenerate into a *cultural or recreational* concept only, as it happens.

Seventh-day Adventism, however, due to its traditional *cognitive* and *behavioral* emphases and other contexts, tends to neglect spirituality in terms of both deeper study and practice; the whole area seems to represent a historic debt within Adventist tradition. This situation results in our typical practical difficulties with the Sabbath as our own heritage. Thus, if we do not wish to recognise the Sabbath only dogmatically, apologetically, and liturgically, but first and foremost *spiritually*, we have to return to spirituality in programmatic terms. This appeal includes deeper study and practice of personal spirituality as well as a critical re-appropriation of the best related contributions from the rich existing Christian heritage.

Zápas o vyváženost soboty

Josef Hrdinka

„Sedmý den, sobota, je důležitá pro bohoslužbu Církve adventistů sedmého dne, protože je symbolem vztahu mezi Bohem a lidmi; připomíná lidstvu skutečnost, že je stvořil a vykoupil Bůh, který jedná v dějinách světa a zve každého člověka, aby odpočinul a prožíval společenství s Bohem během dne, který Bůh posvětil.“¹

„Tak musí Boží lid dosud slavit sobotu jako svátek odpočinutí (var.: Tak má Boží lid pravý sobotní odpočinek teprve před sebou). Neboť kdo vejde do Božího odpočinutí, odpočine od svého díla, tak jako Bůh odpočinul od svého. A tak usilujme, abychom vešli do toho odpočinutí.“²

Otázkou „Jak to, že (tvoji učedníci) dělají v sobotu, co se nesmí?“ (Mk 2,24) farizeové v době Ježíše odhalili jádro dlouhodobého problému. Bůh dal lidem sobotu jako den požehnání plynoucího ze vztahu se svým Stvořitelem. Avšak židé, kteří přijali Boží zákony jako normativ praktického života, si po celá staletí v nové situaci vždycky kladli stejnou otázku: Co „je dovoleno v sobotu...?“ (Mt 12,10). Slova „je dovoleno“ nebo „co se nesmí“ naznačují, že mnoho náboženských představitelů den odpočinku pojalo spíše jako omezující, nikoliv obohacující faktor. Nezabývali se tolik tím, co pozitivního člověku Boží zákon a konkrétně zachovávání soboty přináší, ale zaměřili se na to, co člověk „nesmí dělat“, aby dodržel formu a literu zákona. Ze dne Božího odpočinku, který je „památkou stvořitelského díla a znamením Kristovy lásky a moci“³, který lidem „připomíná přírodu a uvádí nás do společenství se Stvořitelem“⁴, židovští představitelé vytvořili den obav a úzkosti z hlídání nepodstatných detailů. „Když se Židé odvrátili od Boha a přestali si vírou přivlastňovat Kristovu spravedlnost... židovští představitelé

¹ Higashide Katsumi, Význam soboty v bohoslužbě Církve adventistů sedmého dne, disertační práce, 2009, LLC University, Klaipėda, Litva. Web stránka: <http://udini.proquest.com/view/meanings-of-the-sabbath-for-worship-pqid:1987635611/>.

² Žd 4,9–11.

³ Whiteová, Ellen, Touha věků, Advent-Orion, Praha, 2000. str. 176.

⁴ Tamtéž, str. 176.

*satanovi pomohli, zatížili Boží den odpočinku břemenem svých nařízení... Představovali Boha jako zákonodárce, jehož nařízení lidé nejsou schopni dodržovat... Vzbuzovali v lidu představu, že Bůh je tyran, a utvrzovali ho v tom, že zachovávání soboty podle Božích požadavků vyžaduje tvrdost a krutost.*⁵ Ježíš Kristus jako Stvořitel a Zákonodárce se rozhodl, že tyto falešné představy změni. Se svými učedníky jedl obilí vymnuté z klasů a uzdravil řadu nemocných právě v sobotu, aby lidem provždy ukázal, že sobota je Božím dnem odpočinku a časem bohoslužby, ale zároveň je i dnem pro konání dobrých skutků a pěstování hezkých vztahů mezi lidmi.

Sobota v dějinách církve adventistů

Sobota měla pro církve adventistů od samotného počátku tak velký význam, že ji dne 1. října 1860 delegáti z celých Spojených států pojmenovali Církev adventistů sedmého dne. Tím veřejně deklarovali, že sobota je jedním z jejích klíčových věroučných bodů. Teologickým pojetím a důsledným zachováváním soboty se církve adventistů od počátku zásadně odlišovala od většiny křesťanských církví, a proto se také sobota a celá církev staly terčem jejich útoků. Je možné, že kdyby církve adventistů spolu s ostatními církvemi světla neděli, nebyla by tolik osočována z herezí a legalismu. Byla to právě církev adventistů, která po dlouhých staletích odpadnutí – kdy křesťané zachovávali pohanský den Slunce – naplnila proroctví o duchovní reformě popsané v proroctví Izajáše 58,11–14: *„Hospodin tě povede neustále, ...budeš jako zahrada zavlažovaná, jako vodní zřídlo, jemuž se vody neztrácejí. Co bylo od věků v troskách, vybudují ti, kdo z tebe vezdou, opět postavíš, co založila minulá pokolení. Nazvou tě tím, jenž zazdívá trhliny a obnovuje stezky k sídlům. Jestliže v den odpočinku („den sobotní“ – kralický překlad) upustíš od svých pochůzek... od prosazování svých zálib v můj svatý den, nazveš-li den odpočinku rozkošným, svatý den Hospodinův přeslavným, budeš-li jej slavit tak, že se vzdáš svých cest, že přestaneš hovět svým zálibám a nepovedeš plané řeči, tu nalezneš rozkoš v Hospodinu.*“ Vyvrcholením této duchovní obnovy měl být návrat k zachovávání biblické soboty. Avšak Boží nepřítel se – jako vždycky při duchovní reformě v minulosti – snažil zabránit obnově sobotní bohoslužby. Ellen Whiteová napsala, že to bylo proto, že *„se satan chtěl vyvýšit a odvrátit lidi od Krista. Snažil se překroutit smysl soboty, protože byla znamením Kristovy moci.*“⁶ Po celá následující desetiletí musela církev adventistů čelit útokům jiných církví v otázce soboty. A patrně proto, aby biblicky a historicky ubránila svůj věroučný bod závaznosti Desatera a zvláště zachovávání soboty „podle čtvrtého prikázání“, octla se v nebezpečí legalismu podobně jako farizeové v Kristově době.

Patrně o žádném jiném tématu – s výjimkou spasení v Ježíši Kristu a Danielova proroctví o očišťování nebeské svatyně – nebylo v prostředí církve adventistů napsáno tolik článků a knih jako o sobotě. Během formativních roků církve téměř každý významnější průkopník církve, teolog či administrátor napsal článek, studii nebo knihu o sobotě. Manžel Ellen Whiteové, James White, napsal už v roce 1851 knihu *Biblická sobota*, ve které předkládá důvody, proč je sobota Božím dnem odpočinku. V roce 1889 v další knize *Boží památník* napsal: *„Od okamžiku, kdy jsme byli vyhnáni z bran ráje, uplynulo již téměř šest tisíc roků. Po celou tuto dobu vládli hříšci, šířilo se zlo a lidská srdce stále*

⁵ Tamtéž, str. 177–178.

⁶ Tamtéž, str. 177.

méně vnímala Boží podněty a zapomínala na Stvořitele. Proto víc než cokoliv jiného lidé potřebují sobotu, aby je uchránila před odpadnutím.⁷ Joseph Bates napsal třicetistránkovou brožuru s názvem *Sedmý den sobota podle přikázání jako trvalé znamení od počátku až po vstup do bran svatého města*. Další ze zakladatelů církve Bourdeau v knize *Svatost* nejen spojuje zachovávání soboty s Božím dílem posvěcení člověka, ale také konkretizuje, „co by se v sobotu nemělo dělat“: (1) světská práce pro obživu; (2) cestování v rámci práce; (3) mluvit o našich záležitostech; (4) přemýšlet o světských tématech. A dodává: „Avšak nesmíme se spokojit s tím, že v sobotu nevykonáváme svoji práci. Měli bychom rozšířit svůj vliv na všechny, s nimiž sobotu prožíváme. Rodiče na děti..., zaměstnavatelé na zaměstnance..., hospodáři na zvířata..., dokonce na hostující cizince...“⁸ V průběhu dějin církve adventistů bylo napsáno mnoho apologeticky zaměřených knih o sobotě.⁹ Řeší nejrůznější témata spojená se sobotou, jako například: Proč je sobota biblickým dnem odpočinku? Kdy, proč a jakým způsobem ji Bůh ustanovil? Jak se sobota stala znakem smlouvy mezi Bohem a jeho vyvoleným lidem? Jak sobotu prožívali židé ve starozákonní době? Jak do ní vnášeli nesprávné prvky a jakým způsobem Bůh sobotu opětovně reformoval? Jak dodržoval sobotu Ježíš Kristus a jakými aktivitami ji naplnil? Jakým způsobem Kristus učil své současníky prožívat sobotní den podle Boží vůle. Co znamená Boží sobotní požehnání? Jak dodržovala a prožívala sobotu raná apoštolská církev. Jak sobotní přikázání zachovávali věřící v následujících staletích v různých zemích? Jakým způsobem se satanovi podařilo sobotu postupně změnit za neděli? Mnoho knih se pak zaměřilo na to, jak Bůh povolal církev adventistů, aby „dokončil reformaci“ obnovením sobotní bohoslužby.

Jednotliví autoři zaujímali různé „ortodoxní“ postoje v otázce zachovávání soboty a konkrétního vymezování toho, „co se smí“ a „co se nesmí“ v sobotu dělat. Je zajímavé, že praktické a teologické problémy, které církev řešila v jednotlivých etapách svých dějin, se odrážejí v důrazech a v míře ortodoxie svěcení soboty. V *apologetické etapě*, během prvních desetiletí přibližně do roku 1860, autoři knih o sobotě dokazovali bib-

⁷ White, James, *God's Memorial*, Pacific Press Publishing Association, 1889.

⁸ Bourdeau, T. Daniel, *Sanctification or Living Holiness*, Southern Publishing Association, 1864, str. 100.

⁹ Stručný přehled některých adventistických autorů knih o sobotě: Andreasen, *God's Holy Day*; Andrews, *Testimony of the Fathers Concerning Sabbath and the First Day*; Andrews, *History of the Sabbath and First Day of the Week*; Appel, *A Bridge Across Time*; Bacchiocchi, *The Rise of Sunday Observance in Early Christianity*; Bacchiocchi, *From Sabbath to Sunday*; Bacchiocchi, *Divine Rest for Human Restlessness*; Bates, *A Vindication of The Seventh-Day Sabbath*; Branson, *Festival of the Sabbath*; Brunt, *A Day for Healing: The Meaning of Jesus Sabbath Miracles*; Bunch, *The Ten Commandments*; Burnside, *God's Holy Day Defended*; Buttler, *The Change of the Sabbath*; Canright, *The Morality of the Sabbath*; Canright, *The Complete Testimony of the Early Fathers Proving the Universal Observance of Sunday in the First Centuries*; Cottrell, *Facts for the Time*; Cottrell, *The True Sabbath*; Davidson, *A Love Song for the Sabbath*; Dickson, *Law or Grace?*; Ferrell, *Broken Blueprint*; Ferrell, *Beyond Pictairn*; Ferrell, *Search for Paradise*; Ford, *The Forgotten Day*; Goldstein, *A Pause for Peace: What God's Gift of the Sabbath Can Mean for You*; Haynes, *From Sabbath to Sunday*; Haynes, *The Attempt to Change God's Holy Day*; Institute for Christian teaching Thailand, *Teaching Student Nurses Sabbath Keeping*; Jones, *National Sunday Law*; Kubo, *God Meets Man: A Theology of the Sabbath and Second Advent*; Jones, *Ancient Sun Worship*; Leo Odom, *Sunday Sacredness in Roman Paganism*; Leo Odom, *The Lord's Day on a Round World*; Lewis, *A Critical History of the Sabbath and Sunday in the Christian Church*; Loughborough, *Sabbath Controversy in Allegan*; Loughborough, *Sabbath in Scripture and History*; Maxwell, *Early Sabbath-Sunday History*; McMahon, *The Rest Day*; Nelson, *A Touch of Heaven: Finding New Meaning in Sabbath Rest*; Nethercott, *God's Eternal Law, the Ten Commandments in New Testament*; Prebble, *Seventh-day Sabbath*; Reid, *Sunday's Coming*; Richards, *The Sabbath Christ Made*; Crews, *Does God's Grace Blotted out the Law?*; Riggall, *The Sabbath and Lord's Day*; Scragg, *Christ and Unalterable Ten Commandments*; Scriven, *Jubilee of the World: The Sabbath as Day of Gladness*; Sharpe, *Defense of the Sabbath Day*; Signs Publishing Company Australia, *The Seventh Day Sabbath*; Smith, *Ancient Sun Worship*; Smith, *Sunday in Greek*; Smith, *Who Changed Sabbath?*; Spalding, *The Sabbath and the Sabbath Day*; Strand, *From Sabbath to Sunday in the Early Christian Church: A Review of Some Recent Literature*; Strand, *The Sabbath in Scripture and History*; Straw, *Origin of Sunday Observance*; Waggoner, *Can We Keep the Sabbath?*; And the Commandments of God; Walker, *The Law and the Sabbath*; Willcox, *Day by Day*; Wynne, *Sabbath Impossibilities: What Adventist Leaders Knew and When They Knew It*; Yost, *The Early Christian Sabbath*.

lickou oprávněnost soboty a nebiblický základ svěcení neděle. K tomuto postoji je vedla skutečnost, že „adventistům Bůh svěčil pravdu o sobotě“ a oni cítili jako povinnost sobotu zvěstovat a obhájit. Druhým motivem byla skutečnost, že velké etablované církve v Americe a v Evropě světily neděli a církev adventistů otevřeně obviňovaly z herezí. Církev proto věnovala hodně úsilí na obhajobu svých postojů. V další **soteriologické etapě**, která trvala až do teologické konference v Minneapolis v roce 1888, autoři knih o sobotě kladli velký důraz na sobotu jako jednu z důležitých podmínek spasení. V tomto období se pracně tvořily teologické základy církve a zejména učení o podmínkách spasení člověka. Většina vedoucích a teologů církve zastávala názor, že kromě Kristovy oběti jsou ke spasení nutné i „dobré skutky“ plynoucí z dodržování „Božího svatého zákona“ zjeveného na Sinaji. Během následující **organizačně-stabilizující etapy** dějin církve, která trvala přibližně do konce 2. světové války, autoři knih o sobotě více precizovali pravidla svěcení soboty v rámci organizační struktury a bohoslužeb církve. V této době byla vydána první „Církevní příručka“ (Church Manual – nevhodně přeloženo do češtiny termínem „Církevní řád“). Od vzniku církve až do poloviny 20. století byl přístup autorů spíše argumentativní a racionální; zaměřovali se více na dokazování biblické soboty a oslovovali spíše rozum a vůli svých čtenářů. Teprve kolem poloviny 20. století se začíná měnit hlavní přístup od racionálního dokazování k důrazu na faktické prožívání Boží přítomnosti a požehnání. Tento trend se později zvýraznil a zrychlil v době nástupu **postmoderní etapy** vývoje církve koncem 80. let. Postmodernímu člověku nejde tolik o to, „co má dělat“ a „proč to má dělat“, ale jde mu více o to, „jak to má dělat“ a „co z toho bude prakticky mít“ – co prožije. Do lidského života daleko více vstupují emoce a potřeba všechno „prožívat“. Těžiště knih o sobotě (včetně lekcí sobotní školy v případech, kdy pojednává o svěcení soboty) se od dokazování a pravidel postupně a obtížně přesouvá k návodům „jak to udělat“, abychom „prožili“ skutečný odpočinek, radost, vztah s Bohem a s církví.¹⁰ Tento postoj vstřícnější vůči vnímání „postmoderního člověka“ je velmi dobrý, protože Pán Bůh od počátku nechtěl, aby se sobota pro člověka stala břemenem, „hlídáním toho, co se nesmí dělat“, ale přál si, aby byla dnem prožívání skutečného Božího odpočinutí, radosti, krásy vztahů a požehnání. Sobota se neměla „zachovávat“, ale „prožívat“. Je škoda, že mnoho lidí, kteří uvěří biblickému poselství o sobotě, ji později prožívá jednostranně jako den, ve kterém „není dovoleno“ dělat mnoho věcí – a nejsou poučeni o tom, že sobota je dnem, který člověku umožňuje prožívat a dělat mnoho krásných a obohacujících věcí.

Napětí v církvi i v životě jednotlivců

Obrovský posun ve vnímání a prožívání životních hodnot proběhl během posledních padesáti až šedesáti roků. Jde o posun od „moderní“ k „postmoderní“. Většinu svého života jsem prožil právě na spojnici zmíněných dvou etap a jako kazatel jsem mohl sledovat tuto změnu v životech lidí. V době mého dětství a mládí hrálo dodržování soboty v církvi klíčovou roli. Protože platil šestidenní pracovní týden a školní docházka, ad-

¹⁰ Jako příklad lze uvést knihu, která v každé kapitole hovoří o prožívání soboty: Bacchiocchi, Divine Rest for Human Restlessness (Božský odpočinek pro lidský neklid), která v jednotlivých kapitolách rozvíjí základ pro smysluplné prožívání soboty: (1) Sobota je dobrou zprávou o kořenech lidstva; (2) sobota je dobrou zprávou o dokonalém stvoření; (3) sobota je dobrou zprávou o Boží péči; (4) sobota je dobrou zprávou o vzájemnosti; (5) sobota je dobrou zprávou o vykoupení; (6) sobota je dobrou zprávou o službě; (7) sobota je dobrou zprávou o Božím odpočinku pro lidský neklid.

ventisté, kteří chtěli zachovávat sobotu, čelili v zaměstnání či ve školách velkým tlakům. Nadřízení je pod hrozbami propuštění ze zaměstnání nebo sankcí ve školách nutili, aby pracovali a účastnili se školní výuky v sobotu. Ti, kdo odmítali pracovat či navštěvovat školy v sobotu, byli považováni za „věrné“ a ti, kdo se podřídili, naopak za „nevěrné“. Jsem rád, že nám dětem naši rodiče byli dobrým příkladem a pomohli nám dodržovat sobotu podle našeho svědomí. Svoje první výraznější zkušenosti vyslyšených modliteb mám právě v oblasti zachovávání soboty. Mohu potvrdit, že problémy, které jsme museli řešit, vedly věřící lidi k většímu spoléhání na Boha, k vroucnějšímu modlitebnímu životu, k důkladnějšímu promýšlení toho, o co jsme bojovali, i k hlubšímu prožívání sobotní bohoslužby. Biblické zásady, o které musí křesťané zápasit, mají jednoznačně pozitivní vliv na kvalitu jejich vztahu k Bohu a na angažovanost v církvi. Doba „moderní“ se vyznačovala tím, že lidem „šlo o poznání toho, co je pravda“, a když tuto pravdu poznali a přesvědčili se o ní, rozhodli se ji naplňovat v životě. Lidé věci více promýšleli a vyžadovali rozumové důkazy. Když někdo člověku zachovávajícímu neděli poskytl dostatečné důkazy o sobotě, dotýčný zpravidla sobotu přijal.

Navzdory pozitivnímu vlivu zápasu o svobodné dodržování sobotního dne bohoslužby jsem současně vnímal i nebezpečí „věrného dodržování přikázání“. Pokud člověk bojuje o dodržování vnějšího náboženského rituálu, ocitá se v nebezpečí legalismu a duchovní pýchy. Postupně získává pocit, že tím nejdůležitějším je vnější dodržování – konkrétně odmítnutí práce v sobotu a účast na bohoslužbě. A časem může propadnout pocitu, že toto dodržování litery je dostačující a také normativní pro jiné. Forma častokrát soupeří s obsahem. Poznal jsem řadu důsledných vegetariánů, kteří sice „žili zdravě“, ale na druhé straně někteří z nich pohrdali nevegetariány a odsuzovali je! Se smutkem vzpomínám, že jsem se nejednou setkal s členy církve, kteří svoji účastí v církvi sice dodržovali literu Desatera: „Pamatuj na den sobotní, abys jej světil“, ale přitom nedodržovali další přikázání: kritizovali a odsuzovali jiné v církvi nebo ve své rodině projevovali nekřesťanské vlastnosti a tvrdost. Forma křesťanství se u nich rozešla s obsahem. Otázka, jestli je důležitější obsah nebo forma není správně položenou otázkou. Je důležitější křest vodou nebo Duchem? Je důležitější tělesné nebo duchovní zdraví? Je důležitější víra nebo skutky? Na špatně položenou otázku nelze odpovědět správně. V mnoha oblastech lidské existence budeme po celý život vystaveni napětí, které musíme průběžně moudře vyvažovat. Pán Bůh nás nezbavuje tohoto napětí a vyvažování, ale v Písmu nám poskytuje svoje rady a dává nám moudrost k pochopení a sílu ke správnému jednání.

Koncem 80. let 20. století neprožila naše společnost jen obrovské politické změny „sametové revoluce“ a přechod k demokracii. Aniž si to většina lidí uvědomovala, vnímání reality, kultura a styl života ve světě se posunuly od „moderní“ k „postmoderní“. Postupně přestalo platit staré křesťanské kulturní dědictví, lidé začali praktikovat výrazně konzumní styl života, všechny pravdy byly postupně relativizovány, prosadil se názorový pluralismus, lidé si začali více uvědomovat, že svět prožívá krizi, kterou není schopen vyřešit. Možná proto „postmoderní člověk“ více touží po okamžitých emočních prožitcích než po abstraktních pravdách. Toto sekulární a postmoderní myšlení díky masovým sdělovacím prostředkům postupně začalo ovlivňovat i církev a její jednotlivé věřící. Lidé už tak palčivě nepotřebují důkazy teologických pravd, ale potřebují náboženství více prožívat, vnímat pomocí všech smyslů, zakoušet je i prostřednictvím svých emocí. Důkazem pravdy už není pouze logický argument, ale spíše naplňující

funkčnost a pozitivní prožitek. Tento posun k postmodernímu prožívání během minulých dvaceti let velmi proměnil i vnímání soboty. Je škoda, že i řadě adventistů už nejde v první řadě o to, „jestli je to ten pravý Boží den odpočinku“ nebo „jestli ho zachovávám správným způsobem“, ale spíše o to, „co během soboty získám a prožiji“. Důležitými prvky soboty se stávají sobotní rituál, kvalitní bohoslužba, její důstojná forma, kvalitní hudba a písně, líbivé kázání, očekávané setkání s lidmi, které máme rádi. Bohoslužba se začíná překrývat s „náboženskou kulturou“, při které už v první řadě nejde o pravdivost teologie či věrouky. Prožívání náboženství má určité svoje místo a je velmi důležité, protože náboženství je součástí života – a život se odehrává v prožívání, v emocích a ve vztazích. Ale podobně jako je nutné vyvažovat formu a obsah, je nutné vyvažovat pravdu a její prožívání. Pokud prožívání potlačí zjevenou pravdu, svede nás časem na scestí. A pokud teorie pravdy vytěsni prožívání, po čase tyto prožitky zevšední.

Zkušenosti z historie naší církve potvrzují, že tam, kde se zdůrazňovala teologie a formy na úkor obsahu a prožívání, celé sbory nebo jednotliví lidé zabředli do legalismu a do extremismu. I dnes můžeme často sledovat, že tam, kde se zdůrazňuje kultura a prožívání na úkor věrnosti zjeveným pravdám, jednotlivci či dokonce celé sbory tíhnou k liberalismu až k bezzásadovosti. K podobným závěrům došli i lidé, kteří se zabývají fenoménem úbytku členů historických etablovaných církví v české společnosti. Vědecká pracovnice Sociologického ústavu Dana Hamplová napsala v článku Česká církev ve světle sociologických výzkumů¹¹ zajímavé shrnutí svého výzkumu: „Lze očekávat, že velké lidové církve, mezi které se zahrnuje církev římskokatolická, Církev československá husitská a Českobratrská církev evangelická, zažijí další pokles členské základny, i když v případě římských katolíků lze očekávat pokles nižší než ve zbylých dvou církvích. Tento odhad vychází ze dvou skutečností: věkové struktury členské základny (členové těchto církví jsou spíše vyššího věku) a liberální orientace ČČSH a ČCE. Sociologické výzkumy totiž naznačují, že prosperita církví do značné míry závisí na míře jejich ortodoxie a úpadek liberálních církví s masovým členstvím souvisí právě se snahou o modernizaci učení, díky němuž církevní učení ztrácí svoji nadčasovou platnost.“¹² Pověšme si zvláště jejich závěrečných slov, že „prosperita církví do značné míry závisí na míře jejich ortodoxie“ a naopak jejich „úpadek... souvisí s jejich snahou o modernizaci učení.“

Církev dokáže odolávat světským vlivům prostředí a vnitřnímu zvlažnění pouze tehdy, když si udrží svoji identitu, když zůstanou věrné svým základním pravdám a odolají liberálním teologickým proudům. Církev byla od svého počátku vystavena tlakům, aby zvlažněla a změnila své základní věroučné body. Ježíš jako „věrný svědek“ vytýkal už rané církvi za života apoštolů, že „už nemá takovou lásku jako na počátku“ a že „u sebe máš zastánce učení Balámova... tak i ty máš některé, kteří zastávají učení Nikolaitů.“¹³ Je škoda, že „synové světa“ docházejí k pravdivým závěrům ohledně „synů světla“, že lidé „nevěříci v zásadních otázkách nastavují zrcadlo lidem věřícím“. Závěry socioložky Dany Hamplové jsou v souladu se závěry adventistického historika George Knighta, které zveřejnil v knize *Apokalyptická vize a vykleštění adventizmu*. Zabývá se v ní stejnou otázkou jako Dana Hamplová: Jakým způsobem může ztráta věrouč-

¹¹ Článek Česká církev ve světle sociologických výzkumů byl zveřejněn v časopise Český bratr 3/2013.

¹² <http://chcemviac.com/index.php/component/content/article/94-svet-okolo-nas/683-t-pro%C4%8D-c%C3%ADrkev-vy-m%C3%ADr%C3%A1>

¹³ Zj 2,4.14.15.

né identity narušit strukturu a zacílení církve a přispět k postupné vnitřní krizi a rozkladu. Pokud se církev dostane do stavu, kdy postupně rozmělní své stěžejní věroučné body, prorocké vize a specifické prvky, které tvoří její identitu, postupně přejde do fáze úpadku a rozkladu. Knight napsal, že „*lidé hledají takovou církev, která se umí postavit většinové kultuře, která je natolik sebevědomá, aby rozlišila pravdu od bludu, a která se drží pravdy.*“¹⁴ To se týká také pochopení a zachovávání soboty jako Božího dne odpočinku. Průkopníci adventizmu se otázkou soboty začali zabývat už po velkém zklamání v roce 1844, kdy o tomto tématu začali psát články.¹⁵ Sobotě jako dnu odpočinku na základě Desatera v této době rozuměli i baptisté a jejich určitá část sobotu dokonce zachovávala. Avšak církev adventistů sobotu začlenila do své prorocké vize jako součást své identity. Průkopníci pochopili, že v roce 1844 v nebi začal Boží soud, při kterém Kristus jako nebeský Velekněz a Přímluvce koná službu obhájce věřících. Podle Zjevení Janova byl otevřen chrám Boží v nebesích a Jan v něm spatřil „schránu jeho smlouvy“. Ve starozákonní schráně smlouvy bylo Desatero, které – jak píše Ellen Whiteová – se nachází i ve svatyni nebeské.¹⁶ Je zde naznačeno, že základním principem Božího soudu je Desatero, včetně sobotního přikázání. To znamená, že sobota je Božím dnem odpočinku i v době, kdy probíhá Boží soud na nebi a kdy církev na světě zvěstuje „věčné evangelium“. Sobotu se tak stala nedílnou součástí adventistické identity a významnou součástí jejího poselství. A adventisté by měli světu prakticky představovat způsob zachovávání soboty i požehnání, které z něj plyne.

Nebezpečná spirála racionalizace

Aniž bych se stavěl do role nějakého strážce pravověrnosti, se znepokojením sleduji posuny v praktickém prožívání soboty, se kterými se jako kazatel v církvi setkávám. Nemálo adventistů dnes v sobotu dělá věci, které by v dřívějších dobách málokdo dělal bez výčitek svědomí. Pro řadu adventistů není problém v sobotu odpoledne jít do obchodu nebo do restaurace, zakoupit si zboží nebo jídlo a zaplatit za ně. Velká část členů nevidí problém v tom, že na svoji dovolenou odjíždějí v pátek večer a cestují a ubytovávají se v rekreačních zařízeních během soboty. Už vůbec nevidí problém v tom, že se v sobotu věnují různým sportům, hram a koníčkům, na které během týdne nemají čas. Poměrně rozšířené je i sledování světských televizních programů během soboty. Není žádnou výjimkou, když se někteří mladí lidé účastní školního vyučování nebo někteří členové v případě nouze jdou v sobotu občas do zaměstnání.

Avšak ještě více znepokojivé než to, že adventisté vykonávají tyto aktivity v Boží den odpočinku, je fakt, že si tito členové svoje konání morálně a teologicky obhajují argumenty, že „Písmo to dovoluje“, a proto „mají před Bohem všechno v pořádku“. Následně předkládají „teologické důvody“, proč je jejich jednání „v pořádku“. Jejich sobotní

14 Knight, George, Apokalyptická vize a vykleštění adventizmu, Advent-Orion, Praha, 2010, str. 18.

15 Tamtéž, str. 41.

16 Whiteová, E., Early Writings, Review and Herald Publishing Association, Washington D.C., 1945, str. 251–252: „Byla jsem vybidnuta, abych se zaměřila na obě oddělení nebeské svatyně. Po odhalení opony jsem se dívala do druhé části. V ní jsem spatřila archu, která se jevila jako by byla z nejryzejšího zlata. Horní část, která ji ohraničovala, byla mistrovským dílem napodobujícím korunu. Uvnitř archy byly dvě kamenné desky, na kterých bylo napsáno deset přikázání.“ Podobný výrok nacházíme v další knize: Whiteová, E., Life Sketches, Pacific Press Association, Mountain View, California, 1943, str. 95: „Pán mi umožnil pohlednout do nebeské svatyně. Otevřel se Boží chrám v nebi a byla mi ukázána Boží archa přikrytá slitovnicí. Na obou koncích příkrovu stáli dva andělé, svými křídly zakrývali příkrov a tváře měli obrácené k příkrovu. Anděl, který mne doprovázel, mi řekl, že všechny nebeské bytosti s úctou vzhlíží k Božímu zákonu, který napsal Bůh svým prstem. Ježíš zvedl příkrov archy a já jsem spatřila kamenné desky, na kterých byl napsán Boží zákon.“

nakupování „není součástí jejich zaměstnání“. Cestování v sobotu je v pořádku, protože Izajáš v 58. kapitole sice říká, že „nemáme vykonávat svoje cesty“, ale někteří vykladači říkají, že „neřešil problém fyzického cestování“. Koníčky je podle nich možné dělat, protože „jsou součástí sobotního odpočinku“. Účast ve škole není špatná, protože o ní Písmo neříká nic. Občasné zaměstnání „není sice ideální“, ale „udržet si zaměstnání má vyšší hodnotu než účast na náboženském rituálu“. Teologie se takto stává služkou praktického života a ztrácí svůj normativní úkol.

V 50. letech minulého století na základě výzkumů válečných zajatců v Severní Koreji vytvořil psycholog Leon Festinger teorii „kognitivní disonance“. Ukazuje na to, že aby člověk mohl žít v potřebné vnitřní pohodě, musí mít v rovnováze tři psychické složky: poznání, emoce a jednání. Pokud pozná člověk novou skutečnost a začne jednat v souladu s ní, prožívá pohodu. Pokud však jedná v rozporu s poznanou skutečností, zakouší vnitřní napětí. Podobné napětí cítí i v případech, kdy jedná v rozporu se svým dosavadním poznáním. Aby získal pocit vnitřní pohody, musí „posunout svoje poznání“ – musí si své jednání rozumově vysvětlit a „obhájit před sebou“. Tomuto typu omlouvání říkáme „racionalizace“. Naše nesprávné jednání si omlouváme i jako křesťané. Pokud jednáme v rozporu s naším teologickým přesvědčením, tak abychom si „udrželi emoční pohodu a sebeúctu“, musíme si „logicky zdůvodnit“, že naše konání je ve skutečnosti v pořádku. A pak hledáme i třeba pošetilé morální či teologické důvody, proč „je naše jednání v pořádku“. V důsledku tohoto jednání se sobota jako jeden z klíčových prvků adventistické identity pomalu vytrácí. Otázkou je, jestli tento trend v církvi některé lidi znepokojuje tak, jako znepokojoval stav tří církví tří neadventistické autory, které zmíním. Každý z nich se pokusil svoji církev varovat před úpadkem, když cítil, že se jejich církev odklání od věrnosti Písmu k liberálnímu pojetí.

Letniční kazatel B. H. Clendennen (1922–2009) vnímal, že s tím, jak se církev odklání od biblické teologie, postupně ztrácí svoje zaměření a aktivitu. Ve své knize *Na cestě k učenictví* napsal: „Většina bludných učení a omylů v církvi je důsledkem kladení přílišných důrazů na nesprávné věci.“¹⁷ „Církev se stala tak mechanickou, že ji mohou provozovat dokonce i bezbožníci. Lidé přicházejí v neděli do shromáždění církve na bohoslužbu. Potom jdou a v pondělí začnou žít ďábelsky...“¹⁸ „Církev je přesně taková, jací jsou v ní věřící. Vylíhli se nám věřící, kteří nemají žádnou duchovní touhu. Nemůžete pořádat evangelizační akce trvající déle než tři dny, protože vaši věřící přestanou po třech dnech chodit pracovat... Oznámíte-li, že vaše shromáždění příští týden povede věhlasná hudební kapela, přihnou se davy... Ale řekněte jim, že v pátek večer bude modlitební shromáždění, a v tom shromáždění budete nejosamělejším mužem.“¹⁹ „Když hovoříme o věrnosti, hovoříme o něčem, co vyžaduje odvahu, čestnost a kázeň. Kázeň je v soudobém světě znepokojující slovo. Tento věk je nespoutaný, bezuzdný, nikdo nechce od nikoho slyšet, co má dělat. Každý chce dělat to, co je správné v jeho očích.“²⁰ Clendennen vnímal nebezpečí přizpůsobování se světu a v druhém sledu postupné odumírání duchovního života církve.

¹⁷ Clendennen, B. H., *Na cestě k učenictví*, Nakladatelství křesťanský život, Albrechtice, 2008, str. 10.

¹⁸ Tamtéž, str. 11.

¹⁹ Tamtéž, str. 12.

²⁰ Tamtéž, str. 33.

Německá teoložka Eta Linnemannová (1926–2009) jako profesorka teologie celý svůj život a pedagogickou činnost postavila na „historicko-kritické“ metodě výkladu Písma. K Bibli přistupovala „vědecky“, takže velké části Písma nebrala doslovně. Byla sice vědkyní, ale neprožívala křesťanství jako praktický život s Bohem. V úvodu své knihy *Originál nebo padělek* popisuje, že ji tento styl duchovního života neuspokojoval. Dokonce ji frustroval natolik, že sklouzla do různých závislostí – na televizi a alkoholu. Po určité době vnitřních zápasů Bůh slovy jednoho člena církve promluvil k jejímu srdci a ona odevzdala svůj život Kristu. Ježíš ji osvobodil od závislostí a zároveň ji přivedl k novému pohledu na Písmo. Píše: „*Hladověla jsem a žíznila po jeho slově a po společenství s křesťany a mohla jsem hřích jasně poznávat jako hřích, pro který jsem měla jen omluvy. Ještě si pamatuji nádhernou radost, když poprvé byla pro mne černá opět černou a bílá bílou a přestaly splývat v bezvýrazné šedi... Asi měsíc nato jsem stála – sama ve svém pokojíku – před rozhodnutím, zda mám dál kontrolovat Bibli svým rozumem, či nechat Ducha svatého, aby proměnil mé myšlení... Proto říkám NE historicko-kritické teologii.*“²¹ Ve své knize pak obšírně odhaluje, jak historicko-kritická teologie mění výklad a smysl Písma a postupně vede církev k duchovnímu úpadku. A naopak popisuje, jak návrat k důslednému (a doslovnému) chápání Písma pozitivně proměňuje křesťany i celou církev.

O nebezpečí „liberálního“ přístupu k Písmu píše také kazatel a teolog John MacArthur (1939–). V knize *Nestydím se za evangelium: Když se církev stává podobnou světu* se věnuje problému duchovního úpadku Jižních baptistů v Americe na přelomu 19. a 20. století. Tento problém ilustruje zápasem významného kazatele Charlese H. Spurgeona, který se nedlouho před smrtí snažil zastavit pronikání liberální teologie do církve. MacArthur napsal: „*Spurgeon strávil poslední léta svého života bojem proti trendu raného modernismu, který právem vnímal jako hrozbu biblického křesťanství.*“²² *Tento spor je známý pod jménem ‚Down-Grade Controversy‘ – ‚zápas proti úpadku‘. Spurgeon chtěl svoji církev uchránit před nebezpečím liberální teologie. Biblickou pravdu vnímal jako strmý vrchol, kluzký svah. Stačí jeden špatný krok, a člověk začíná klouzat dolů. Jakmile církev udělá takový špatný krok, nezadržitelně padá dolů. Kvůli modernistickým proudům v církvi koncem 19. století Spurgeon odstoupil z Unie baptistů. Později ji byl dán oficiálně do církevní kázně a vyloučen. Během několika let byla Unie baptistů ztracena v nové teologii a Spurgeon zemřel.*“²³ V roce 1900 Spurgeonova manželka Susan napsala: „*Co se týče Unie baptistů, svědectvím a odstoupením Spurgeona bylo dosaženo jen málo... Avšak mám řadu důkazů o tom, že v dalších oblastech nebyl jeho protest marný. Mnoho lidí, kteří se vydali cestou úpadku, se díky Boží milosti zastavili ve svém pádu a vrátili se zpátky. A další, kteří uklouzli nevědomě, byli ukotveni na Skále a aspoň po nějakou dobu byly ve všech sborech jasně zvěstovány evangelické pravdy s důrazem, který po dlouhou dobu chyběl.*“²⁴

Život v rovnováze

Po celý život budou křesťané žít v určitém napětí mezi spasením „z milosti“ a „získáváním přízně ze skutků“, mezi snahou „dodržovat formy“ a „těžištěm v obsahu“, mezi

²¹ Linnemannová, E., *Originál nebo padělek*, Matice cyrilometodějská, Olomouc, 2003. str. 5–6.

²² MacArthur J., *Ashamed of the Gospel*, Crossway Books, Wheaton, 1993, str. 21.

²³ Tamtéž, str. 22.

²⁴ Tamtéž, str. 22.

určitou „ortodoxii“ a „liberálním pojetím“, mezi zevšedněním a ožíváním. Život není statický, je dynamický a to znamená nové zkoumání, hledání a opětovné prožívání. Znamená to nikdy nebýt spokojen s tím, čeho bylo dosaženo. Na druhé straně musí respektovat Bohem daná pravidla a principy. Svoboda, kterou nám Bůh dává, by nás neměla vést k nezásadovosti, ale naopak k věrnosti pravdě. Ježíš Kristus nám představil princip vyváženosti – který můžeme vztáhnout i na zachovávání soboty – v poučení, které pronesl o dávání desátek: *„Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Odevzdáváte desátky z máty, kopru a kmínu, a nedbáte na to, co je v Zákoně důležitější: právo, milosrdenství a věrnost. Toto bylo třeba činit a to ostatní nezanedbávat.“*²⁵ Princip: „Toto bylo třeba činit a to ostatní nezanedbávat“ ve vztahu k sobotnímu přikázání lze parafrázovat: Je třeba „činit“ – správně dodržovat formu soboty (nepracovat, nevykonávat svoje zájmové či služební cesty, nezabývat se koníčky a světskou zábavou, účastnit se shromáždění věřících apod.). A přitom „nezanedbávat“ její vlastní nejdůležitější obsah: „vstupovat do Božího odpočínutí“ – prožívat a prohlubovat vztah k Bohu při bohoslužbě (nebo v přírodě, aktivně se účastnit na bohoslužbě, studovat Písmo, pěstovat společenství a vztahy s lidmi, vykonávat dobré skutky a pomáhat potřebným lidem...).

Vztah k Bohu včetně zachovávání Božích přikázání se podobá manželskému svazku. Oba manželé musí být ochotni se něčeho zříkat a dávat svému partnerovi proto, aby na druhé straně od něj něco přijímali a prožívali. S přednostmi a právy přijímáme i odpovědnost. Písmo nás ujišťuje o tom, že *„jsme Boží děti“*²⁶. S přednostmi a právy Božích dětí (máme věčný život, patříme do Boží rodiny) přijímáme i odpovědnost. To znamená chovat se podle pravidel Boží rodiny, zvlášť v Boží den odpočinku. Neomezíme sobotní přikázání jen na to, „co nesmíme“, ale zaměříme se stejně i na to, co „můžeme získat a prožít“: prožívat vztah s Bohem, přijímat jeho požehnání, prožívat duchovní život s církví...

Brian Schwertley, neadventistický autor knihy *Křesťanská sobota*, napsal: *„Není náhodou, že největší odklon od zachovávání Božího dne proběhl právě v době největší nevěry, odpadnutí a bezbožnosti západní kultury. Lásky k Bohu a k jeho dnu jdou spolu ruku v ruce. Tam, kde zmizí láska a úcta k Bohu, lidé přestanou ctít i jeho den.“*²⁷ Jestli vyznáváme, že Bůh povolal církve adventistů proto, aby „doplnila reformaci“ o další cenné biblické pravdy, pak prakticky dodržujeme sobotu tak, jak si to Pán Bůh žádá. Jinak bude naše svědectví mdlé a nezajímavé. A pokud jako jednotlivci nebo sbory cítíme, že jsme se v zachovávání Božího dne požehnání odchýlili od Božích pokynů, číňme pokání a napravme to. Pokání a změny nejsou znakem slabosti, ale projevem duchovní moudrosti a síly. Pak budeme moci očekávat ono skutečné Boží požehnání do celého života jednotlivců, sborů i církve.

²⁵ Mt 23,23.

²⁶ 1J 3,2.

²⁷ Schwertley, B., *The Christian Sabbath*, Lansing, Michigab, 1997, str. 54.

Summary

The Sabbath – the Struggle for Balance

„The seventh-day Sabbath is significant for worship in the Seventh-day Adventist Church because it symbolizes the relationship between God and human beings, reminds humanity of the creating and redeeming God who acts in history, and invites persons to rest and fellowship with God on a day sanctified by God“, concludes Katsumi Higashide in 2009. Sabbath was so important for the church, that it had chosen its name to be „Seventh-day Adventist Church“ in 1860. By receiving this name, the early Adventists publicly declared that Sabbath to be one of its key doctrinal points. Probably there hasn't been written more articles or books about any other topic in SDA Church), but the Sabbath. In progress of time individual authors varied in the orthodoxy of Sabbath observance and the specific definition of „what can be done“ and „what must not be done“ on Sabbath. In apologetic stage of church history (approximately 1860s), the authors focused on proving the Sabbath to be biblical and the Sunday to be of pagan origin. In soteriological stage (in Minneapolis 1888), the Sabbath had been emphasized as one of the important conditions of salvation. In organizational-stabilizing phase (until the end of World War 2), the authors refined the rules of Sabbath worship within the Church. Until the mid-20th century, the attitude begins to change from rational evidence to the emphasis on experiencing God's presence and blessing. This trend accelerated the rise of the postmodern stage, which emphasizes the experience.

For many today's Adventists a question whether they keep the right God's day in the right way is no longer important. They want only deeper „Sabbath experience“. It means better chapels, rituals and worship, decent quality music and songs, pleasing sermons, etc. This path leads to bankruptcy. Research Institute of Sociology of the Czech Republic says that „prosperity churches largely depend on their level of orthodoxy“ and their 'decline ... is related to their efforts to modernize theology. A Church Historian George Knight wrote that „people are looking for a church that knows how to oppose a mainstream culture that is confident enough to distinguish truth from error and that holds the truth.“ It is bad to conform Sabbath to our ideas and wishes, but it is even worse to rationalize it theologically. This leads to slowly disappearing the fact, that Sabbath is one of the key elements of Adventist identity.

All life the Christians will live in a tension between salvation „by grace“ and „obtaining the favor by works“, between trying to „follow form“ and „focus on the content“, between the „orthodoxy“ and „more liberal conception“. Life is not static, it is dynamic, and that means new exploration, searching and re-experiencing. It means never to be satisfied with what has been achieved. On the other hand, a Christian has to respect the God-given rules and principles. Freedom that God gives us, should not lead to disobedience, but to fidelity to the truth.

Čím je ŠABAT znamením Hospodinovy smlouvy?

(Funkce čtvrtého přikázání a jeho argumentu)

Jiří Beneš

Ustanovení o sedmém dnu (sobotě) jako o dnu odpočinku, je součástí Hospodinova dění, kterému říkáme smlouva Hospodinova. Upozorňuje na ni Hospodin v Ex 19,5 a Mojžíš v Ex 24,8. Smlouva Hospodinova je dění, při kterém Hospodin poznamenává svůj lid svou smlouvou – z Izraele činí svého smluvního partnera, tj. mění jeho identitu a dává mu svá přikázání, kterými konstatuje (nepřikazuje), jak se jeho smluvní partner chová. Smlouva obsahuje smluvní protokol, představení smluvních stran, historický kontext, obřad ustanovení, sankce, způsob ratifikace (Ex 24,7.8) a zejména znamení smlouvy. To má sloužit k připomínání smluvního vztahu nebo k testování smluvní věrnosti. Tímto znamením smlouvy mezi Hospodinem a jeho lidem je právě šabat¹.

Ustanovení šabatu jako znamení smlouvy je uvedeno a formulováno jako samostatný Hospodinův výrok **Ex 31,12–17a**, který je však na několika místech doplněn výpovědí o Hospodinu, tedy vyznáním Mojžíšovým. Je řečen k Mojžíšovi, ale určen synům Izraele jako cílovému adresátu. Je Mojžíšovi nadiktován jako to, co je třeba Izraeli říkat. Obsahuje základní tezi, rozvinutí základní teze (Ex 31,13b–14) a citování (duplikaci) čtvrtého přikázání podle Ex 20 i s argumentem (Ex 31,15–17).

Základní teze tohoto výroku není formulována jako nárok (rozkazovacím způsobem), ale jako oznámení. Je krátká (má v hebrejštině pouze dvě slova) a zní „*soboty moje střežíte*“. Konstatuje tři skutečnosti:

- (a) Nejde jen o jednu sobotu.
- (b) Sobota je Hospodinovo vlastnictví („*soboty moje*“).

¹ Výraz *šabat* je gramaticky perfektum (3. sg., m.) galu od slovesa „přestat“ s dokonavým významem „*přestal*“. V Ex 31,12–17 se užívá jako sloveso i jako podstatné jméno (sobota). V této studii vyjadřuje totéž, co jeho česká transkripce „*sobota*“. Výrazy *šabat* i „*sobota*“ užívám záměrně.

(c) Lidu je oznamováno, jak se vůči Hospodinovu vlastnictví chová: Hospodinův smluvní partner se na to, co patří Hospodinu („*soboty moje*“), soustředí (střeží to, hebr. š-m-r). Jinými slovy, Boží lid s Hospodinovým majetkem zachází podle Hospodinova očekávání, nikoli podle svých představ.

Základní teze je v Hospodinově výroku nejprve jako mimořádně závažné sdělení obsáhle zdůrazněna (Ex 31,13.14), a to paterým způsobem:

(1) **Pozicí:** Teze je sdělena jako první, tj. vyzdvižena nad, nadřazena všemu ostatnímu sdělení, vytčena před závorku.

(2) **Zdůvodněním** (dokonce dvojím!): „*protože znamením je mezi mnou a mezi vámi k pokolením vašim, abyste poznali, že já Hospodin jsem posvěcující vás*“ (Ex 31,13b). Argumentem je charakter Hospodinových sobot. Synové Izraele se na Hospodinovy soboty soustředí proto, že jsou Hospodinem pojímány jako znamení, tzn. výraz jeho smlouvy. Jsou tedy dokladem fungování smlouvy a současně připomínkou smluvního vztahu. Z toho někteří dovozují, že šabat má „*výrazný vyznavačský obsah ... stal se ... vyučujícím znamením ... byl viditelným přiznáním k Bohu smlouvy a svědectvím před pohany*“². Na šabat jako znamení upozorňuje Hospodin dvakrát: v úvodu a znovu na konci své řeči (Ex 31,13.17). Komu mají šabaty sloužit jako znamení? To není řečeno, ale v úvahu přichází, že mohou sloužit Izraeli, i Hospodinu, i okolním národům, mezi nimiž Izrael žije.

Druhým zdůvodněním je věta „*protože já Hospodin jsem posvěcující vás*“. Tento druhý argument v Ex 31,13 je totiž možno vnímat jako druhé zdůvodnění základní teze: „*soboty moje střežíte, protože já Hospodin jsem posvěcující vás*“. Příčinou střežení Hospodinových sobot by pak byl sám Hospodin jako subjekt očekávaného jednání synů Izraele. Přesněji: příčinou soustředění se na to, co patří Hospodinu, je jednání (posvěcování) Hospodinovo. Soustředění se na šabat je tedy následkem Hospodinova posvěcování, projevem, neboli znamením svatosti Izraele, tedy znamením jejich smluvního vztahu s Hospodinem³.

(3) **Duplikací** (dokonce dvojí!): v Ex 31,14 a v Ex 31,16. V obou případech se však již mluví jen o jedné sobotě, která nadto není označena jako Hospodinova. I tato duplikace je však ještě zdůrazněna tím, že je zdůvodněna. Argumentem je zde podle vokalizovaného textu svatost šabatu. Podle nevokalizovaného textu je však argumentem opět (podruhé, po Ex 31,13b) sám Hospodin, resp. jeho svatost. Nejprve v Ex 31,13b argumentuje Hospodin tím, jak jedná („*posvěcuje*“), a nyní v Ex 31,14 argumentuje patrně Mojžíš, a to tím, kým Hospodin je („*svatý*“). Mojžíš zde duplikací (tj. podruhé) akcentuje, že Hospodin sám je příčinou jednání svého lidu, příčinou soustředění se na šabat (subjektem jejich jednání): „*sobotu střežíte, protože svatý je On*“. Soustředění se na šabat je tedy znovu (podruhé) označeno jako následek. Nyní jako následek faktu, že Hospodin je svatý. Opakovaně tak z této výpovědi o šabatu zní, že střežení šabatu není vlastně výpovědí o jednání lidu, ale o Hospodinu. Později bude Mojžíš ještě jednou Hospodinovým jednáním (tvořením) argumentovat v Ex 31,17b.

(4) **Výstrahou** v Ex 31,14 („*znesvěcující ji smrtí umře*“), která je také ještě zdůrazněna tím, že je zdůvodněna a v Ex 31,15 pak nadto duplikována. Funkce výstrahy je trojí:

² VÝKLADY KE STARÉMU ZÁKONU. I. Zákon. Česká biblická společnost. Praha 1991, str. 314.315. Podobně kraličtí ve Výkladech: „*abyste vy i jiní o tom věděli*“, str. 57.

³ Tak např. DURHAM J. I.: *Exodus*. Word Biblical Commentary. Vol. 3., str. 413.

– stanovit alternativu (nestřežit znamená znesvěcovat, znehodnocovat, připravit o svatost);

– preventivně od takového jednání odradit;

– evokovat výstrahu prvního Hospodinova přikázání z Gn 2,16.17 (dělat to, co Hospodin zakázal, znamená smrtí umřít), kde je také použita formulace „*smrtí umřeš*“.

Výstraha není formulována jako rozkaz. Smrt není prikazována (proto chybí i prováděcí pokyn). Je konstatována jako něco, co nastane. Argumentem je zacházení celé komunity s duší toho, kdo znesvěcuje. Argument vysvětluje, proč takový člověk „*smrtí umře*“. Umře proto, že „*duše bude vyříznuta*“ z Božího lidu. Nesdělují se kým (zda lidem nebo Hospodinem), ale mluví se výslovně o duši a slovy čtvrtého přikázání desatera se definuje znesvěcení. Znesvěcením je činění posláni v šabat. Na závažnost této skutečnosti je opět upozorněno (je vyzdvižena) tím, že je duplikována (Ex 31,13.14).

(5) **Propojením** se čtvrtým přikázáním, které konkretizuje způsob střežení šabatu, neboli vysvětluje základní tezi: jak se šabat střeží.

Základní teze je tedy opatřena vysvětlením, jakýmsi návodem k použití. Tím je **čtvrté přikázání**. Formulace představující zkrácenou podobu čtvrtého přikázání vyjadřuje odkaz na předchozí Hospodinovu řeč z počátku smluvního protokolu (Ex 20,8–11). Čtvrté přikázání tak je ve Druhé knize Mojžíšově připomenuto několikrát, výrazně pak ve dvou podobách (variacích). Duplikací se zdůrazňuje vážnost (význam) čtvrtého přikázání. A obě zprávy o čtvrtém přikázání ve Druhé knize Mojžíšově jsou součástí cyklu popisujícího (reflektujícího) Hospodinovo uzavření smlouvy se syny Izraele – nejprve na počátku smluvního protokolu (Ex 20,8–11) a pak na jeho konci jako závěr – vrchol smluvního protokolu. Smluvní protokol je důrazem na soustředění se na šabat orámován, neboli střežení šabatu smluvní protokol či spíše smlouvu Hospodinovu charakterizuje (podobně Iz 56,6). To je v tomto Hospodinově výroku pak ještě dvakrát potvrzeno: označením střežení šabatu za smlouvu věčnou v Ex 31,16 a za znamení mezi syny Izraele a Hospodinem (Ex 31,13.17a).

Čtvrté přikázání zde však není citováno přesně podle znění z Ex 20,8–11, ale zkráceně a v určité variaci, která představuje jeho rozvinutí. **Popis změn** tohoto Hospodinova výroku oproti čtvrtému přikázání nám ukáže, jak je zde čtvrté přikázání Hospodinem pojímáno, resp. interpretováno⁴. Způsob přístupu ke čtvrtému přikázání a způsob jeho použití je nejzřetelněji vidět na tom, co je ze znění čtvrtého přikázání vypuštěno, co je k němu doplněno a co zůstává (to je nosné). Ze čtvrtého přikázání jsou citovány (zůstávají) jen dvě skutečnosti, a to buď s ohledem na důrazy Hospodinova výroku v Ex 31, nebo proto, že představují shrnutí, základní sdělení čtvrtého přikázání. Jsou to:

(a) Druhá věta, která je ovšem formulována neosobně⁵: „*šest dní se činí posláni a v den sedmý je šabat šabatón, svatý pro Hospodina*“. Neosobní formulace vystihuje jakousi zákonitost (princip) čtvrtého přikázání: tak se to musí dělat. Stranou pozornosti je zde ponecháno pamatování na šabat, výpověď o vyznavačově službě (hebr. a-b-d), konstatování vyznavačova nejednání („*nečiniš*“) a dopad tohoto nejednání na vyznavačovo okolí. Naopak je doplněno cosi jako umocnění stupňování výrazu *šabat* výrazem

⁴ Dva důrazy z Ex 31,15–17 pak nacházejí odezvu ve znění v Dt 5,12–15: důraz na střežení a činění (inf. *laasót*) dne šabat.

⁵ Ve čtvrtém přikázání je osloven vyznavač v jednotném čísle: „*sloužíš a činíš posláni své ... Boha tvého, nečiniš*“ (Ex 20,9.10).

Znovu je pak stejná neosobní formulace použita Mojžíšem v Ex 35,2.

*šabatón*⁶ a věta o smrti každého, kdo činí posláni⁷. Ta je zde již podruhé a bude ještě zopakována Mojžíšem ve stejném kontextu, tedy v dalším upozornění na šest dní činění posláni a sedmý den, který „je šabat šabatón, svatý pro Hospodina“ (Ex 35,2; Lv 23,3). Tato věta o smrti je rozvedením (vysvětlení, resp. zdůrazněním) imperfekta „nečiníš“ ze čtvrtého přikázání.

(b) Argument z Ex 20,11, který je v Ex 31,17 citován také jako argument. I on je zkrácený, tj. bez upozornění na moře a bez formulace (vysvětlení) následků Hospodinova odpočínutí („proto žehná Hospodin den šabat a světi jej“). Oproti Ex 20,10.11 není zdůvodněno nečinění vyznavače a jeho okolí, nýbrž fakt, že šabat je znamením. Příčina toho, proč je šabat znamením, je opět v Hospodinově jednání, konkrétně v šestidenním činění a v jeho odpočívání sedmého dne⁸. Naopak doplněna je věta o šabatu jako znamení (v textu je také již podruhé) a charakteristika Hospodinova jednání v sedmém dnu slovesy š-b-t (přestat) a n-p-š (nadechnout se, oddechnout si), která představují rozvinutí, tj. vysvětlení (upřesnění) slovesa n-v-ch použitého v Ex 20,11. Použité sloveso *šabat* se ve čtvrtém přikázání nevyskytuje. Je převzato z textu, na který obě verze argumentu odkazují, tj. ze sedmé sloky stvořitelského hymnu⁹. Vzhledem k tomu, že sedmá sloka stvořitelského hymnu není formulována jako Hospodinův výrok, je pravděpodobné, že ani argument ve čtvrtém přikázání i v Ex 31 nemá povahu Hospodinova výroku.

Tyto dvě skutečnosti, které Hospodinův výrok ze čtvrtého přikázání vyzdvihuje (duplikuje), představují symbolicky dva základní pilíře čtvrtého přikázání. Jejich spojení tvoří těžiště čtvrtého přikázání, jež lze vyjádřit souvětím, které má dvě části: šest dní se dělá a sedmý den je šabat pro Hospodina, protože šest dní Hospodin dělá a sedmý den (má) šabat a oddychuje. Takto zřetelně to ve čtvrtém přikázání řečeno není, protože tam se o Hospodinově šabatu (o slovese *šabat*) nemluví. Šabat je základní slovo, na kterém jsou obě skutečnosti postaveny. V Ex 31,12–17 se toto slovo vyskytuje v podobě podstatného jména i v podobě slovesa, a to celkem osmkrát (!). V Hospodinově výroku je jednoznačně uvedeno, že šabat člověka souvisí se šabatem Hospodina. To znamená, že svým přestáním v sedmý den kopíruje člověk přestání Hospodinovo v sedmý den („jako v nebi, tak i na zemi“). Člověk dělá totéž, co Hospodin, tzn. že je s Hospodinem v souladu, rezonuje s ním, žije ve stejném rytmu jako Hospodin. Šabatem člověka je vidět (je zjeven) šabat Hospodinův. Smysl čtvrtého přikázání je tedy upozornit na tuto rezonanci, resp. povzbudit k sounáležitosti Hospodinova vyznavače s Hospodinem a programově na tuto rezonanci vyznavačovu pozornost soustředit, neboť šabat je přece třeba střežit (na to je v textu Hospodinova výroku posluchač upozorněn třikrát!). Střežit má tedy

⁶ Výraz je překládán jako slavnost (slavnostní) odpočínutí, sobotní slavnost. Obsahuje deminutivní koncovku a spolu s výrazem šabat tvoří vazbu podobnou superlativu (srov. *šir haš-širim*) nebo podobnou slovesné konstrukci zvané figura aetymologica (srov. „smrti umře“). Poprvé se objevuje v Ex 16,23 jako charakteristika šabatu ve stejné frázi jako v Ex 31,15: „*sabatón šabat godeš laJAH*“. Ve Druhé knize Mojžíšově je pak ještě v Ex 35,2. Ostatní výskyty tohoto slova jsou již jen ve Třetí knize Mojžíšově (16,31; 23,3.24.32.39; 25,4.5). Některé z nich však nejsou spojeny s výrazem šabat (Lv 23,24.39; 25,5).

⁷ Druh posláni (hebr. *mal-aká*) zde, na rozdíl od Ex 16,23 a 35,2.3, není blíže specifikován, ale asi nejde o běžnou práci. Přesto se v Lv 16,31; 23,24.32.39.40 o určité činnosti v tento den mluví.

⁸ V Ex 31,12–17 je na Hospodina jako subjekt vyznavačova jednání tedy upozorněno již potřetí (viz Ex 31,13.14). Ve čtvrtém přikázání podle Ex 20 je to jen jednou. Ale v druhé verzi čtvrtého přikázání (Dt 5,12–15) je na tuto sounáležitost upozorňováno také třikrát. Hospodin jako subjekt vyznavačova jednání je vyzdvížen argumentem, jímž je zpráva o Hospodinově vysvobození z Egypta (Dt 5,15). Argumentováno je tak vlastně prvním přikázáním (Dt 5,6), tedy opět Hospodinovým činem. A pak je ještě dvakrát tento soulad s Hospodinem požadován větou „*tak jak ti prikazuje Hospodin Bůh tvůj*“ (Dt 5,12.15).

⁹ Gn 2,1–3. Odtud také pochází popis Hospodinova jednání slovesem *ásá* (činil) a podstatným jménem *mal-áká* (posláni), označení tohoto dne číslovkou *sedmý*, výpověď o svatosti tohoto dne a o uskutečňování šabatu v tomto dni (hebr. *laasót*). Zjména však ze sedmé sloky stvořitelského hymnu pochází uvedení Hospodinova přestání jako argumentu (viz použití spojky *kí* ve všech třech textech).

posluchač Hospodinova výroku tento soulad jako cennou hodnotu, která je pro život Hospodinova vyznavače důležitá (hřích je výrazem narušení tohoto souladu). A tento soulad, včetně pozornosti, která je mu věnována, se podle tohoto Hospodinova výroku stává oním znamením, které představuje šabat¹⁰. Vztáhneme-li popisovanou skutečnost k tomu, že zprávou o střežení šabatu je uzavřen smluvní formulář, pak život ve stejném rytmu, v rezonanci, v souladu s Hospodinem je nejen znamením, ale podstatou Hospodinovy smlouvy. Konkrétní čin odpočinku v sedmý den je pak výrazem tohoto souladu, výrazem fungování Hospodinovy smlouvy, výpovědí o smluvní věrnosti.

Literatura

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart 1984. ISBN 3 438 05219 9.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad (ČEP). Praha 1998. ISBN 80-85810-19-0,

LISOWSKI Gerhard: *Konkordanz zum hebräischen Alten Testament*. Stuttgart 1981.

MANDELKERN Solomon: *Veteris Testamenti Concordantiae Hebraicae atque Chaldaicae*. 1937 (2. vydání).

GESENIUS Wilhelm: *Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*. Berlin. Göttingen. Heidelberg 1954.

PÍPAL Blahoslav: *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha 1974.

Výklady biblí Králické. Příloha k „Betánii“. Tábor 1886–1888.

VÝKLADY KE STARÉMU ZÁKONU. I. Zákon. Česká biblická společnost. Praha 1991, ISBN 80-7017-408-0.

NOTH Martin: *Das zweite Buch Mose. Exodus*. Berlin 1960.

RAŠI. *Raši al hatóra. Der Raschi-kommentar zu den fünf Büchern Moses*. Budapest 1887.

DURHAM John I.: *Exodus*. Word Biblical Commentary. Vol. 3. ISBN 10: 0-8499-0202-9 (vol. 3) AACR2.

Summary

How does the *Shabbat* serve as the sign of the Lord's covenant?

Ex 31:12–17 contains a statement of the Lord. The main thesis lies in the words "You shall keep my sabbaths". Apparently, a connection with the fourth commandment is emphasised here. The commandment specifies a particular way of keeping the Shabbat. In other words, it explains how to keep it. Only two sentences are quoted from the Decalogue. These two sentences offer a summary, a basic pronouncement, two vital pillars, a focus of the commandment. The connection can be described by a two-fold statement. You shall work for six days and rest on the seventh day, because the Lord works for six days and rests on the seventh day. Exodus 31:12–17 shows a close bond between a human Shabbat and a divine Shabbat. Humans do the same as the Lord does. Humans are in harmony with the Lord, they share the

¹⁰ Hospodinovým šestidenním jednáním a odpočinkem sedmého dne se totiž v tomto textu zdůvodňuje právě funkce šabatu jako znamení.

same rhythm. Through the human Shabbat we can observe (is revealed) the divine Shabbat. The fourth commendement intends to highlight this harmony, or to emphasise the bond between the Lord and his follower. This specific union with the Lord is according to this text, a particular sign of the Shabbat. Keeping the rest on the seventh day is an expression of this harmony, a covenant of the Lord, as well as mutual allegiance to the covenant.

Sobota jako akt svobody a osvobození

Josef Dvořák

Následující rozvaha je vedena dvěma záměry. Nejprve se problematika soboty ve Starém zákoně velmi stručně nastíní v náboženském kontextu, načež bude pozornost soustředěna na text samotný.

1. Náboženský kontext

Otázka ohledně významu a obsahu soboty (nikoli otázka po původu soboty) krystalizovala (mimo jiné) v rámci zápasů Hospodinových svědků s náboženskými systémy svých sousedů¹ (ostatně smyslem naslouchání Písmu je probudit víru, skrze kterou se Hospodinovo živé slovo stává i lidským příběhem, svědectvím o Bohu).² Sobotu nelze „protěžovat“ jako výlučnou (izolovanou) otázku, ba ani v samotném Desateru,³ byť je nejdůležitějším židovským svátkem.⁴ Ona **má v Bibli vždy svůj široký kontext nábožensko-kulturní** (jako i dnes), ten je dán ve Starém zákoně vedle syropalestinských náboženských specifik zejména dvěma kulturami a náboženstvími – starý Egypt

¹ HELLER, J. *Starověká náboženství, Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*, Praha: Kalich, 1988, s. 3. Srov. ANTALÍK, D. *Jak srovnávat nesrovnatelné*, Praha: Oikymen, 2005, s. 7. Též HELLER, J. *Biblická víra uprostřed náboženských systémů starého Orientu. Křesťanská revue*, 1975, roč. XLII, č. 9–10, s. 146–157.

² Což je současně předpoklad, na nějž Písmo odpovídá, totiž předpoklad, „že Bůh je živý a jedná“, že podstatné je to, „co Bůh sám pro nás udělal a dodnes dělá“, neboť „víra v živého, jedijného Boha – nebyla do Bible vnesena dodatečně, naopak... Bible rostla a krystalizovala jako vyznání víry“ (HELLER, J. *Bůh sestupující*, Praha: Kalich, 1994, s. 12–13.) „Celé Písmo vyrostlo z víry a chce k víře přivést“ (HELLER, J. *Kristovi svědkové ve Starém zákoně*, Praha: Pastorační středisko, 1996, s. 6.) Prostřednictvím víry je pak cíl studia Písma v tom, „setkat se s Bohem a setkat se s Kristem“, tj. se vzkříšeným, „živým“, přičemž jde o „transformaci, obrácení a proměnu člověka“. (VOKOUN, J. *Číst Bibli zase jako Bibli. Úvod do teologické interpretace Písma*, Praha: Česká biblická společnost, 2011, s. 14–15.) Tedy nejde „o to, abychom se v Bibli našli sami, nýbrž o to, aby nás našla ona, či ještě přesněji, aby nás Bibli jako svým nástrojem našel Bůh“ (HELLER, J. *Podvečerní děkování*, s. 200.)

³ Jak dokládá kniha Jiřího Beneše: *Desítka, Desatero aneb deset slov o Bohu a člověku*, Praha: Návrat domů, 2008. Desateru samotnému je v jeho studii nasloucháno (rámcově řečeno) jako Hospodinovu slovu, jež krystalizuje od nejpodstatnějšího (od Boha Hospodina) k nejtěžšímu (svobodné bytí člověka vůči člověku), samotný Dekalog prorůstá celým SZ.

⁴ NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*, Praha: Karolinum, 2011, s. 190.

(z pohledu Izraele země dvojího sevření – hebr. *Micrajim*) a starověká Mezopotámie (zejména Babylónie).

Klíčovou starozákonní událostí je vyjití z Egypta. Rabín Daniel Mayer umísťuje exodus do období vlády faraona Merenptaha (1213–1203 př. Kr.).⁵ Co Egypt v Bibli představuje? **Egyptská říše** vzniká sjednocením dvou království, hornoegyptského a dolnoegyptského. Tato podvojnost, symbolizovaná též dvojí korunou (hornoegyptskou a dolnoegyptskou), se odráží v egyptském náboženství po celou délku trvání říše. Izraelité své chápání Egypta vyjádřili jeho pojmenováním *Micrajim*, jež znamená „**dvojpevnost**“ či „**dvojopevnění**“ – „**proti lidem i proti Bohu**“⁶. Proto lze první slovo Desetisloví (termín M. Balabána)⁷, tj. Hospodinovu přímou řeč, vyložit následujícím způsobem: „Já /jsem/ Hospodin, tvůj Bůh, co jsem tě vyvedl ze země ‚Pevnosti‘, z domu /= chrámu/ otroků“⁸; nebo: „Já Hospodin Bůh tvůj, který vyvádím tebe ze **země dvojího sevření**, z domu otroků.“⁹ Dvojí sevření je realizováno jako **náboženské podmanění** (bohem je farao, nikoli Hospodin) a **existenciální útlak** (faraο přikázal zabít izraelské novorozence, všichni v říši jsou jeho otroky).

Jméno, jež užíval **Egypt sám o sobě**, zní „**Ta Kéme**“, což volněji přeloženo znamená „**Černozem**“.¹⁰ Tedy sami **Egyptané se považovali za „syny černozemě“**. Jiné jméno dali Egyptu **Řekové**, a to podle boha hlavního města Menfis, podle boha Ptaha (zosobněná mumie, proto „Zavinutý“). Ptahovo jméno „v egyptštině znělo **Chet-ko-ptah**...; **do řečtiny** se jméno přepisovalo **Agyptos**, odtud náš Egypt. ‚Chet‘ znamená egyptský palác nebo chrám, ‚ko‘ (nebo ‚ka‘) je duše a Ptah jméno boha. **Výklad jména tedy je: ‚palác nebo chrám, ve kterém je uctívána duše Ptahova‘**. To ovšem znamená, že celý Egypt... **sebe vnímá jako chrám** – jako by celá země byla jednou velkou svatyní. Toto pojetí je originální. **V Mezopotámii každý bůh, aby mohl působit, musel mít svůj vlastní chrám. V Izraeli to bylo naprosto jiné...** jeho¹¹ chrámem je celý vesmír.“¹² Je-li **celý svět Hospodinovým chrámem**, pak „místem“ rytmického (periodicky nejkratšího!) setkávání Boha s člověkem je sobota.

Zápas o význam i obsah soboty je patrně též veden **na pozadí polemiky Izraelců** (v moci Slova) **s babylónskými (lunárními) svátky úplňku**, zvanými akkadsky *šapat-tum*¹³ nebo *šabattum*¹⁴ (značící patnáctý den v měsíci, kdežto izraelský *šabbat*, tj. přestání, je dnem sedmým)¹⁵ **a s babylónskými představami**, podle kterých **patřil sedmý**

⁵ MAYER, D. Východ z Egypta – počátek zrodu židovského národa. *Maskil*, 5773/2013, roč. 12, č. 7, s. 2–3. Prvním mimobiblickým artefaktem zmiňujícím existenci Izraele je stéla asi z r. 1207 př. Kr.: „*Izrael zahynul, jeho sémě je zničeno.*“

⁶ HELLER, J. *Znamení odkazující k nebi*, Praha: Vyšehrad, 2007, s. 248.

⁷ Viz BALABÁN, M. *Kvete-li vinný kmen*, Praha: Kalich, 2002, s. 60. Tímto označením souzní s vlastním „sebepojetím“ Dekalogu – Ex 20,1: „Bůh vyhlásil všechna tato slova.“ Též Ex 34,28; Dt 4,13; 10,4. Srov. BENEŠ, J. *Desítka*, Praha: Návrat domů, 2008, s. 14–18.

⁸ HELLER, J. Desatero, Úvod a výklad. HELLER, J.; MRÁZEK, M. *Studium a texty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty 7, Zákon a proroci*, Praha: Kalich, 1984, s. 24.

⁹ BENEŠ, J. *Desítka*, Praha: Návrat domů, 2008, s. 50.

¹⁰ Učinili tak „pro temnou barvu bahna, které tam zůstávalo po každoročních záplavách, a aby ji odlišili od sousedních pouští, jež nazývali Ta Dešre (Červená země).“ (PIJOAN, J. *Dějiny umění* 1, Praha: Odeon, 1982, s. 47.)

¹¹ Rozuměj chrám Hospodinův.

¹² HELLER, J. *Znamení odkazující k nebi*, Praha: Vyšehrad, 2007, s. 246.

¹³ Viz BÍČ, M. *Palestina od pravěku ke křesťanství I., Země a lid*, Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovec-ká, 1948, s. 228–229.

¹⁴ HELLER, J. Desatero, Úvod a výklad. HELLER, J.; MRÁZEK, M. *SAT 7, Zákon a proroci*, Praha: Kalich, 1984, s. 42–43.

¹⁵ HELLER, J. *Starověká náboženství*, Praha: Kalich, 1988, s. 173. Zřejmě také tempolární (lat. *tempus* znamená „čas“, „perioda“, „doba“) dělení roků podle let milosti, tj. každý sedmý rok, a let jubilejních, tj. padesátý rok (7x7), mělo v Babylónii svůj zvěstný náboj.

den mezi nešťastné dny opatřené množstvím zákazů.¹⁶ Izraelci se do babylónského zajetí dostali odvečením Nabukadnesarem v roce 587 př. Kr. Babylónané v neblahé dny (rovněž dne sedmého) přerušili svou práci, tím „vyznávali svůj strach z bohů a démonů, Izraelci svou odvahu k životu z milosti, svou odvahu k svobodě, kterou jim Hospodin... dával i v babylónském zajetí“.¹⁷ Hospodinovým zasahováním do dějinných událostí i lidských životů (zejména slovem) je ve světě babylónských okupantů a vězňů **šappattum** zvěstně **přeznačen na šabbat**, předmětnému náboženství je vzdorováno dialogickým vztahem s Bohem Hospodinem (responzivním náboženstvím),¹⁸ den strachu a smutku byl přetaven v **den svobody**, radosti a oddechu,¹⁹ **jenž se jako jediný svátek stává součástí Desatera.**²⁰ Desetisloví, jakožto „směrovka ke svobodě“²¹, obsahuje **dvoji zdůvodnění šabatu**: (1) **Ex 20,11** vychází z **Hospodinova stvořitelského aktu** – Bůh doslova „šest dní činí“ (hebr. *ásá*) nebe, zemi, moře aj., **sedmý den „odpočívá“** (hebr. *n-v-ch*); (2) **Dt 5,14.15** *šabbat* zdůvodňuje doslova takto: „a **den ten sedmý /je/ přestání(m)** (hebr. *šabbat*) **pro Hospodina Boha tvého**“, následuje **další zdůvodnění**, tím je **vyvedení** (hebr. *jácá*) izraelských otroků z **Egypta**. Přestání v práci se pak týká vedle Hospodinova svědka též otroka, otrokyně, hosta či zvířete.

Ve světě děleném na pány a jejich otroky, tedy v Egyptě stejně jako ve starověké Mezopotámii, bylo nemyslitelné, aby otrok „měl právo“ v práci ustát. Chammurapiho zákoník, jeho předchůdci ani zákoníky Asýrie či Chaldeje nic obdobného neuvádějí.²² „Toto **přikázání šabatu**, které Mojžíš přijal na Sinaji (Ex 20,8–11), je **neodvoditelné, neopakovatelné a jedinečné ve světových dějinách**...“²³ **Sedmdesát let po zničení Jeruzaléma** a odvečení Izraelců do babylónského exilu je Chrám (po znovuvybudování) opět vysvěcen, přitom **ve „vlastní“ zemi mnozí izraelité Hospodinovo ustanovení o dni přestání nerespektují**.²⁴ Ať braná vážně, či ignorovaná je „sobota korunou sociálních

¹⁶ „Za nešťastné dny se považoval 1. 7. 9. 19. 21. 28. 29. 30. a později jen 7. 14. 19. 21. 28. Jsou to dny na počátku nových měsíčních fází, s výjimkou dne 19., který je sedmkrát sedmým dnem od počátku předchozího měsíce... Nešťastné dny s sebou přinášely řadu zákazů..., neobětovalo se, král nevyjížděl na svém voze a nevydával nové příkazy, věstí nevěstili a lékaři neléčili... lidé v těchto dnech byli převážně nečinní... z obavy před následky činnosti, započaté v nešťastné dny.“ (HELLER, J. *Starověká náboženství*, Praha: Kalich, 1988, s. 174.)

¹⁷ HELLER, J. Desatero, Úvod a výklad. HELLER, J.; MRÁZEK, M. *SAT KEBF 7, Zákon a proroci*, Praha: Kalich, 1984, s. 45.

¹⁸ Termín zdůrazňující svrchovanost Boha Hospodina (manipovatelný bůh je člověkem vytvořená modla), jenž s člověkem komunikuje, sestupuje k němu, zjevuje se mu – zavedený S. Daňkem a domýšlený J. Hellerem. Viz DANĚK, S. Problém náboženského inferiorní. *Revue Kalich*, 1922, č. 7, s. 230–239. HELLER, J. Fenomén heterodoxie. *Revue SKZ*, 2008/5769, č. 59, s. 8–14. K Hellerovu přístupu má blízko K. Skalický, jenž ideu Boha u člověka hledá v potřebě po (perzonifikované) záruce smyslu. Viz *Slovník českých filosofů*, Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 512–514.

¹⁹ E. Fromm činí následující aktualizaci: „Historický předchůdce sabatu, babylonský šapat, byl dnem smutku a strachu. Moderní neděle je dnem zábavy, spotřeby a útěku před sebou. Mohli bychom se zeptat, zda nenastal čas na obnovu sabatu jako dne univerzální harmonie a míru, jako dne lidskosti, který anticipuje lidskou důstojnost.“ (FROMM, E. *Mít, nebo být?* Praha: Aurora, 2001, s. 68.)

²⁰ BIČ, M. *Palestina od pravěku ke křesťanství II., Kult a náboženství*, Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1949, s. 168.

²¹ Takto vykládá Desatero J. M. Lochman (*Desatero, Směrovky ke svobodě*, Praha: Kalich, 1994), který navazuje na interpretační přístup vnímající Desatero jako „dokument svobody“ a jako „zvěst o nedotknutelné svobodě Boží i o nedotknutelné svobodě bližního, jehož život, manželství, majetek, čest i vše, co má, má být respektované /J. J. Stamm, Dekalog, 1958, 53 nn/“; čímž je blízko významu slova Tóra, jež znamená „ukazatel“, „rozcestník“, „směrovka“; se zákonem „ztotožnila Desatero teprve pozdější křesťanská vykladačská tradice... zvláště Luther a jeho žáci, kteří vypracovali učení o tom, že vlastním účelem zákona je odhalovat hříchy /usus elencticus legis/.“ Viz HELLER, J. Desatero, Úvod a výklad. HELLER, J.; MRÁZEK, M. *Zákon a proroci, Studie a texty KEBF 7*, Praha: Kalich, 1984, s. 10–13.

²² Viz KLÍMA, J. *Nejstarší zákony lidstva, Chammurapi a jeho předchůdci*, Praha: Academia, 1979. KLÍMA, J. *Zákony Asýrie a Chaldeje, Pokračovatelé Chammurapiho*, Praha: Academia, 1985.

²³ Rabin dále dodává: „Šabat je pro mne nejdůležitějším příkazem. Je dokonce důležitější než naše svátky (Pesach, Růs ha-šaná, Chanuka)...“ (PÖHLMANN, H. G.; STERN, M. *Desatero v životě židů a křesťanů, Dialog ortodoxního rabína a křesťanského teologa*, Praha: Vyšehrad, 2006, s. 80.)

²⁴ Hospodin s navrátilci z babylónského exilu obnovil svou smlouvu (Neh 10). Její součástí byl následující slib: „Když budou přinášet národy země v den odpočinku k prodeji různé zboží a obilí, v den odpočinku, totiž ve svatý den, je od nich nebudeme brát. Sedmého léta necháme pole ladem a nebudeme vymáhat dluhy.“ (ČEP; Neh 10,32) Navrátilci předtím obětavě vybu-

zařízení biblických“, ač ještě i Římanům se zdála „podivínstvím“, viděli v ní „projev lenosti židovského národa. A že má i otrok právo jednou v týdnu, a to celý den, si odpočinout, bylo pro antického člověka vrcholem podivnosti.“²⁵ Dokonce „Seneca haněl Židy, že promrhávají svým šabatem sedminu života“²⁶. Ovšem sobota v pojetí Desetisloví je „Boží pomoc na cestě pouští života“²⁷ **sobota** se člověku může stávat jakousi **životodárnou oázou**, dávající sílu pokračovat v životní pouti (po každém sedmém dnu) zase dál.

Shrnutí: Z hlediska diachronního přístupu, přesněji jakoby z hlediska sousedních říší starého Izraele, je sobota „herezí“ (protibožské jednání, vzor nábožensko-hierarchickému řádu). **Pro izraelity je sobota primárně svobodou pro přibližování se k Bohu Hospodinu**, v důsledku toho odpoutáním se od lunárního kultu, **osvobozením vůči starobabylónské magii či pověřčivosti** (astrologii), ovšem také **symbolem vysvobození z (egyptského) nábožensko-bytostného zotročení**. Významné události se ve Starém zákoně a v pozdějším judaismu zpřítomňují prostřednictvím mnohých ustanovení i aplikacemi nařízení Tóry²⁸ nebo formou oslav Boha Hospodina jako Stvořitele (Životodárce) a Osvoboditele při příležitosti různých svátků (ať již za existence Chrámu, nebo bez něj), tedy též o šabatu.²⁹ Na otázku – **Kde je Bůh?** – lze odpovědět: v čase, tam je Jeho přítomnost, **je přítomen v (člověkem nezničitelném) chrámu času** – „kde cílem není mít, ale být, ne vlastnit, ale dávat, kde cílem není vládnout, ale sdílet, ne dobývat, nýbrž souznít“³⁰ – **v šabatu**. V čem tkví jeho nejhlubší význam? Čím je sobota dána a prožita, čím popřena či vyprázdněna? Pro odpověď bude určující hledisko synchronní.

2. Terminologické pročištění

Pro další ozřejmění přiměřených důrazů ohledně obsahu soboty vyjdeme ze souhláskové podoby hebrejského slova *šabbat*. **Hebrejská slova bývají odvozována od sloves** a ta se zpravidla skládají ze tří konsonantů.³¹ Jiří Beneš ve své disertační práci³² (mimo jiné) doložil, že **hlásková podoba sloves (i slov) vytváří rozmanitý vnitrotextový kontext** významů a souvislostí, jenž je nutné při výkladu biblického textu reflektovat.³³ Slo-

vali Chrám a po 70 letech od zničení jej vysvětili (Ezd 3–6), namáhavě opravili jeruzalémské hradby i svá obydlí (Neh 3–4), ale přilnutí k Hospodinu „vezme za své“ i v den přestání (Neh 13,15!), když izraelité dělají běžné úkony: „V oněch dnech jsem v Judsku viděl, že někteří lisují hrozny v den odpočinku, že přinášejí pytle obilí a nakládají na osly a také že přinášejí do Jeruzaléma víno, hrozny a fíky a všelijaká břemena v den odpočinku.“

²⁵ SICHER, G. *Volte život*, Praha: Rada židovských náboženských obcí, 1975, s. 153.

²⁶ PÖHLMANN, H. G.; STERN, M. *Desatero v životě židů a křesťanů*, Praha: Vyšehrad, 2006, s. 87.

²⁷ HELLER, J. Desatero, Úvod a výklad. HELLER, J., MRÁZEK, M. *SAT 7, Zákon a proroci*, Praha: Kalich, 1984, s. 13.

²⁸ Kupříkladu Lv 19,34. Pro danou tematiku přináší hluboké vhledy vynikající soubor studií vysokoškolských učitelů Husitské teologické fakulty UK (katedry biblistiky): BENEŠ, J. (ed.): *Otevřené dveře, Leviticus 19*, Chomutov: L. Marek, 2012.

²⁹ „V Babyloně byl ten sedmý den neblahý, sedmý den se nevycházelo... ven... U Izraele byl ten sedmý den naopak dnem, který má člověka k Bohu přiblížit, má se jít do chrámu.“ (HELLER, J. *Podvečerní děkování, Vzpomínky, texty a rozhovory*, Praha: Vyšehrad, 2005, s. 178.)

³⁰ HESCHEL, A. J. *ŠABAT, Jeho význam pro současného člověka*, Praha: Academia, 2009, s. 7 a 8 (viz též s. 59–62).

³¹ Je-li sloveso složeno z více než tří hlásek, často se jedná o slovo cizího původu. Původně hebrejský jazyk užíval pouze souhlásky (alefbeta má 22 hlásek), později se naznačovaly dlouhé samohlásky (slabými hláskami, jde o tzv. podklady: *vav, jod, hej, tav*), až nakonec byly zavedeny tečky a čárky jakožto samohlásky (dlouhé i krátké) – tento proces se přisuzuje tradentům, zvaným Massoreti. (Srov. např. SEDLÁČEK, J. *LEŠON HASSEFARÍM, Základové hebrejského jazyka biblického*, Praha: Knihstátna B. Stýbla, s. 1–22.)

³² BENEŠ, J. *Exodus 28 a 39, Příspěvek k exegezi kultických látek*, Praha, 1996. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Evangelická teologická fakulta. Katedra Starého zákona. Vedoucí práce prof. ThDr. Jan Heller.

³³ Doslova uvádí, že „*pozice jednotlivých hlásek ve slově*“ má „*schopnost říci nám o slově daleko více, než se dozvíme ze slovníků*“, že „*grafická podoba slovesa má mimořádnou vypovídací schopnost*“, že „*hledáním vnitrotextových analogií či diferencí lze postihnout zcela svéráznou strukturu a svébytnou schopnost oddílu poskytnout čtenáři dostatek informací k porozumění textu*“. (BENEŠ, J. *Exodus 28 a 39*, Praha 1996, s. 23–24)

veso, z něhož je slovo sobota odvozeno,³⁴ je sloveso **š-b-t** (hebr. שבת). V převažujícím významu znamená:³⁵ „být nečinný“, „přestat“, (ni:) „být odklizen“, „odpočinout si“, (hi:) „dát odpočinutí“, „přerušit“, „ustat“³⁶ – sloveso se ve Starém zákoně vyskytuje celkem 71×, podstatné jméno *šabbat* 102×. První výskyt slov či sloves bývá významově určující. **Poprvé se v Bibli**³⁷ sloveso „přestat“ objevuje v **Gn 2,2.3** (cituji od v. 1.): „A byla **dokončena** (hebr. **k-l-h**) ta nebesa a ta země i všechny zástupy (souhvězdí) jejich. A **dokončil** (hebr. **k-l-h**) Bůh v den ten sedmý dílo (práci, poslání) jeho, které činí (hebr. **ásá**), a **přestal** (ustal, je nečinný, odpočinul, hebr. **š-b-t**) v den ten sedmý od všeho díla (práce, poslání) jeho, které činí (hebr. **ásá**). A velmi **požehnal** (hebr. **b-r-k**) Bůh den ten sedmý a velmi **posvětil** (hebr. **k-d-š**) jej, neboť v něm **přestává** (hebr. **š-b-t**) od díla (práce, poslání) jeho, jímž **tvoří** (hebr. **bará**) Bůh, když **dočinil** (dokončil, hebr. **ásá**).“³⁸

Slovko „šabbat“ bývá běžně překládáno jako „den odpočinku“, přiměřenější překlad je „den přestání“ (činností), totiž jde o den, **kdy Hospodinův svědek prostě je – je pro Hospodina**, nemusí být činně (existovat prací), existuje jinak – vztahem (nehrozí mu „nesnesitelná lehkost bytí“ ani sebezničení bezmeznou činností).³⁹ Jinakost bytí v sedmém dni není dána člověkem, nýbrž Bohem. „Slovo *svatý* označuje to, co patří do Hospodinovy sféry, takže sedmý den si Hospodin vyhradil pro sebe.“⁴⁰ **Smyslem soboty je být pro Hospodina**,⁴¹ jejím popřením je ignorace Boha (bytí pro cokoli ostatní) – so-

³⁴ Při práci se slovními (slovníkovými) významem užívám: PÍPAL, B. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*, Praha: Kalich, 1997. SOUČEK, J. B. *Recko-český slovník k Novému zákonu*, Praha: Kalich, 1997. *Slovník řecko-český*, Praha: Rezek, 2008 – reprint LEPÁŘ, F. *Nehomérovy slovník řecko-český*, Mladá Boleslav: Karel Valčena, 1892. PRAŽÁK, J. M.; NOVOTNÝ, F.; SEDLÁČEK, J. *Latinsko-český slovník*, Praha: SPN, 1955. LUST, J.; EYNIKEL, E.; HAUSPIE, K. *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Revised Edition, Stuttgart 2003.

³⁵ Odvozená podstatná jména jsou: *šebe* – „nečinnost“, „přestání“; *šabbat* – „den odpočinku“, „sobota“; *šabbaton* – „týden“, „slavnost odpočinutí“, „sobotní slavnost“; *šabbat šabbaton* – „sobota naprostého odpočinku“.

³⁶ Gesenius uvádí „přestat“, „ustat“ (GESENIUS, W. *Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962, 17. Auflage.) Řec. (*katapayein*) „přivést ke klidu“, „uklidnit“, „zadržet“, „ustati“, „odpočinout (si)“; Podle Lepaře „zastavit“, „zadržet“; lat. *cessare* – „ustávat“, „býti nečinný“, „odpočívati“ a *quiescere* – „dojít klidu“, „klidu se oddati“, „utišit se“, „odpočívati“, „klidně se chovati“, „spáti“, „ustati“. Cremer-Kögel uvádí „přestat“ (CREMER, H.; KÖGEL, J. *Biblisches-theologisches Wörterbuch des neutestamentlichen Griechisch*, Stuttgart 1923, 11. Auflage.); totéž uvádí BAUER, W. *Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, Berlin 1958, 5. Auflage. Pro porovnání převodu hebrejského slovesa do řecké Septuaginty a latinské Vulgáty užívám: HELLER, J. *Vocabularium biblicum septem linguarum, Biblický slovník sedmi jazyků*, Praha: Vyšehrad, 2006, páté, rozšířené vydání.

³⁷ Pro konkordanci práci s hebrejským termínem užívám: LISOWSKY, G. *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*, edition terbia emendata opera H. P. Rüger, Stuttgart 1993; pro práci s řeckým termínem: SCHMOLLER, A. *Handkonkordanz zum Griechischen Neuen Testament*, Stuttgart 1953, 10. Auflage.

³⁸ Řec.: „A dokončena jsou (*syntelein*) nebe a země a každá ozdoba (svět, jsoucno, řec. *kosmos*) jejich. A dokončil Bůh v den šestý práce (díla, činy, skutky) jeho, které dodělal (*poiein*), a ustal (odpočinul, řec. *katapayein*) den sedmý od veškerých prací (děl, činů, skutků) jeho, jež dodělal. A dobrořečil (požehnal, *eylogein*) Bůh den sedmý a posvětil (*hagiazein*) jej, neboť v něm ustal (odpočinul) od veškerých prací (děl, činů, skutků) jeho, které (dobře) dopracoval (*erdein/agadzoergein*) Bůh, když dodělal. Lat.: „Tedy dokončena (dosažena k dokonalosti, lat. *perfecti*) jsou nebesa i země a každá ozdoba (zařízení) jejich. Dokončil (lat. *complevit*) Bůh den sedmý práci (dílo) svou, kterou dodělal (od lat. *facere*), a odpočinul (od lat. *requiescere*) den sedmý od veškeré (lat. *universo*) práce (díla), kterou vykonal (od lat. *patrare*). A dobrořečil (lat. *benedixit*) den sedmý a posvětil (lat. *sanctificavit*) jej, protože v něm ustal (odpočinul, od lat. *cessare*) od každé práce (díla) své, kterou stvořil (od lat. *creare*) Bůh, když dodělal (od lat. *facere*).“

³⁹ E. Fromm tomuto rozměru soboty rozumí obdobně: „Nejde tu o klid *per se* ve smyslu nevynakládání úsilí, ať tělesného, či duševního. Je to klid ve smyslu obnovení úplné harmonie mezi lidskými bytostmi a mezi nimi a přírodou. Nic se nesmí ničit a stavět: sabat je dnem klidu v boji člověka se světem... O sabatu se žije tak, jako kdyby člověk *neměl nic*, nesleduje jiný cíl než *bytí*, to znamená, že vyjadřuje své bytostné schopnosti: modlení, studium, pití, zpěv, milování.“ FROMM, E. *Mít, nebo být?*, Praha: Aurora, 2001, s. 67–68.

⁴⁰ BENEŠ, J.; VAĐURA, P. *Pradějiny*, Praha: Kalich, 2010, s. 56.

⁴¹ Hebrejský text v Ex 20,10 užívá směrovou předložku *la-Adonaj*, tj. „k Hospodinu“ nebo „pro Hospodina“ („A den ten sedmý přestání pro Hospodina, Boha tvého. Neučiníš žádné dílo /práci, poslání/ ty...“). „Hospodinův vyznavač činí *šabat pro Hospodina*... *Šabat* v sedmý den je určen pro Hospodina... Hospodinův vyznavač nečiní své poslání proto, aby si odpočinul, zregeneroval své síly, načerpal novou energii, nebo pro to, že si *šabat* zamiloval. Ne kvůli sobě, ale pro Hospodina...“ (BENEŠ, J. *Desátka*, Praha: Návrat domů, 2008, s. 126.)

bota je dána sblížením Boha s člověkem, jde „o **soulad**, o rezonanci s Bohem“⁴²; tato rezonance je nutně dobrovolná (svoboda „žít pro“ je nevynutitelná).

Důraz, podle kterého **sobota nemá cíl sama v sobě (ani v samotné svobodě)**,⁴³ ale v tom, kdo ji a vše přesahuje (v Bohu Hospodinu), nám **potvrzuje konkordanční práce** se slovesem „**pamatovat**“ (hebr. **z-k-r**), jímž začíná čtvrté slovo Desetisloví (o sobotě). Sloveso pamatovat se v Tóře pojí ponejvíce se samotným Hospodinem.⁴⁴ Co je třeba nezapomenout, tedy pamatovat si, určuje Hospodin⁴⁵ sám, přičemž je významné, že: (1) **Hospodin pamatuje** předně **na (konkrétního) člověka**, popřípadě **na celé tvorstvo**,⁴⁶ (2) **Bůh pamatuje na zotročené izraelity** v Egyptě a **na svou smlouvu**, přičemž je **nezbytné, aby si izraelský národ vyjít z Egypta** (reflektováno dosti v žalmech), případně čtyřicetileté putování po poušti provždy **pamatoval**.⁴⁷ Co je nutno si pamatovat specificky v souvislosti s vyjitím z Egypta? **Že jsi byl otrokem!**⁴⁸

Souhrnně: konkordanční práce se slovesem „pamatovat“ prokazuje, že **sobota není „nejtypičtější“ předmětem (obsahem) paměti**; tím nejdůležitějším sdělením je: **pamatuj na Boha Hospodina, na Jeho vysvobození, a – nyní jde již o aplikaci – vzpomínáním na lidská svinstva (kdo, komu, co, kdy) si nešpiň hlavu, lidské křivdy nejsou hodny paměti, jen pravdivé reflexe a dobrotivé transformace. Přitom nejde o pragmatická zvažování ani o kupeckou vypočítavost (co se vyplatilo), nelze jen účelově „mít exodus na mysli“ – pro taková počínání by hebrejščina užila jiné sloveso.**⁴⁹ **Pamatovat znamená nechat se bytostně strhnout Hospodinem do reality shůry – do vysvobození, do svobodného bytí pro Hospodina.** Takové připomínání, lépe řečeno zpřítomňování, v sobě obnáší mnohem více poetičnosti a umění než logických kalkulací.

Jelikož mezi **nepevné hlásky** (tzv. podklady) patří v biblické hebrejštině *jod*, *vav*, *hej* a *táv*,⁵⁰ pak slovesy blízkými svou intencí slovesu š-b-t („přestat“) a současně slovesy **zaměnitelnými v určitých gramatických tvarech nevokalizovaného textu** jsou:⁵¹

(1) **j-š-b** (hebr. **יָשַׁב**) – „**posadit se**“, „sedávat“, „usadit se“, dále „mít obyvatele“, „sídliť“, „zůstat“, (ho:) „být obydlen“⁵² – celkový výskyt slovesa 1 090×,⁵³

⁴² BENEŠ, J. *Desítka*, Praha: Návrat domů, 2008, s. 125.

⁴³ Ježíš řekl: „Sobota je učiněna pro člověka a ne člověk pro sobotu“ (ČEP; Mk 2,27). Talmud uvádí (Joma 85b): „Šabat je pro člověka a ne člověk pro šabat.“ Jako „pán nad sobotou“ (L 6,5) podle některých rukopisů člověku pracujícímu v sobotu řekl: „Človče, víš-li, co činíš, jsi blahoslavený; nevíš-li, jsi prokletý a přestupník Zákona.“

⁴⁴ Vyjma Gn 40,14.23; 42,9.

⁴⁵ Kupříkladu Izraelci mají vymazat památku na Amáleka (Dt 25,19).

⁴⁶ Gn 8,1; 9,15.16; 19,29; 30,22.

⁴⁷ Ex 2,24; 6,5; 13,3; Lv 26,42.45; Dt 5,15; 7,18; 8,2.18; 9,7; 24,9.

⁴⁸ Dt 15,15; 16,3.12; 24,18.22.

⁴⁹ Sloveso **ch-š-b** (hebr. **חָשַׁב**) – „mít cenu“, „mít na mysli“, „myslet na někoho“, „dělat návrhy“, „podržet v mysli“, „posoudit“, „rozvažovat“, také „oceňovat“, „platit“, (pi:) „hloubat“, „provést vyučování“; řec. *logizomai* – „počítat“, „připočítávat“, „zapísovat na účet“, „hodnotit“, „uvažovat“, „myslet“; lat. *cogitare* – „myslet“, „zvažovat“. Celkový výskyt slovesa ve SZ 112×; Gn 15,6: Bůh ocenil, měl na mysli Abrahamovu víru (připočetl za spravedlnost); Gn 31,15: Lában ocenil své dcery; Gn 38,15: Juda si podržel v mysli Tamaru jako prostitutku; Gn 50,20: Bůh myslí na Josefovo dobro, Josefovi bratři na sourozencovo zlo; Lv 25,50.52: kupecká, dlužná vyučování atd.

⁵⁰ Přičemž proměnlivost se může projevit na každém místě ze tří pozic trojhláskového slovesného kořene, tj. na 1., 2. i 3. místě; pevnými hláskami jsou: *šin* (š, hebr. **שׁ**) a *bet* (b, hebr. **ב**), hláskami vytvářejícími kontextové souvislosti jsou *jod* (j, hebr. **י**), *vav* (v, hebr. **ו**), *hej* (h, hebr. **ה**), *tav* (t, hebr. **ת**).

⁵¹ Souhláskovou podobu slovesa **šbt** v **nevokalizovaném textu** je možno číst jako: *šabat*, tj. faktuál od slovesa „přestat“ (hebr. **š-b-t**), v Desetisloví (o sobotě) lze tentýž tvar číst jako *šabbat*, tj. podstatné jméno „přestání“, nebo též *šebet*, tj. infinitiv od slovesa „sedět“ (hebr. **j-š-b**); *šabta* lze číst v Lv 25,10, tj. faktuál slovesa „vracet se“ (hebr. **š-v-b**); *šabat*, tj. participium ženského rodu slovesa „**ta vracející se**“. Viz BENEŠ, J. *Desítka*, Praha: Návrat domů, 2008, s. 128.

⁵² Řec. *kathidzeiv* – „posadit“, „usadit“, „dosadit“; lat. *sedare* – „usaditi“, „utišiti“, „uklidniti“.

⁵³ Odvozená podstatná jména jsou: *móšáb* – „sedadlo“, „sídlo“, „pobyt“, „obyvatel“; *bejt móšab* – „obývaný dům“; *ir móšab* – „město s obyvateli“; *móšáb bájit* – „osazenstvo domu“; *tóšab* – „příchozí“, „přistěhovalec“.

(2) **š-v-b** (hebr. שׁוּב) – nejzákladnější význam slovesa (jehož protikladem se ukazuje sloveso š-b-h, tj. „jímat do zajetí“) je: „**navrátit se**“, „navracet se“, dále „zaujmout (místo)“, „ustoupit“, „změnit (úděl)“, (hi:) „otáčet“⁵⁴ – celkový výskyt slovesa 1 075×;⁵⁵ protikladem je sloveso **š-b-h** (hebr. שָׁבַח) – „**odvést do zajetí**“, „zajmout“, (ni:) „být odveden do zajetí“⁵⁶ – celkový výskyt slovesa 47×.⁵⁷

Předběžně lze konstatovat (nikterak překvapivě) **dialektiku motivu zajetí a vracení se** (ze zajetí, bloudění, odpadnutí). Ostatně jde o **zásadní pohyb víry**. Slovesu „sedět“ nebude v této stati věnována podrobná analýza. Lze zkratkovitě zdůraznit souvislost mezi slovesem „sedět“ a činěním o svátku: poukázáním na to, že **dvanáctiletý Ježíš** během Pesachu (Velikonoc) „**sedí**“⁵⁸ v chrámě **u nohou učitelů, naslouchá jim a kladě otázky**, sám pak jako dospělý v chrámě učil.⁵⁹ **V judaismu není hrdinou bojovník, ale učitel**, o čemž malebným způsobem vypovídá tradice svátku Chanuka.⁶⁰ Nabízí se následující obraz: šest dní Hospodinův svědek pracuje (ve starověku zpravidla vestoje); když si chce odpočinout, tak si lehne, ale v sobotu sedí u nohou učitelů Tóry. K činění soboty (v tomto smyslu sobota nenastane sama o sobě) patří neodmyslitelně naslouchání Hospodinovu hlasu. I „žalmista, žízní po Bohu, ne po štěstí, ne po bohatství, ne po moci, ale po tom, kdo by mu odpověděl věrohodně na poslední otázky.“⁶¹

V Tóře se sloveso š-b-t – „ustat“ užívá často **jako výraz Hospodinova jednání** (nejednání – s něčím přestal) a v kontextu se zemědělským (venkovským) způsobem života. Lze **přestat s činností**, s prací, jelikož nakonec **člověk žije z darů** (Božích, z daru země apod.), **nikoli ze své práce**.⁶² Ve druhé a třetí části Starého zákona, tj. v Prorocích a ve Spisech, kde městský život nabývá na významnosti, se sloveso š-b-t užívá výhradně ve smyslu „přestat“, „ustat“.⁶³ Souvislost s odpočinkem se sekundárně nabízí. **Sobota je rovněž výrazem (znamením) smlouvy s Hospodinem**⁶⁴ (nikoli výrazem zákona)⁶⁵, podobně **jako obřízka** (Gn 17,9–14) či **duha** (Gn 9,12–17).

⁵⁴ Řec. *epistrefein* – „obrátit“, „obrátit se“; lat. *revertio* – „vracet se“, „smířiti se“.

⁵⁵ Odvozená podstatná jména jsou: *šbót* – „obrat“, „úděl“; *šúbá* – „návrat“; *šíbá* – „úděl“; *mšúbá* – „odvrácení“, „odpad“, „odpadnutí“, „nevěrný“; *tšúbá* – „navrácení“, „návrat“, „odpověď“.

⁵⁶ Řec. *aichmalóteyin* – „zajmout“, „vést do zajetí“; lat. *abduco* – „odváděti“, „oddalovati“.

⁵⁷ Odvozená podstatná jména jsou: *šbí* – „zajatci“, „zajetí“, „odvedení do zajetí“ (významově totožné je zájmeno *šábí*); *šibjá*, též *šbít* – „zajatci“.

⁵⁸ L 2,46. V řeckém znění je užito sloveso *kathidzeiv*, jež odpovídá hebrejskému *j-š-b*.

⁵⁹ J 8,2. Vystoupil na horu a učil (Mt 5,1). Ježíš Nazaretský sedí, když učí své učedníky (Mk 9,35).

⁶⁰ Viz *Zpravodaj SKŽ*, 2005/5766, č. 54, s. 10–12; 16–21,37.

⁶¹ HELLER, J. *Podvečerní děkování*, Praha: Vyšehrad, 2005, s. 115.

⁶² Gn 2,2,3: Bůh přestal s tvořením; 8,22: nikdy nepřestane setba i žeň, chlad i žár, léto i zima, den i noc – Bůh ustal od potopy. Ex 16,29,30: lid přestal putovat – dostal od Boha manu na dva dny; 23,12: vyznavač má sedmý den přestat pracovat, tj. přestat „činit činnosti“ (působení, výkon, výrobek, dílo), heb. *ta'ase ma'asejka*, v důsledku si odpočine býk, osel, syn otrokyně i host – **z přestání mají užitek ostatní**; 31,17: připomínka Gn 2,2,3 – kdy **Bůh přestal, v důsledku se nadechl, oddechl si** /heb. **n-p-š**, den přestání je znamením smlouvy; 34,21: vyznavač má přestat v sobotu s orbou i se žní. Lv 23,32: sobota sobot jako nadechnutí se, oddechnutí si /heb. **n-p-š**/ v důsledku přestání; 25,2–13: darovaná země má ustat pro přestání Hospodinovo, vyznavačský lid má v darované zemi během soboty sobot – tj. sedmý rok Hospodinův – přestat s oséváním pole i s prožíváním vinné, též se shromažďováním úrody; jde o přestání pro zemi i pro Hospodina, v důsledku ustane činnost otroka i otrokyně, hostů, ba i dobytka i zvířete; po 7×7 letech je vyhlášeno „**milostivé léto**“, tj. padesátý rok, tento tok se všichni a vše vrátí k těm, ke komu původně patří (viz L 4,19,21 – den přestání jako anticipace Božího království); 26,34,35: pokud vyznavačský lid nebude respektovat ustanovení o ustávání v činnosti, k přestání dojde v důsledku zpustošení, což reflektuje 2Pa 36,21 a aktualizuje prorok ve své době Jr 25,11.

⁶³ Joz 5,12: přestala mana. Iz 14,3,4: ustane trápení, nepokoj, zotročení, to v důsledku přestání vlády Babylonie; 24,8: ustane veselí; 33,8: ustal ruch, „člověk nemá cenu“. Jr 31,36: ustanou-li ustanovení, nebude Izraele (viz Jr, 33,25; Ř 11,1). Oz 7,4: metafora o Efraimovi – je jako rozpalená pec, jejíž pekař ustal v činnosti. Pf 22,10: ustane hanba. Neh 6,3: hrozí ustání v budování jeruzalémských hradeb.

⁶⁴ Viz Ex 31,12–17; 34,27,28 aj.

⁶⁵ Srov. též HELLER, J. Desatero, Úvod a výklad. HELLER, J.; MRÁZEK, M. *SAT 7, Zákon a proroci*, Praha: Kalich, 1984, s. 8.

Konkordanční práce s termínem š-b-t spolehlivě ukazuje prvořadý význam slovesa, tj. „přestat“, „ustat“ (v činnosti, v práci, v díle, v působení, ve výkonu); odpočinek je pak důsledek. Tento důraz potvrzuje *Sidur*, (židovská) *Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky*,⁶⁶ totiž přestat s prací přináší **odpočinek – menuchá** (heb. מנוחה). Zklidnění se dostavuje tehdy, když se ustane od činností. Hebrejské slovo *menuchá* je odvozeno od slovesa **n-v-ch**, kteréžto znamená „odpočívát“, „mít klid“, (hi:) „dát odpočinek“, „uspokojit“, „nechat v klidu“, „nechat na pokoji“, také „zanechat“, „položít“, „postavit“, (ho:) „být položen“, „postaven“, „zanechán“.

Slovo *menuchá* znamená rovněž „domov“, „odpočinutí“, „klid“, „oddech“.⁶⁷ Domov je tedy místem klidu i oddechu, sobota má být domovem. *Menuchá* může značit rovněž „blaženost, tichý poklid, harmonii a mír“, ba v „pozdějších dobách se *menucha* stala synonymem života v budoucím světě, života věčného“⁶⁸. Z toho je patrné, že sobotní „oddech“ (od bolestí světa) nemůže být nikdy úplný, ten je vskutku záležitostí eschatologickou (i důvodem rozkolu mezi židovskou synagogou a křesťanským kostelem).⁶⁹

Dalším slovesem, jež sloveso „přestat“ (vedle slovesa „odpočívát“) rozvádí, je sloveso „**oddechnout si**“ (hebr. **n-p-š**; Ex 31,17). Připomínka Gn 2,2,3 v Ex 31,17 uvádí následující důsledek: **Bůh přestal, v důsledku se nadechl, oddechl si** (hebr. **n-p-š**); přičemž od tohoto slovesa je odvozeno slovo „duše“ (hebr. *nefeš*) značící též „mysl“, „život“, „vůli“, „životní sílu“. **U Hospodina** se dostavuje **oddech v holistickém smyslu** (odpočine si celý člověk – tělo, duše i duch). Přestání, tj. sobota, přináší „usmíření sporů osobních i společenských“, je „smírem mezi lidmi i uvnitř člověka“, je odpočinkem „dokonce i od myšlenek na práci“.⁷⁰

Sobota je proto v judaismu slavena nikoli askezí a odríkáním, ale **nejlepším jídlem** z celého týdne (minimálně o třech chodech), **nejlepším oblečením i nádobím, je oslavou rodinnou** (která započne tím, že žena či dívka zažehne dvě šabatové svíce – doloženo již od 1. stol. př. Kr., symbolizující světlo dvojího znění Desatera) **i oslavou ve společenství víry** (v synagoze); během šabatu někteří **muži recitují chválu ženě statečné** (Př 31), zpravidla **bývá čtena celá Píseň písní, zpívá se píseň Lechá dodí (Pojd můj milý, nevěstě vstříc, společně šabat uvítejme...)**, manželé sobotu oslavují též milováním; sobota je v židovské tradici prožíváním vroucího vztahu k Hospodinu i vztahů k lidem, kteří si vzájemně přejí pokoj, pokoj sobotní (*šabat šalom*), neboť **spočívají v přítomnosti královny (i nevěsty⁷¹) Šabat**.⁷² Metafora Hospodina coby královny Šabat umocňuje pojetí šabatu jako hluboké, úctyhodné setkání Boha s člověkem. Pak je nemyslitelné, aby člověk, jenž má Boha Hospodina rád a je tímto Bohem ke vztahu

⁶⁶ Gn 2,1–3 je součástí tradičně přednášených textů na šabatový večer (i v synagoze); uvedený překlad (J. Blažek, spolupráce M. Holubová) slovesa š-b-t upřednostňuje význam „ustat“. (Viz אָדיר באַמאָרם, *Sidur Adir ba-marom*, Praha: Bergman, 2008/5768, s. 242 a 250.)

⁶⁷ Židovská šabatová píseň „Spokojenost a radost“ zní: „Radost a spokojenost a světlo pro Židy v tento šabat, den radosti – ti, kdož chrání a zachovávají jej, ti svědčí o tom, že v šesti dnech vše bylo stvořeno a stále trvá...“; jiná tradičně zpívaná šabatová píseň nese následující refrén: „Tento den pro Izrael je světlem a radostí, šabat je odpočinkem“ – hebr. *menuchá*. (*Sidur Adir ba-marom*, Praha: Bergman, 2008/5768, s. 252 a 254.)

⁶⁸ HESCHEL, A. J. *ŠABAT*, Praha: Academia, 2009, s. 24.

⁶⁹ DOUKHAN, J. *Tajemství Izraele*, Praha: Advent-Orion, 2011, s. 33, 66–67. Podle Lv 25,10 se má **padesátý rok** vyhlašovat jako „**jubilejní rok**“ (hebr. *šnat ha-jobel*, též Iz 61,1) – Ez 46,17 jej nazývá „**rok té svobody**“ (hebr. *šnat ha-drúr*), svobody blízké té absolutní.

⁷⁰ HESCHEL, A. J. *ŠABAT*, Praha: Academia, 2009, s. 28–30.

⁷¹ Talmudický výrok (Šab. 86b) je dokladem starobylosti přístupu k šabatu jako ke královně.

Viz NOSEK, B.; DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*, Praha: Karolinum, 2011, s. 194.

⁷² Viz VRIES DE, S. P. *Židovské obřady a symboly, Kultura a historie rabínské doby*, Praha: Vyšehrad, 2009, s. 58–70. STERN, M. *Svátky v životě Židů, Vzpomínání, slavení, vyprávění*, Praha: Vyšehrad, 2002, s. 35–54.

osvobozen, že Jej ponechá samotného; žádné moralizování, fízlování apod.⁷³ toto osobní přilnutí ke Stvořiteli a Osvoboditeli nemůže přivodit. Sobota může mít natolik esteticky krásný obsah i silné pozitivně-emotivní prožití, že dítě vyzná: „Já bych chtěla, aby šabat trval strašně moc dlouho...“ a dospělí se se sobotou loučí pláčem „bez slz“.⁷⁴ Vždyť sobota je prostředkem k překonání toho, s čím se člověk nikdy nevyrovná, totiž samoty – a to osamělosti Boží i lidské.⁷⁵

Ustat v činnosti je vlastně **osvobození darované**, čímsi propůjčeným, i **aktem svobody** vnitřně (či navenek) **vybojovaným**. K sobotě přináležejí **pasivní i aktivní rozměr**. J. Beneš upozorňuje, že otázka soboty „předpokládá určitou zralost“⁷⁶, dodejme zralost v dynamickém slova smyslu, jelikož **prožívání svobody** v sedmém dni **má** též svůj **biologický kontext** daný životními etapami se svými jedinečnými úkoly.⁷⁷ Ale **tato svoboda (svoboda přestání)** je v Bibli vždy **svoboda OD i svoboda PRO**, konkrétně je **vysvobozením PRO Hospodina** (země, tvorů i člověka).

Shrnutí: Nejsme to my, kdo zachováváme sobotu, **ona zachová nás – svobodně i svobodně při Hospodinu** (metaforou vyjádřeno); přesněji řečeno: **Hospodin si nás prostřednictvím svobodného prostoru v čase přivádí k sobě**. Jaký je smysl vyvedení z Egypta? Kam Hospodin svrchovaně svůj lid vyvedl? Na poušť? Do Kenaanu? Podle Ex 19,4 si **Hospodin izraelity přivedl předně a hlavně k sobě** – a právě **tak si nás křesťany přivádí k sobě skrze Syna člověka**, jenž se s **orlem** z Ex 19,4 **ztotožnil**.⁷⁸ Ale aby nezadal podnět k mocensko-politickým výkladům,⁷⁹ **hovoří o sobě jako o kvočně, která touží u sebe shromáždit svá kuřátka**. Smysl i význam soboty ze strany člověka vyvěrá z touhy neponechat Hospodina v sobotu samotného. **Těžiště soboty však spočívá v Hospodinu**, Bůh je osou dne a **my k němu přicházíme prostřednictvím omilostnění skrze zmrtvýchvstalého Krista Ježíše**. To už jsme v Novém zákoně.

Summary

The Sabbath as an Act of Freedom and Deliverance

The Old Testament puts the Sabbath in a particular religious and cultural context. The Sabbath is a part of an ongoing struggle with religious concepts of the nations surrounding

⁷³ Iz 58,13.14: „Kdykoli se odvrátíš od šabatu (ode dne přestání) nohou svou (v heb. lze též číst: pomluvou svou, špehováním = fízlováním svým), činíc přání svá (záliby své, vůli svou) v den svatý můj; avšak provoláváš(-li) pro šabat (pro den přestání) – rozkoš (blaho, osvězení), pro svatost Hospodinovu – vážený (slavný, úcty hodný), a slaviš(-li) (vážíš-li si) ho /natolik/, že nečiníš cest (obyčejů) svých k nalezení přání svého (záliby své) a (ne)mluviš(-li) mnohé slovo; tehdy budeš mít rozkoš (blaho, osvězení, pokochání) na Hospodinu..., neboť ústa Hospodinova velmi mluví.“

⁷⁴ EHRlich, J. *Šabat*, Praha: Argo, 2001, s. 84 a 172. Dětské vnímání obsahu soboty je odrazem přístupu dospělých, což potvrzuje psychologie: „Dítě dokáže pouze spolu-věřit, spolu se kát, spolu se modlit.“ MAX, K. *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*, Brno: Cesta, 2002, s. 38.

⁷⁵ Viz LUSTIG, A. Drahý Reichsführere. *Deštivé poledne – Povídky*, Praha: Adonai, 2002, s. 168–170: „Modlí se, aby měli sílu nepodléhat samotě, do které je... odsouzen člověk, a aby měli odvahu čelit propasti osamění, která hrozí druhým, aby ji také oni překonali... Dovolávají se o sobotním dnu výsady být v přátelství se svými druhy a zároveň zůstat sebou samými... Podařilo se jim tak proměnit sobotní den ve svoje území, na němž nikdy nebyli a nemohou být poraženi. Proměnili sobotu v symbol svého Boha, člověka a tvoření. Oslavují tajně krásu svého světa a úlohu člověka v něm... Jedině, čeho... se obávají, je smrt, jako trvalá podoba osamění... Vyzrá nad tímto druhem osamění pro ně znamená druhotný význam soboty.“

⁷⁶ BENEŠ, J. *Desítka*, Praha: Návrat domů, 2008, s. 129–130.

⁷⁷ Jiná je sobota pro dítě, jiná pro zamilované, jiná pro manželské páry, jiná pro rodiny s dětmi či dospívajícími dětmi a jiná je pro rodiče, k nimž se příležitostně děti vrací již se svými partnery a dětmi.

⁷⁸ Mt 23,37; srov. Dt 32,11.

⁷⁹ Orlice byla standartou nenáviděného okupanta, dodnes zůstává v povědomí bolestně živým symbolem pro její užití nacisty.

the ancient Israel. In contrast to the world of ancient Egypt, the Sabbath is a day of freedom from religious (ideological), as well as existential slavery of human being. In contrast to the religious empires of the Mesopotamia, the Sabbath is an act of deliverance from the slavery of magic, superstition, and fate. For both religious systems, the Sabbath remains an indestructible temple in time, a "place", where God meets man and a manifestation of Lord's Word in human world.

The Bible defines the content of the Sabbath predominantly through a verb "to stop" or "to cease". To point of inactivity is God's reaching out to humans. In other words, it is a conscientious being with God. Thanks to being with God, the witness to the Lord can rest and be relieved. But focus of the Sabbath remains with God, not in ceasing, rest, and inactivity of man. The essence of Sabbath is not to leave Lord God alone.

Ježišov postoj k sobote podľa Matúšovho evanjelia

Daniel Horničár

Samotný výskyt slova sobota¹ v Evanjeliách ukazuje, že tematika soboty neoddeliteľne patrila k Ježišovmu verejnému pôsobeniu, a bola dôležitá aj pre evanjelijných pisateľov a ich adresátov. Podľa evanjelistov, Ježiš začína svoje verejné pôsobenie v sobotu vystúpením v synagóge, v priebehu svojej služby učí a uzdravuje v sobotu.²

Vo svojom príspevku sa chcem zaoberať Ježišovým postojom k sobote v kontexte Matúšovho evanjelia. Pokúsím sa priblížiť, ako Matúš tlmočí svojim adresátom Ježišov postoj k sobote a sobotnej praxi. Tento postoj je zachytený najmä v sporoch o sobotu, v epizóde trhania klasov v sobotu (Mt 12,1–8) a uzdravenia človeka s ochromenou rukou (12,9–14).

Sobotné prikázanie ako súčasť Zákona a Prorokov

Ježišov postoj k sobote, vyjadrený v sporoch o sobotu, je v Matúšovom evanjeliu súčasťou Ježišovho učenia o Zákone. Matúš zámerne umiestňuje spory o sobote (Mt 12) až za Ježišovo úvodné vyhlásenie: „Neprišiel som zrušiť Zákon a Prorokov, ale naplniť.“ (Mt 5,17). Ježiš je predstavený ako autoritatívny vykladač Zákona, ktorý zjavuje jeho pôvodnú intenciu. Táto intencia je vyjadrená v požiadavku milosrdenstva a v dvojitom prikázaní lásky: láska k Bohu a k blížnemu (Kázanie na hore Mt 5–7; Mt 23,34–40). Tieto dve prikázania určujú, ako majú byť všetky nariadenia Tóry, vrátane prikázania o sobote, čítané a aplikované. V *Kázaní na hore* Ježiš dáva do protikladu „spravodlivosť zákoníkov a farizejov“ (spôsob existencie založený na rigoróznom chápaní Zákona podľa litery) a „lepšiu spravodlivosť“ (nový spôsob existencie vychádzajúci z milo-

¹ V Evanjeliách sa slovo sobota, grécky σαββατον, vyskytuje 56 krát. V 6 prípadoch je toto slovo použité na označenie týždňa, v 50 prípadoch odkazuje na sobotu – siedmy deň týždňa.

² Sobota je zmienená aj v súvislosti so záverečnými udalosťami Ježišovho pozemského pôsobenia. Ježiš je uložený do hrobu v deň pripravovania, pred sobotou; ženy objavujú prázdny hrob prvý deň po sobote.

srdenstva a dvojitého prikázania lásky). Spory o sobote, ako uvidíme ďalej, tieto dva postoje odrážajú.

Pôvodný zámer soboty a diskusia o sobote v prvom storočí nášho letopočtu

Ustanovenie soboty, ako dňa odpočinku, odkazuje na Božie stvoriteľské a zachraňujúce dielo (Ex 20; Dt 5)³. V správe o stvorení je siedmy deň, sobota, vrcholom stvoriteľského týždňa (Gn 2,1–3). Po tom, čo Boh dokončil stvoriteľské dielo, siedmy deň odpočinul a požehnal ho. Tento odpočinok je spojený s harmóniou práve dokončeného stvorenia; z pôvodného chaosu povstáva stvorenie, kde vládne súlad a pokoj. Človek má napodobňovať Božie konanie a vstúpiť do odpočinku, kde má prežívať túto harmóniu a spoločenstvo so Stvoriteľom.

Podľa Dt 5,12–15 pripomína sobota Boží zachraňujúci čin, vyslobodenie z Egypta. Tento čin je základom a výzvou k jednaniu, ktoré má umožniť odpočinok všetkým členom pospolitosti bez rozdielu, obzvlášť tým, ktorí slúžia. Do odpočinku sú zahrnuté i zvieratá. Sobota takto umožňuje prežívať návrat k pôvodnému stavu harmónie pri stvorení.

V prvom storočí nášho letopočtu, v dobe Ježišovho verejného vystúpenia, i neskôr, v čase formovania Evanjelií, bola sobota jednou zo základných náboženských inštitúcií židovstva. Jednotlivé skupiny židovstva si vytvorili vlastný systém nariadení, ako správne zachovávať sobotu, ktoré činnosti sú zakázané a ktoré povolené.⁴ Tieto predpisy neboli jednotné a svedčia o diskusii, ktorá sa viedla. I keď sa tieto nariadenia líšili, boli charakteristické svojou prísnosťou. Napríklad v *Damašskom spise* je uvedený zákaz pomáhať pri pôrode dobytku (CD 11,13–14), alebo požiadavok odmietnutia poskytnúť pomoc človeku, ktorý spadol do cisterny alebo jamy (CD 11,16–17). *Mišna* zaznamenáva diskusiu, za akých okolností sa môže v sobotu uzdravovať. Uzdravovanie bolo legítimne len v prípade bezprostredného ohrozenia života (*Šabbat* 14.3). Tieto príklady ukazujú, že nariadenia, ohľadne sobotného prikázania, robili zo soboty často bremeno a boli v protiklade s jej skutočným zámerom návratu k harmónii stvorenia.

Ježišova chvála za zjavenie a zaslúbenie odpočinku (Mt 11,25–30)

Spory o sobotu (Mt 12,1–14) bezprostredne predchádza oddiel, ktorý podáva Ježišove slová o zjavení a zaslúbení odpočinku (Mt 11,25–30). Vzájomná prepojenosť medzi týmito oddielmi naznačuje, že oddiel Mt 11,25–30 môže byť chápaný ako určitý úvod k sporom o sobotu.

³ Dobrý prehľad o sobote a jej význame v Starom zákone pripravil S. PACNER, „Šabat jako znamení svobody“, *Studia Theologica* 1/2013, str. 1–23.

⁴ Zoznamy zakázaných činností v sobotu sa nachádzajú napríklad v *Damašskom spise* 10,14 – 11,18; v knihe Jubilej 2; 50, alebo v *Mišne* v oddiele *Šabbat*. Z Kumránskeho spoločenstva sa nám dochovalo 26 zákazov. *Mišna Šabbat* 7.2 uvádza 39 hlavných činností zakázaných v sobotu: „Hlavných druhů práce je čtyřicet bez jedné: Setí, orání, žetí, vázání do snopu, mlácení, odstraňování plev, čištění obilí, mletí, prosívání, hnětení, pečení; stříhání vlny, její praní, tlučení, barvení, předení, tkaní, udělání dvou smyček, tkaní dvou nití, oddělení dvou nití, děláni uzlu, rozvázání uzlu, šití dvou stehů, roztržení za účelem udělání dvou stehů; štvání gazely, její zabítí, stažení, nasolení, uzení, rozkouskování, rozkrájení; napsání dvou dopisů, vymazání něčeho za účelem napsat dva dopisy; stavění budovy, stržení budovy; uhašení ohně, rozdělení ohně; tlučení kladivem, přenášení čehokoliv z jednoho místa na druhé“. Citované podľa J. MÁNEK, *Když Pilát spravoval Judsko*, Praha, Blahoslav, str. 86–87. Jedná sa o 39 skupín prác, ktoré môžu byť ešte rozvetvené do ďalších prác, ktoré s tými hlavnými činnosťami nejak súvisia. Sobotnú prax v rôznych prúdoch a skupinách starovekého židovstva detailne predstavil L. DOERING, *Sabbathalacha und –praxis im antiken Judentum und Urchristentum* (Text and Studies in ancient Judaism 78), Tübingen: Mohr Siebeck, 1999, XVI + 678 s.

Okrem zhodnej úvodnej formuly⁵, sú obidva oddiely prepojené aj na tematickej úrovni. Ježiš chváli Otca za zjavenie: „*Velebím Ťa Otče, Pán neba a zeme, že si toto skryl pred múdrymi a rozumnými, a zjavil si to tým najmenším*“ (Mt 11,25). Toto zjavenie je určené „tým najmenším“ – jeho učeníkom.⁶ V kontraste s „tými najmenšími“ je skupina „múdrych a rozumných“, ktorí predstavujú farizejov a učiteľov Zákona, Ježišových oponentov, ktorí nerozpoznávajú Ježišovu skutočnú identitu.

Ďalej Ježiš volá k sebe tých, ktorí „sa namáhajú a sú obťažení“ (Mt 11,28). To, čo namáha a ťaží, je farizejské rigorózne chápanie Zákona a z toho vyplývajúce požiadavky. Ježiš vyzýva „namáhajúcich sa a obťažných“ k opusteniu farizejských učiteľov zákona (a ich požiadavkov), ktorí nakladajú „ťažké bremená“ (Mt 23,4). Pozýva ich k tomu, aby vzali na seba „jeho jarmo“, to znamená prijali jeho učenie, ktoré ukazuje pôvodný Boží zámer (čo sa týka nariadení Zákona).⁷

Ježiš dáva do protikladu svoju interpretáciu Zákona s výkladom Zákona svojich oponentov. Tento kontrast v poňatí a interpretovaní Zákona, bude ilustrovaný práve v sobotách, ktoré bezprostredne nasledujú (Mt 12,1–14).

Je kľúčové si všimnúť, že celý oddiel má silný christologický dôraz. Správne pochopenie Zákona, vrátane sobotného prikázania, je neoddeliteľne spojené s Ježišovou osobou. Zvlášť sobota, ako deň odpočinku, silne rezonuje s odpočinkom, ktorý zaslubuje Ježiš – „ja vám dám odpočinúť“ (Mt 11,28), „nájdete odpočinutie svojim dušiam“ (Mt 11,29)⁸. Skutočný zámer soboty (stav pokoja a harmónie) sa dá prežiť len v Kristovi (v jeho diele obnovy).

Trhanie klasov v sobotu (Mt 12,1–8)

Po Ježišových slovách o jeho ľahkom jarme a zaslúbení odpočinku nasleduje epizóda sporu o sobotu. Ježiš so svojimi učeníkmi ide v sobotný deň cez obilné pole. Učeníci majú hlad, začínajú trhať klasy a jesť. Táto činnosť učeníkov, vykonaná v sobotu, vyvolala námietku zo strany farizejov, ktorú adresujú Ježišovi: *Hľa, Tvoji učeníci robia to, čo nie je dovolené v sobotu* (Mt 12,2). Podľa nariadenia Tóry mohol ten, kto prechádzal siatinami, v prípade núdze zbierať klasy.⁹ Negatívna reakcia farizejov mohla pochádzať z interpretácie textu Ex 34,21, ktorý nariaďuje dodržiavať sobotný odpočinok i počas žatvy¹⁰. Je možné, že Ježišovi oponenti chápali trhanie klasov ako žatvu.¹¹

Ježiš odpovedá na výčitku farizejov sériou argumentov založených na príkladoch z Písma – Zákona a Prorokov. V prvom príklade (Mt 12,3–4) sa Ježiš odvoláva na situáciu Dávida a jeho družiny (1S 21,1–7), ktorí v situácii núdze vošli do svätyne a jedli chleby predloženia, ktoré nesmel jesť nikto okrem kňazov. Prítomnosť formulácie „*keď*

⁵ Mt 11,25: „V tom čase povedal Ježiš...“; Mt 12,1 „V tom čase šiel Ježiš...“.

⁶ Z Matúšovho evanjelia je zrejme, že označenie „tí najmenší“ predstavuje Ježišových učeníkov, ktorí ako jediní rozpoznávajú Ježišovu skutočnú identitu.

⁷ Formulácia „moje jarmo“ a „učte sa odo mňa“ (Mt 11,29) zdôrazňuje, že s Ježišovou osobou je spojený radikálne nový pohľad na Zákon (a na sobotné prikázanie).

⁸ To isté slovo ἀναπαύσις – odpočinok v Mt 11,28 použili prekladatelia Septuaginty pre označenie sobotného odpočinku (Ex 16,23; 23,12; 31,15; Lv 23,3).

⁹ Dt 23,25: „Keď pôjdeš obilným poľom svojho blížneho, smieš si rukou natrhať klasy, ale kosákom ich zožínať nesmieš“.

¹⁰ Ex 34,21: „Šesť dní budeš pracovať, ale siedmy deň budeš odpočívať. Odpočívať budeš aj počas orby a žatvy.“

¹¹ Podľa *Mišny* do zoznamu činností, ktoré sú v sobotu zakázané, patrí žatva (*Mišna* 7.2). Essejci nesmeli v sobotu zbierať na poli nič; jesť sa mohlo len to, čo bolo v tábore pripravené vopred (*Damašský spis* 10, 22–23). Filón Alexandrijský podáva, že v sobotu nesmie byť odtrhnutá vetva, list ani žiadne ovocie (*Mojžišov život* 2,22).

(David) *bol hladný*¹² (Mt 12,3) a upresnenie, že učeníci „*boli hladní*“ (Mt 12,1)¹³ naznačuje, že je dôraz daný na situáciu núdze (hlad), ktorá zároveň spája obidva príbehy.

Druhý príklad (Mt 12,5–7) uvádza kňazov, ktorí znesväcujú sobotu svojou prácou v chráme¹⁴ a pritom sú považovaní za nevinných. Ak kňazi narušujú sobotu prípravou obetí kvôli chrámovej službe, a pritom sú nevinní, o to viac majú byť učeníci považovaní za nevinných, pretože sú v službe toho, s ktorým je spojené niečo „*čo je viac ako chrám*“ (Mt 12,7): „*Hovorím vám tu je viac ako chrám*“. Ak chrám predstavoval miesto Božej prítomnosti (Ex 25,8), tak pre čitateľa Matúšovho evanjelia výpoveď v Mt 12,7 odkazuje na Božiu prítomnosť v osobe a diele Ježiša Krista. Ježiš je hneď v úvode Matúšovho evanjelia predstavený ako Emmanuel, Boh s nami (1,23). Osoba a dielo Ježiša sú miestom Božej prítomnosti *par excellence*.

Tretí príklad Ježiš stavia na texte z knihy proroka Hozeáša: „*Ak by ste poznali čo je to: Milosrdenstvo chcem a nie obeť*“ (Hoz 6,6), *neboli by ste odsúdili nevinných*“ (Mt 12,7).¹⁵ Božia vôľa vedie k milosrdnému postoju, nie k rigoróznemu zachovávaní litery Zákona.¹⁶ Od Ježišových oponentov sa očakával milosrdný postoj k učeníkom, ktorí boli v situácii núdze, nie ich odsúdenie.

Ježiš svoju odpoveď uzatvára výrokom, ktorý v otázke soboty ukazuje na jeho autoritu: „Syn človeka je Pánom soboty“ (Mt 12,8). Výpoveď „Pán soboty“ vyjadruje vlastníctvo. Sobota patrí Synovi človeka.¹⁷

Ježiš nevstupuje, v obhajobe jednaní učeníkov, do kazuistickej debaty so svojimi oponentami. Nevytvára vlastnú *halachu* v otázke sobotnej praxe. Nestanovuje situáciu, za akej sobotné prikázanie môže byť narušené. Zmienená situácia núdze, hlad učeníkov, predstavuje len časť argumentu, ktorá mu umožní prejsť k podstatnému: prejavu milosrdenstva, ktorý Boh požaduje. Zákon má viesť, podľa pôvodného Božieho zámeru, k milosrdenstvu. Pohľad na sobotnú prax má byť vedený týmto princípom.

Uzdravenie človeka s ochromenou rukou (12,9–14)

Epizóda uzdravenia človeka s ochromenou rukou je naratívne i tématicky prepojená s oddielom trhania klasov (Mt 12,1–8). Dej sa odohráva v tú istú sobotu. Ježiš odchádza z miesta predchádzajúceho sporu (z voľného priestranstva) a vstupuje do synagógy. V synagóge sa nachádza človek s paralyzovanou rukou. Farizejovia využijú prítomnosť postihnutého človeka a položia Ježišovi otázku: *Či je dovolené v sobotu uzdravovať?* (Mt 12,10a). Matúš odhaľuje zámer farizejov, ktorý sledovali položením otázky. Nebol to záujem o nemocného človeka, ale príležitosť odsúdiť Ježiša: *To preto, aby ho mohli obžalovať* (Mt 12,10c). V Písme sa nikde nevyskytuje nariadenie, ktoré by zakazovalo uzdravovať v sobotu. V určitých kruhoch židovstva prvého storočia prevládala názor, že uzdravenie v sobotu bolo legitímne len v prípade bezprostredného ohrozenia života.¹⁸ Avšak človek s ochromenou rukou (dlhodobý stav) nespadal do tejto kategórie.

¹² I keď žiadosť Dávida o potravu (1S 21,4) naznačuje, že on a jeho družina boli hladní, samotné slovo hlad/hladovať sa v texte nenachádza.

¹³ V porovnaní s paralelnými miestami v Mk 2,23–28 a L 6,1–5, hlad učeníkov uvádza len Matúš.

¹⁴ Nu 29, 9–10.

¹⁵ Ježiš v Matúšovom evanjeliu cituje Hoz 6,6 už v Mt 9,13. Tak ako v Mt 12,6, je Hoz 6,6 adresovaný farizejom, ktorí Ježišovi vyčítajú, že stoluje s colníkmi a hriešnikmi.

¹⁶ V Mt 23,23 pripomína farizejom, že zanedbali niečo, čo je v Zákone podstatné: spravodlivosť, milosrdenstvo a vernosť.

¹⁷ V Starom zákone výraz „moje soboty“ naznačuje, že sobota je Hospodinovým vlastníctvom.

¹⁸ *Mišna*: Yoma 8,6; Šabbat 14,3; 22,6.

Ježiš odpovedá na výzvu svojich oponentov otázkou, v ktorej sa odvoláva na príklad poskytnutia pomoci ovci, ktorá spadne do jamy. Ak pomoc zvieraťu, ktoré trpí je legitímna aj v sobotný deň, o čo viac sa má v sobotu pomôcť ľudskej bytosti (Mt 12,11–12a). Po tomto príklade Ježiš odvodzuje princíp: *takto v sobotu je dovolené robiť dobre*¹⁹ (Mt 12,12b), tento princíp aplikuje a uzdraví trpiaceho človeka (Mt 12,13). Uzdravenie (aj v neakútnych prípadoch), ktoré prináša úľavu od utrpenia, je v súlade so Zákonom, lebo ten vedie k záujmu o blížneho a prejavení milosrdenstva. Uzdravenie, ako vyslobodenie z nemoci, návrat z chaosu k poriadku, plnosti a harmónii, umožňovalo vstúpiť do stavu, ktorý mal poskytnúť sobotný odpočinok.²⁰

Zhrnutie

Vyššie uvedený rozbor textu nám umožňuje nasledujúce zhrnutie. Sobota v matúšovskej obci bola predmetom diskusie. Základnou otázkou nebola platnosť soboty ako dňa odpočinku, ale spôsob akým sa má sobota zachovávať. Matúš na základe Ježišovho postoja k sobote dáva svojej obci vodítko. Ježiš nespochybňuje závažnosť soboty ako dňa odpočinku, ale sa stavia proti tradícii, spôsobu zachovávania soboty, ktorá z nej robí bremeno, čím ide proti jej pôvodnému zámeru požehnania, plnosti, vyslobodenia a harmónie. Ježiš namiesto vlastnej *halachy*, čo sa smie, alebo nesmie robiť v sobotu, stanovil princípy, ktoré majú viesť, pri zachovávaní soboty, k prejavom milosrdenstva a konaniu dobra. K tomu vedie celý Zákon a Proroci (požiadavok milosrdenstva a dvojité príkázanie lásky). Rozhodujúcim posunom v chápaní soboty je jej christologický rozmer. Sobota je neoddeliteľne spojená s Ježišovou osobou. On zaslubuje odpočinutie a je Pánom soboty. Plné prežitie soboty je možné len v spojení s Kristom, ktorý je miestom Božej prítomnosti, a ktorý svojim dielom obnovy a premeny umožňuje priblížiť sa k pôvodnej harmónii stvorenia. Správne zachovávanie soboty nemôže byť takto založené na aktualizovaní zoznamu príkazov a zákazov, ale musí vychádzať predovšetkým z duchovnej skúsenosti.

Použitá literatúra

Biblia. Slovenský ekumenický preklad. Banská Bystrica, Slovenská biblická spoločnosť, 2012

Nestle Eberhardt & Erwin et Aland Barbara & Kurt, Karavidopoulos Johannes, Martini Carlo, Metzger Bruce M. (eds.), *Novum Testamentum Graece*. 28. revidierte Auflage, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012, 94* + 890 s.

Danby Herbert, *The Mishnah. Translated from the Hebrew with Introduction and Brief Explanatory Notes*, Oxford: Clarendon, 1933, xxxii + 844 s.

Davies W.D. & Allison Dale C., *The Gospel According To Saint Matthew, Volume II. Introduction and Commentary on Matthew VIII – XVIII* (International Critical Commentary), Edinburgh: T. & T. Clark, 1991, xvii + 807 s.

¹⁹ Výraz „dobre robiť“ môže evokovať správu o stvorení, kde Boh učinil dielo, ktoré bolo dobré.

²⁰ Pre Lukáša je sobota paradigmou pre Ježišovo poslanie, ktorý prišiel oznámiť zajatým prepustenie, navrátiť zrak slepým, prepustiť utláčaných atď. (L 4,16–19). Lukáš zámerné podáva uzdravenie zhrbenej ženy v sobotu ako vyslobodenie z pút satana (L 13,16: „A či túto Abrahámovu dcéru, ktorú satan osemnásť rokov držal spútanú, nebolo treba z toho puta vyslobodiť v sobotný deň?“)

Doering Lutz, *Sabbathalacha und –praxis im antiken Judentum und Urchristentum* (Text and Studies in ancient Judaism 78), Tübingen: Mohr Siebeck, 1999, XVI + 678 s.
 Harrington Daniel J., *Evangelium podle Matouše* (Sacra Pagina 1), Kostelní Vydří: Kar-melitánské nakladatelství, z anglického originálu přeložil Pavel Jartym, 2003, 468 s.
 Mánek Jindřich, *Když Pilát spravoval Judsko. Kapitoly z dobového pozadí Nového záko-na*, Praha: Blahoslav, 1980, 195 s.
 Pacner Stanislav, „Šabat jako znamení svobody“, *Studia Theologica* 1/2013, s. 1–23.
Rukopisy od Mrtvého moře. Hebrejsko-česky. Přeložili Stanislav Segert, Robert Řehák a Šárka Bažantová, Praha: OIKOMENH (Knihovna antické tradice 4), 2007, 963 s.

Summary

Jesus' attitude toward the Sabbath in the Gospel of Matthew

The Sabbath was a debated issue within the Matthean community. The actual question was not *whether* the Sabbath should be kept, but *how* it should be kept. Matthew based his guidance for the community on Jesus' teaching and ministry. In his Gospel, Jesus opposes the human tradition – the interpretation of the Law making the Sabbath a burden and going against the true meaning of the Sabbath, that is, the experience of fullness, blessing, deliverance and harmony. Instead of a casuistic debate, Jesus provides principles of proper observance: showing mercy, doing good. The Sabbath is presented as a part of the Law and the Prophets (as revealing God's will) that Jesus summarized into the two major commandments of love. Thus Matthew makes an important shift in the Sabbath observance. Only Christ (by his work of restoration) enables us to experience the true Sabbath rest. Thus the proper Sabbath observance represents primarily an issue of spiritual experience instead of inferring what is lawfully permitted or not.

MÉ GENOITO – Naprosto ne!

Výklad Ř 3,31: **To tedy vírou rušíme zákon?
Naprosto ne! Naopak, zákon potvrzujeme.**

Příspěvek k Pavlovu pochopení zákona

Petr Krynský

Úvod

Kdo se začel do listů apoštola Pavla, tak jistě bude souhlasit, že to není snadná četba. Není to jen proto, že nás od doby napsání dělí bezmála dva tisíce let. Již Pavlovi současníci shledávali četbu jeho listů nesnadnou. Pavel sám zmiňuje názory lidí, že jeho listy jsou těžké (2K 10,10), v 2. listě Petrově jsou některá místa jeho dopisů charakterizována jako „těžce srozumitelná“, která „neučení a neutvrzení lidé překrucují, jako i ostatní Písmo, k vlastní záhubě“ (2Pt 3,16). Pisatel 2. listu Petrova neříká, v čem, v jaké oblasti někteří zneužívají listy Pavlovy a v kontextu celého listu lze uvažovat o více tématech (viz 2Pt 2. kapitola); ve verši 19. této kapitoly čteme: „*Slibují jim svobodu, ale sami jsou služebníky záhuby*“ – to by mohlo naznačovat špatné pochopení či přímo zneužití Pavlova učení o křesťanské svobodě (Ga 5,1).¹ Zcela jednoznačně nacházíme obranu proti špatnému pochopení Pavla u Jakuba (např. Ř 3,28 – Jk 2,21), ale jak správně komentátoři poznamenávají, spor se nevede mezi Pavlem a Jakubem, ale mezi Jakubem a „fašlešně pochopeným paulismem“.²

¹ Tomu nasvědčuje i charakteristika těchto osob v 2Pt 3,17; τῶν ἀθέσμων – odporující zákonu. Viz studie: Laufersweiler, D. 2012.

² Souček J. B., Dělná víra a živá naděje, Kalich 1968, str. 55–56; P. Pokorný, Ul. Heckel, Úvod do Nového zákona, Vyšehrad 2013, str. 762.

Konečně, i sám apoštol Pavel si byl vědom možného nepochopení svých myšlenek, a tak se v řadě případů brání špatnému pochopení otázkou vyjadřující nesprávné pochopení s následujícím razantním zamítnutím takovéto dedukce řeckým slovem: Mé genoito (μὴ γένοιτο) – Naprosto ne! Co tento tvar znamená?

Genoito (γένοιτο) je optativ, gramatický tvar vyjadřující obvykle přání nebo možnost, od slovesa – γίνεσθαι – dít se, nastat, být. Optativ se užíval v klasické řečtině, v koiné je poměrně málo, např. L 1,29, ale ve výše uvedeném spojení (μὴ γένοιτο) jej 11× užívá apoštol Pavel: Ř 3,4; 3,6; 3,31; 6,2; 6,15; 7,7; 7,13; 9,14; 11,1; 11,11; Ga 2,17; také je u L 20,16. Jde o výraz výrazného popření až zděšení.³

Mé (μὴ) je negativní částice popírající nějaké tvrzení. Váže se s jinými slovesnými způsoby než s indikativem, kde je zápornkou ú (οὐ).

V čem spočívá problém výkladu Ř 3,31?

Základní otázkou je, jak chápat slovo „zákon“ (νόμος), který podle Pavlových slov „víra neruší, ale právě naopak potvrzuje“. Je tím míněna Tóra, tj. pět knih Mojžíšových? Jsou zde míněna jednotlivá přikázání z Tóry – a jestli ano, která? Nebo je tím míněno základní přikázání lásky, jak o něm hovoří Ježíš (Mt 22,36–40), sám Pavel (Ř 13,9.10) a bylo známé i v tehdejší židovství? Rozdělení zákona Mojžíšova na zákon ceremoniální, trestní a morální je doloženo až v protestantské ortodoxii 17 století⁴ (pokud i ono nevychází ze středověké scholastiky) a Pavel neměl tyto myšlenkové nástroje ještě k dispozici. Nicméně i on rozlišuje v zákoně – v souladu s tehdejší židovstvím – části, kde zákon učí nebo dosvědčuje (μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου – Ř 3,21), tzv. hagada, a kde zákon prikazuje skutky (οἱ ποιηταὶ νόμου – Ř 2,13), halacha. Někteří mají za to, že význam slova „zákon“ (νόμος) lze odvodit z toho, zda má v textu určitý člen, nebo je bez členu⁵, ale tento názor se neprosadil.⁶

Pro výklad je důležité pochopit místo Ř 3,31 v textu. Běžně chápeme, že tento verš shrnuje Pavlovy předchozí argumenty, ale je i řada vykladačů, kteří vidí tento verš jako úvod ke 4. kapitole, kde právě příběh Abrahama z Tóry potvrzuje Pavlovu tezi o ospravedlnění z víry.⁷ To má pak vliv na pochopení významu slova „zákon“.

1. Text

To tedy vírou rušíme zákon? Naprosto ne! Naopak, zákon potvrzujeme. (ČEP)

Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο ἀλλὰ νόμον ἱστανόμεν.

Řecký text nemá žádná různočtení, české překlady se liší jen tím, jak překládají řecká slovesa:

καταργεῖν – podle slovníku⁸ značí (1) činit nečinným, neúčinným, zbavit sil; (2) zničit, zrušit, odstranit

ἱστέμι – stavět, postavit, ustanovit. O vazbě μὴ γένοιτο jsme se již zmiňovali.

³ Barth Karel, Stručný výklad listu Římanům, str. 46; Kalich 1989.

⁴ Např. L. Hutter, Kompendium X 1610.

⁵ Např. The Seventh-day Adventist Bible Commenatry, díl 6, str. 488.

⁶ Rhyne, Thomas. C., Faith establishes The Law, Society of Biblical Literature, Numer 55, 1981, str. 73.

⁷ Tak např. Schmidt H. W., Der Brief des Paulus an die Römer, ThHZNT 6, Berlin 1963, str. 75; Rhyne C. Th., Faith establishes The Law, str. 27–32.

⁸ Souček J. B., Řecko-český slovník k Novému zákonu, Praha 1961

Některé další české překlady:

Rušíme tedy vírou Zákon? V žádném případě! Naopak, Zákon potvrzujeme!
(B21)

Když takto mluvíme o víře, prohlašujeme tím Zákon za bezcenný? Naprosto ne! Spíše naopak: tím působíme, že Zákon pevně stojí. (překlad Petru)

2. Pisatel, adresáti, důvod sepsání dopisu

Pisatelem je apoštol Pavel a jeho autorství nebylo nikdy vážně zpochybněno. Určité diskuze se vedly o poslední, 16. kapitole, otázku vzbuzovalo množství pozdravů lidem ve sboru, kde Pavel nikdy nebyl, ale lze to vysvětlit a postavy Akvily a Priscilly jsou toho modelovým příkladem (Ř 16,3; Sk 18,2.18.26; 1K 16,19). Dopis je napsaný za posledního pobytu Pavla v Korintu v letech 56–57, ke konci jeho třetí misijní cesty.⁹

Adresátem byl sbor (popř. domácí církev) v Římě. Křesťanství do Říma proniklo již dlouho před napsáním Pavlova dopisu (viz Ř 1,13). Křesťané (a to i křesťané ze Židů) přicházeli do Říma za zaměstnáním, obchodem, někteří snad i jako otroci či propuštěnci, a zakládali tam sbory. Římský historik Suetonius kolem roku 120 píše, že císař Klaudius vyhnal z Říma Židy, protože na naléhání jistého Chrésta podněcovali nepokoje (asi v roce 49). Jedná se o Ježíše, jehož titul Kristus (Christus) byl zaměněn s rozšířeným otrockým jménem Chréstos (užitečný). Znamená to, že do židovských synagog přicházeli křesťané ze Židů, kteří dosvědčovali, že Ježíš je Mesiášem (Kristem), což vedlo k nepokojům a museli pak po Klaudiově výnosu odejít z Říma spolu se Židy i křesťané ze Židů (Sk 18,2). To způsobilo, že křesťané z pohanů, kteří mohli zůstat, se museli více semknout a organizačně propojit. Když se pak Židé (a to i křesťané ze Židů) mohli po smrti Klaudiově (v roce 54) do Říma vrátit, mohlo dojít mezi křesťany ze Židů a pohanů k nesouladu a ke sporům.

To by vysvětlovalo teologické zaměření listu Římanům, které se týká především hlavního tématu „ospravedlnění z víry“ (kapitola 1–8), ale také naděje pro Izrael (kapitola 9–11), s napomenutím, aby se křesťané z pohanů nepovyšovali nad křesťany ze Židů (11,18), vztahu mezi silnými a slabými ve víře, pokud jde o maso modlám obětované (kapitola 14), vztahu k veřejné moci (kapitola 13) apod. Nikoli nedůležitým záměrem dopisu bylo připravit si přijetí a podporu pro zamýšlenou misijní cestu do Španělska (Ř 15,29).

3. Kontext

3.1. Členění listu Římanům

Mezi teology není zásadní rozpor, pokud jde o strukturu listu Římanům. Budu se držet členění podle nedávno vydaného „Úvodu do Nového zákona“ od Petra Pokorného a Ulricha Heckela (Vyšehrad, 2013), kde berou v úvahu rétoriku spisu, a porovnáím to s dělením staršího díla Karla Bartha – Stručný výklad listu Římanům (Kalich 1989), kde najdeme pohled spíše z hlediska systematické teologie a oddíly jsou podnětně pojmenované.

⁹ P. Pokorný, U. Heckel, Úvod do Nového zákona, str. 331; Carson. D. A., Douglas J. Moo, Úvod do Nového zákona. Návrat domů, 2008, str. 343.

Pokorný-Heckel: List Římanům (základní rozdělení)

1,1–17	Úvod listu
1,16,17	Teze listu: Evangelium a Boží spravedlnost
1,18–8,39	První část argumentace: Ospravedlnění jako základ spásy
1,18–3,20	Negativní teze: Žádný člověk nebude před Bohem ospravedlněn skrze skutky
3,21–8,39	Pozitivní teze: Boží spravedlnost byla zjevena v Kristu
9,1–11,36	Druhá část argumentace: Izrael v Božím plánu
12,1–15,13	Třetí část: Pareneze
15,14–16,23	Závěr listu
16,25–27	Doxologie

Karel Barth: List Římanům (základní rozdělení):

1,1–17	Apoštolský úřad a evangelium
1,18–3,20	Evangelium jako Boží odsouzení člověka
3,21–4,25	Evangelium jako Boží výrok, který prohlašuje věřící za spravedlivé
5,1–21	Evangelium jako smíření člověka s Bohem
6,1–23	Evangelium jako posvěcení člověka
7,1–25	Evangelium jako osvobození člověka
8,1–39	Evangelium jako potvrzení Božího zákona
9,1–11,36	Evangelium mezi Židy
12,1–15,13	Evangelium mezi křesťany
15,14–16,27	Apoštol a sbor

3.2. Bezprostřední kontext

Verš Ř 3,31, kterým se chceme zabývat, patří podle Pokorného do oddílu, kterým začíná „pozitivní teze“, má rozsah 3,21–31 a název: „*Zjevení Boží spravedlnosti zprostředkovaná Kristovou smrtí*“. Po něm následuje oddíl 4,1–25 s názvem – „*Důkaz z Písma: Abrahamovo ospravedlnění z víry*“. Karel Barth má náš verš v oddíle nazvaném: „*Evangelium jako Boží výrok, který prohlašuje věřící za spravedlivé*“.

3.3. Skladba oddílu 3,21–31

Poté, co byla umlčena všeliká ústa a celý svět usvědčen před Bohem z viny (3,19), přechází Pavel k pozitivnímu vysvětlení.

Teze – v. 21: Nyní je zjevena Boží spravedlnost

Vysvětlení teze (paraphrasis):

První kolo: Apoštol vysvětluje, jaká je to spravedlnost, jak ji získáme a pro koho je dostupná:

- a) Je zjevena „bez zákona“ (Petrů: nezávisle na zákonu) $\chi\omega\rho\iota\varsigma\ \nu\acute{o}\mu\omicron\upsilon$ – v. 21.
- b) Je dosvědčována zákonem a proroky (zde míněna svatá Písma židů, tj. dnešní Starý zákon).
- c) Získáme ji vírou v Ježíše Krista – v. 22.
- d) Mohou ji získat všichni, kdo věří.

Druhé kolo vysvětlení:

- a) Není rozdílu. Všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy – v. 23 (opakuje argument z 3,19). S předchozím veršem jej spojuje slovo „všichni“ (πάντας – πάντες).
- b) Jsou ospravedlňováni zadarmo jeho milostí – v. 24. Jak se to může stát?
- c) Bůh ustanovil Ježíše, aby se svou vlastní smrtí stal smírnou obětí pro ty, kdo věří – v. 25. (zde je odkaz na starozákonní obětní kult). Důsledek:
- d) Proto bylo spravedlivé, aby již dříve, tj. v době starozákonní, Bůh odpouštěl hříchy – v. 26. (Můžeme z toho vyvodit: Starozákonní oběti předjímalý obět Kristovu.)
- e) Tuto spravedlnost prokazuje Bůh i v současnosti, když ospravedlňuje toho, kdo žije z víry v Ježíše – v. 26.

Myšlenky prvního kola se opakují. Rozdíl je snad v tom, že v prvním kole vysvětlení je pozornost zaměřena na to, jak člověk získá Boží spravedlnost (tj. vírou v Ježíše Krista – v. 21), v druhém kole se apoštol více zaměřuje na obhájení Boží spravedlnosti a na Ježíšovo spásné dílo (v. 24: jeho smrt je smírná oběť).

Nyní následuje (v. 27–31) **řada šesti otázek a čtyř odpovědí**. Pavel často užívá otázky, aby odpověděl na skutečné nebo hypotetické otázky a také aby pomocí otázek vedl se čtenáři nebo posluchači dialog.

1. Kdo zůstala chloubou? v. 27
Odpověď (v. 27)
2. Jakým zákonem? v. 27
3. Zákonem skutků? v. 27
Odpověď (v. 27.28)
4. Je Bůh toliko Bohem židů? v. 29
5. Což není i pohanů? v. 29
Odpověď (v. 29.30)
6. To tedy vírou rušíme zákon? v. 31
Odpověď (v. 31)

Všimněme si, že třetí otázka upřesňuje otázku druhou a pátá se ptá negativním způsobem na totéž, co čtvrtá. Proto není po každé otázce odpověď nebo vysvětlení, ale jen po otázce první, třetí a páté. Po šesté otázce je popření nám již známým výrazem (μή γένοιτο), s tím, že je tomu naopak (ἄλλα), než se ptá otázka.

4. Výklad (Ř 3,27–31)

Předchozím dílčím závěrem (3,20), že „ze skutků zákona nebude nikdo ospravedlněn“ (což charakterizovalo židovskou identitu), je nyní doplněna teze, že Bůh ospravedlňuje skrze víru (v. 28).

Ř 3,27: To tedy znamená, že každá forma vychloubání (ἡ καύχησις), představená již v Ř 2,17, je vyloučena – ne zákonem chápaným v termínech skutků, na které židé mohli být pyšní a na kterých si potvrzovali svou spolupatřícnost k vyvolenému lidu – ale zákonem chápaným v termínech víry.

Ř 3,27a: *Kde zůstala (tvá) chloubou?* Narážka na Ř 2,17.23 je jednoznačná. Nejde jen o to, že Židé měli tendenci chlubit se svými výkony (viz L 18,11.12). Pavel spíše útočí na sebedůvěru Židů jako Židů, chlubení se Bohem jako izraelským Bohem (Jr 9,23)

a pýchu na zákon jako znamení Boží smlouvy se svým lidem, který je odděloval od ostatních národů.¹⁰ Je důležité rozeznat, že je to právě „chlubení zákonem“, ne zákon samotný, co Pavel kritizuje.

Ř 3,27b: *Byla vyloučena.* Pasivum naznačuje, že byla vyloučena Bohem (božské pasivum) nebo přinejmenším božským záměrem.¹¹ Aorist vyjadřuje to, co již dříve ve verši 25: smrt Kristova jako výkupné za lidské hříchy změnila s konečnou platností způsob Božího jednání s hříchem: na místo židovských obřadů přichází neomezená Boží milost a Izrael tak ztrácí své exkluzivní postavení před Bohem. Rozhodující je nyní víra.

Ř 3,27c: *Jakým zákonem?* (Dosl. „jakým druhem zákona?“) Zde bychom očekávali prostou odpověď: Chloubá se vyloučená vírou, popř. Boží milostí. Ví-li člověk, že je spasen z milosti, nemůže se ničím chlubit. To Pavel později také říká... nyní však odpovídá jinak: „*Zákonem víry a ne zákonem skutků.*“ Pavel chce zřejmě říct, že problém není v zákoně, ten je přece: „*sám v sobě svatý a přikázání svaté, spravedlivé a dobré*“ (Ř 7,12), problém je v člověku, že se zákonem chlubit (viz Ř 2,17n), ačkoli ho sám fakticky nezachovává (Ř 2,23). Místo aby v zákoně poznal svou hříšnost, na zákoně si zakládá. Vidíme tedy, že „zákon skutků“ a „zákon víry“ je jeden a týž zákon, jen pohled na něj si liší. Buď to bude pohled „zákonický“, nebo pohled víry, tj. pohled člověka, který ze zákona poznal svou hříšnost, přijal vírou Boží milost v Pánu Ježíši a dívá se nyní na zákon již jiným pohledem. To je zřejmé z verše 28, kde Pavel opakuje tezi o spasení z víry.

Ř 3,29: Apoštol Pavel přidává další argument. Pokud rozumíme zákonu jako tomu, co odděluje židy od pohanů, pak se dostáváme do napětí se základním vyznáním Izraele: „**Slyš Izraeli, Hospodin, Bůh tvůj, jeden jest** (Dt 6,4).

Jestliže je Bůh pouze jeden, jak může být Bohem pouze Izraele? Což nejsou všichni lidé Božím stvořením? Což na ostatních lidech Pánu Bohu nezáleží? „Což není i Bůh pohanů? Zajisté i pohanů,“ říká Pavel. Nejde jen o to, že Židé měli tendenci chlubit se svými výkony (viz. L 18,11.12). Pavel spíše útočí na sebedůvěru Židů jako Židů, chlubení se Bohem jako izraelským Bohem (Jr 9,23) a pýchu na zákon jako znamení Boží smlouvy se svým lidem, který je odděloval od ostatních.

Ř 3,30: Jeden a týž Bůh ospravedlní z víry obřezané a neobřezané. Mezi předloškami „z“ (ἐκ) a „skrze“ (διὰ) není významový rozdíl, je to věc stylistiky. Budoucí čas (δικαιώσει) je přiměřený, když jeden Bůh, Stvořitel a Soudce se dívá dopředu na konečný soud (viz Ř 2,16). Zde nemají Židé žádnou přednost, snad jen tu, že jim bylo evangelium zvěstováno jako prvním (Ř 1,16).

Ř 3,31a: „*To tedy vírou rušíme zákon? Naprosto ne!*“

Verš 31 je lépe vzít jako závěr předchozích dialogů (v. 17–31)¹², spíše než úvod ke kapitole 4, jak se někdy argumentuje. Z hlediska rétorické kritiky Pavel končí jednu fázi své argumentace pomocí otázek, aby poté přistoupil k další rétorické formě, tj. poučení pomocí příkladu (exemplum). Příklad, který následuje, ovšem navazuje na to, co bylo již řečeno, a na základní tezi: „**Spravedlivý je živ z víry**“ (Ř 1,17). Abraham je příkladem víry (otcem věřících), který byl ospravedlněn na základě toho, že uvěřil v Boží zaslíbení, nikoli na základě skutků. Víra mu byla počtena za spravedlnost ještě před obřízkou a tak se stal otcem neobřezaných i obřezaných, kteří věří (4,12n).

¹⁰ Sander, Law, str. 33–34 aj.

¹¹ Dunn, James D. G., World Biblical Commentary, 38A, Nashville, 1988, str. 185.

¹² Dunn, James D. G., World Biblical Commentary, 38A, Nashville, 1988, str. 190.

Námítka, že Pavel svým učením o spásné víře ruší (zneplatňuje) zákon, (καταργειν) je podobná námitce vůči Ježíši, který rovněž odpověděl, že nepřišel zákon zrušit (καταλῦσαι), ale naplnit (πληρῶσαι – Mt 5,17). Pavel na tuto námitku odpovídá různým: Naprosto ne (μὴ γένοιτο)!

Ř 3,31b: Naopak, zákon potvrzujeme! Základní otázkou zde je, co myslíme (respektive co myslel Pavel) v tomto verši slovem zákon (νόμος). Je několik možností:

(1) Častý výklad je, že tím myslí Tóru jako celek (širší pojetí). Tento výklad má svou logiku, když budeme chápat v. 31 jako úvod ke 4. kapitole. Víra neruší zaslíbení Starého zákona a příběh Abrahamův je příkladem, jak víra potvrzuje Tóru. Zůstává nám zde ale jedna otázka: Jestliže víra neruší starozákonní zaslíbení, ruší snad (mravní) přikázání, která jsou také součástí Tóry? Nezůstává pak i Desatero trvalou a platnou součástí Tóry?

(2) Dalším možným výkladem je, že se zde myslí Zákon v užším slova smyslu, tj. víra v Boha a mravní nařízení, jak je přejali křesťané, přinejmenším pak přikázání lásky k Bohu a bližnímu (viz Ř 13,9.10). Přejmeme-li tento výklad, pak se musíme ptát: Jsou-li podle Pavla přikázání „nezcizoložíš, nezabiješ, nepokradeš, nepožádáš“ a další *shrnutá* do slov: „Milovat budeš bližního svého jako sebe samého“, co je potom *rozvedením* přikázání lásky jiného než Desatero? A proč by potom snad všechny křesťanské církve vytvářely komentáře k Desateru, kdyby už pro nás nemělo žádný význam?¹³

(3) Nejpravděpodobnějším výkladem je však ten, který vychází z kontextu 31. verše. Mluví-li Pavel o zákonu, který evangelium neruší, ale naopak potvrzuje, pak jistě nemyslí „zákon skutků“ z Ř 3,27, ale „zákon víry“. Jak jsme již říkali, není to jiný zákon, než jakým se chlubil Židé, ale je viděný očima víry v Ježíše Krista.¹⁴ On je naplněním zákona, v něm končí starý věk a začíná nový. Židé věřili, že až přijde Mesiáš, přinese mesiášskou Tóru.¹⁵ Jediný Ježíš si dovolil říci: „Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům... já však vám pravím!“ (Mt 5,21.22.27.28 aj.) Jeho autorita je větší než Mojžíšova. Přitom však zákon neruší, ale naplňuje novým obsahem.

Pavel měl se „zákonem ze skutků“ špatnou zkušenost. Ještě na počátku svého působení zažil, jak do Antiochie přišel apoštol Petr a běžně se stýkal a jedl s bratřími z pohanů. Když však přišli někteří „od Jakuba“, začal se oddělovat a jíst u zvláštního stolu pouze s křesťany ze Židů (Ga 2,11–13). Jen připomínám, že Židé nesměli jíst s pohany, dokonce ani vejít do jejich domu, aby se neznečistili (J 18,28; Sk 10,28).

Ať už to bylo běžné jídlo, nebo slavení Večeře Páně, postoj Petra a dalších znamenal pro církve v Antiochii ohromný otřes a Pavel se musel proti tomuto nešvaru rázně postavit, neboť narušoval jednotu církve. (Podobně i později v Korintu, kdy bohatí nečekali s Večeří Páně na chudé; 1K 11,20n.) A lze si snad představit, že by křesťané ze Židů a křesťané z pohanů měli pobožnosti každý v jiný den?

¹³ Větší katechismus Martina Luthera: Kniha svornosti, Kalich, 2006, str. 377–416; Kalvin, Jan, Instituce, Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, Praha 1951, str. 22–58; Katechismus katolické církve, Zvon, Praha 1995, str. 515–616; Z novějších: Pesch Otto Herman, Desatero Božích přikázání, Vyšehrad, 2013, se zajímavým úvodem k třetímu (podle našeho počítání čtvrtému) přikázání: „Úvahu k tomuto třetímu z Desatera Božích přikázání musíme začít přiznáním, že my křesťané jsme je nikdy v životě neplnili. Všichni jsme notoričtí znesvěcovatelé šabat. Začalo to už tím, že my křesťané jsme nahradili šabat, tedy sobotu, nedělí. Jako by se to úplně samozřejmě smělo – a přitom přece zdůrazňujeme, že Boží přikázání se musí ponechat, jak jsou, a člověk si je nesmí přizpůsobovat!“ (str. 50)

¹⁴ Rhyne, Thomas C., Faith establishes the Law, str. 70.

¹⁵ Paul and Rabbinic Judaism, str. 72 a 137; Torah in the Messianic Age and/or Age to Come, JBL Monograph Series, vol. 7 (Philadelphia: Society of Biblical Literature, 1952, str. 84.

„Zákonem skutků“ měl Pavel na mysli židovské obyčeje, jejichž zachovávání by oddělovalo křesťany ze Židů od křesťanů z pohanů. „Zákonem víry“ myslel právě na to, co je v Kristu spojuje. Snad je to zákon, o kterém mluví apoštol Pavel v 1. listě Korintským (9,20n): „Židům jsem byl židem, abych získal židy. Těm, kteří jsou pod zákonem, byl jsem pod zákonem, abych získal ty, kteří jsou pod zákonem – i když sám pod zákonem nejsem. Těm, kteří jsou bez zákona, byl jsem bez zákona, abych získal ty, kteří jsou bez zákona – i když před Bohem nejsem bez zákona, neboť mým zákonem je Kristus“ („podléhám Kristovu zákonu“ B21).

Závěr

(1) Existuje kontinuita mezi lidem staré a nové smlouvy. Tato kontinuita je dána vírou v jednoho Boha, Hospodina, Stvořitele nebe a země, ale také zaslíbeními a příběhy, které odkazují na mesiášskou budoucnost. Do této kontinuity patří také sdílení mravních hodnot a nařízení, včetně Desatera. Diskontinuita spočívá v tom, že křesťané rozpoznali v Ježíši Nazaretském Krista Mesiáše.

(2) Skrze Krista se stáváme dědici starozákonních zaslíbení, aniž popíráme jejich platnost pro starý Izrael.

(3) Zákon byl zrušen jako cesta spasení, ale pokračuje jako vyličení Boží vůle.

(4) Vzhledem k tématu tohoto čísla časopisu Koinonia si dovoluji parafrázovat slova apoštola Pavla, která jsme probírali: „To tedy vírou rušíme sobotu? MĚ GENOITO! Naopak, sobotu potvrzujeme.“

Summary

ME GENOITO – BY NO MEANS!

This study deals in Paul's statement from Romans 3:31: "Do we then overthrow the law by this faith? By no means! On the contrary, we uphold the law." (RNSV)

Based on the textual analysis as well as the context, the author concludes that the law (νόμος) mentioned in verse 31 is identical to the "law of the faith" from verse 27. The difference between the law of faith and the "law of deeds" lies in a different perspective, namely the faith in Jesus Christ. Therefore, a Christian has nothing to boast of. The problem is not in the law, which is "holy, and the commandment is holy and just and good". (Romans 7:12). The problem resides in the man, who boasts of the law (Romans 2:17), but does not keep it (Romans 2:23). By "the law of the deeds" Paul meant human traditions, that separated the Judeo-Christians from the Christians of pagan origin. The law of the faith, unlike the law of deeds unites all Christians. The law, that we uphold by the faith (Romans 3:31) is the same as "the Christ's law" (1 Corinthians 9:21). Paul was under this law, and at the same time free from the Jewish tradition. The law is not the path to the salvation, but still remains an expression of the Lord's will as well as the commandment of the love towards God and the neighbour (Romans 13:9–10).

From a structural point of view, I see Romans 3:21 as a proposition of the subparagraph, verses 22–31. The paraphrasis is explained twice (21–22; 23–26). It is followed by a series of six rhetorical questions (27–31) and an example. Abraham (Romans 4) serves as an example of the faith described in the main thesis.

Zachovávání soboty a nová generace adventistů

Je sobota pro naše mladé náboženskou
zátěží, nebo jedinečným přínosem?

Petr Činčala

Vyrůstal jsem v církevním prostředí, kde zachovávání soboty bylo spojeno s různými pravidly či zásadami. Byla to doba, že když někdo šel do práce v sobotu, byl považován za odpadlého a dán buď do kázně, nebo vyloučen. Kupovat, jít do restaurace, sportovat, dívat se na televizi či bavit se o světských věcech znamenalo sobotu znešvítit a zarmucovat Boha. Pamatuji si, jakým kamenem úrazu pro mne bylo, když jsem jako kluk v sobotu na jednom rohu zahlédl po shromáždění bratra, jak si pochutnával na právě zakoupené zmrzlině...

Díky takovým zásadám se vedly nekonečné diskuze o tom, co ještě ano, a co už ne. Např. chodit do shromáždění jen ve svátečním oblečení, muži nenosit džíny, ženy nemít příliš krátké sukně, příliš hluboké výstřihy, nenosit do shromáždění kalhoty, nenosit náušnice. Diskutovalo se o tom, jaké hudební nástroje lze použít při bohoslužbě, a jaké se nehodí, jaký styl hudby je přijatelný, a jaký nikoliv atd. Upřímně zbožní lidé lamentovali nad tím, jak se posouvají hranice v dodržování zásad, církve odpadá od Boží pravdy a „zesvětáčtuje“. Tak se někdy stalo, že v některých momentech byla pravidla důležitější než lidé.

Vedle těchto zákonických tendencí se v poslední době objevila a začala sílit další vlna. Způsob svěcení soboty se stal záležitostí spíše soukromou, do které druhým nic není. Kromě návštěvy shromáždění v sobotu dopoledne si lidé v podstatě mohou dělat cokoliv, co uznají za vhodné. Sobota je dnem pohody, relaxace, zábavy, sportu a je na každém, jak bude zbytek soboty trávit. Smyslem je odpočinout si, být s rodinou, věnovat se věcem, na které člověk nemá přes týden čas, rekreovat se. V tomto pohledu se pak sobota skutečně stává Božím dnem pro mne víc než mým dnem pro Boha. Je otázkou,

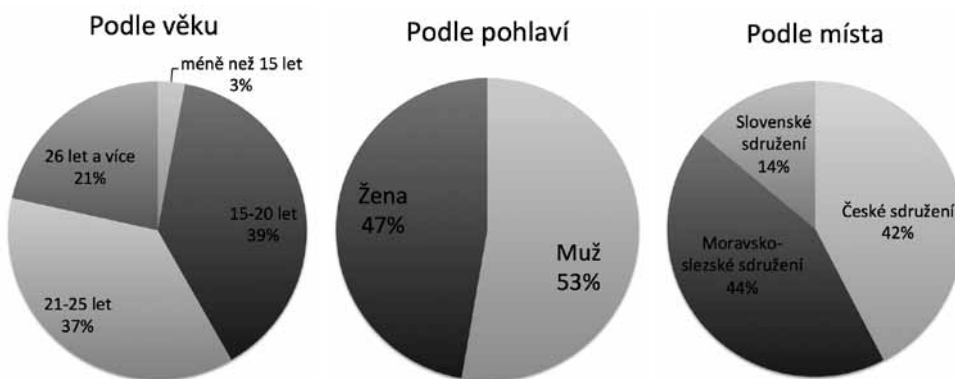
jestli se v přístupu k sobotě neprojevil kyvadlový efekt a jestli by nebylo dobré hledat a najít vyváženější přístup.

Ruku na srdce, sobota je přece jenom pro adventisty stěžejní záležitostí. Jakou hodnotu jí přikládáme? Způsob, jak sobotu světíme, prozradí, jaké hodnoty vyznáváme a v jakého Boha věříme. Jinak se budu stavět k sobotě, pokud Bůh ve mně vyvolává strach, jinak ji budu prožívat, pokud s Bohem rozvíjím srdečný, láskyplný vztah. Jinak bude vypadat můj prožitek soboty, pokud věřím ve vzdáleného Boha, který se projeví v mém životě jen sporadicky, nebo když vnímám Boha jako blízkého rodiče, který se na mě těší a bdí nade mnou na každém kroku. Trávení soboty může sdělit, na čem nám záleží, způsob nakládání se sobotním časem pak je odrazem našich priorit.

Jak se k sobotě stavějí naše děti? Nakolik jim prožívání soboty pomáhá rozvíjet vztah k Bohu, poznávat jeho pravdy a učit se žít podle Boží vůle? Nakolik se na sobotu těší? Pomáhá jim sobota rozvíjet víru, nebo v nich spíš vyvolává vzdor s přáním, že jakmile jim to okolnosti dovolí, ze sboru odejdou?

Seznámení se s výsledky dotazníku o sobotě

Na podzim 2013 byl proveden průzkum dotazníkem mezi mládeží v Česko-Slovenské unii formou dotazníku. Na dotazník odpovědělo 232 lidí, z toho 3 % mladších než 15 let, 39 % ve věku 15–20 let, 37 % ve věku 21–25 let a 21 % starší než 25 let (viz graf: Podle věku). Dotazník vyplnilo 47 % žen a 53 % mužů (viz graf: Podle pohlaví). Zastoupena byla mládež ze všech tří sdružení ČS unie v následujícím poměru: 42 % z Českého sdružení, 44 % z Moravskoslezského sdružení, 14 % ze Slovenského sdružení (viz graf: Podle místa).

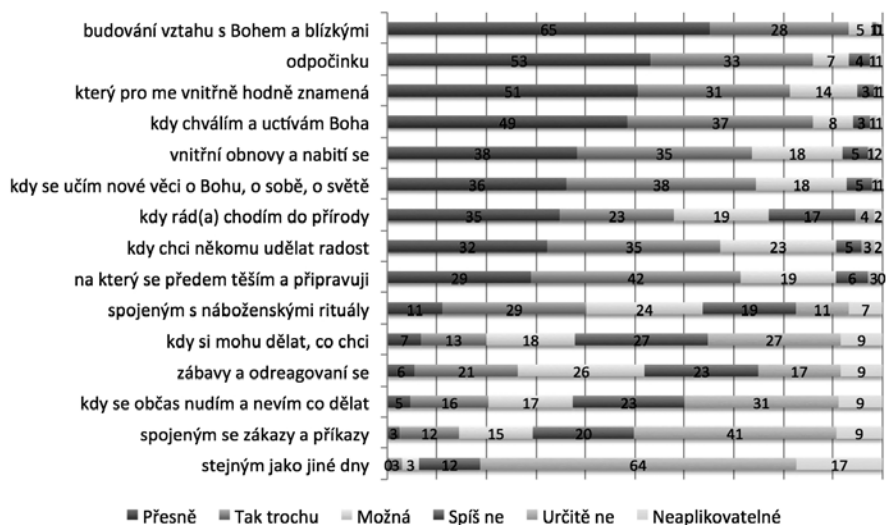

Dotazník sestával ze čtyř okruhů otázek. Respondenti přiřadili ke každé z možných odpovědí jednu ze šesti měr souhlasu/nesouhlasu: přesně; tak trochu; možná; spíš ne; určitě ne; neaplikovatelné.

První okruh se týkal významu soboty (viz graf: Sobota je pro mne dnem...). Pro dvě třetiny respondentů je sobota dnem budování vztahu s Bohem a blízkými. Pro polovinu respondentů je sobota dnem odpočinku, dnem který pro ně vnitřně hodně znamená, dnem, kdy chválí a uctívají Boha. Pro zhruba jednu třetinu je sobota dnem vnitřní obnovy a nabití se, dnem, kdy se učí nové věci, dnem, kdy rádi chodí do přírody, dnem, kdy chtějí někomu udělat radost, dnem, na který se předem těší a připravují.

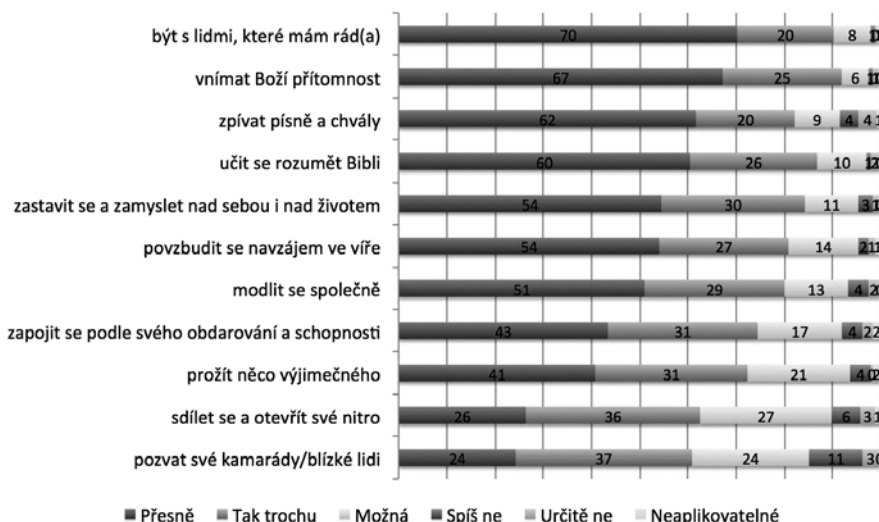
Zhruba dvě třetiny vnímají více či méně, že sobota je dnem spojeným s náboženskými rituály, a dvě třetiny respondentů více či méně nesouhlasí s tím, že sobota je dnem, kdy si mohou dělat, co chtějí. Sobota je dnem zábavy a odreagování se pro větší polovinu respondentů. Téměř čtyři respondenti z deseti se v sobotu dost nebo trochu občas nudí a nevědí, co dělat. Téměř pro každého třetího respondenta je sobota dnem spojeným se zákazy a příkazy. Ať už je to míněno pozitivně či negativně, pro valnou většinu respondentů (93 %) sobota ve větší či menší míře není dnem stejným jako jiné dny.

Sobota je pro mne dnem... (%)

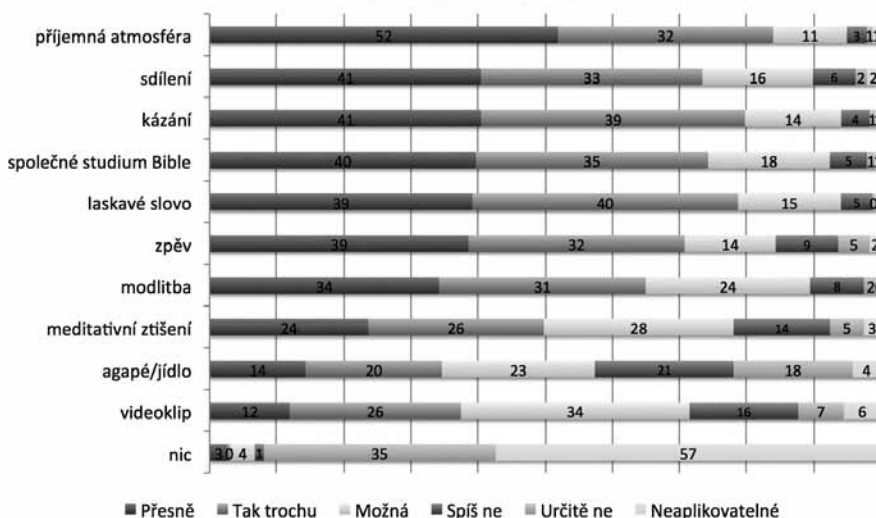
Druhý okruh otázek se zabýval očekáváním/hodnotami spojenými se sobotou (viz graf: Sobotní setkání je příležitostí...). Sedm respondentů z deseti považuje sobotu za příležitost být s lidmi, které mají rádi, a být v Boží přítomnosti. Šest respondentů z deseti bere sobotu jako příležitost zpívat písně a chvály a učit se rozumět Bibli. Něco přes polovinu odpovídajících vidí sobotní čas jako příležitost zamyslet se nad sebou i nad životem, povzbudit se navzájem ve víře a modlit se společně. Jen něco víc než čtyři z deseti se chtějí v sobotu zapojit podle svého obdarování a schopností. Čtyři z deseti vidí sobotní den jako příležitost prožít něco výjimečného. Čtvrtina respondentů se chce v sobotu sdílet a otevřít své nitro. Jen každý čtvrtý respondent si je jist, že v sobotu chce anebo že by měl pozvat své kamarády a blízké lidi.

Sobotní setkání je příležitostí... (%)

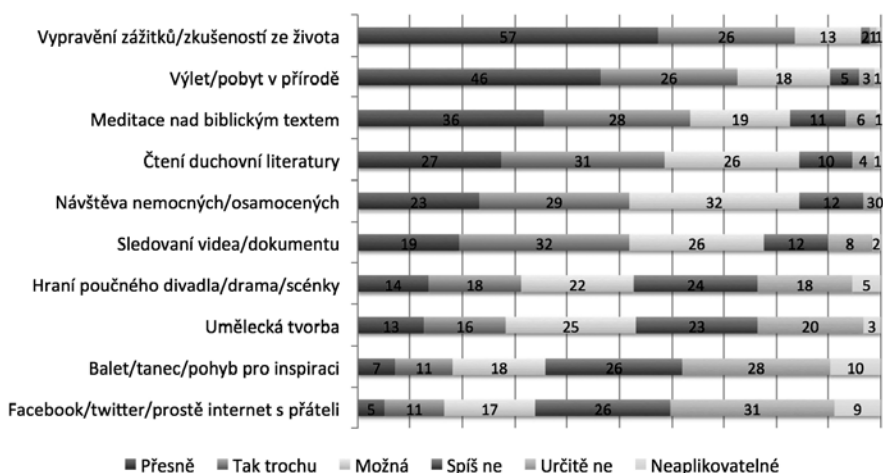
Třetí okruh otázek se vázal na sobotní bohoslužby a inspirativnost jejich prvků (viz graf: Při bohoslužbě mě obvykle nejvíc duchovně inspiruje...). Více než polovina respondentů je nejvíc duchovně inspirována příjemnou atmosférou. Zhruba čtyři z deseti inspiruje nejvíc sdílení, kázání, společné studium Bible, laskavé slovo a zpěv. Jeden ze tří je při bohoslužbě inspirován modlitbou a jeden ze čtyř se inspiruje v meditativním ztišení. Čtrnáct procent odpovídajících je nejvíc duchovně inspirováno společným agapé/jídlem a dvanáct procent videoklipem. Tři procenta respondentů při bohoslužbě duchovně neinspiruje nic.

Při bohoslužbě mě obvykle nejvíc duchovně inspiruje... (%)

Čtvrtý okruh otázek se zabýval oblibou různých sobotních aktivit (viz graf: Rád/a se účastním/bych se účastnil/a těchto sobotních aktivit). Nejvíce respondentů (cca 6 z 10) má v sobotu rádo vyprávění zážitků a zkušeností ze života. Méně než polovina má v oblibě výlet či pobyt přírodě. Více než jeden ze tří odpovídajících se rád účastní meditace (uvažování) nad biblickým textem, něco více než jedna čtvrtina v sobotu ráda čte duchovní literaturu. Téměř jedna čtvrtina respondentů ráda navštíví nemocné/osamělé. Každý pátý se rád v sobotu podívá na video či dokument. Mezi méně oblíbené sobotní aktivity patří hraní poučného divadla/dramatu/scénky (14 procent), umělecká tvorba (13 procent), balet/tanec/pohyb pro inspiraci (7 procent) a pouze pět procent rádo tráví sobotní čas na internetové sociální síti s přáteli.

Rád(a) se účastním/bych se účastnil(a) těchto sobotních aktivit: (%)

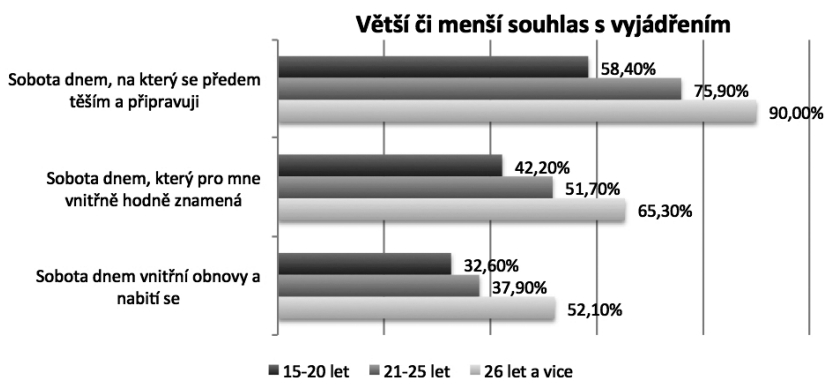

Rozbor trendů v odpovědích respondentů

Při podrobnějším rozboru odpovědí nás zajímalo, jestli se odpovědi liší v jednotlivých věkových kategoriích, jestli jsou nějaké jednoznačné rozdíly podle pohlaví a také podle lokality (sdružení církve).

Zastoupení věkové skupiny pod 15 let bylo natolik malé, že jsme se rozhodli ji do srovnání nezahrnout. Zjistili jsme, že s přibývajícím věkem mladých se mění vnímání přínosu soboty. Zatímco se na sobotu těší a připravuje většina respondentů starších 25 let (90 %), ve věkové kategorii 15–20 let jsou to jen tři mladí z pěti. Dva lidi ze tří ve věkové kategorii starší než 25 let více nebo tak trochu souhlasí s tím, že sobota pro ně vnitřně hodně znamená, zatímco ve věkové kategorii 15–20 let souhlasí jen dva z pěti. Sobota je dnem vnitřní obnovy a nabití se pro jednu třetinu respondentů starších 25 let, ale jen pro jednu pětinu respondentů ve věku 15–20 let (viz graf Rozdíl ve vnímání přínosu soboty podle věku).

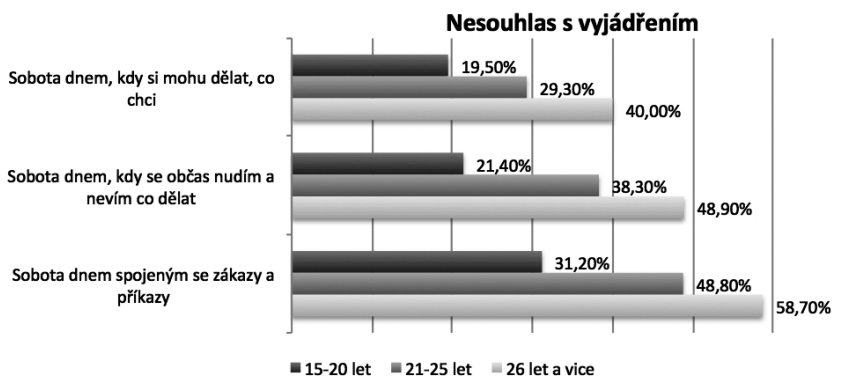
Rozdíl ve vnímání přínosu soboty podle věku

Dále se odpovědi lišily např. v otázce náplně soboty. Rozdíl nesouhlasu s hláškou „v sobotu si mohu dělat, co chci“ je mezi věkovými kategoriemi 15–20 let a 26+ větší než 20 %. Na druhé straně se však ukazuje, že teenageři mají mnohem větší problém s tím, že se v sobotu občas nudí a nemají co dělat. Nenudí se jen jeden z pěti respondentů ve věku 15–20 let, zatímco ve věkové kategorii starších než 25 let se určitě nenudí téměř každý druhý. Podobný rozdíl, cca 30 %, je mezi věkovou skupinou 15–20 let a věkovou skupinou starších než 25 let v nesouhlasu s tím, že sobota je dnem spojeným se zákazy a příkazy (viz graf Rozdíl ve vztahu k sobotě podle věku).

Ačkoliv výzkum naznačuje, že míra jakési sobotní upjatosti je u teenagerů značně menší než u dospělých, přesto teenageři mnohem více připouštějí, že sobota je dnem spojeným se zákazy a příkazy. Možná je to dáno obdobím vzdoru, možná dochází během posledních let ve výchově k posunu ve vztahu k zachovávaní soboty; to je podnět k dalšímu výzkumu.

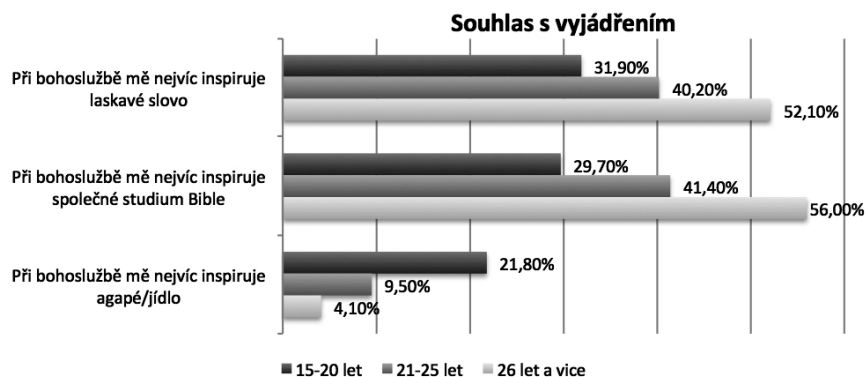
Rozdíl ve vztahu k sobotě podle věku

Při pohledu na to, co inspiruje mladé lidi během bohoslužby, se nejmarkantnější rozdíly objevily ve třech oblastech. Laskavé slovo inspiruje jen každého třetího teenagera, avšak každého druhého ve věku 26+. Společné studium Bible v rámci bohoslužby inspiruje

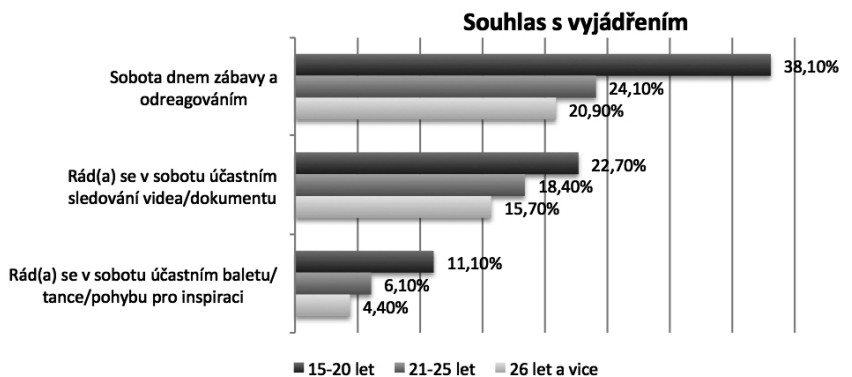
jen něco přes čtvrtinu teenagerů, ale téměř jednou tolik mladých ve věku 26 a více. Na druhé straně ale více teenagerů (každý pátý) souhlasí s tím, že je při bohoslužbě nejvíc inspiruje agapé/jídlo (viz graf Rozdíly v přístupu k bohoslužbě podle věku). To jsou nezanedbatelné rozdíly, které mohou inspirovat sbory, jež usilují o to, aby jejich bohoslužby přitahovaly všechny generace.

Rozdíly v přístupu k bohoslužbě podle věku

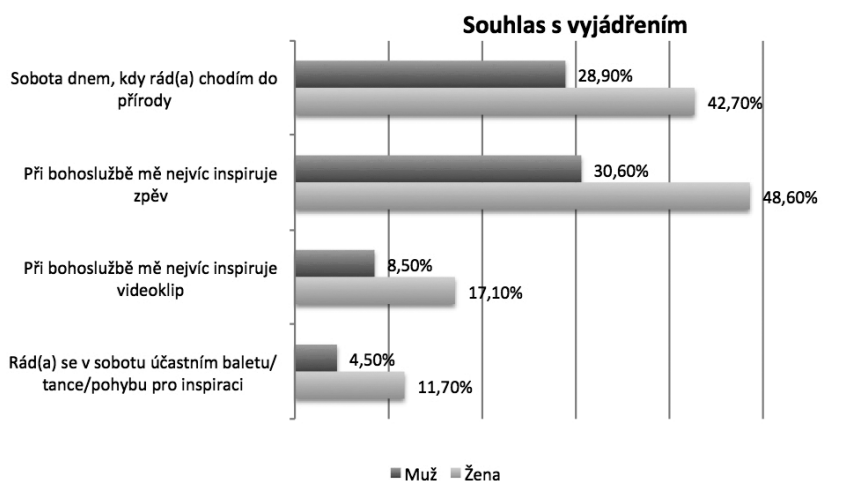
Průzkum mezi mladými také ukazuje, že teenageri mnohem více vyhledávají v sobotu zábavu a odreagování než mladí dospělí starší 20 let. Možná je to impuls k tomu, abychom více s mladými promýšleli, jak mohou smysluplně prožívat sobotu, než abychom na ně jako dospělí vytvářeli tlak podle svých představ („jak to bylo za našich mladých let“), a oni pak hledali svou vlastní cestu mimo sbor. U teenagerů je mírně větší zájem o sledování videa/dokumentů v sobotu než u těch starších a stejně je to např. s baletem, tancem či pohybem pro inspiraci (viz graf: Rozdíl v pojetí soboty podle věku). Je zřejmé, že vyžadovat od mladých, aby zachovávali sobotu po boku rodičů (tj. stejným způsobem a podle stejných měřítek), se může ukázat jako kontraproduktivní. Způsob, který je přitahuje k Bohu a pomáhá jim duchovně růst, může být zcela odlišný.

Rozdíl v pojetí soboty podle věku

Další kategorií pro srovnávání jsou muži a ženy. Nejvýraznější rozdíly mezi nimi jsme našli ve čtyřech oblastech. Zájem jít v sobotu do přírody převažuje o 48 % u žen než u mužů. Necelá polovina žen je při bohoslužbě inspirována zpěvem, zatímco u mužů jen necelá třetina. Použití videoklipů při bohoslužbě je překvapivě element, který inspirovuje jednou tolik žen než mužů. U žen je také větší zájem o sobotní pohyb pro inspiraci, jako je balet, tanec atd. (viz graf Rozdíl ve vnímání soboty podle pohlaví).

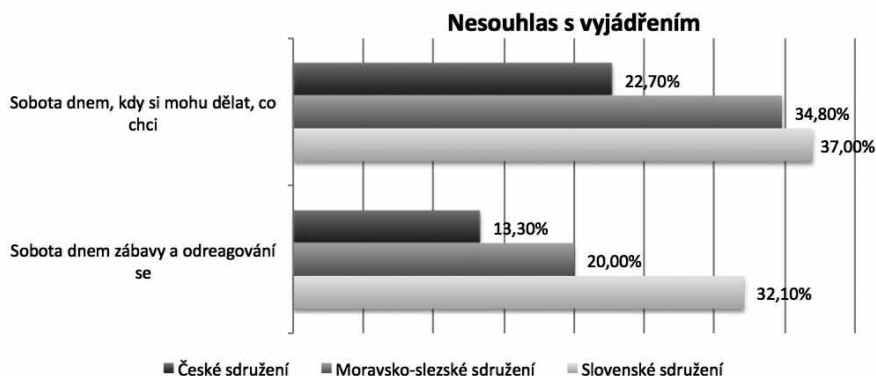
Rozdíl ve vnímání soboty podle pohlaví

Třetím a posledním měřítkem pro srovnání dat je lokalita sboru účastníků průzkumu. Porovnáváme-li odpovědi podle sdružení, ve kterých mají mladí své domovské sbory, zjistíme zajímavé rozdíly.

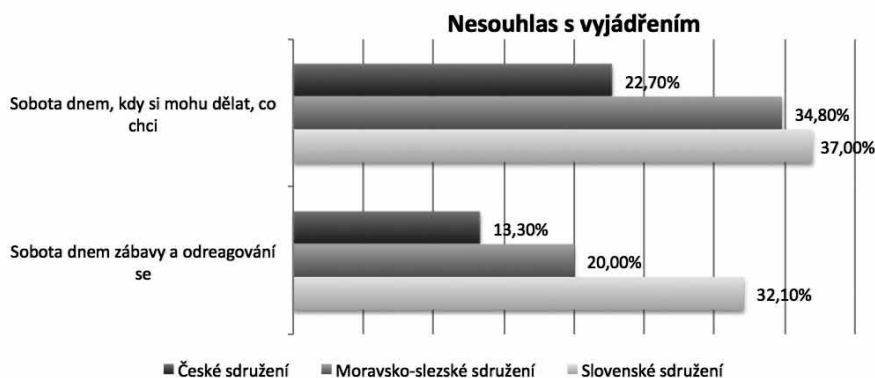
Nesouhlas s vyjádřením, že v sobotu si mohu dělat, co chci, ukazuje liberálnější přístup respondentů v Českém sdružení než v Moravskoslezském či Slovenském sdružení. Sobota jako den zábavy a odreagování je nepřijatelná pro každého třetího Slováka, pro každého pátého Moraváka a více než každého sedmého Čecha. Podle tohoto srovnání

Rozdíl ve vztahu k sobotě podle lokality

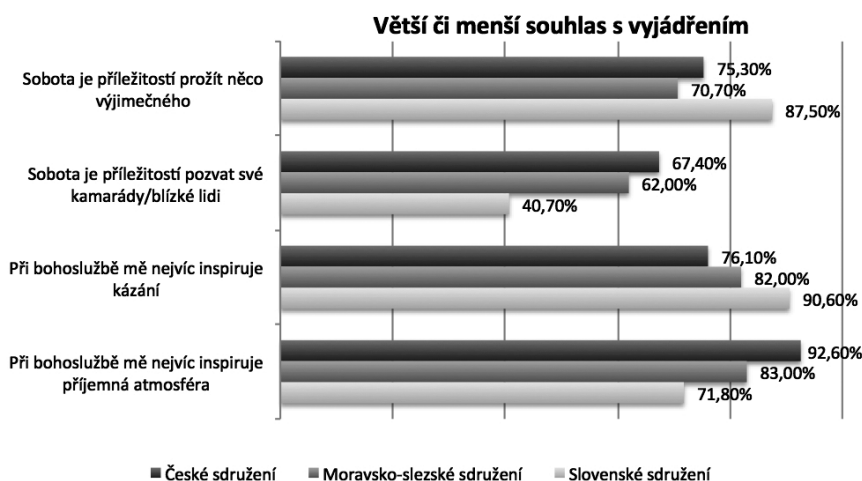
Lze tedy říci, že čím více na západ, tím liberálnější vztah k sobotě. Ale nemusí to platit ve všem, jak ještě uvidíme.

Rozdíl ve vztahu k sobotě podle lokality

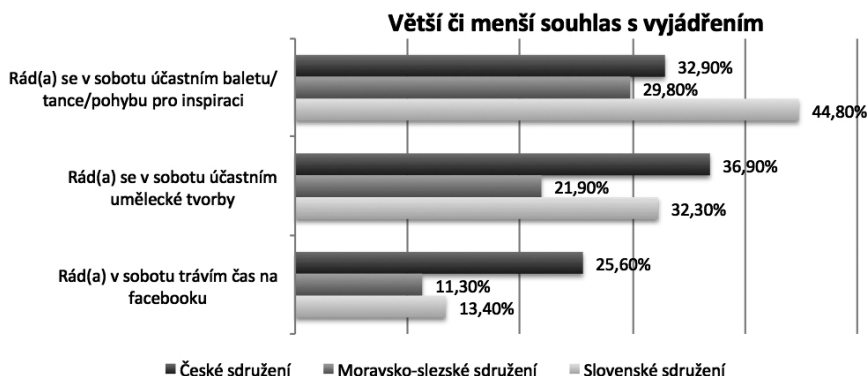
Srovnáváme-li přístup k sobotě, o něco menší procento Moraváků než Čechů souhlasí s tím, že sobota je příležitostí prožít něco výjimečného, zatímco procento souhlasících Slováků je zdaleka největší s rozdílem 12 % (než Češi) a 17 % (než Moraváci). O to překvapující na druhé straně je, že naopak nejméně respondentů ze Slovenska vnímá sobotu jako příležitost pozvat své kamarády a blízké lidi, zatímco největší procento souhlasu je v Čechách. Čím je to dáno, to je předmětem dalšího případného výzkumu. Na Slovensku je největší procento těch, které inspiruje při bohoslužbě kázání, v Čechách zase při bohoslužbě více lidí inspiruje příjemná atmosféra (viz graf: Rozdíl v přístupu k sobotě podle lokality).

Rozdíl v přístupu k sobotě podle lokality

V okruhu týkajícím se sobotních aktivit jsme našli tři témata, kde je rozdíl odpovědí podle lokality evidentní. Zájem o balet, tanec či pohyb pro inspiraci jako sobotní aktivitu je překvapivě zdaleka největší na Slovensku, zájem o umění v rámci sobotních aktivit je největší v Čechách a sobotní čas na facebooku či internetu s přáteli je zřetelně nejvyšší v Čechách. Ve všech třech otázkách je procento souhlasu nejmenší na Moravě, ačkoliv v předchozích srovnáních jsou odpovědi Moraváků uprostřed.

Rozdíl v pojetí soboty podle lokality

Z rozboru trendů je evidentní, že s různými věkovými skupinami přichází ve vztahu k sobotě posun v zájmu, přístupech či postojích. Je také faktem, že se najdou rozdíly ve vztahu k sobotě i mezi mladými muži a ženami. A že jsou rozdíly v postojích a přístupech i mezi jednotlivými sdruženími, jsme také ilustrovali.

Rozdělit odpovědi mladých v jednotlivých sdruženích na konzervativnější či liberálnější by bylo příliš zjednodušující, úplně tak to není. Faktem je, že i přístup k sobotě je ovlivněn či spojen s místní kulturou. Nemůžeme říci, že je to špatně. Kulturu nevytvořil Bůh, ale Bůh stvořil člověka tak, aby vytvářel kulturu. Je dobré tedy o těchto praktických věcech vést mezigenerační či mezikulturní rozhovor a společně hledat, jak smysluplně prožívat posvátný Boží čas.

Tematický rozbor dotazníku

Faktorová analýza sesbíraných dat ukázala, že odpovědi na otázky se na sebe vážou v několika skupinách/faktorech, které lze pojmenovat následovně:

Umělecký typ

Existuje silný vztah odpovědí na otázky „při bohoslužbě jsem nejvíce inspirován videoklipem, agapé/jídlem, rád(a) se věnuji sobotním aktivitám, jako je umělecká tvorba, sledování videa/dokumentu, hraní poučného divadla/drama/scénky, baletu/tanci/pohybu pro inspiraci, facebook/twitter/internet s přáteli“. Určitý vztah k této skupině otázek lze nalézt v odpovědích na otázku „sobota je dnem zábavy a odreagování se“ a „v sobotu si mohu dělat, co chci“. Dá se tedy říci, že pokud je někdo ve své povaze umělec (bohém), budou ho oslovovat sobotní aktivity zapojující více smyslů, bude mít tendenci prožívat sobotu svým osobitým freestylem způsobem.

Přírodní typ

Zde se na sebe vážou témata jako: sobota je dnem odpočinku, dnem, kdy člověk rád chodí do přírody, chce udělat někomu radost, rád navštíví nemocné/osamocené a při bohoslužbě ho inspiruje meditativní ztišení. Na tuto skupinu otázek se mírně vážou také odpovědi na otázky „sobota je dnem, který pro mě vnitřně hodně znamená“ a „sobota je dnem spojeným s náboženskými rituály“, přičemž vazba poslední otázky je negativní, tedy v opačném významu. Ve sboru mohou být lidé, kteří se účastní bohoslužeb, ale své nejcennější setkání s Bohem prožijí v přírodě nebo jinak, jak se o tom píše v tomto odstavci.

Nábožensky ubitý typ

Existuje určitá pravděpodobnost, že se mezi mladými mohou vyskytnout i jedinci, pro které sobota není odpočinkem, nic pro ně neznámá, je pro ně dnem, kdy se nudí a nevědí, co mají dělat. Přesto chodí do sboru, ale nic je na bohoslužbě neinspiruje, sobotu mají spojenou s náboženskými rituály, ničím jiným se od jiných dnů v jejich očích neliší. Do sboru chodí, protože tak byli vychováni, a mají výčitky svědomí, když nejdou. Zažili jste někdy takový typ?

Citově založený typ

Takový člověk vnímá sobotu přes emoce. Je inspirován zejména laskavým slovem, příjemnou atmosférou, emotivním videoklipem, chválením a uctíváním Boha. Rád v sobotu udělá někomu radost, případně navštíví nemocné/osamocené, když je třeba. Přeje si v sobotu být s lidmi, které má rád, se kterými se může sdílet, otevřít své nitro a povzbudit se navzájem ve víře.

Nábožensky angažovaný/sborový typ

Tento typ je zřejmě nejběžnějším v našich kruzích. Těší se do sboru, na studium a sdílení při sobotní škole, na společné písně, na modlitbu i na kázání. Tak prožije vnitřní obnovu a „dobije své baterky“. Rád se dozvídá nové věci z Bible a má zájem o budování vztahu s Bohem i bližními. Kromě návštěvy shromáždění pak dá přednost četbě z Bible nebo jiné duchovní literatury anebo vyprávění zážitků/zkušeností ze života.

K čemu je dobré takové rozdělení? Když někdo uvěří „z venku“ a rozhodne se připojit ke sborovému společenství, je to jeho volba, kterou dělá na základě svých preferencí. V tomto ohledu mají ti, co vyrůstají v adventistické rodině, nevýhodu, protože se pro sbor nerozhodují na základě svých preferencí, a tak se může stát, že Boha mají rádi a věří v něho, a přesto sbor nemusí plně vyhovovat jejich přirozenému nastavení. Jaký postoj zaujmeme k takovým lidem?

Ve světle těchto zjištění je dobré hledat společně s mladými lidmi a znovu objevovat teologii soboty, která pak může ovlivnit jejich tvorbu liturgie, důrazů v prožívání soboty a další společné či rodinné sobotní aktivity.

Ježíš v sobotu – inspirace pro mladé?

Byl Ježíš sborovým typem? Je pravda, že chodil pravidelně do synagogy. Ale dělal to ze zvyku (L 4,16) – a tedy ne nezbytně proto, že by ho to inspirovalo a vnitřně nabíjelo. Ježíš ale v sobotu dělal i věci, které nebyly tak obvyklé. Např. v sobotu odpoledne

uzdravil tchyni Šimona, která měla vysoké horečky (Mk 1,29–31). Rozkřiklo se to tak, že se po sobotě u dveří Šimonova domu shromáždilo celé město a Ježíš uzdravil spoustu nemocných. Jak získal znovu sílu po tak namáhavé sobotě? Trávil čas se svým Otcem v přírodě o samotě (Mk 1,35).

Ježíš v sobotu rád činil dobře a uzdravoval. Opakovaně (či dokonce záměrně?) se dotýkal lidských životů, léčil a uzdravoval právě v sobotu (viz Janovo evangelium). Dával tak uzdraveným lidem příležitost si každou sobotu připomenout, co Bůh v jejich životech udělal, a možná do nich vložil i touhu nechat se použít Bohem k tomu, aby mohli sami pomoci druhým.

Ježíš vnášel do soboty úplně jiného ducha, než na jakého byli věřící židé v té době zvyklí. Jak už to bývá, některé lidi jeho přístup nadchl, jiní jej za to nesnášeli. Vracel lidi k původnímu Božímu záměru se sobotou („sobota je pro člověka“) a tím zasazoval smrtelnou ránu náboženským trikům předáků „církve“ („člověk pro sobotu“) v tehdejší době. Sám Ježíš svým přístupem, slovy i jednáním krásně vyvažoval skutečnost, že sobota není jen dnem cele odděleným pro Boha, ale že Bůh ve své prozíravosti tento den oddělil, aby nám dal prostor prokazovat si dobro navzájem, a to takovým způsobem a v takové míře, jak to během týdne není obvykle možné. Ježíšův duch soboty není svazující. Naopak, uvolňuje a osvobozuje. Jak tedy chceme prezentovat sobotu svým dětem – jako náboženskou přítěž, anebo jako jedinečný přínos?

Z různých studií se jeví, že Ježíšův důraz na sobotu oslovuje mladé lidi mnohem více než tradiční důraz na náboženské rituály a příliv informací o Bohu. Podle soudobých výzkumů v USA polovina teenagerů, kteří chodili do sboru se svými rodiči a vyrůstali v adventistických rodinách, odešla ze sboru dříve, než jim bylo 25 let.¹

Výzkum George Barny mezi adventistickou mládeží ukazuje, že cca polovina mladých adventistů, kteří „odešli do světa“, neodešli od Boha, ale chtějí církvi pomoci změnit její priority podle Ježíšových záměrů; chtějí být křesťany, ale odmítají žít izolovaně od okolního světa. Věří, že Boží Duch působí i mimo církve, a chtějí toho být součástí. Považují se za křesťany, ale instituční církve je obtížným místem pro jejich život víry.² Myslím, že není přehnané říci, že mnohým mladým lidem (i na domácí půdě, nejen v USA) záleží na naší církvi více, než předpokládáme.

Zachovávání soboty z pohledu „jiných“

Pozorně a s nadšením jsem četl knihu od Lynne M. Baabové *Sabbath Keeping* (Zachovávání soboty), ve které líčí, jak přišla k zachovávání soboty. Nebylo to prostřednictvím teologického přesvědčení, prostřednictvím viny ani žádného jiného tlaku zvnějšku, ale protože žila s manželem v Izraeli a díky tomu mohla zažít a vyzorovat, jaký mají vztah k sobotě Židé. To ji inspirovalo k „objevení“ teologie soboty, o které pojednává ve své knize, aniž by chodila k adventistům na biblické hodiny. ☺

„Co je sobota? Týdenní den odpočinku a bohoslužby. Den, ve kterém přestaneme pracovat a relaxujeme pod laskavou Boží péčí. Den, kdy zastavíme věci, které nás zaměstnávají během pracovních dnů, a účastníme se aktivit, které pěstují pokoj, uctívání

¹ Monte Sahlin, *Engaging the Next Generation of Adventist*, *Adventist Today*, Summer 2013, str. 24–28.

² Barna Group, *Seventh-Day Adventist Church: Young Adult Study*, Fall 2013, str. 32.

Boha, vztahy, oslavu a vděčnost. Smyslem soboty je odstranit spěch a zmátek z našeho života, abychom mohli být s Bohem a zakoušet jeho milost novým způsobem.“³

Známý křesťanský sociolog Tony Campolo ve svém článku „Hlubší významy zachovávání soboty“⁴ vypráví o tom, že vyrůstal v židovské čtvrti, a tudíž mu nemohlo uniknout, jak důležité je zachovávání soboty pro ortodoxní Židy. Mít den volna mu vždy připadalo jako dobrý nápad, ale když sledoval, jak vážně jeho židovští přátelé berou zachovávání soboty, začal tušit, že v tom bude ještě něco víc.

Od svého kamaráda rabína si do života odnesl tři principy zachovávání soboty. (1) Sobota je den, kdy máme ustát v tom, co děláme každý den, a přemýšlet nad tím, kdo jsme v Božích očích, nezávisle na roli, kterou máme v očích druhých. Jsme zaneprázdnění a naši zaneprázdněnost považujeme za důkaz své důležitosti. Sobota však takovou iluzi bourá. Bůh nás miluje bez ohledu na naše úspěchy.

(2) Zachovávání soboty umožňuje věřícím oddělit se od těch, kteří se nechali pohltit konzumním životním stylem. Učí nás důvěřovat Bohu, že se o naše potřeby postará. Světu tak dáváme najevo, že naše životy jsou o něčem víc než o vydělávání peněz.

(3) Sobota je dnem odděleným pro vyjadřování lásky druhým.

Zatímco někteří protestanté (zachovávající neděli) objevují princip soboty a naprosťto to mění jejich přístup k zachovávání dne odpočinku (i když to ne vždy aplikují na sedmý den týdne), máme my jako adventisté mít tendenci postupně opouštět biblické principy vážící se na sobotu a adoptovat způsoby zachovávání, jaké jsou běžné mezi věřícími, kteří v podstatě jen „chodí v neděli do kostela“ a zbytek dne je pro ně jako každý jiný den, a ještě si myslí, že výjimečnými nás dělá zachovávání soboty místo neděle?

Závěr

Když jsme na podzim během mládežnické bohoslužby probírali téma soboty, nechal jsem naše mladé sledovat krátký dokument o tom, jak slaví sobotu Židé.⁵ Byl jsem příjemně překvapen pozitivní reakcí a nadšením mladých z tohoto dokumentu a jejich lítostí, že neprožívají sobotu podobným způsobem... Dokument mimo jiné ukazuje různé propracované sobotní aktivity, na jejichž přípravě i průběhu se podílí celá rodina. Na sobotu se napeče a navaří, připraví se nádherně prostřený stůl a na začátek soboty se koná rodinná ceremonie rozsvícení svícnů. V sobotu jdou do synagogy, kde se zpívá, tančí a vypráví. Doma pak čeká oslava podobná svatební hostině, plná chutných jídel, u které se rovněž zpívá a vypráví.

V duchu tohoto klipu jsem se trochu zasní a uvažoval. Pokud by mělo dojít k oživení zachovávání soboty, bylo by rozumné zvážit, jestli je jediným správným směrem vrátit se zpět k legalistickému/striktnímu přístupu k sobotě (formou zákazů a příkazů), anebo jestli lze sobotu udělat výjimečnou i v pozitivním slova smyslu. Šlo by vzít sobotu jako prostředek k prohlubování harmonie s Bohem, přírodou, lidmi i sama se sebou takovým způsobem, aby se o adventistech neříkalo jen, „to jsou ti, kteří zachovávají sobotu“, ale aby lidé, kteří s námi přijdou trávit sobotu, mohli s nadšením svému

³ Lynne M. Baab, *Sabbath Keeping: Finding Freedom in the Rhythms of Rest*, IVP Books, 2005, str. 11.

⁴ Tony Campolo, *Deeper Meanings for Sabbath Keeping*, <http://www.redletterchristians.org/deeper-meanings-for-sabbath-keeping/>, vydáno 27. února 2011.

⁵ Zmiňovaný klip o tom, jak Židé světi sobotu: <http://www.chabad.org/141138>.

okolí říci: „jestli chcete pochopit a prožít hloubku a krásu toho, co znamená Boží den odpočinku – běžte k adventistům“?

Možná právě mladí, kteří se pohybují v „jiné“ kultuře a doslova žijí v jiném světě, nám mohou pomoci znovu objevit ducha soboty. Podělme se s nimi o biblickou teologii soboty, kterou máme tak pečlivě vypulírovanou, a diskutujme s nimi, jak je možné plánovat a prožívat sobotní den tak, abychom první polovinu týdne „pamatovali“ (viz Ex 20,8) – tj. vzpomínali na předchozí sobotní den a druhou polovinu týdne „dbali“ (viz Dt 5,12) – tj. připravovali se na další krásný sobotní prožitek, který by oslovil nejen intelektuály, nejen náboženské horlivce, ale také umělce či přírodní typy i emocionálně laděné lidi všech generací.

Summary

Sabbath Keeping and the Upcoming Generation of the Seventh-day Adventists

Is the sabbath a burden or an asset for our youth?

This study elaborates on findings of minor survey about Sabbath keeping among young Adventists and provides an impulse for discussion of the shift in understanding, attitudes and ways of sabbath keeping among the new generation.

Praktické zachovávání soboty

Postoje členů a výstupy z Mimořádné konference Českého sdružení církve adventistů

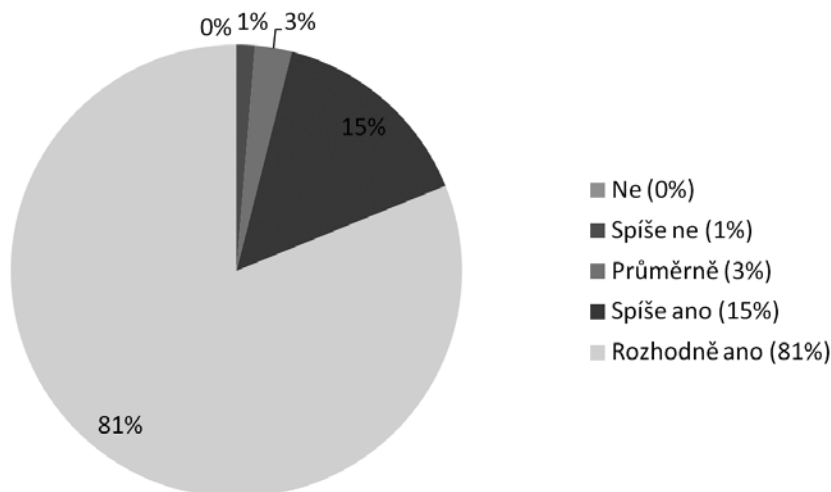
Jiří Tomášek

Zachovávání sobotního odpočinku podle čtvrtého přikázání biblického Desatera je jedním z charakteristických znaků věrouky i praktického života členů Církve adventistů sedmého dne. Když na Konferenci Českého sdružení v roce 2011 delegáti rozhodli o tom, že na mimořádné konferenci sdružení má být zmapována, pojmenována a analyzována praxe členů církve ve vztahu k Církevnímu řádu, rozhodlo se vedení Českého sdružení v rámci přípravy podkladů pro tuto konferenci zpracovat dotazník mezi kazateli, sborovými činovníky a členy sborů, který by postoje i praxi v církvi blíže zmapoval a pomohl určit aktuální témata. Jednou z oblastí, které se dotazník věnoval, byla i otázka praktického zachovávání soboty. V tomto článku se pokusím stručně zachytit výstupy z tohoto dotazníku i z následné mimořádné konference, která se mimo jiné věnovala i tomuto tématu.

Dotazník byl záměrně adresován především těm, kteří v církvi aktivně slouží a pracují – členům sborových výborů a kazatelům. Členové výborů proto tvořili téměř tři čtvrtiny z celkového počtu 228 respondentů, naopak relativně v malém počtu se průzkumu zúčastnili kazatelé. Protože dotazník vzbudil zájem i mezi ostatními členy sborů, byli i oni do výsledků zahrnuti. Výstupy byly následně strukturovány nejen podle výše uvedených kategorií, ale také podle délky členství v církvi, regionálního zastoupení (tzv. okrsků) a pohlaví. V řadě případů byl tento podrobnější pohled velmi podnětný. Dotazník byl realizován ve sborech Českého sdružení církve adventistů v měsíci listopadu a prosinci 2012.

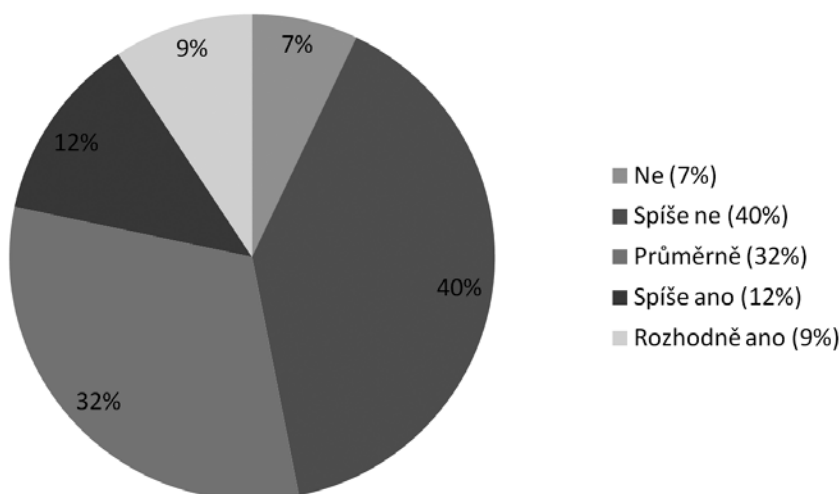
Z výsledku průzkumu plyne, že 96 % respondentů vnímá sobotu jako důležitou zásadu života církve (pouze jedno procento respondentů s tím nesouhlasí). Téměř stejný výsledek je i u otázky na věroučný bod týkající se soboty.

Domníváš se, že zachovávání sobotního odpočinku jako radostného dne určeného pro oslavu Boha a společenství s jinými lidmi patří k důležitým zásadám křesťanského života naší církve?

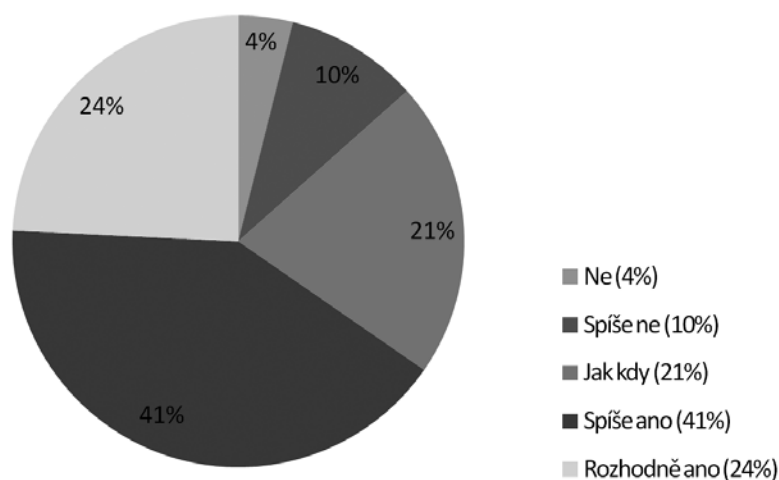
Pokud se ovšem ptáme na praxi, je situace již poněkud odlišná. 47 % respondentů se nesetkává nebo spíše nesetkává s porušováním sobotního odpočinku, 32 % odpovídá, že jen průměrně, a 21 % odpovídá, že tento problém vnímá (odpovědi „ano“, „spíše ano“). Problém poněkud více pociťují kazatelé a překvapivě také např. lidé, kteří jsou členy církve méně než 10 let. Silněji je vnímán ve středočeském a jihozápadním okrsku, naopak nejméně problémů v této oblasti vidí na východě a severu Čech.

Setkáváš se ve svém sboru s porušováním sobotního klidu (nakupováním, prací spojenou se ziskem, světskou zábavou apod.)?

V průzkumu byla uvedena i otázka týkající se specifické situace výjimečné práce, resp. služby v sobotu. (*Myslíš si, že je možné v sobotu vykonávat určitý druh zaměstnání /např. práce ve zdravotnictví apod./, pokud si dotyčný za tyto mimořádné služby neponechává mzdu a vnímá tuto práci jako službu?*) Takovou situaci nevnímá problematicky 65 % respondentů (zvláště kazatelé, ale také středočeši a mladší členové), naopak 15 % respondentů zde problém vidí (především členové sborových výborů a dlouholetí členové).

Myslíš si, že je možné v sobotu vykonávat určitý druh zaměstnání (např. práce ve zdravotnictví apod.), pokud si dotyčný za tyto mimořádné služby neponechává mzdu a vnímá tuto práci jako službu?

Z výše uvedeného lze vyčíst následující: Zatímco otázka soboty jako taková je členy církve obecně přijímána, existuje rozptýl v postojích k tomu, co to prakticky znamená. Tato různorodost postojů k zachovávaní soboty může svědčit o absenci širší diskuze na toto téma a možná i o vytrácení smyslu pro prožívání svatého času. Otázky, které zde vyvstávají, mohou být také tyto: Jaký je vztah mezi teologií soboty a praktickým prožíváním soboty? Jak přitažlivě představovat a prožívat svěcení soboty, a zároveň se vyhnout nebezpečí zákonictví? Jakým způsobem konkrétně pomáhat členům církve řešit praktické otázky v souvislosti s nároky zaměstnavatelů a s dnešní situací na trhu práce?

Téma „Praktické zachovávaní soboty“ bylo následně jedním z okruhů, kterým se na základě výše uvedených podnětů zabývali delegáti Mimořádné konference Českého sdružení konané 16. června 2013 v Praze. Pověřená pracovní skupina navrhla níže uvedené podněty, které byly posléze v plénu delegátů také přijaty.

- Navrhujeme, aby vedení církve zadalo zpracování aktuální studie zaměřené na smysl a význam soboty a její praktické dopady.
- Navrhujeme, aby výrazy v Církevním řádu, v dnešním prostředí archaické, byly nahrazeny současně srozumitelným jazykem. Např. slovo „světské“ nahrazeno výrazem „všední“ (str. 129). Jeví se nám, že tento výraz je zavádějící.

- *Doporučujeme, aby církev pokračovala v komunikaci se státní správou, upozornila na specifika našeho náboženského vyznání a žádala ji o konkrétní podporu náboženské svobody – přijímací zkoušky, graduace atd.*
- *Doporučujeme jednotlivcům, aby se nebáli prožít osobní zkušenost s Bohem ve chvílích, kdy zápasí o dodržování soboty.*
- *Doporučujeme, aby se překážka práce v sobotu stala pastoračním zaujetím sboru, a nejen kazatele, aby člověk cítil pozitivní podporu sboru – modlitební, morální, finanční atd.*
- *Vyzýváme k tomu, abychom se v obsahu toho, co v sobotu děláme a neděláme, neřídili okolními vlivy (a tím si své jednání omlouvali), ale naším vztahem k Bohu.*
- *Vyzýváme jednotlivce k osobní reformě svého vztahu s Bohem ve vztahu ke svěcení soboty.*
- *Vyzýváme jednotlivá církevní oddělení a instituce, aby organizovaly setkání sborových činovníků v jiný čas než v sobotu.*

Nechceme stanovovat detailní pravidla toho, co v sobotu konat a nekonat, ale nechceme ani rezignovat na stav týkající se prožívání soboty. Proto apelujeme na oživení vztahu s Bohem u jednotlivců, rodin, sboru a církve.

Prožívání soboty v historii

V tomto čísle Koinonie jsou přineseny vzpomínky několika pamětníků na prožívání sobotního dne v komunitě adventistů v průběhu několika dekád. Tato tematika není pouhým exkurzem do praktické teologie, sobota je totiž bezesporu hlavním rysem adventistické nauky, který formoval vztah naší církve ke společnosti a ke státní moci – společně s postojem k vojenské službě, kde ovšem střety adventistů s vojenskou správou souvisely zpravidla právě s prožíváním sobotního klidu. Pro dnešní mladší generace českých adventistů je již tato skutečnost těžko pochopitelná, přesto je i z níže zaznamenaných vzpomínek zřejmé, nakolik byl adventizmus ve své interní spiritualitě v době šestidenního pracovního týdne odlišný od dnešní reality našich sborů, zapojených často do společenských aktivit ve svém okolí. Celé číslo Koinonie se věnuje tematice dnu odpočinku z různých úhlů pohledu různých teologických či jiných sociálních oborů, následující pasáže proto jako protiváhu ostatních příspěvků přináší syrové osobní vzpomínky na proměny prožívání sobotního odpočinku, jak je popsali dotazovaní.

Jiří Piškula

Sobota v padesátých létech

Radomír Drobný

Byl jsem požádán, abych jako pamětník popsal naše zkušenosti s prožíváním soboty v padesátých a šedesátých letech minulého století. Úvodem však chci zdůraznit, že názvem Církve adventistů sedmého dne vyjadřujeme víru v sedmidenní stvoření a v Boha jako Stvořitele. Vyznáváme, že považujeme sedmý den za svatý, Bohem oddělený a požehnaný (1. Moj 2,2,3). Tímto nás zve do svého odpočinutí (Žd 4,1–11). Vcházíme do něj vírou ve vykupitelské a spásné dílo Ježíše Krista (Mt 11,28). Sobota tím nese znaky stvoření, vykoupení i spasení. Bůh ji také prohlásil za znamení posvěcení (2. Moj 31,13). Sedmý den je tedy časem, který patří Bohu a do kterého nás milostivě zve. Člověk nedostal právo, aby o sobotním dnu rozhodoval nebo s ním jakkoliv manipuloval. Svěcení sobotního dne je hlavně otázkou vztahu lásky člověka k Bohu.

Nyní se budu věnovat vlastní otázce. Je třeba objasnit, že v padesátých a šedesátých letech byla sobota povinným pracovním dnem, jak tomu bylo i v předcházející době. Každý, kdo chtěl mít volnou sobotu, aby ji mohl světit, musel si to vyjednat se svým zaměstnavatelem. Stejně si museli domluvit rodiče volné soboty dětí ve škole. Větši-

nou byla tato jednání problematická a obtížná. Pochopitelně bylo nutné sobotu nahradit v jiný den. Vždy to byla zkouška víry spojená s modlitbami, ale právě to utvrzovalo víru věřících. Každá taková zkušenost Boží pomoci vedla k radosti a vděčné účasti na bohoslužbě. Současně tyto překážky a možnost účastnit se na sobotním shromáždění téměř vylučovaly polovičaté a povrchní prožívání soboty. Bránilo to vnášení všedních záležitostí do Božího sobotního času. Bylo běžné, že jsme začínali a také ukončovali sobotu v době západu slunce zpěvem a modlitbou.

Dvě zmíněná desetiletí od roku 1948 byla mimořádná zvláště tím, že moc ve státě uchopila komunistická strana, inspirovaná ateistickou ideologií, která si vytkla za cíl bojovat proti náboženství a potlačovat činnost a život všech církví. Aby dosáhla vytčeného cíle, začala uplatňovat direktivní opatření. Církev adventistů tento tlak pocítila zvláště v oblasti svěcení soboty. Zaměstnavatelé nutili členy církve, aby pracovali i v sobotu, a školy nutily rodiče, aby své děti posílali v sobotu do školy. Sobotní absence v zaměstnání a ve škole se stala vleklým problémem mezi státní správou a církví, ale působila i problémy a rozdělení také uvnitř církve. Represivní opatření nakonec 1. října 1952 vyústila v zákaz činnosti církve adventistů s lakonickým zdůvodněním, že „činnost ústředí církve adventistů se nevyvíjela v souladu s ústavou a zásadami lidové demokratického zřízení...“. Státní orgány zkonfiskovaly majetek církve a kazatelé museli přejít do civilního zaměstnání. Církev byla uvržena do ilegality a musela se tomuto stavu přizpůsobit – a také se mu přizpůsobila. Obecně lze říci, že sobotní den jsme světili nadále, ale s tím rozdílem, že jsme se k bohoslužbám neshromažďovali v modlitebnách, ale v malých skupinkách po soukromých bytech. Jako na jiných místech jsem jako kazatel s dalšími bratry navštěvoval tyto skupinky věřících a sloužili jsme jim Božím slovem. Prosili jsme Boha o Jeho požehnání a pomoc, vkládali jsme celou situaci do Jeho rukou. Jak pokračoval nebo čím více sílil tlak a ztěžoval situaci věřících v podnicích a ve školách, tím hlouběji jsme prožívali sobotní odpočinutí v Bohu. V našem společenství jsme spolu prožívali sobotní dopoledne a často i odpoledne, prakticky celý sobotní den. Jako kazatel jsem vnímal, že tato nesnadná doba nám pomáhala v tom, že jsme sobotu prožívali vděčněji a s větší úctou. Ani v této době nás neopustila touha přivádět lidi k Bohu a v sobotu jsme zvali známé jednotlivce do skupinek. Je velmi zajímavé, že právě v této době se počet věřících v našem společenství zdvojnásobil.

Krátce bych se ještě zmínil o sobotní otázce bratří, kteří byli v této době ve vojenské službě. Jelikož se jednalo převážně o vojáky, kteří mimo sobotu plnili vzorně své povinnosti, byla často snaha nadřízených řešit problém místně náhradními nebo trestními opatřeními. Záleželo na místě a nadřízených velitelích. Když nebyl problém vyřešen na útvaru vojenské jednotky, byla věc předána prokurátorovi a to pak převážně končilo vězením. Délka trestu nebyla vždy stejná, ale někteří bratří byli ve vězení i více než dva roky.

Státní správa zjistila, že se nenaplnily její záměry zákazu činnosti církve, ale že tento stav jí naopak ztížil kontrolu nad děním v církvi adventistů. Nakonec po nejrůznějších jednáních byla 18. září 1956 činnost církve adventistů obnovena. Členové církve tuto událost pochopitelně přivítali s radostí a uspokojením. Znovu mohly probíhat bohoslužby na úředně schválených místech. Objevil se však nový problém – kde konat bohoslužby – protože ve většině případů církvi nebyly vráceny zkonfiskované modlitebny a majetek. Proto církev nacházela azyl u jiných církví. V našem případě jsme se začali shromažďovat v prostorách Církve československé husitské.

Velmi brzy se však ukázalo, že tlak státní správy v otázce sobotní absence členů církve v zaměstnání a jejich dětí ve školách pokračuje stejně razantně. Státní správa trvala na svém požadavku, který patrně považovala za podmínku obnovení činnosti církve. V otázce sobotní docházky dětí vedení škol vyvíjelo nátlak na rodiče. Po výzvách a upozorněních byli rodiče předvoláváni před kárné komise Národních výborů. I mne s manželkou dvakrát předvolali před podobnou komisí. Opakovaně nám tvrdili, že porušujeme zákon o povinné školní docházce, že ničíme dětem jejich budoucnost apod. Následovala pohrůžka trestu pokutou, případně soudního řízení, dokonce nás upozornili na možnost odebrání dětí na převýchovu. Velmi nepříjemné bylo, když jsme zdůvodňovali svůj postoj, a přitom nám členové komise říkali, že jiní adventisté děti do školy posílají. Marně jsme vysvětlovali, že je to osobní rozhodnutí rodičů. Kazatelům, kteří nadále nechtěli posílat v sobotu svoje děti do školy na vyučování, byly po nějaké době odebrány státní souhlasy k výkonu duchovenské činnosti. To se stalo i mně, v roce 1961 mi bylo odebráno povolení k výkonu duchovenské činnosti. Pro mne i moji manželku bylo však důležitější, aby naše děti pochopily svatost soboty a vnímaly, že Boha máme poslouchat ve všech oblastech života víry, v dobách dobrých i špatných.

Je třeba říci, že v tuto dobu se sobotní otázka stala problémem celé církve, jelikož to, co bylo dříve záležitostí mezi členy církve a jejich zaměstnavateli, nebo rodičů a škol, se později stalo problémem mezi vedením církve a státní správou. Pod nátlakem státní správy vedení církve v některých případech zvolilo taková řešení, která vyvolávala napětí, názorové rozdělení a krizový stav v církvi. Církvi škodilo, že na tuto situaci nebyla připravena, a na druhé straně tato situace byla užitečná proto, že vedla k teologickému ujasnění této otázky. Tento stav mezi církví adventistů a státní správou v různé intenzitě přetrvával prakticky až do roku 1968, kdy došlo k politickým změnám tzv. Pražského jara. Tyto události podstatně ovlivnily dosavadní postoj státu v oblasti církevní politiky. Zásadní průlom v řešení této otázky přineslo až postupné zavádění pětidenního pracovního týdne, protože sobotní otázka přestávala být středem pozornosti a předmětem napětí. V pozdější době jsme mohli sobotu začít prožívat bez zjevných těžkostí. Otevřela se nová kapitola a záleželo pouze na nás, jakým způsobem budeme prožívat sobotní odpočinek a Bohem určený smysl a účel soboty.

Svěcení soboty v 60. letech na Moravském Slovácku

Elijáš Lovecký

V pátek byl den přípravy na sobotu. Sobotní den se začínal západem slunce společnou rodinnou pobožností i s blízkými přáteli. Společné shromáždění začínalo vždy ve stejnou dobu, tj. v 9 hodin ve všech sborech. Mnozí museli vstávat i velmi brzy, aby se dostali do shromáždění včas. Aut ve sboru bylo málo, skoro žádné. Někde se šlo na vlak i 5 km pěšky. Odpolední program vedla převážně mládež. Všichni se rádi zapojovali. Větší děti opakovaly jitřenku, a tak se zapojily do programu. Po odpoledním shromáždění bylo cvičení zpěvu a programů do společných besídek, se kterými jsme zajížděli do jiných sborů. Na oplátku přijeli zase oni k nám. Sobotu jsme ukončovali někdy i společně ve sboru. Záleželo ale na ročním období. V Uherském Hradišti byla vždy druhou sobotu v měsíci společná pobožnost, kam se sjížděli lidé ze sborů Veselí nad Moravou, Kyjov, Hodonín, Uherský Brod, a jednou za čtvrt roku bývalo okrskové shromáždění ve Zlíně.

Svěcení soboty za normalizace

Jan Poláček

Narodil jsem se koncem šedesátých let a prakticky rok od mého narození moje maminka navštěvovala se svými dětmi (se mnou a mojí sestrou) sborové společenství. Krátce předtím se maminka seznámila s adventním poselstvím a rozhodla se poselství přijmout. Byla vždy upřímnou křesťankou s darem rozpoznání pravdy, touhou studovat a diskutovat o všem, co bylo spojené s vírou, způsobem života, překonáváním problémů a snahou sdělit poznané své rodině a v okolí bydliště.

Vždy se snažila, abychom měly i my děti přístup ke způsobu života, který vede do Božího království. A tak jsme v sedmdesátých letech měli možnost společně ve sborovém společenství prožívat a snášet těžkosti spojené se snahou být věrnými křesťany ve škole nebo v zaměstnání, podle toho, co jsme poznali. Dělili jsme se o každodenní zkušenosti ze škol, práce, sousedských vztahů – zkušenosti, které přinášel život věřících té doby. Protože doba sedmdesátých let byla dobou normalizace, bylo velmi prospěšné a potřebné se vzájemně ve víře povzbuzovat.

Protože nám režim neumožňoval, ba přímo zakazoval, scházet se mimo sborové společenství, tak jsme prakticky veškeré aktivity uskutečňovali od pátku podvečera až do neděle odpoledne ve sboru. Účastnili jsme se nácviku sborového zpěvu, dětských sobotních školek, sobotní školy, kázání, odpolední sobotní bohoslužby, opět nácviku zpěvu, rozhovoru při obědě či večeři, hodin vyučování základů křesťanství. Prakticky jsme dokázali společně prožít celý víkend. Byli jsme skoro uzavřené společenství, které bylo vždy připravené přivítat ty, kteří projevíli zájem o adventní hnutí.

Osmdesátá léta se vyznačovala postupným uvolňováním napětí ve společnosti. Docházelo k uvolňování normalizačního řádu – a samozřejmě uvolňování společnosti mělo vliv na církve i na sborové společenství. Někteří z nás se dostali na střední školu nebo na vysokou školu, i když jsme v kádrovém posudku měli červeně vyznačeno, že jsme se doposud nevyrovnali s náboženskou otázkou. Ve sborovém společenství byla možnost pořádat přednášky pro přátele, výměnné návštěvy mládeže nebo programy sborového zpěvu mezi sbory, pořádat letní tábory – dovolené rodin. Samozřejmě čas od času úřady dohlížely na ty, kteří v tomto směru byli aktivní. Ve sboru jsme společně prožívali chvíle studia Bible, radost z nových možností a snažili jsme se naplnit sobotu v prostředí společenství. Sobotu jsme vnímali jako oddělený den a snažili jsme se jej využít dle možností doby.

S odstupem času a bez nostalgie vidím prožitá léta ve sborové společenství v 70. a 80. letech jako roky, kdy jsem měl možnost prožít dětství a dospívání aktivně ve sborovém společenství, jako roky s omezenými možnostmi prezentovat svou víru veřejně.

Na druhou stranu – i bez možnosti veřejné prezentace lidé v okolí našeho sboru nás jasně vnímali jako věřící a znali náš způsob života. Doba a prožívání soboty byly dány aktivním přístupem vedoucích představitelů sboru a důkladností úřadů činných v dohledu nad církví. Vždy jsem se v týdnu těšil na pátek večer, sobotu a část neděle – na chvíle prožité ve sboru, ve sborovém prostředí.

Prožívání soboty po sametové revoluci

Roman Hampacher

Nejsem z věřící rodiny. Když jsem začal chodit v Praze do sboru – bylo to krátce po revoluci – tak mi bylo necelých 16 let. Všechno, co se týkalo náboženského prožívání života, mi připadalo zajímavé a tajemné zároveň. Tím pádem samozřejmě i sobota.

To, že se začínala přesně se západem slunce už v pátek večer, to, že se nepracovalo, nechodilo na tréninky a za zábavou, že si člověk nekoupil ani zmrzlinu a oblékal se do hranatého saka, mi připadalo jako skvělá náplň svatého dne.

Až o pár let později jsem začal pociťovat jistou nespokojenost – nejen moji, ale i mých vrstevníků z mládeže. Byla to doba, kdy se začalo lámat staré a nové pojetí, se všemi negativy i pozitivy obojího.

Ve sboru jsme začali používat při bohoslužbě kytary, saka začaly pomalu střídat plátěné kalhoty nebo dokonce džíny. Slečnám se začaly nebezpečně zkracovat sukně a líčení se začalo stávat normální součástí adventního outfitu.

Co ale zůstávalo, byl vztah k Pánu Bohu a snaha upřímně najít cestu v době, kdy se měnila spousta věcí i v okolní společnosti.

Změna módy nebo jiný způsob hudebního doprovodu při bohoslužbě byly snahou zůstat pravdiví při svém hledání. Nechtěli jsme jen kopírovat staré, osvědčené, protože nám připadalo, že to – při vší úctě – přestává být aktuální a hlavně uvěřitelné.

Nové víno nemusí být vždy lepší, ale stejně tak staré se může zkazit. Po letech mi dochází, že jsme někdy byli možná na truc radikální, ale zároveň si myslím, že se nám podařilo posunout některé hranice – a tak učinit naše křesťanství věrohodnějším.

Děti a sobota

Pavla Šustková

Malá teologie soboty pro rodiče

Příkázání o sobotě se obrací na člověka také jako na rodiče a hospodáře. Co je ve 4. příkázání zakódováno pro rodiče a pro jejich výchovný úkol? Mají-li rodiče nabídnout dětem sobotu jako vysokou hodnotu, nemohou to dobře udělat jinak, než ji nejdříve sami jako takovou přijímat a žít. I dnes platí to, co vyjádřil Jan u chrámových dveří v Jeruzalémě: „Co mám, to ti dám...“

Co tedy nabízí 4. příkázání rodičům samým?

Slovo o sobotě je **součástí zákona**. Desatero, jedno z vrcholných Božích slov, je vyjádřením zákonitostí života, jeho podmínek a obsahu. Podle biblických textů (např. Ž 119), když přemýšlíme o zákonu, když s ním zacházíme v mysli a podle něho se rozhodujeme, zvnitřní se v nás. Boží Duch spolupracuje s naší myslí.

I čtvrté příkázání začíná vybídnutím k přemýšlení, pamatování. Máme si připomínat Stvořitelovo slovo vyřčené sedmý den stvořitelského týdne. Boží slovo je životodárné.

Ve 4. příkázání je dále zakódována:

Antropologie, která je východiskem teologie výchovy:

- Člověk je stvořený Bohem;
- Člověk se vždy vztahuje k Bohu;
- Podle Ž 139 je člověk vždy před Boží tváří;
- Člověk je nadán vztahy k Bohu, lidem a přírodě.

Teologie:

- Bůh je Stvořitel;
- Jako Stvořitel a Dárce všeho je jediný, kdo má na vše copyright;
- Lidské uvažování, které se odvozuje od tohoto šema, směřuje k životu;
- Významným projevem života – ve Starém i Novém zákoně – je radost;
- Naopak strach – byť někdy i po dlouhé době – se dostavuje tam, kde se člověk svého Stvořitele zříká;
- Konec cesty strachu je smrt (Zj 20,8).

Tak můžeme dovodit, že člověk, který svou myslí uznává Boha Stvořitele a svým myšlením vždy zachází – „koučuje“ – s touto hodnotou, jde cestou k životu, k radosti. Kristus je Pánem soboty, které vkládá smysl také tím, že přináší svým ovčím plnou radost, tedy nepřítomnost různých druhů strachu.

Čas

- Věčný Bůh a ne-věčný člověk se setkávají v čase;
- V ten den člověk nepospíchá;
- Nebojí se, že ztratí čas;
- Šestáho dne skončí svou práci a nebojí se nezajištěnosti;
- Nebojí se, protože se vztahuje k Bohu;
- Tato závislost na Bohu člověka neponižuje.

Rytmus práce a odpočinku

- Ve 4. přikázání Stvořitel zadává člověku práci a odpočinek;
- Princip odpočínutí je důležitou zákonitostí života: zákonitost přijímání a dávání (určité závislosti);
- Nemohu jen dávat, vytvářet, ale musím i čerpat, přijímat i odpočívat – nejsem nezávislá, sama nejsem zdrojem.

I když je sobota v Písmu spojena s ovocem Ducha – s láskou, radostí, pokojem – její svěcení má také důsledky v praktickém životě.

(Pražská psychoterapeutka Helena Klímová uvádí jednu ze svých přednášek vzpomínkou na své dětství v evangelické rodině. Jako děti se učili přikázání o sobotě a opravdu také den odpočinku – v této rodině tedy neděli – zachovávali. Vzpomíná, že si jako dítě lámala hlavu, proč se jeden den nemá nic dělat. Dnes jako zkušená psychoterapeutka vnímá kořen mnoha problémů současných lidí v neschopnosti odpočívat, nespolehat jen na sebe, nechť všichni zvládnou. A tak si ve své praxi často říká: „To je tím, že se nedodržíte to přikázání o odpočinku.“ Helena Klímová vyvozuje: „Pána Boha máme poslouchat, i když nevíme přesně, proč máme dělat právě to, co po nás žádá.“)

Zvnitřněný rytmus práce a odpočinku pomáhá nebýt workoholikem, ani naopak nehledat v zábavě těžiště života. A to jsou velká témata současnosti.

Došlo v dějinách k nějakému posunu ve vnímání času? Uveďme alespoň jeden náhled. Připomeňme jakousi vnitřní atmosféru vnímání středověkého člověka, jak ji vyjadřuje Komenský: dětství a mládí je přípravou na život, celý pozemský život je přípravou na věčný život.

Masaryk užíval úsloví: vše vidět a konat „pod zorným úhlem věčnosti“. Člověk mívá někde v nitru povědomí, že je a bude ještě něco...

Současný člověk však chce víceméně všechno stačit tady a teď, když věčnost se nekonná. Musí vše udělat – proto je často workoholik. Nebo chce stačit vše si užít a to se odrazí např. v pojetí zábavy, kultury, v trávení volného času.

V této malé teologii soboty pro rodiče jsme uvedli základní pojmy 4. přikázání. Když s těmito hodnotami sami zacházíme – svou myslí i svou rukou – sobota je v našem životě smysluplná. (Toto zacházení se v životě křesťana děje vírou a láskou.) Jsme tím také připraveni z Boží milosti nabídnout tyto hodnoty dětem.

Podmínky předání hodnot – obsahu přikázání – dětem

Rodiče dělají to, co žádají od dětí

Rodiče sami světi sobotu obdobně, jak to navrhuji dětem. Sobota je nejdříve pro rodiče bezpečné místo v čase, safe place. Sami respektují a prožívají Boží zadání.

Evangelický duchovní Jan Karafiát vyjadřuje v knize Broučci filozofii duchovní výchovy: tatínek učí Broučka létat a svítit lidem, ale není to proto, že má Brouček poslouchat jen tatínka. Tatínek sám také poslouchá – je to Boží příkaz – tak svítí spolu a oba poslouchají Pána Boha.

Podřízení šesti dnů dni sedmému

Sobota byla vyvrcholením týdne stvoření. Je úžasné, když také rodina může svůj čas dělit do týdnů a týden samotný pojímat podobně tomu prvnímu – tedy s vyvrcholením sedmi dnů v sobotě. Vnáší to řád a opěrné body do myšlení a návyků dětí.

Má-li tato rodina skutečně prožívat, je to ovšem náročné, vyžaduje to až změnu životního stylu, přináší to řadu rozhodnutí, výběru, vzdávání se. O tom je ale i celé evangelium.

Osamostatňování dětí

- Zákon včetně slova o sobotě mají rodiče předat, učit naplňovat, ne donutit k jeho zachovávání;
- Rodiče se nejen modlí za děti – jako Jób, děti se mají stát odpovědné samy za sebe;
- Podmínkou je, že rodiče sami umožní Božímu Duchu, aby v nich interiorizoval obsah přikázání;
- Děti vnímají, zda a čím je sobota pro rodiče cenná.

Měli jsme s bratrem tu přednost, že rodiče měli sobotu rádi. Když jsme byli malí, říkali vždy „sobotěnka“. Svůj vztah neformulovali jen verbálně, ale i všemi svými postoji. Sdělovali nám v té věci zcela jednoznačné poselství.

- Přesto se děti jako větší samy rozhodují, co budou dělat;
- Dospělý však nemá zůstat dlužen osobní postoj a svědectví.

Metody předání obsahu – hodnot soboty

Rodiče a další dospělí (učitelé v sobotní školce aj.) umožňují a pomáhají dětem přijmout a světit sobotu nejdříve hlavně nonverbálně, tedy svými postoji, emocemi (v termínech současné sociální psychologie: analogově).

Potom zvěst o sobotě komunikují dětem i verbálně (digitálně) – to znamená, srozumitelně tuto zvěst vysvětlují slovy.

Toto pořadí by se nemělo přeházet. Nanejvýš mají obě komunikace probíhat současně. (Podle sociální psychologie se rozhodujeme asi 5x více na základě vjemů nonverbálních než verbálních.)

K malým rituálům zahájení soboty v pátek večer, které vyjadřují radost, úctu k Bohu, rodinné společenství aj., se zřejmě adventisté inspirovali právě z židovského prostředí. Tyto obyčeje měly kromě jiného působit na všechny smysly: vůně, čistota, světlo, zpěv...

Učit děti principům svěcení soboty

Děti mají postupně osobně a samostatně převzít principy svěcení soboty ze 4. přikázání, na jejichž základě ji světí dospělí. Jak jim v tom můžeme pomoci?

- Můžeme mluvit s dětmi o dění ve sboru, o jejich modlitbě;
- Vnímat jejich otázky, problémy, sdílet touhy;
- Plánovat s nimi sobotní čas, „vymýšlet s nimi“ náplň tohoto dne;
- Dalšími způsoby umožnit dětem být samostatnými, vytvářet si osobní vztah k Bohu Stvořiteli a jeho času, vnímat se jako milovanou a zachráněnou bytost, rozhodovat se;
- To vše se má dít s láskou, tedy laskavě, dospělí mají prokazovat „větší spravedlnost než spravedlnost farizeů“.

Shrnutí: Dítě a sobota v rodině

1. Sledování zákona. Zákon je cesta k životu. Principem života je radost, ne strach.
2. Předávání jen toho, co přijmeme a prožijeme.
3. Sdílení probíhá především na nonverbální rovině, pak teprve na verbální – slovy.

Autentické svěcení soboty je náročné, asi si vyžádá výraznou změnu životního stylu. Není však moc platná bez duchovní proměny a uzdravení. Bez nich je sobota břemenem.

Změny mohou být náročné zvláště v rodině s dětmi. Ale samo svěcení soboty bude životní styl měnit.

Děti a mladí lidé mají rádi náročné, opravdové věci. A mnozí z nich touží po hlubokém, autentickém křesťanství.

Když se změny dějí s důvěrou v Boha, s láskou k lidem, vede to k uspokojení hlubokých lidských tužeb.

Sobota ve sboru pro děti

Příprava na sobotu

Rodiče mohou dobře využít sobotu pro výchovu k praktickému životu. Na sobotu se připravíme – jsme čisti, máme pořádek, připravený oděv, obuv.

Příklad rodičů usnadňuje dětem cestu. Oni sami ovšem nejdříve potřebují sdílet svět dítěte natolik, aby komunikace s dětmi byla vůbec možná.

Srozumitelné dění, prostory, zvěst

V doporučeních Komenského i Whiteové najdeme upozornění na to, že dění v chrámu se má dětem napřed vysvětlit, aby věděly, co symbolizuje. Tak umožníme dítěti, aby se s děním postupně ztotožňovalo. V liturgii má být také srozumitelné poselství pro děti. Po shromáždění se má opět s dětmi mluvit o dění ve sboru, odpovídat na otázky dětí.

Sama modlitebna – chrám – se má stávat dětem srozumitelná, mají mít možnost porozumět jejímu významu, odlišnosti od jiných staveb. Je dobré děti provést sborem, vysvětlit jim poslání, záměr, říci, kdo to stavěl. Zvlášť cenné je představení dějin sboru a příběhy jednotlivých členů.

Nejen liturgické prvky, ale především slovo, které přednáší dětem kazatel, má být pro ně srozumitelné, přijatelné a poutavé. Stačí krátké, zajímavé poselství.

Vzpomínám, jakou radost měl kazatel, když za ním po kázání přišel osmiletý chlapec a řekl: „Strýčku, já jsem ti všechno rozuměl.“

Děti vychovává celý kmen

Roberto Badenas představuje myšlenku vyjádřenou v africkém přísloví: Dítě vychovává celý kmen. Tedy nejen rodiče, ale celá rodina i celá široká rodina, kmen, vychovávají děti. Podobně působí v sobotu ve sboru na děti nejen učitelé dětské školy, ale vlastně všichni členové, kazatel, jiné děti a zvláště mládež – a to ať chtějí, či nechťejí – něco vypovídají.

Děti, sobota, sbor: Problémy a výstupy

(A) Má-li být sobota dnem společenství, formulujme si pravdivě odpověď, zda děti touží po společenství s námi, se sborem. Pokud ne, řešme to.

Je naprosto evidentní, že děti potřebují lidské společenství – rodiče, jiné děti, sbor... A pokud se mu vyhýbají, existuje k tomu jistě vážný důvod. Neumějí ho ale asi vyjádřit.

(B) Víme my dospělí, čím je sobota jiná, čím a jak je svatá? Formulujme si pravdivou odpověď. Je takovou pro nás?

(C) V rodině, ve sboru v církvi potřebujeme toleranci a zároveň jednoznačnost. Víra může mít dva hroby: nejednoznačnost a netoleranci. Kde je silná nejistota obsahu víry u dospělých, odráží se často i u většiny dětí.

(D) Při drobných rešerších zjišťujeme:

Mnoho mladých mužů v církvi vzpomíná na školku jako na místo, které jim nic nedalo. Při interpretaci tohoto jevu je ovšem nutno zvážit, zda mohou tito mladí respondenti – nyní jako mladí dospělí – posoudit, zda je ve skutečnosti i ta pro ně nepopulární školka neformovala více, než si uvědomují.

Jako dospělí křesťané však vnímejme, že dospívající chlapci se ve sboru snadno začnou nudit a v tom případě jakmile mohou, ze sboru odejdou.

Sobotní škola pro děti je často přefeminizovaná – je třeba hledat a inspirovat k práci s dětmi více mužů – učitelů dětské sobotní školy. Situaci vylepšují vedoucí Pathfindery, často muži, chlapci.

(E) Příběhy pro děti před sobotním kázáním by měla být spíše malá poselství než jen zážitky. Příběhy – kázáníčka pro děti – mají nabídnout ještě něco jiného, než mohou děti získat jinde. Mají být biblicky, teologicky správná.

(Často jako dospělí dlužíme dětem nezkrácené evangelium, zplošťujeme je, ubíráme mu, když povyšujeme některé osobní prožitky na obecně platný biblický princip – např. ne vždy, když zapomeneme nabrat benzin, Pán Bůh zázračně pomůže.)

(F) Zvažme, zda v době, která nevyžaduje od dětí mnoho učení se textů z paměti, není přece jen potřebné, aby už v dětství znaly z paměti text desatera a konkrétně 4. přikázání. Nepřipadejme si zastaralí, když učíme nějaký text z paměti.

(G) Kdo řekne rodičům a dalším dospělým, jak vychovávat děti ve vztahu k sobotě?

Výchova syna k rezistenci na vlivy cizí kultury podle Př 24,13–20

Jiří Beneš

Text Př 24,13–20 provádí sondu do obrazu zápasu o novou generaci, která žije v nepřátelském prostředí. Půjde o novou generaci izraelské komunity pravděpodobně deportované a žijící již v babylonském exilu. Do tohoto zápasu budeme nahlížet skrze text jedné z přímých řečí knihy Přísloví, který se však k tématu sekularizace může vztáhnout jen nepřímo. Vzhledem k rozsahu látky se nebudu pokoušet sestavovat katalog všech postojů exilní komunity vůči prostředí, ve kterém žije, tedy nebudu popisovat žádné další formy budování synovy rezistence, jak jsou v knize Přísloví postupně rozvíjeny. Budu se tedy zabývat zjednodušeným výkladem textu vyjadřujícího úsilí o ochranu, zachování a budování identity exilní komunity, který má podobu přímé řeči otce/matky k synovi a zachycuje podle mého soudu zápas o uchování synovy identity velmi názorně, resp. je modelovým znázorněním spirituálního základu (rozměru) nutnosti rezistence.

Přímou řeč, kterou budeme sledovat bez ohledu na její široký literární kontext, lze podle typu požadované aktivity syna zhruba dělit na dvě části:

- (1) 24,13.14 nač se má syn soustředit (co má dělat);
- (2) 24,15–20 kam nemá upínat svou aktivitu (co nesmí dělat).

Z tohoto dělení vyplývá, že syn má na sobě pracovat dvěma způsoby. Nejprve se musí nasytit, aby tak měl základ, díky kterému bude moci uprostřed nepřátelské komunity obstát – ubránit se jejímu vlivu. Poměrně velké množství (osm) rozkazů symetricky rozmístěných na malé ploše textu však dělí řeč na čtyři části s jednotnou perspektivou,

s podobnou strukturou (24,12–14; 24,15.16; 24,17.18; 24,19.20). Otec/matka tímto způsobem své sdělení rozvíjejí, tzn. že jednotlivé části na sebe navazují.

Jez, synu můj med, protože je dobrý, plástev medu je sladká na tvém patře.

Tak zakoušej moudrost pro svou duši! Pokud nalezneš, je budoucnost a naděje tvoje, nebude vyříznuta. (vlastní překlad; 24,13.14)

Nosným sdělením první části je rozkaz „*jez!*“, který kontrastně navazuje na předchozí pokyn k synově rezistenci od společnosti jedlíků – konzumentů (23,3.7.8.20.21) a představuje metaforu pro přijímání a vstřebávání moudrosti duší. Druhý rozkaz „*zakoušej moudrost pro svou duši!*“ představuje výklad pokynu „*jez med!*“ a upozorňuje na to, na čem otci/matce záleží. Otec/matka vedou nyní syna k tomu, aby se snažil o svou duši pečovat sám, sytil ji tím, že bude zakoušet moudrost. Konkrétní podobu této péče o svou duši pak otec/matka vyjádří šesti následujícími pokyny k chování syna v nepřátelské komunitě. Výzva „*zakoušej moudrost!*“ v kontextu celé této přímé řeči je konkretizována takto, neboli znamená: „*nestroj úklady ..., nepleň ..., neraduj se ..., nerozpaluj se ..., nežárli ...!*“.

Syn je k uskutečnění výzvy „*zakoušej moudrost!*“ ještě motivován – a to upozorněním na následek, jímž je budoucnost (hebr. *acharít*), o níž bude řeč ještě v závěru (24,20). Dvojí výpověď o budoucnosti ukazuje, na čem je založena perspektiva přímé řeči. Ta je v 24,14 vedle slova „*budoucnost*“ zdůrazněna ještě výrazem „*naděje*“. Záměrem otce/matky je tedy konfrontovat syna s budoucností, nasměrovat jej k naději, připravit jej na budoucnost. Opakované ujištění o perspektivě, naději a budoucnosti (23,18; 24,14c.20) podtrhuje to, co má mít pro synovo uvažování a orientaci zásadní hodnotu, na co má při hledání svého místa v komunitě a při svých zápasech brát zřetel a co mu pomůže zachovat si svou identitu uprostřed nepřátelské komunity. Zakoušet moudrost a perspektiva (výhled do budoucnosti) tvoří základní kameny budování synovy rezistence.

Nestroj úklady svévolníka příbytku spravedlivého! Nepleň odpočinek jeho!

Protože sedm (krát) padá spravedlivý a vstane a svévolníci si klopýtnou ve zlu. (24,15.16)

Druhá část již stáčí synovu pozornost od tématu spirituálního k otázkám sociálním, tedy k podstatě sdělení otce/matky, jímž je rezistence syna vůči vlivům nepřátelsky smýšlejícího a syna ohrožujícího okolí. Princip procesu budování rezistence syna (nové generace) na kulturu života, jíž je izraelská komunita v exilu vystavena, navazuje na (resp. rozvíjí) podněty k rezistenci syna vůči negativně jednající komunitě z předěšlých přímých řečí (1,10–18; 23,19–21). Rezistence je zde obranou synovy identity, obranou před sekularizací nové generace¹, synem zde zastoupené. Několika způsoby se bude otec/matka snažit, aby v nové generaci nedošlo ke ztrátě specifčnosti Božího lidu, k jeho splynutí s okolím, tedy k tomu, co bychom možná dnes nazvali zesvětštěníní² izraelské pospolitosti v exilu.

¹ Sekularizace může mít v náboženském prostoru rozměr pozitivní i negativní. Může komunitu osvobozovat, stejně jako ji může ohrožovat. V Tanachu nalezneme texty korelující s oběma těmito tendencemi. Sledovaný text přímé řeči v Pf 24,13–20 představuje text, v němž sekularizace představuje ohrožení.

² Odstrašující příklad ztráty specifík Hospodinova lidu uvádí katalog v Pf 30,11–14.

Druhá část této přímé řeči pokračuje ve výpovědi první části. Rozvíjí pokyn „zakoušej moudrost!“ tím, že poskytuje návod, jak moudrost zakoušet. Ten je vyjádřen dvěma paralelními zákazy „*nestroj, nepleň!*“. Syn nesmí „*stroit úklady svévolníka*“, tzn. nesmí se chovat jako svévolník. Zákaz strojit úklady je první nárok na synovu rezistenci vůči způsobu života, se kterým je syn (v exilu) konfrontován. Sloveso, jímž je popisován zákaz úkladů, patří do slovníku hříšníků (1,11), a připomíná tak zde synovi i nutnost rezistence vůči tomuto typu společnosti. Zákaz tedy zde může vyjadřovat opakovaný pokyn synovi, aby nestál na straně svévolníka a aby se distancoval od jakékoli aktivity vůči spravedlivému.

Zákazu lze však rozumět i tak, že omezuje synovu aktivitu vůči samotnému svévolníkovi: „*nestroj úklady svévolníkovi pro přibýtek spravedlivého*“. To neznamená jen, aby vůči svévolníkovi nejednal tak, jak jedná svévolník, ale také, aby vůči svévolníkovi nevyvíjel žádnou aktivitu. V rozvíjení tohoto motivu pokračuje i následující část (24,17), v níž je také synovi zabraňováno cokoli do svévolníka investovat³. Určitou variaci představuje často v Novém zákoně opakovaný (oblíbený) zákaz neoplácet zlym za zlé (Ř 12,17–21; 1Te 5,15; 1Pt 3,9).

Výpověď o svévolníkovi (24,15.16.19.20) je provedena formou instruktážní a snadno zapamatovatelné zkratky v podobě antiteze. Svévolník představuje nežádoucí alternativu pro syna, odstrašující příklad. Zde je svévolník charakterizován třemi způsoby a jeho charakteristika pokračuje i v následujících částech (24,17.20). Vzniká tak katalog jednání typického pro svévolníka, jehož prvky umožňují svévolné jednání identifikovat a syna k rezistenci vůči němu motivovat. Svévolník tedy strojí úklady, plní místo (24,15), klopýtné (24,16, podobně 4,19) a je ve zlu (24,16), raduje se z cizího neštěstí (24,17), nemá budoucnost a zhasne mu světlo (24,20, podobně již v 2,22; 5,22.23). Pro svévolníka je typické, že chystá léčky (podobně Ž 37,12.14.21.32) přibýtku spravedlivého, neboli destabilizuje – ohrožuje své okolí, rozkládá komunitu, škodí (podobně Př 4,16), přivádí nesnáze, znepříjemňuje život, narušuje přebývání spravedlivého. Svévolník představuje potíže. V této společenské roli syn být nesmí, takové jednání je pro syna zcela nepřipustné.

Výpověď o spravedlivém má podobnou funkci jako katalog jednání svévolníka. Má syna v jeho rezistenci povzbudit a v připodobnění spravedlivému motivovat. Spravedlivý je pro syna identifikační model (vzor, příklad, viz 2,20; 20,7).

Za pozornost jistě stojí i to, že spravedlivý vystupuje v přímé řeči jako jedinec a jednorázově, kdežto svévolníci opakovaně a vždy jako komunita. Spíše než demografickou strukturu izraelské společnosti, tedy převahu svévolníků a menšinu spravedlivých, popisuje množné číslo „*svévolníci*“ prostředí, v němž musí minorita (Izrael) v exilu žít a jemuž nesmí podlehnout (asimilovat se). Množné i jednotné číslo lze však také interpretovat jinak: pád se týká pouze jedince, zatímco klopýtání ve zlu se týká všech svévolníků (nikoli jen některého z nich – je pro ně typické). Jednotné číslo však synovi usnadňuje sebeidentifikaci: syn je totiž osloven také jako jedinec, což znamená, že je pomocí rozkazů zařazen ke spravedlivému.

³ Oba texty spojuje sloveso klopýtat, hebr. k-š-l, které je v 24,16 použito pro charakterizování pohybu svévolníka.

***V pádu nepřítele tvého neraduj se! A v klopýtnutí jeho ať nejásá tvé srdce!
Aby to neviděl Hospodin a zlé je to v očích jeho a odvrátí od něho hněv svůj.
(24,17.18)***

Ve třetí části je jak důraz na to, aby syn nebyl stržen (určován) jednáním svévolníka, nepřítele či zla, tak důraz na změnu perspektivy (přesměrování se na Hospodina). Syn je zde omezen nejen v postojích, ale i v určitém způsobu uvažování. Obě slovesa v 24,17 jsou spolu použita již v 2,14, kde ovšem znovu charakterizují počínání negativně jednající komunity, tedy společenství lidí, kteří se radují z páchaní zla (z cizího neštěstí). Dá se říci, že otec/matka v 24,17 omezují syna v počínání, které je typické pro negativně jednající komunitu (2,14). Syn tedy nesmí jednat jako ti, „*kdo opouštějí přímé stezky a chodí po temných cestách, kdo se radují, když páchají zlo, jásají nad zhoubnými pro-radnostmi, jejichž stezky jsou křivolaké ...*“ (2,13–15). Řeč otce/matky tedy syna chrání nikoli již před vnějším vlivem negativně jednající komunity, ale také před způsobem jejího myšlení, před vnitřním vlivem na syna, před připodobněním se této komunitě, před přizpůsobením se jí.

Věc je však ještě jemnější. Prvním zákazem je synovi bráněno radovat se, ale nikoli z pádu nepřátel, ale dosl. „*v pádu*“. To je typický rys rezistence: syna se nemá dotknout nepřítelovo chování ani jeho stav. Naopak, má se chovat ohleduplně tehdy, když jeho nepřátelé, resp. nepřítel, padne. To je víc než jen zákaz škodolibosti. To je výzva k tomu, aby syn nezasahoval do stavu svého nepřítele rušivě, tedy aby jistým způsobem jeho neštěstí sdílel a tak ho nepříteli pomáhal překonat. V této fázi syn přestává být pouhá oběť, která se jen brání, a stává se aktérem, tvůrcem dění (událostí). Stává se postavou, která aktivně své okolí poznamenává, ovlivňuje – kultivuje.

Druhý zákaz se syna týká jen nepřímo – je to neosobní zákaz. Není totiž uveden ve druhé, ale ve třetí osobě a týká se synova srdce „*ať se neraduje srdce tvé!*“. Pokyn míří na synovo srdce a nepočítá se synovou přímou intervencí. Možná je (svou náročností) za hranicemi synových možností. Ve své podstatě je patrně synem nerealizovatelný a představuje podnět k vyšinutí se z myšlenkových stereotypů, který se velmi podobá zenovým koanům. Z toho je zřetelné, že oba zákazy v 24,17 proto nejsou rovnocenné. Zákaz „*ať se neraduje srdce tvé!*“ násobí předchozí zákaz „*neraduj se v pádu svého nepřítele*“ a jako výzva k potlačení emocí pokračuje i v části čtvrté (24,19). Jde o stupňování požadavků na syna. Požadavek na to, aby tuto radost neovládal jen syn, ale aby se na tom podílelo synovo srdce, je v podstatě požadavek vedoucí k proměně identity syna, se kterou ovlivnění srdce vždy souvisí.

Svou soustředěnou pozornost na syna přerušují otec/matka tím, že do přímé řeči kladou zřetel na Hospodina: otec/matka zvedají synův pohled nad sebe. Horizontální perspektivu obohacují o vertikální a tím dodávají důrazu na synovu rezistenci další silný podnět. Upozorňují tak syna na to, že je třeba s Hospodinem ve všem synově počínání počítat. Jinými slovy: učí syna brát a pěstovat si ohled na názor Hospodinův.

V kontextu předchozího naučení (zákazů radovat se) má výpověď o Hospodinu tuto funkci: syn se nesmí „*radovat v pádu svého nepřítele*“, protože by tím zasahoval do Hospodinových záměrů, tj. do toho, co přísluší jen Hospodinu. A syn nesmí svévolníka chránit před Hospodinovým hněvem (jen Hospodin může totiž prosadit spravedlnost), nesmí zabránit Hospodinu potrestat svévolníka (tím by napomohl rozšiřování svévole), nesmí Hospodinovo jednání přesměrovat od svévolníka na sebe sama. Neradováním se z pádu nepřítele tedy syn vpouští Hospodina do nepřátelského chování svého nepřítele.

Proto je (a musí být) ohled na to, co Hospodin nechce, v synově životě dominantní. To je nejdůležitější perspektiva, kterou si má syn osvojit. Lze říci, že výpověď o Hospodinu (24,18), která má povahu přísloví, je těžištěm této lekce.

Jakkoli je výpověď o možnosti ovlivňovat svémocně (lidskou svévolí) Hospodinovo jednání teologicky provokativní a sporná, tak literárně je Hospodin v řeči otce/matky zesilovací činitel, jímž jsou nároky na syna umocněny. Ale není to jen tak, že zákazy nosného sdělení jsou zesíleny zřetelem na Hospodina. Účinek je oboustranný. Zákazy nosného sdělení současně výpověď o Hospodinu vyzdvihují.

Nerozpaluj se v činitelích zla! Nežárli ve svévolnících!

Protože není budoucnost pro zlo (zlého). Svíce svévolníků zhasne. (24,19.20)

Nosné sdělení čtvrté části tvoří dva paralelní zákazy. První zákaz „*nerozpaluj se v tvůrcích zla!*“ rozvíjí omezování syna z části třetí (24,17) a požaduje po synovi vnitřní distanci, odstup od chování tvůrců zla, rezistenci na podněty negativně jednající komunity. Jinak řečeno, aby měl kontrolu nad svými emocemi. Druhý zákaz „*nezávid!*“ (dosl. „*nežárli!*“) tento nárok na syna umocňuje.

Oba zákazy v 24,19 ukazují, že otec/matka tak synovi opakovaně a několikanásobně zamezují investovat své emoce (podobně 23,9), resp. nechat si negativní komunitou ovlivňovat či probouzet emoce. Zamezují mu být pod jejich vlivem. Tím pěstují jeho odolnost a napomáhají mu k tomu, aby si uchoval svůj svéráz, aby byl konzistentní. Oba zákazy v 24,19 jsou akcentovány nejen tím, že jsou paralelní, ale ještě tím, že jsou v 24,20 zdůvodněny (vysvětleny). Příčinou nemožnosti závidět je to, že zlý i svévolníci jsou bez budoucnosti. Argumentem je tedy opět fakt, že svévolníci nemají perspektivu, východisko.

Součástí obou zákazů (stejně je tomu i v 24,17) je vymezení prostoru, kde požadované jednání platí. V hebrejštině použitá předložka „*v*“ naznačuje, že jde o víc než jen o to, aby jim syn nezáviděl. Syn nesmí závidět v nich, tj. nesmí být jejich součástí. Přeložka „*v*“ jakoby označovala zapovězenou pozici pro syna: nesmí se rozhorlit a nesmí ani být „*ve tvůrcích zla*“. Syn se podle tohoto textu nesmí rozpalovat nikoli jen příčinou tvůrců zla, ale zejména v jejich prostředí. Jinými slovy: syn musí v jejich prostředí žít, ale nesmí mu podlehnout, nesmí se jím nechat ovlivnit. Opakovaně je tedy synovi bráněno přizpůsobit se cizímu (nepřátelskému a negativně jednajícímu) prostředí. To je ovšem již výpověď směřující k nemožnosti asimilovat se v nepřátelské komunitě. Důraz na rezistenci se mění v zákaz asimilace a tvoří tak vrcholné sdělení této přímé řeči otce/matky. Tím je příkaz k rezistenci stupňován a to je patrně cílem nároku na synovu rezistenci.

Šest paralelních zákazů představuje jeden, šestkrát opakovaný a postupně rozvíjený motiv: nárok na chování syna vůči jeho okolí. Společným jmenovatelem všech šesti zákazů je totiž nepřipustná synova aktivita vůči negativně jednající komunitě, která představuje nebezpečí (ohrožení).

Záměr textu: Syn nesmí prostředí, v němž se pohybuje, podlehnout. To je synovi sdělováno opakovaně (viz 1,10.15–19). Rezistence podle Př 24,13–20 je ovšem založena na aktivním distancování se, tzn. bez trvalého strachu a pocitu ohrožení, jak vyplývá z úvodního nastavení celé lekce (podobenství o medu). Pozornost syna proto není zaměřena na pouhé nepodléhání, nýbrž na sebekultivování, které má podobu sebeomezování, nevyužívání své převahy, zamezování vlastní nežádoucí aktivity (aktivní nezasahování) při současném napojení se na zdroj moudrosti – zakoušení sladkosti

moudrosti (viz 24,13.14). K tomu je v této řeči přidán důraz na rezistenci, která má podobu aktivní kultivace nepřátelského okolí. Syn tak může přítomnost svévolníků využít ke své vlastní (i jejich) kultivaci. Zákazy synovi zabraňují investovat cokoli, co by kohokoli mohlo poškodit. Syn je tedy nabádán, aby byl aktivním činitelem v nepřátelské společnosti a aby to, jak působí na své okolí (nikoli jen to, jak jeho okolí působí na něj), měl on pod kontrolou.

Lunární sobota: Staletá pravda, nebo omyl?

Oldřich Svoboda

Je-li něco opravdu typické pro identitu adventistů sedmého dne, pak je to právě to, co je součástí názvu tohoto společenství – sedmý den, sobota, jako trvale platný bohoslužebný den odpočinku. V rámci rodiny křesťanských církví je tak toto přesvědčení protipólem k většinovému přijímání neděle, dne Kristova vzkříšení, jakožto nového „svátečního dne“. Až do nedávna se tedy vedla vzájemná teologická diskuze právě ohledně otázky „sobota × neděle“. Nicméně v posledních letech dostala tato polemika ještě nový aspekt, když se v některých křesťanských společenstvích začal objevovat názor, že stejně zásadní rozdíl existuje i mezi „sobotou sedmého dne týdne“ a tzv. „lunární sobotou“. O co vlastně jde?

1. Představení hnutí lunární soboty

Zastánci zachovávání „lunární soboty“ pevně věří, že sobota je trvale platným Božím dnem, který mají Boží děti respektovat a zachovávat. V dějinách (a to židovských i křesťanských) však podle nich došlo k odpadnutí a zachovávání tohoto pravého dne bohoslužby se téměř vytratilo. A dokonce i ti, kteří si dnes myslí, že biblickou sobotu zachovávají, se mýlí, protože ji určují podle pohanského „solárního“ kalendáře, a ne podle Bible, v níž se údajně používal výhradně kalendář „lunární“. Sobotní den má tedy být vypočítáván výhradně podle měsíce a jeho fází; jde tedy vždy o každý sedmý den nového měsíce. Sedmidenní cyklus tak není trvale pravidelný, ale začíná vždy znovu každý měsíc, a Boží „sobota“ tak může připadat na různé dny moderního kalendáře. V praxi je tak první sobotou 1. den nového měsíce, a poté 8., 15., 22. a 29¹.

Do povědomí širší veřejnosti se toto přesvědčení dostalo poměrně nedávno, a to především díky knize *Keeping Yahweh's Appointments*², kterou ve spojených státech v roce

¹ Podle některých skupin jde o 7., 14, 21., a 28. den každého měsíce.

² BROWN, Jonathan David. *Keeping Yahweh's Appointments*, Springfield, MI: J. D. Brown, 1998.

1998 vydal Jonathan David Brown. Toto hnutí se poté začalo dále šířit mezi některými skupinami mesiánských židů, ale i v denominacích jako je Armstrongova celosvětová Boží církev, Christian Identity, a v poslední době získává své příznivce i mezi některými adventisty sedmého dne³.

2. Základní teze zastánců lunární soboty

Brownova argumentace, která jej vede k přesvědčení, že slavení soboty musí vycházet z fází měsíce, stojí principiálně na třech základních biblických textech Starého zákona. V prvé řadě jde o biblickou zprávu o stvoření:

Gn 1,14: „Budte světla na nebeské klenbě, aby oddělovala den od noci! Budou na znamení časů (מוֹעֲדִים), dnů a let.“

Důraz je zde kladem na hebrejské slovo מוֹעֲדִים, které má základní význam „určené, stanovené časy“, případně také „určené slavnosti“. Ty mají být určovány nebeskými světly. Zda jde o slunce či měsíc, má pak upřesňovat pisatel Žalmů:

Ž 104,19: „Učinil jsi měsíc k určování času (מוֹעֲדִים), slunce ví, kdy k západu se schýlit.“

Tento text podle Browna ukazuje, že „stanovené slavnosti“ má určovat právě měsíc. Pak už jen zbývá definovat, o jaké konkrétní slavnosti se jedná. A zde se odkazuje na knihu Leviticus:

Lv 23,2.3: „Mluv k Izraelcům a řekni jim: Slavnosti (מוֹעֲדֵי) Hospodinovy, které budete svolávat, jsou bohoslužebná shromáždění. Jsou to mé slavnosti (מוֹעֲדֵי). Šest dní se bude pracovat, ale sedmého dne bude den odpočinku, slavnost odpočínutí, bohoslužebné shromáždění...“

Spojením poselství těchto textů tedy Brown dochází k závěru, že Bohem určený sedmý den, „sobota Hospodinova“, musí být odvozována a počítána od měsíčních fází.

3. Problematika této argumentace

3.1. Jsou všechny „určené časy“ závislé na měsíci?

Asi nejzásadnějším problémem této argumentace je premisa, že výraz מוֹעֲדִים v Bibli vždy označuje časovou událost určenou fázemi měsíce. Toto slovo je dovozeno od slovesa וָעָרַב, se kterým bývá někdy používáno (Ex 30,36; 2S 20,5). Toto sloveso má vý-

³ V českém prostředí jsou tyto myšlenky prezentovány především na webu <http://posledni-sance-sveta.webnode.cz> (česká mutace světového webu <http://www.worldslastchance.com>).

znam „určit“, ať už čas, nebo místo (2S 20,5; Jr 47,7). Slovo מועדִים pak odkazuje na „setkání“ nebo „shromáždění“, která jsou určena časově nebo místně.

Ne všechna taková „určená setkání“ (מועדִים) však jsou závislá na měsíci. Odkazují na specifický určený čas nebo místo určené buď lidmi (1S 20,35), nebo Bohem (Gn 18,14). Může se jednat o určené lhůty týdenní (1S 13,8), měsíční, roční (1S 13,8), nebo dokonce i prorocké (Da 12,7), aniž by nutně souvisely s měsícem. Pro ukázkou snad postačí alespoň tři texty:

Jr 8,7: „I čáp na nebi zná svůj určený čas (מועדִים), hrdlička, vlaštovka i jeřáb zachovávají dobu svého příletu, ale můj lid nezná Hospodinovo nařízení.“

Oz 2,11: „Proto si vezmu zpět své obilí v jeho době i své nové víno v jeho určený čas (בְּמוֹעֲדוֹ); odejmu svoji vlnu a svůj len, které měly zakrývat její nahotu.“

1S 13,8: „Čekal sedm dnů, čas určený (לְמוֹעֵד) Samuelem. Samuel však do Gilgálu nepřišel a lid od něj postupně prchal pryč.“

Problematické je Brownovo výše uvedené argumentování Žalmem 104. Kontext celého žalmu jednoznačně ukazuje, že zde pisatel mluví o měsíci a slunci v souvislosti se střídáním dne a noci! Vidět zde zásadní prohlášení o určování pravidelných svátků či slavností, je vnášení nových (a cizích) prvků do tohoto textu.

3.2. Sobota a zpráva o stvoření

Ve své horlivosti Brown (a jeho následovníci) také přehlíží naprosto zásadní skutečnost, že původ biblické soboty je jednoznačně spojen se stvořitelem týdnem. Byla ustanovena Bohem tři dny po stvoření měsíce (Gn 1,14; 2,2), a ne sedm. Měla zde tedy být nezávisle na měsíci, na základě specifické časové sekvence, kterou určil Bůh jako vládce času, bez ohledu na pozici země vůči měsíci či slunci.

Tento významný argument je zásadní jak v křesťanském, tak i židovském chápání. Velmi silně na něm staví např. karaitský judaismus, který se k „lunárním sobotám“ staví velmi odmítavě:

„Existuje několik židovských skupin, které z nějakého důvodu tvrdí, že Šabat nepřípadá na každý sedmý den v týdnu, ale na každý sedmý den lunárního cyklu! Toto tvrzení není podpořeno Tórou! První Šabat, který přišel po šestém dni stvoření, byl požehnaný JHVH (Gn 2,2.3) ještě před nařízením sledování Nového Měsíce – Roš Chodeš. Dále, pokud by měl šabat připadat pouze na sedmý den po Roš Chodeš, musely by být Měsíc a Slunce stvořeny první den stvoření a ne čtvrtý den.“⁴

3.3. Trvání měsíce a tzv. „prodloužená sobota“

Zastánci lunární soboty pravidelně narážejí na problém, který jim působí délka měsíce (tzv. synodický měsíc trvá přibližně 29,5 dne). Pravidelný cyklus sedmi dní je tak pravidelně (každý měsíc) narušován tím, že po čtvrté sobotě (28. dne) není možné počítat

⁴ Šabat. *Karaismus* [online]. 2013 [cit. 2013–12-23]. Dostupné z: <http://www.karaitskyjudaismus.estranky.cz/clanky/sabat.html>

dalších sedmi dní, ale do další soboty (1. den nového měsíce) zbývá 1–2 dny. Slavení čtvrté soboty se proto prodlužuje a čeká se na další „pracovní“ den, tedy do doby, kdy se na obloze objeví první srpek měsíce. Teprve tehdy končí „prodloužená sobota“, která trvá 2–3 dny. Pokud by mělo jít o zcela standardní výpočty sobotního dne (tato situace není výjimkou, ale pravidlem každého měsíce), pak je zvláštní, že v Bibli nenacházíme ani náznak slavení těchto „prodloužených sobot“.

3.4. Lunární sobota a svátek nekvašených chlebů

Jedním z největších starozákonních svátků byla bezpochyby Pascha a sedmidenní období jezení nekvašených chlebů. Na pravidlech tohoto nařízení se shoduje více textů:

Ex 12,15: *„Po sedm dní budete jíst nekvašené chleby. Hned prvního dne odstraníte ze svých domů kvas. Každý, kdo by od prvního do sedmého dne jedl něco kvašeného, bude z Izraele vyobcován.“*

Lv 23,6: *„Patnáctého dne téhož měsíce začne Hospodinova slavnost nekvašených chlebů; po sedm dní budete jíst nekvašené chleby.“*

Nu 28,17: *„Patnáctého dne toho měsíce bude slavnost; po sedm dní se budou jíst nekvašené chleby.“*

Beránek se zabíjel 14. dne měsíce (podle zastánců „lunární soboty“ tedy vždy v pátek večer), a sedmidenní svátek nekvašených chlebů pak začíná 15. dne (teoreticky tedy v sobotu), kdy se má konat velké bohoslužebné shromáždění. Pro toto období platí, že „po sedm dní se nenajde ve vašich domech kvas“ (Ex 12,19). Po tuto dobu se nevykonává ani žádná „všední práce“. Posledním dnem svátků je 21. den (zákonitě pátek), v němž se má konat opět bohoslužebné shromáždění. A po skončení těchto sedmi dnů svátků přichází další den a tím je 22. den měsíce, což musí podle zastánců „lunární soboty“ být nutně sobota! Má se konat tedy opět ještě další bohoslužebné shromáždění? Proč tyto dva dny nejsou v Písmech nikde spojeny, když k této situaci muselo docházet bez výjimky na každý rok v dějinách? Otázkou také zůstává, jaký chléb budou jíst Izraelci v onu sobotu? Je zřejmé, že nekvašený, protože kvásek už 7 dní nemají doma, po skončení posledního dne svátků jej nestihnou nikde pořídit ani připravit, protože ihned začíná další svatý den – tedy sobota, kdy to udělat nemohou! Výsledek? Vždy, tedy bez výjimky, by pak mělo platit, že Hospodinovo nařízení má v praxi odlišnou podobu: „OSM dní budou jíst nekvašené chleby“. Jinou možnost nemají...

4. Historické souvislosti

I když jsou horliví stoupenci teorie lunární soboty přesvědčeni, že jde o skutečnou prapůvodní praxi Božích dětí, od níž bylo později upuštěno, v žádné další mimobiblické historické literatuře se kupodivu s takovou praktikou u židů či křesťanů nesetkáváme. Jediný případ (kromě Browna), kdy někdo doloženě spojoval židovské zachovávání soboty s lunárním cyklem, se objevuje až na počátku 20. století v Německu. A i když samozřejmě nejde o argument, na jehož základě lze jasně přijmout či odmítnout uče-

ní o „lunární sobotě“, je velmi pozoruhodné tento německý případ srovnat s pozdější situací a argumenty Jonathana D. Browna.

4.1. Friedrich Delitzsch a lunární sobota (1902)

Počátek 20. století přinesl do teologie specifický spor, který bývá dodnes označován jako tzv. *Babel-Bibel Streit*. Historikové tehdy svým způsobem „obviňovali“ Starý zákon a vlastně celý judaismus z toho, že své klíčové myšlenky vlastně jen přebírají z babylonského prostředí, které je dějinně silně ovlivnilo. Za přejatý babylonský zvyk bylo tehdy označováno i slavení sedmého dne týdne jako soboty⁵.

Tuto myšlenku poprvé představil slavný německý asyrolog Friedrich Delitzsch, a to v přednášce, kterou pronesl 13. 1. 1902 za přítomnosti německého císaře Viléma II. Při této příležitosti tehdy Delitzsch řekl:

„Jen stěží lze zpochybnit fakt, že v posledku za všechna požehnání, která nám přináší sobotní či nedělní odpočinek, vděčíme tomuto starověkému národu [Babylonu] na březích Eufratu a Tigridu.“⁶

Staré asyrské dokumenty zmiňují určité činnosti, kterým je třeba se vyhýbat (nebo je naopak vykonávat) v určité dny měsíce (počítáno vždy od počátku měsíce), které jsou považovány za šťastné, nebo naopak za nešťastné. V některých z nich jsou takto označeny následující dny v měsíci: 7., 14., 19., 21. a 28. Tyto dny byly chápány jako „zlé“. Král neměl jíst vařené nebo uzené maso, měnit si oblečení ani přinášet oběti. Lékař neměl léčit a neměly být pronášeny žádné kletby.⁷ Nic však nenaznačuje, že by šlo o posvátné bohoslužebné dny – ba naopak. Šlo o dny „nešťastné“. Hodně se to podobá modernímu pojetí pátku třináctého. Klínopisné záznamy neříkají nic o pracovním klidu v tyto dny ani o bohoslužbách (ty byly kvůli nemožnosti přinášet oběti spíše vyloučeny). Navíc je třeba si povšimnout, že nejde o pravidelnou sekvenci sedmi dnů.

Delitzsch v konečném důsledku dospěl k závěru, že židovské náboženství je podřadné a vychází z kvalitní inspirace u rozvinutých národů, které byly na vyšší úrovni. Následně odmítá vše židovské a navrhuje, aby němečtí křesťané jednou provždy odstranili ze svých Biblí celý Starý zákon. Babyloňany považoval za částečné árijce, kteří měli lidstvo pozvednout. Nakonec označuje i samotného Ježíše za částečného árijce (galilejský potomek Babyloňanů, a žádný semita).⁸ Císař Vilém II. chová velké sympatie k těmto postojům a považuje je za odbornou podporu německého antisemitismu a učení o nadřazené rase. Do jisté míry se tak stávají „křesťanskou předehrou“ k tragičtější podobě německého boje za čistotu árijské rasy.

4.2. Jonathan D. Brown a lunární sobota (1998)

Posuňme se v čase do dne 10. 6. 1990. Onoho dne Leonard William Armstrong (vedoucí Tennessee White Knights – odnože Ku Klux Klanu) a Damion Patton (skinhead)

⁵ Tuto problematiku, spolu s ráznou polemikou, výstižně představuje např. Horn, Siegfried. *Archeology and the Sabbath, Ministry*, August 1980, s. 26–27.

⁶ Delitzsch, Friedrich. *Babel and Bible*, Chicago: The Open court publishing company, 1903, s. 38.

⁷ Barton, George A. *Archaeology and the Bible*, Philadelphia: American Sunday-School Union, 1944, s. 308.

⁸ Tuto tematiku podrobněji přibližuje: Arnold Bill T. a David B. Weisberg, *Babel und Bibel und Bias: How anti-Semitism distorted Friedrich Delitzsch's scholarship. Bible Review* 18, 1 (Feb 2002), 32–47.

společně přijeli k nashvillské židovské synagoze, na kterou začali střílet. Při tom všem jim pomáhal také Jonathan David Brown, dlouholetý hudební producent křesťanských zpěváků. Ten byl usvědčen za napomáhání tomuto zločinu s jasně rasistickým, antisemitským podtextem i na základě toho, že u něj v domě byly nalezeny členské průkazy Ku Klux Klanu, jeho fotografie, na nichž „hajluje“, a nacistická vlajka.

V roce 1992 byl Jonathan D. Brown definitivně odsouzen k 27 měsícům odnětí svobody. A právě v průběhu výkonu trestu začal vnímat „jemný a tichý hlas“, který mu dával „prorocké zjevení“ ohledně pravého dne odpočinku. Závěry svého uvažování a studia tedy shrne v již zmiňované knize *Keeping Yahweh's Appointments*, kterou na vlastní náklady vydává v roce 1998. Historickou změnu připisuje především odpadnutí celého židovského národa, který přestal respektovat Boží vůli a přijal zvyky okolních pohanů – včetně jejich kalendáře.

Kniha začíná postupně ovlivňovat i další skupiny. V lednu roku 2000 se toto pojetí dne odpočinku s velkým oceněním objevuje v časopisu *The Berean Voice*, který vydává Hope of Israel Ministries (Church of God). Je mu věnováno celé číslo a je zde představeno jako „ztracená pravda“. A argumentace se zde nápadně podobá té, kterou představil Delitzsch:

„Podle Jonathana Browna ‚v babylonském kalendáři z období kolem roku 700 př. Kr. je zaznamenáno schéma dnů odpočinku v 7., 14., 21., a 28. dni měsíčního cyklu. Tyto dny odpovídají čtyřem fázím měsíčního cyklu.‘ (Keeping Yahweh's Appointments, s. 51). Jde o STEJNÝ cyklus, který Bůh zjevil Izraelcům v Exodu 16!“⁹

Shrnutí

Myšlenky „lunární soboty“ představují nový prvek v současných teologických diskuzích ohledně biblického dne odpočinku. Přes určitou přitažlivost svého poselství a jistý druh „logiky“ v argumentaci se však po bližším prozkoumání jeví tato „ztracená pravda“ velmi problematičtěji. Hlavními protiargumenty jsou především biblické texty, které vyvracejí premisu, že Bohem „určené časy“ (מוֹעֲדִים) jsou vždy spojeny s fázemi měsíce. Ještě problematičtější je pak ignorování klíčové pasáže o stvoření, která jednoznačně určuje sobotu nezávisle na měsíci. K tomu se, v druhé řadě argumentů, přidává i problematičtější hermeneutický přístup Jonathana D. Browna, který k tomuto učení nedochází primárně na základě studia Písma, ale začne je v Bibli objevovat teprve v důsledku údajného „prorockého zjevení“. Závěrečné srovnání téměř totožného zdůvodňování „lunární soboty“ Delitzsche (1902), které vedlo k silným antisemitským postojům, a argumentace Browna (1998), který se po jistou část života k antisemitismu veřejně a hrdě hlásil, je spíše dokreslujícím prvkem, který by měl vést přinejmenším k opatrnosti při přístupu k tomuto tématu.

⁹ KEYSER, John D. Have We Been Observing the Sabbath At the Wrong Time All These Years? *The Berean Voice*, 2000, č. 1, s. 21.

Životní spokojenost kazatelů církve adventistů v České republice

Daniel Hrdinka

V průzkumu Národní organizace pro výzkum Chicagské univerzity bylo povolání duchovního vyhodnoceno jako to, které přináší největší míru spokojenosti a pocit naplnění z vlastní práce (Nejšťastnější povolání na světě: duchovní, 2011). Je tomu tak opravdu?

V oblasti životní spokojenosti duchovních není provedeno příliš výzkumů a jsou většinou svázány s konkrétní církví. Katolická církev jich má nejvíce a v největším časovém údobí (např. Kelly, 1971), je však výrazně odlišná od církví protestantských (celibát, hierarchické uspořádání...). Protože předkládaný výzkum byl zaměřen na životní spokojenost pouze u kazatelů Církve adventistů sedmého dne, jsou zajímavé i výzkumy, které proběhly v evangelikálních církvích, jež vycházejí z protestantské tradice a církev adventistů k nim má blízko.

Kay (2000) prováděl výzkum mezi britskými letničními duchovními, v němž životní spokojenost definoval v souvislosti s osobnostními charakteristikami duchovních (v souřadnicích Eysenckovy typologie), strukturou pracovní náplně založené na rolích duchovního, vlivem náboženské zkušenosti a demografickými specifiky.

Souvislostmi stresu a životní spokojenosti přímo u kazatelů církve adventistů v Severní Americe se zabývala Leeova studie (2007), která zkoumala jak kazatele, tak i jejich manželky (bylo vyhodnocováno 147 spárovaných dotazníků). Výsledky u partnerů pozitivně korelovaly u většiny proměnných – což naznačuje angažovanost obou partnerů v práci duchovního. Studie též přinesla zjištění o důležitosti rodiny jako sociální podpory pro pozitivní životní spokojenost.

V České republice provedli Slowík a Bauer (2011) mezi kazateli církve nestandardizované šetření, které dávalo do souvislosti strukturu pracovní náplně duchovních,

životní podmínky, složení pracovního i volného času, rodinnou situaci, demografické údaje, ale také hodnocení životní spokojenosti a psychického stavu.

Cílem tohoto předkládaného výzkumu, jehož dotazníková část byla v roce 2012 realizována mezi kazateli v České republice, je standardizovanými kvantitativními metodami zhodnotit životní spokojenost i psychický stav kazatelů – a to včetně srovnání se společností (normovaným souborem) a hledání souvislostí s demografickými proměnnými.

Psychosociální problémy kazatelů církve adventistů

Církev adventistů sedmého dne v rámci své vírouky zdůrazňuje principy správcovství, křesťanského způsobu života a rodinných vztahů – jsou obsahem tří věroučných výroků (Církevní řád, 2011).

Mezi zakladatele církve adventistů patřili i manželé Whiteovi. Byl to první „kazatelský“ pár, James White byl vedoucím vznikající církve, Ellen Whiteová plnila prorockou úlohu a věnovala se psaní knih. V jejich rodinném a pracovním životě se projevoval nedostatek odpočinku a soukromí. James White díky svému workoholickému přístupu k životu položil základy všech odvětví adventistického hnutí – kromě duchovní činnosti se věnoval organizačním záležitostem při vzniku církve, vydavatelské činnosti a vzdělávacímu programu. Již ve 44 letech (v roce 1865) byl zcela vyčerpán a postihla jej mozková mrtvice. Jeho zdravotní stav se pak až do jeho smrti stále zhoršoval. Tato zkušenost a také období reform na začátku 19. století v Severní Americe (propagace hygienických návyků, zlepšování lékařské péče, protialkoholní hnutí) bylo inspirací pro Ellen Whiteovou i pro ostatní průkopníky církve k nalézání zdravotních principů a jejich uplatňování v kvalitním způsobu života. Cílem měl být zdravý člověk, který bude moci kvalitně a dlouhodobě pracovat v rámci církve (Knight, 2001). Ellen Whiteová už například už v roce 1890 napsala: „Mezi duchem a tělem je úzký vztah, a máme-li dosáhnout vysoké úrovně mravní a duchovní, musíme dbát zákonů, jež ovládají naši tělesnou podstatu. Abychom získali silnou a vyrovnanou povahu, musíme cvičit a rozvíjet jak duševní, tak tělesné síly.“ (Whiteová, 1969)

Přes tyto principy, které jsou v církvi adventistů zdůrazňovány, povolání kazatele přináší řadu sociálních a psychických problémů.

Lee (2007) ve své studii uvádí, že v posledních několika desetiletích výzkumy opakovaně prokázaly, že povolání duchovního patří mezi profese s vysokým výskytem stresu. Současně se ukazuje, že duchovní plní řadu rolí, které však nejsou jasně definovány a hodnoceny.

Prvním výrazným tlakem pro kazatele, který Lee (2007) zmiňuje, jsou očekávání, která na něj společenství sboru klade. Často mohou být nereálná a obtěžující. Od kazatele (včetně jeho rodiny) se též očekává vyšší standard v chování. Obzvláště škodlivá je pro kazatele kritika v rámci společenství sboru. Velmi často v těchto případech dochází k přesunu problémů či frustrace na rodinu – manželku a děti.

Stres v rodině kazatele může zvyšovat i časová náročnost profese duchovního (probíhá často večer a o víkendech), ale také nejednoznačný tlak v podobě různorodých požadavků společenství sboru přímo na jednotlivé členy rodiny kazatele – zvláště v pří-

padě, že rodina bydlí ve sborovém domě. Atmosféra v rodině pak zpětně ovlivňuje postoj kazatele k jeho povolání a práci.

Specifickou oblastí jsou nároky na manželku a rodinu kazatele – a to jak ze strany sborového společenství, tak ze strany očekávání samotné partnerky (a rodiny) duchovního při nástupu na sbor. I když existují materiály a knihy, které představují „tradiční“ roli manželky kazatele a „návody“ jak se s ní vyrovnat, mnoho žen se může dostat do stavu rozkolu mezi vnitřním prožíváním a vnější rolí, která je ve sborovém shromáždění vidět.

Tento problém konkrétně popisuje Zoba (1997, s. 25): „Od ženy duchovního se očekává, že bude aktivní a moudrá. Ona se však ve svém prožívání může cítit neukotvená, obléhaná a duchovně ztracená.“

V roce 2011 vyšla i v češtině v nakladatelství Advent-Orion kniha od Trotmanové s názvem *Co nikdo neřekl manželce kazatele*, která podrobně rozebírá úskalí a problémy role manželky duchovního.

Výzkum, který prováděli Slowík a Bauer (2011) mezi kazateli církve adventistů v České a Slovenské republice, potvrzuje již zmíněné psychosociální problémy kazatelů a některé dále rozvádí.

Jedním z výstupů studie bylo zjištění, že kazatelé jednak podceňují důležitost relaxace a odpočinku, ale také u nich dochází ke smývání hranice mezi prací a volným časem. Díky tomu se u nich objevuje občasná vyčerpanost, dochází k přepracování a objevují se příznaky syndromu vyhoření či psychosomatické problémy.

Kazatelé uvádějí jako zatěžující faktory ve své práci řešení sborových problémů – a to jak na úrovni pastorační (cítí se v některých poradenských situacích málo kompetentní), tak organizační (mají pocit, že některé problémy nedokážou řešit efektivně a úspěšně). V obou těchto oblastech vnímají v problematických situacích nedostatečnou podporu a pomoc. Dalším zatěžujícím faktorem je správa církevních nemovitostí a některé pravidelné povinnosti – např. příliš časté schůze a sborové výbory.

Svou profesi kazatelé považují za mimořádně eticky náročnou. Největší rizika vidí ve vztahu k opačnému pohlaví a sexualitě (riziko nevěry), k penězům a majetku (riziko korupce či špatného správce) a k moci (riziko manipulace a zneužití svých pravomocí). Mezi další méně závažná rizika patří pokrytectví, netolerance, zneužití důvěrných informací, závislost či nesprávné využívání pracovního času.

Dalším problémem jsou nároky kladené na rodinu kazatele, které jsou – dle názorů kazatelů – větší než v jiných profesích. Přestože kazatelům vtažení rodiny do jejich práce v zásadě nevádí a vidí to dokonce jako nutný předpoklad pro vykonávání kazatelské práce, tak přiznávají, že dalším členům rodiny to vadí podstatně více. S tím souvisí i čas, který kazatelé tráví se svými rodinami – uvádějí maximálně 2 hodiny denně (práce kazatele se většinou odehrává ve večerních hodinách a o víkendech). Tím však vzrůstá zatížení manželek v péči o rodinu, hrozí riziko odcizení partnerů či vztahové konflikty.

Specifickou zátěžovou situací pro celou kazatelskou rodinu je stěhování. V praxi zůstává kazatelská rodina na jednom působišti od 5 do 10 let. Pak je „přeložena“ na jiné místo. Stěhování považují kazatelé za významnou nevýhodu svého povolání. V naprosté většině se kazatelé kloní k prodlužování intervalu setrvání na jednom místě nad hranici

10 let. V souvislosti se stěhováním kazatelé uvedli výskyt některých psychických obtíží (vyčerpání, stres, depresivní stavy, problémy s imunitou) – a to jak u sebe, tak zvláště u rodinných příslušníků.

Prameny životní spokojenosti duchovních

Životní spokojenost duchovních – stejně jako všech ostatních – ovlivňují různé determinanty (věk, pohlaví, mezilidské vztahy, rodinný stav, socioekonomický status, osobnost, zdravotní stav...).

U vlivu věku na spokojenost duchovních Kay (2000) konstatuje, že jeho výzkum potvrdil variantu, kdy mladí lidé při nástupu do duchovenského povolání nejprve vykazují vysokou spokojenost s životem. Potom tato spokojenost klesá, aby v pozdějším věku znovu vzrostla – ještě více než na počátku. Uvádí, že u britských letničních duchovních je nejmenší životní spokojenost uváděna ve věku 31 let. Vzrůst životní spokojenosti ve vyšším věku potvrzuje i výzkum Slowíka a Bauera (2011, s. 3) mezi kazateli církve adventistů, kteří konstatují, že „u starších respondentů byl vyjádřen pocit spokojenosti jednoznačněji“.

Dalším prvkem, který ovlivňuje životní spokojenost duchovních, je finanční ohodnocení za jejich práci. V této oblasti Kay (2000) připomíná, že souvislost mezi věkem a finančním ohodnocením není výrazná. Stejně tak platí, že špatné pracovní a platové podmínky přinášejí vyšší nespokojenost, a naopak dobré platové podmínky motivují k práci a souvisejí s životní spokojeností.

Zajímavé souvislosti jsou také mezi vlivem osobnosti na životní spokojenost. Fahrenberg (2001) uvádí, že osobnostní rys extroverze souvisí s životní spokojeností. Podstatnou souvislost též našel mezi nespokojeností s životem a neuroticismem. To potvrzuje i Kayův výzkum (2000), který zkoumal vliv osobnosti na základě Eysenckových tří dimenzí na životní a pracovní spokojenost duchovních. Zjistil, že spokojenost duchovních koreluje s extroverzí. To znamená, že extrovertněji orientovaní duchovní jsou také více spokojeni se svou prací. Tím, že jsou více orientováni na vnější svět, jsou vstřícnější v sociální interakci ve společenství sboru, a tím také bude pozitivnější zpětná vazba. A naopak, existuje významná souvislost mezi nespokojeností duchovního a myšlenkami na odchod z duchovenské práce a dvěma Eysenckovými dimenzemi – neuroticismem a psychoticismem. Nespokojený duchovní bývá často „blokován“ v empatické (altruistické) a vůdčí roli.

Velmi zajímavé je Kayovo (2000) zjištění, že spokojenost duchovních je více spojena s účinným fungováním v roli duchovního než s kontextem platu, věku či osobnosti. Konstatuje, že pro spokojenost duchovních je výrazně důležitější duchovní složka jejich povolání než vliv věku, osobnosti a finančního ohodnocení. Pro duchovní je důležitá smysluplnost jejich práce, zprostředkovávání náboženské zkušenosti spoluvěřícím, duchovní komunikace mezi Bohem a členy, pastorační práce, ale i veřejné působení.

Spokojenost duchovních ovlivňuje také sociální podpora. „Pro duchovního jsou manželské a rodinné vztahy rozhodujícím zdrojem sociální podpory, potřebuje však i sociální kontakty mimo rodinu“ (Lee, 2007). Slowík a Bauer (2011) uvádějí, že kazatelé by potřebovali a očekávali větší podporu ze strany církevní administrativy při řešení náročných sborových problémů. S tím souvisí i podpora externích odborníků (např. psychologů, poradců...) a zkušenějších kolegů při psychickém zvládnání náročné práce.

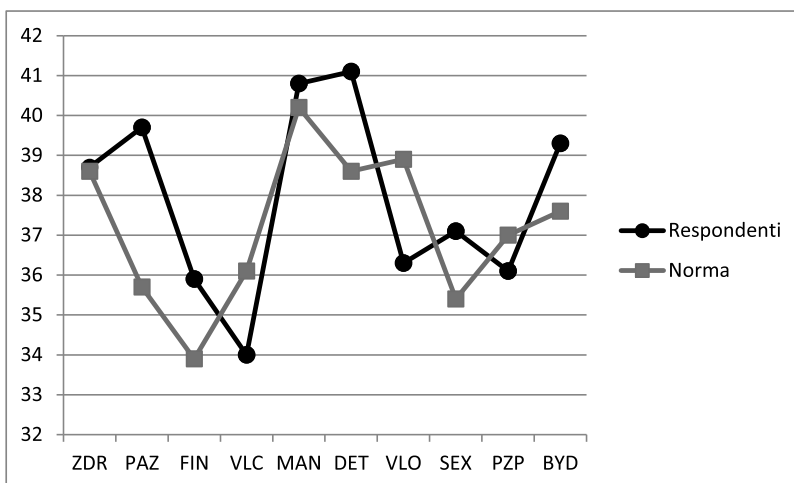
Výsledky výzkumu

V roce 2012 proběhl výzkum úrovně životní spokojenosti a kvality psychického stavu u výběrového souboru kazatelů církve adventistů v Českém a Moravskoslezském sdružení. Do výzkumu se zapojilo 55,5 % všech kazatelů církve adventistů v České republice (bylo použito 61 vyplněných dotazníků).¹

Životní spokojenost kazatelů

Zjištěné výsledky z dotazníku životní spokojenosti (DŽS) ukazují, že kazatelé ve srovnání s populací (normou)² vykazují téměř stejnou celkovou životní spokojenost. (Je však důležité zmínit, že do celkové životní spokojenosti se nezapočítává spokojenost s manželstvím, vztahy s dětmi a prací, v nichž kazatelé vykazují výrazně vyšší hodnoty.³)

Srovnání výběrového souboru kazatelů (respondenti) s normou podle jednotlivých dimenzí v dotazníku životní spokojenosti⁴

Při rozklíčování jednotlivých oblastí životní spokojenosti se ukázalo, že kazatelé jsou spokojenější ve srovnání s normovaným souborem s prací, finančním ohodno-

¹ Vzhledem k tomu, že oba dotazníky (DŽS, SUPOS) jsou standardizovány pro písemné zpracování, byly dotazníky distribuovány v tištěné formě. V polovině května 2012 bylo rozesláno poštou 110 obálek, které obsahovaly průvodní dopis, dotazník DŽS, SUPOS, sociodemografické údaje a návratovou obálku se známku (ta byla zaslána, aby se zvýšila návratnost dotazníků).

Pro dobrou návratnost a nezkrácené výsledky bylo potřeba zajistit vysokou míru anonymity. V pracovním kolektivu cca sta lidí se dotýká dobře zná. Navíc je práce duchovního zatížena rolí určitého morálního vzoru, což by při nedostatečném zajištění anonymity mohlo vést k neodevzdání dotazníků či zkrácení údajů. Proto byla zvolena forma intervalů v sociodemografických údajích, aby ani kombinací údajů nebylo možné identifikovat konkrétního jedince. Dalším identifikačním znakem bylo razítko na poštovní obálce. Proto byly zalepené obálky s dotazníky shromažďovány a skladovány. V jednom okamžiku pak byly najednou rozbaleny, obálky byly sešrotovány a dotazníky promíchány. Tento proces byl natočen na video (v průvodním dopisu bylo kazatelům nabídnuto, že jim tento záznam bude v případě zájmu zaslán).

K rozbalení obálek došlo v polovině června 2012. Zpět bylo zasláno 66 návratových obálek. Pět dotazníků bylo vyplněno jen z části, proto nebyly použity. V tomto výzkumu tedy bylo použito 61 dotazníků (což je 55,5 % z celkového množství kazatelů církve adventistů v České republice).

² Je možné říci, že se jedná o srovnání se společností – norma DŽS je vytvořena z testování velkého počtu respondentů z různých oblastí a profesních zaměření.

³ Tyto tři škály – spokojenost s manželstvím, vztahy s dětmi a prací – nejsou započítány do celkové spokojenosti, protože mnoho respondentů ve společnosti je nevyplňuje. Do celkové spokojenosti se tedy započítává ostatních sedm škál.

⁴ Popis jednotlivých škál Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, 2001):

Zdraví (ZDR). V této škále je hodnocena spokojenost s celkovým zdravotním stavem, duševní a tělesnou kondicí, fyzickou vý-

cením a bydlením (které je možné vnímat jako součást práce, protože kazatelé bydlí ve služebním bytě). Pozitivní hodnocení pracovní oblasti může být spojeno s tím, že ji kazatelé vnímají jako povolání (ve smyslu povolání Bohem pro tuto práci) a smysl či naplnění v životě. To koresponduje s Kayovou studií (2000), v níž je konstatováno, že pro spokojenost duchovních je nejdůležitější duchovní složka jejich práce a smysluplnost.

Kazatelé vykazují také vyšší spokojenost s manželstvím, sexualitou a vztahy s dětmi. To souhlasí s výsledky Leeovy studie (2007), které potvrzují souvislost mezi životní spokojeností a sociální podporou v rámci manželských a rodinných vztahů u kazatelů.

Na druhé straně kazatelé vykazují menší životní spokojenost ve srovnání s normovaným souborem v oblasti týkající se vlastní osoby – tedy spokojenosti se vzhledem, schopnostmi, charakterem, vitalitou a sebevědomím. Důvodem může být, že kazatel je ve své roli „prostředníkem“ mezi lidmi a Bohem, a tedy přirozeně upozaďuje svou osobu.⁵ Fahrenberg (2001) uvádí, že nižší životní spokojenost v této oblasti může souviset i s interpersonálními problémy, které se v práci i životě kazatele vyskytují, protože pracuje s lidmi a vede sborové společenství. Další oblastí, v níž vykazují kazatelé menší životní spokojenost, je trávení volného času. I to může souviset se specifickostí práce kazatele, v níž není jasné vymezení rolí a úkolů (jak rozebírá Lee /2007/ ve své studii) – takže se práce prolíná se soukromím, ale také zasahuje do večerních hodin a víkendu.

konností a odolností proti nemocem.

Práce a zaměstnání (PAZ). Zahrnuje spokojenost s pozicí v zaměstnání, ale také možností vzestupu (profesionální budoucnost) či úspěchu, pracovní klima, penzum požadavků, pestrost pracovní náplně nebo zátěž v zaměstnání.

Finanční situace (FIN). Jedná se o hodnocení příjmů, výše majetku, životního standardu, možností výdělku v budoucnosti a zajištění na stáří.

Volný čas (VLC). V této škále je posuzována délka a kvalita volného času a dovolené – a to jak v souvislosti s koníčky probanda, tak času, který tráví s blízkými osobami.

Manželství a partnerství (MAN). Je hodnocena spokojenost s požadavky v manželství, společnými aktivitami, s partnerskou otevřeností, vzájemným pochopením a ochotou si pomáhat, s něžností i bezpečím.

Vztah k vlastním dětem (DET). Zjišťuje se radost prožívaná s dětmi, postoj k jejich pokrokům ve škole i zaměstnání, ale také námaha a náklady; respondenti se vyjadřují k tomu, jak s dětmi vycházejí, jaký na ně mají vliv či jak si jich děti cení.

Vlastní osoba (VLO). Škála, která shrnuje spokojenost jedince s vlastní osobou – tedy se vzhledem, schopnostmi, charakterem, vitalitou či sebevědomím.

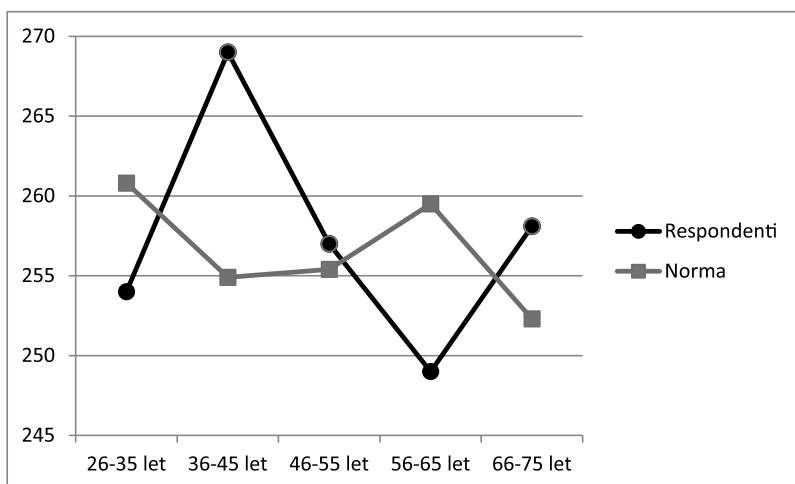
Sexualita (SEX). Jedná se o spokojenost s fyzickou atraktivitou, sexuální výkonností, reakcemi a kontakty; tato škála však zahrnuje také hodnocení otevřené komunikace v sexuální oblasti či sexuální harmonii s partnerem.

Přátelé, známí a příbuzní (PZP). Je zjišťována spokojenost se sociálními vztahy – okruhem přátel a známých, kontakty s příbuznými a sousedy; škála zahrnuje hodnocení sociální podpory, společenskou angažovanost či obecnou interakci s ostatními.

Bydlení (BYD). Poslední škála hodnotí spokojenost s bytovými podmínkami – velikostí, stavem a polohou bydlení, dostupností dopravních prostředků, hlukem v okolí či náklady.

⁵ Příkladem tohoto přístupu může být Jan Křtitel, který prohlásil: „On (Ježíš) musí růst, já však se menšit“ (J 3,30).

Srovnání sum životní spokojenosti výběrového souboru kazatelů a normy podle věkových intervalů

V rámci srovnání celkové životní spokojenosti v jednotlivých věkových intervalech je možné konstatovat, že kazatelé vykazují nejvyšší životní spokojenost ve věku od 36 do 45 let. Tyto výsledky mohou souviset s tím, že kazatel již zvládá pracovní povinnosti, dosahuje nejvyššího „kariérního“ postupu (již je ordinován, má nejvyšší finanční ohodnocení), ale také jeho rodina se již adaptovala na specifický životní styl. Nejmenší životní spokojenost vykazují kazatelé v období od 56 do 65 let. Zde mohou mít vliv změny v kazatelských rodinách (např. při odchodu dětí z domu se snižuje sociální podpora, která je v kazatelských rodinách velmi důležitá).

Psychický stav kazatelů

Celkový psychický stav zkoumaný dotazníkem SUPOS ve výběrovém souboru kazatelů je srovnatelný s normovaným souborem. Kazatelé jsou více optimisticky naladěni než normovaný soubor, ale prožívají více psychického nepokoje a obav. Nižší výsledky vykazují ve škále, která měří impulzivitu a spontánní odragování psychických tenzí, což se projevuje silnějším sebeovládáním. Nižší výsledky mají kazatelé i ve škále, která měří sklíčenost, což může znamenat, že pasivněji prožívají negativní následky prodělané psychické zátěže – více obracejí psychické napětí směrem „dovnitř“, díky čemuž mohou prožívat více prožitků osamělosti či přecitlivělosti. Snížení výsledků vůči normě může být způsobeno přijetím role duchovního, k níž patří sebekontrola a představování „vyššího morálního standardu“ – a to i v situacích psychické zátěže a reagování na ně.

Souvislosti mezi věkem, životní spokojeností a psychickým stavem

V rámci korelací nebyla zjištěna souvislost věku a životní spokojenosti kazatelů. Dle zjištěného výsledku neplatí, že čím je vyšší věk, tím se zvyšuje životní spokojenost. U korelací mezi věkem a psychickým stavem byla zjištěna hraniční hodnota. Je možné konstatovat, že ve výběrovém souboru kazatelů věk nemá statisticky významnou souvislost s psychickým stavem, ale lze určitou souvislost vysledovat – tedy že se stoupajícím věkem kazatelů roste (byť statisticky nevýznamně) kvalita psychického stavu.

Z výsledku korelací také vyplývá, že čím kazatelé vykazují vyšší životní spokojenost, tím je také lepší jejich psychický stav.

Zjištěné výsledky je možné použít jako rozšíření předchozích šetření a výzkumů, protože je provedeno standardizovanými metodami. V dalším pokračování tohoto článku bude podrobněji rozpracována životní spokojenost kazatelů podle jednotlivých věkových intervalů ve srovnání se společností. Ve třetí části pak budou hledány souvislosti mezi životní spokojeností a psychickým stavem kazatelů s demografickými proměnnými (počtem sborů, počtem let v práci kazatele, četností stěhování, bydlení v bytě či sborovém domě, bydlení ve větším nebo menším městě a kazatelskou službou v Českém či Moravskoslezském sdružení).

Použitá literatura

- Církevní řád. (2011). Praha: Církev adventistů sedmého dne, Česko-Slovenská unie.
- Fahrenberg, J., Myrtek, M., Schumacher, J., Brähler, E. (2001). *Dotazník životní spokojenosti*. Praha: Testcentrum.
- Kay, W. K. (2000). Job satisfaction of British Pentecostal ministers. *Asian Journal of Pentecostal Studies*, 3(1), 83–97.
- Kelly, H. E. (1971). Role satisfaction of the Catholic priest. *Social Forces*, 50(1), 75–84.
- Knight, G. (2001). *Setkání s Ellen Whiteovou*. Praha: Advent-Orion.
- Lee, C. (2007). Patterns of stress and support among Adventist clergy: Do pastors and their spouses differ? *Pastoral Psychology*, 55(6), 761–771. doi:10.1007/s11089-007-0086-x
- Mikšík, O. (1993). *Posuzovací škála SUPOS-7-PC*. Praha: Heuréka Progress s. r. o.
- Nejšťastnější povolání na světě: duchovní (18. 9. 2011). *Lidovky.cz*. Získáno z http://relax.lidovky.cz/nejstastnejsi-povolani-na-svete-duchovni-fgv-/ln-zajimavosti.asp?c=A110918_150136_ln-zajimavosti_jv.
- Slowík, J., Bauer, J. (2011). *Psychosociální aspekty současné situace kazatelů a jejich rodin v Česko-Slovenské unii Církve adventistů sedmého dne*. Závěrečná výzkumná zpráva.
- Trotmanová, G. L. (2011). *Co nikdo neřekl manželce kazatele*. Praha: Advent-Orion.
- Whiteová, E. (1969). *Patriarchové a proroci*. Ústřední rada církve adventistů s. d.
- Zoba, W. M. (1997). What pastors' wives wish their churches knew. *Christianity Today*, 20, 22–26.

(Kompletní zpracování tohoto výzkumu je možné získat na adrese: <https://theses.cz/id/y2cl2l>)

Summary

Life satisfaction of Seventh-day Adventist Church pastors in the Czech Republic

This study sought to examine the life satisfaction and mental well-being of Seventh-day Adventist Church clergy in the Czech Republic. The theoretical part describes the role of pastors and consequent psychosocial problems as well as the definition of the satisfaction and

its determinants. The research section presents research findings based on life satisfaction questionnaire (DŽS – Fahrenberg) and mental well-being questionnaire (SUPOS – Mikšík) with research group of 61 SDA pastors. There is evidence that with the increase of pastors' life satisfaction comes a significant rise of the quality of the mental well-being. The age does not have any relationship with pastor's life satisfaction, but with increasing age grows the quality of mental well-being (statistically insignificantly). When compared with the surrounding population (normative) pastors show higher job satisfaction, financial rewards, housing, marriage, sexuality and relationships with children, and less satisfaction in areas of their private life and leisure time. Pastors perceive the highest satisfaction level in age from 36 to 45 years and the lowest level in age of 56–65 years. Overall mental well-being level of pastors is comparable with a standard population file.

Jak zachovávat sobotu

Dokument přijatý na 55. zasedání Generální konference v Indianapolis v roce 1990

Následující řádky mohou sloužit jako směrnice k zodpovězení některých otázek, které lidé často kladou. Na tyto otázky odpovídáme v duchu Písma a daru prorockví tak, abychom v žádném případě neomezili práva a svobodu svědomí jednotlivce usměrňovanou Duchem svatým.

Účel a smysl

Hlavním účelem tohoto dokumentu o zachovávání soboty je poskytnout rady nebo návod těm členům církve, kteří touží po bohatším a smysluplnějším prožívání soboty. Očekáváme, že povede ke skutečné reformě v zachovávání soboty v celosvětovém měřítku.

S vědomím skutečnosti, že společenství Božího lidu se v otázce zachovávání soboty setkává s četnými problémy, které jsou dány kulturním a ideologickým kontextem, pokusili jsme se vzít všechny problémy v úvahu. Smyslem tohoto dokumentu není zodpovědět každou otázku vztahující se k zachovávání soboty, ale spíše ukázat na biblické principy a rady daru prorockví, které mohou pomáhat členům církve v jejich snaze plnit Boží vůli.

Věříme, že rady obsažené v tomto dokumentu přinesou užitek. Vlastní rozhodnutí učiněná za krajních okolností musí být motivována osobní vírou a důvěrou každého člověka vůči našemu Pánu Ježíši Kristu.

Sobota – ochrana našeho vztahu k Bohu

Sobota v sobě zahrnuje celý náš vztah k Bohu. Připomíná nám, co Bůh pro nás vykonal v minulosti, co koná dnes a co vykoná v budoucnosti. Sobota chrání přátelství člověka s Bohem a poskytuje nezbytný čas pro rozvoj tohoto vztahu. Sobota udržuje vztah mezi Bohem a lidskou rodinou, protože ukazuje na Boha jako na Stvořitele v době, kdy se lidstvo pokouší uchvátit místo Boha ve vesmíru.

V době poznamenané materializmem sobota obrací lidi k duchovním hodnotám. Lidé zapomínají na sobotu jako na svatý čas, a to přináší závažné důsledky – narušuje to a nakonec ničí vztah člověka k Bohu.

Správně zachovaná sobota je svědectvím o pokoji, který získáváme, když důvěřujeme Bohu jako svému udržovateli, jako zdroji spasení a jako základu naší naděje do budoucnosti. Sobota nám přináší potěšení, protože v ní vstupujeme do Božího odpočinku a přijali jsme pozvání ke společenství s ním. Bůh nás vyzývá, abychom pamatovali na sobotní den, protože si přeje, abychom pamatovali na něj.

Zásady a teologie zachovávání soboty

Podstata a účel soboty

Původ soboty sahá až ke stvoření, kdy Bůh sedmého dne odpočinul od své práce (Gn 1–2). Sobota má zvláštní význam jako trvalé znamení věčné smlouvy mezi Bohem a jeho lidem, aby pamatovali, kdo je stvořil (Ex 31,17), kdo je posvěcuje (Ex 31,13; Ez 20,12), a aby jej uznávali jako Hospodina, svého Boha (Ez 20,20).

Jedinečnost soboty

Sobota je zvláštní příležitost, kdy člověk může oslavovat Boha jako svého Stvořitele a Vykupitele, jako Pána života, se kterým se lidská rodina opět sjednotí při jeho druhém příchodu. Sobotní přikázání tvoří střed mravního zákona jako pečeť Boží autority. Protože je to symbol Božího vztahu lásky k pozemským dětem, lidstvo by si mělo tohoto daru vážit a vynaložit veškeré úsilí, aby tento vztah přijalo a trvale rozvíjelo. Boží lid se tedy bude zapojovat pouze do toho, co vede k Bohu a druhým lidem, a ne do toho, co vede k uspokojování sobeckých zájmů.

Všeobecnost soboty

Všeobecnost soboty je odvozena od stvoření. Proto její přednosti i závazky platí pro všechny národy, skupiny i společenské vrstvy. (Viz Ex 20,11; 23,12; Dt 5,13; Iz 56,1–8.) Zachovávání soboty se vztahuje na všechny členy domácnosti včetně dětí a platí dokonce i pro „tvého hosta, který žije ve tvých branách“ (Ex 20,10).

Kdy sobota začíná a kdy končí

Bible říká: Sobota začíná na konci šestého dne týdne a trvá jeden den, od večera do následujícího večera (Gn 1; Mk 1,32). Tento čas se shoduje se západem slunce. Když je obtížné určit přesný čas západu slunce, považujeme za začátek soboty okamžik, kdy se začne stmívat.

Principy zachovávání soboty

Ačkoli Bible neodpovídá přímo na mnoho konkrétních otázek, které mohou dnes vystávat v souvislosti se svěcením soboty, poskytuje nám základní principy, které jsou platné i dnes (Ex 16,29; 20,8–11; Iz 58,13; Neh 13,15–22).

„Zákon zapovídá vykonávat v den Páně světskou práci. Činnost, kterou si člověk vydělává na živobytí, musí v sobotu ustát, stejně jako účast na světských zábavách a práce spojená se ziskem. Bůh ukončil v sobotu své stvořitelské dílo, odpočinul a požehnal ji. Stejně tak i člověk by měl v sobotu zanechat každodenního zaměstnání a věnovat čas zdravému odpočinku, bohoslužbě a dobrým skutkům.“ (Touha věků, str. 137)

Svěcení soboty však nevede k naprosté nečinnosti. Starý i Nový zákon nás vyzývají, abychom se zajímali o potřebné, ulehčovali utrpení druhých, protože sobota je den odpočinku pro všechny, zvláště pro chudé a utiskované (Ex 23,12; Mt 12,10–13; Mk 2,27; L 13,11–17; J 9,1–21).

Avšak ani konání dobrých skutků nesmí potlačit základní smysl soboty (Gn 2,1–3). Tím se míní jak tělesný (Ex 23,12), tak i duchovní odpočinek v Bohu (Mt 11,28). Duchovní odpočinek vede člověka, který chce zachovávat sobotu, aby hledal přítomnost a společenství s Bohem v bohoslužbě (Iz 48,13), v soukromém rozjímání (Mt 12,1–8) i ve veřejném shromáždění (Jr 23,32; 2Kr 4,23; 11,4–12; 1Pa 23,30; Iz 56,1–8). Účelem soboty je poznávat Boha jako Stvořitele a Vykupitele (Gn 2,1–3; Dt 5,12–15). Máme ji prožít v kruhu rodiny i v širším společenství (Iz 56,1–8).

Sobota a autorita Božího slova

E. G. Whiteová zdůrazňuje, že sobotní přikázání je jedinečné, protože obsahuje pečeť Božího zákona. Je to jediné „ze všech deseti přikázání, které uvádí jméno a titul Zákodárce. Představuje jej jako Stvořitele nebe i země, a ukazuje tak, že proto Bohu náleží před vším ostatním úcta a uctívání. Kromě tohoto údaje neuvádí Desatero nic, co by ukázalo totožnost Zákodárce.“ (Velké drama věků, str. 286)

Sobota jako znamení Stvořitele ukazuje na jeho vlastnické právo a autoritu. Smysluplné zachovávání soboty svědčí o tom, že uznáváme Boha jako Stvořitele a vlastníka všeho, že uznáváme jeho moc nad celým stvořením i nad námi. Zachovávání soboty je založeno na autoritě Božího slova. Nemáme jiný logický důvod pro to, abychom sobotu světili.

Člověk má možnost navázat vztah se Stvořitelem vesmíru jako s osobním přítelem.

Lidé, kteří zachovávají sobotu, musí občas čelit odporu ze strany ostatních lidí, chtějí-li zachovat věrnost vůči Bohu. Lidé, kteří neuznávají Boha jako svého Stvořitele, považují namnoze důsledné svěcení soboty a rozhodnutí nevykonávat v sobotu žádnou práci za svévolné a nesmyslné. Smysluplné a uvědomělé zachovávání soboty svědčí o tom, že jsme se rozhodli respektovat Boží přikázání. Říkáme tím, že nyní svůj život prožíváme v souladu s Božím slovem. Sobota bude také předmětem zkoušky v době konce. Věřící se budou muset rozhodnout: buď budou věrni Božímu slovu, nebo se podřídí lidské autoritě (Zj 14,7,12).

Rodinný život v sobotu

Úvod

Rodinný život je základním kamenem správného zachovávání soboty. Pouze v případě, že jednotlivci zachovávají svědomitě sobotu doma a plní svěřené povinnosti jako členové rodiny, bude moci církev jako celek zjevovat světu radost a přednosti Božího svatého dne.

Různé typy domovů

V naší době existují různé typy domovů: Například domov, ve kterém je manžel, manželka a děti; domov bez dětí, kde najdeme pouze manžela s manželkou; domov, ve kterém je pouze jeden rodič a děti (kde v důsledku smrti jednoho z rodičů nebo rozvodu

musí jeden rodič převzít jak mateřskou, tak otcovskou roli); domov, ve kterém žije člověk, který nikdy neuzavřel manželství nebo kde smrt či rozvod způsobil, že tento člověk zůstal sám a nemá žádné děti; anebo domov, ve kterém je pouze jeden rodič členem církve. Dříve než začneme hovořit o potřebách a problémech jednotlivých kategorií lidí, chceme předeslat, že některé principy a rady platí pro všechny skupiny a jiné budou sloužit jen některým z nich.

Dvě svatá ustanovení – domov a sobota

„Na počátku“ Bůh nabídl Adamovi a Evě zahradu Eden jako jejich domov. „Na počátku“ Bůh také dal lidem sobotu. Tato dvě ustanovení – domov a sobota – patří k sobě. Obě jsou Božím darem. Obě jsou posvátné. Sobota podporuje a obohacuje jedinečným způsobem rodinná pouta.

Důležitým prvkem domova je důvěrné přátelství. Přátelství s ostatními lidmi je také důležitou součástí soboty. Spojuje rodiny těsněji s Bohem a váže i jednotlivé členy vzájemně. Z tohoto hlediska nemůžeme nikdy dostatečně zvýraznit důležitost soboty pro rodinu.

Zodpovědnost dospělých jako učitelů

Když Bůh vybral Abrama jako otce vyvoleného národa, řekl: „Důvěrně jsem se s ním sblížil, aby přikazoval svým synům a všem, kteří přijdou po něm. Dbejte na Hospodinovu cestu a jedněte podle spravedlnosti a práva“ (Gn 18,19). Dospělí dostali v domově velkou odpovědnost v oblasti duchovního rozvoje dětí. Slovy i příkladem života jsou povinni vytvářet takové situace a prostředí, aby se sobota stala potěšením a životodárnou součástí křesťanského života tak, že děti, i poté, co opustí domov, budou pokračovat ve zvyku, který se naučily v mládí.

V souladu s nařízením: „Budeš je (Boží přikázání) vštěpovat svým synům“ (Dt 6,4–9) musí dospělí členové rodiny učit děti milovat Boha a zachovávat jeho přikázání. Měli by je vést k věrnosti Bohu a k respektování jeho pokynů.

Od nejútlejšího dětství bychom měli svoje děti učit, aby se podílely na rodinných pobožnostech, pobožnost ve sboru se potom stane pouhým pokračováním něčeho, co je běžné v rodině. Od dětství bychom měli děti také učit, že je důležité pravidelně navštěvovat shromáždění sboru a že právě zachovávání soboty zahrnuje návštěvu Božího domu, kde oslavujeme svého Pána a studujeme Bibli. Dospělí v rodině by měli jít příkladem v navštěvování sobotních shromáždění a poskytnout tak dětem příklad, který je velmi důležitý, když se děti začnou samy rozhodovat, co je v životě důležité. Nakolik děti rostou a vyžívají, měli bychom s nimi studovat Bibli a diskutovat, aby si uvědomily pravý význam soboty, její vztah ke křesťanskému životu a její trvalou hodnotu.

Příprava na sobotu

Máme-li sobotu správně zachovávat, musíme celý týden naplánovat tak, aby byl každý člen připraven uvítat počátek Božího svatého dne. To znamená, že dospělí členové rodiny naplánují vše tak, aby úkoly v domácnosti – nákup a příprava jídla, příprava šatstva a všechny další nezbytnosti každodenního života – byly dokončeny dříve, než v pátek zapadne slunce. Den odpočinku by se měl stát ústředním bodem, okolo kterého se točí celý týden. Když se přibližuje páteční západ slunce, dospělí i děti mají uvítat sobotu s klidnou myslí, s dokončenou prací a s připraveným domovem tak, aby v něm

mohli strávit následujících 24 hodin s Bohem a ve vzájemném společenství. Děti k tomu mohou napomoci tím, že úměrně svému věku a schopnostem převzou některé povinnosti související s přípravou na sobotu. Na způsobu, jakým rodina začíná sobotu při západu slunce v pátek večer, a na tom, jak stráví páteční večer, závisí, kolik přijmou požehnání, které Bůh připravil pro sobotu.

Správné sobotní oblečení

Tam, kde jsou v rodině děti, jsou dospělí povinni v sobotu ráno, když se rodina obléká do sboru, svými požadavky a příkladem poučit děti, že Boha uctíváme také tím, že do jeho domu jdeme pouze v čistém, reprezentativním oblečení, které je přiměřené kultuře, ve které žijeme.

Důležitost sobotní školy

Jestliže děti nemají možnost navštěvovat adventistickou církevní školu, stává se nejdůležitějším prostředkem náboženského vyučování mimo domov sobotní škola. Hodnotu této hodiny studia Bible nemůžeme nikdy přecenit. Proto by měli rodiče navštěvovat sobotní shromáždění hned od rána a udělat všechno pro to, aby to umožnili i svým dětem.

Čím se rodina v sobotu zaměstnává

Ve většině kultur je v sobotu čas jídla, kdy se rodina shromáždí doma okolo stolu, nejkrásnějším okamžikem týdne. V těchto chvílích se stupňuje duch posvátné radosti a přátelství, který rozvíjela bohoslužba ve sboru. Členové rodiny, osvobození od rušivých vlivů světa, si mohou povídat o tématech, která je společně zajímají, a udržovat duchovní ovzduší soboty.

Jestliže pochopíme posvátnost soboty a jestliže existuje vztah lásky mezi rodiči a dětmi, bude každý z nás dělat všechno pro to, aby zabránil rušení těchto svatých hodin světskou hudbou, rádiem, videoprogramy a televizními pořady, nebo i novinami, knihami a časopisy.

Sobotní odpoledne (po shromáždění) bychom měli pokud možno strávit v rodinném kruhu užitečnou činností – poznávat přírodu, navštěvovat lidi, kteří nemají možnost zúčastnit se shromáždění ve sboru nebo potřebují povzbuzení. Nakolik děti rostou a dospívají, odpolední sobotní činnost by měla zahrnovat také ostatní děti ve sboru v jejich věkových kategoriích. Při všem bychom si měli klást otázku: „Pomáhá mi tato činnost k lepšímu porozumění pravé podstaty a svatosti soboty?“ Správné zachovávání soboty doma ovlivní náš život v časnosti i na věčnosti.

Zachovávání soboty a rekreační aktivity

Úvod

Zachovávání soboty zahrnuje bohoslužbu i společenství. Nabídka radovat se z obou těchto darů platí a je velkorysá. Sobotní bohoslužba směřující k Bohu probíhá obvykle ve společenství věřících. Tito lidé vytvářejí také přátelské vazby. Jak bohoslužba, tak společenství nabízí mnoho příležitostí chválit Boha a obohatit život věřícího. Jestliže sobotní bohoslužbu nebo společenství deformujeme nebo zneužíváme, ohrožujeme jak oslavu Boha, tak osobní obohacení. Protože nám Bůh dal sebe samého jako dar, sobota

přináší skutečnou radost v Hospodinu. Pro věřící je to příležitost odhalit a začít využívat Bohem svěřené dary. Pro věřící je tedy sobota potěšením a radostí.

Prvky neslučitelné se zachováváním soboty

Sobotu může snadno narušit, vniknou-li do ní prvky neslučitelné s jejím duchem. V praxi musí být věřící při bohoslužbě i ve společenství vždy ostražití, aby tyto prvky nenarušily posvátnost soboty. Vědomí svatosti soboty mohou konkrétně narušit nesprávné vztahy a nevhodná činnost. A naopak, svatost soboty je umocněna, když Stvořitel zůstává středem celého dne.

Zachovávání soboty a místní zvyklosti

Musíme si uvědomit, že křesťané zachováváním soboty v konkrétním historickém období a situaci vyjadřují poslušnost vůči Bohu. Může se stát, že nás jak doba, tak kultura mohou nesprávně orientovat a deformovat naše hodnoty. Výmluvami na kulturu a místní zvyky nemůžeme omlouvat svou liknavost a nedůslednost, když se věnujeme činnostem, které jsou neslučitelné se svatostí soboty. Například intenzivní fyzická námaha a různé formy cestování nejsou v souladu se skutečným zachováváním soboty.

Jakýkoli pokus vymezit činnost v sobotu tím, že kromě biblických zásad vytvoříme seznam toho, co se v sobotu smí a nesmí, narušuje zdravou duchovní zkušenost a rozvoj. Věřící člověk musí posuzovat své prožívání soboty biblickými zásadami. Chápe, že hlavním účelem soboty je zesílit pouta mezi ním a Bohem. Proto jsou přijatelné pouze takové činnosti, které jsou v souladu s biblickými zásadami a přispívají k posílení tohoto vztahu.

Křesťan musí být velmi opatrný a nekritizovat počinání svého bratra, který žije v jiném prostředí a v jiné kultuře, než je jeho vlastní, a který v sobotu dělá i to, co on sám odmítá, protože nikdo z nás není schopen správně zhodnotit pohnutky ostatních lidí.

Jsme-li na cestách, měli bychom jako turisté vynaložit veškeré úsilí, abychom uchovali svatost soboty a strávili ji společně se svými spoluvěřícími tam, kde se právě nacházíme. Vzhledem ke svatosti sedmého dne doporučujeme všem adventistům, aby neprožívali tento den jako jiné dny dovolené a vyhnuli se takovým činnostem, jako je prohlídka pamětihodností a jiným všedním činnostem.

Sbory a církevní instituce

Vytvářením konkrétních směrnic a pokynů pro sbory a církevní instituce vytváří církev příklad svěcení soboty pro všechny své členy. Zodpovědností jednotlivých členů je vnést zásady svěcení soboty do vlastního života. Církev může napomoci tím, že zpřístupní zásady o svěcení soboty obsažené v Bibli a spisech daru proroctví, ale nemůže se stát svědomím svým členům.

Úloha sboru a rodiny v náplni sobotního odpoledne

Kazatelé a vedoucí sboru zodpovídají za pečlivé vypracování plánů náplně sobotního odpoledne pro děti, mládež, dospělé, staré členy, pro rodiny i svobodné. Všechno má zdůrazňovat, že sobota je dnem radosti, chválení Boha a odpočinku. Sborová činnost má být spíše doplňkem než náhradou za sobotní program v rodinách a domovech.

Hudba v sobotu

Hudba do značné míry ovlivňuje náladu a citové rozpoložení člověka. Vedoucí sboru musí vybírat takovou hudbu a hudebníky, kteří zvýrazní atmosféru sobotního odpočinku – vděčnosti Bohu, úcty a společenství s ním. Zkoušky pěveckého sboru a skupin by neměly probíhat během pravidelně plánovaných sobotních shromáždění.

Společensky prospěšná činnost

I když se věřící mohou angažovat v různých typech sociální práce pro studenty, mládež nebo chudé, mají stále být příkladem důsledného zachovávání soboty. Jestliže v sobotu vedou nadstavbové školy nebo zvláštní školy pro děti a mládež, volí předměty a témata vyučování odlišná od toho, co se běžně učí během týdne, a zařadí předměty, které přispívají k duchovnímu rozvoji. Vycházky do přírody nebo okolí mohou s minimálním úsilím nahradit všední předměty a přednášky.

Finanční sbírky (obžínkové sbírky)

Sbory adventistů s. d. obvykle konají finanční sbírky mimo sbor (obžínkové sbírky) ve dnech mimo sobotu. Jestliže je taková sbírka zorganizovaná v sobotu, měla by být připravena tak, aby přinesla duchovní užitek všem zúčastněným.

Účelové sbírky v sobotu

Na mnoha místech Písma čteme poučení o křesťanském správčovství. Vybírání dobrovolných darů má své nezastupitelné místo během pobožnosti. Jestliže je ve sboru přednášena výzva k sebrání darů, mělo by to proběhnout takovým způsobem, aby to zvýraznilo svatost bohoslužby i svatost soboty.

Svatby v sobotu

Svatební pobožnost je posvátná a sama o sobě není v rozporu s duchem zachovávání soboty. Většina svateb však vyžaduje značné množství práce a téměř nevyhnutelně navozuje světskou atmosféru při její přípravě i v průběhu následné hostiny. Aby se nevytratil duch pravého svěcení soboty, měli bychom se vyhnout svatbám v sobotu.

Pohřby v sobotu

Všeobecně bychom se měli snažit vyhnout pohřbům v sobotu. V některých částech světa jsou takové klimatické podmínky, že nelze pohřeb odložit a je nezbytně nutné jej provést bezodkladně, třeba i v sobotu. V takových případech bychom se měli dohodnout se zaměstnanci pohřebního ústavu a zaměstnanci hřbitova, aby vykonali všechny potřebné úkony související s pohřbem předem, aby se v sobotu konala jen opravdu nezbytná práce. V některých případech lze vykonat pohřební obřad v sobotu a vlastní ukládání do země odložit na pozdější dobu.

Zdravotnické instituce Církve adventistů sedmého dne

Adventistické zdravotnické instituce zajišťují pro mnoho lidí jediný kontakt s Církví adventistů sedmého dne. Adventistické nemocnice by měly být něčím více než pouhým systémem zdravotní péče. Mají jedinečnou příležitost nést křesťanské svědectví 24 hodin denně lidem, kterým slouží. Kromě toho mají přednost svým každotýdenním příkladem představovat poselství o sobotě.

Ježíš Kristus léčil nemocné a zbavoval tělesně slabé okovů nemoci dokonce i v sobotu. Tím nám dal příklad, podle něhož zřizujeme a vedeme církevní zdravotnická zařízení. Proto musí být zařízení, které nabízí lékařskou péči veřejnosti, připraveno sloužit nemocným a trpícím bez ohledu na čas.

Každá taková instituce musí vytvořit a dodržovat takové zásady, které odrážejí příklad Ježíše Krista a budou brát v úvahu principy zachovávání soboty tak, jak o nich čteme v Písmu a jak je učí Církev adventistů sedmého dne. Vedoucí pracovníci mají zvláštní zodpovědnost dohlížet, aby všechna oddělení zachovávala správný postoj ke svěcení soboty tím, že předem vydají pokyny, co a jak se má v sobotu konat, a tím, že sledují, jak jsou tyto směrnice dodržovány.

Doporučujeme následující principy zachovávání soboty:

1. Poskytněte první naléhavou lékařskou pomoc ochotně a rádi, kdykoli je to potřeba a na vysokém stupni odbornosti. Avšak adventistické instituce ani lékaři a stomatologové by neměli poskytovat služby a klinická ošetření v sobotu v takovém rozsahu, jak to dělají během ostatních dnů v týdnu.
2. Nekonejte žádné běžné činnosti, které lze odložit. Obvykle to znamená úplné uzavření těch zařízení a oddělení, která bezprostředně nesouvisejí s péčí o pacienty. Zaměstnávejte minimální počet zaměstnanců, kteří jsou schopni zvládnout na daném oddělení nezbytnou pohotovostní službu.
3. Nekonejte vyšetřovací, diagnostické a léčebné procedury, které lze snadno odložit na jiný čas. Rozhodnutí, zda jde o nevyhnutelný a naléhavý zásah, přenechejte ošetřujícímu lékaři. Pokud by tato možnost byla zneužívána, měli by se problémem zabývat vedoucí pracovníci. Ostatní zaměstnanci instituce by neměli taková rozhodnutí dělat ani polemizovat s ošetřujícím lékařem. Mnoha nedorozuměním lze předejít tím, že lékařům interními směrnicemi vymezíme možnost vykonávat v sobotu pouze chirurgické, diagnostické nebo terapeutické zákroky, které nelze odložit vzhledem ke stavu pacienta. Pokud projednáme všechny tyto otázky s každým zaměstnancem tehdy, když jej přijímáme do zaměstnaneckého poměru, vyhneme se různým nedorozuměním a zneužitím. Odložitelné operace a plánované zákroky bychom měli omezit i během pátků. Takto plánované zákroky umožňují pacientovi zůstat v nemocnici během volných dnů na konci týdne a ztratit tak menší počet pracovních dní. Musíme však myslet na to, že první pooperační den potřebuje pacient nejintenzivnější ošetřovatelskou péči, a ten pak vychází na sobotu.
4. Zavřete administrativní a správní kanceláře s běžnou pracovní náplní. Někdy může nastat okolnost, že je třeba přijmout nebo propustit pacienta v sobotu. Doporučujeme však, abyste se vyhnuli vyúčtování a inkasování peněz. Zachováváním soboty bychom však nikdy neměli vyvolávat podráždění u těch, kterým chceme sloužit a které chceme zachránit.
5. Vytvořte pacientům ze soboty zvláštní den; vydejte takové křesťanské svědectví, na které nikdy nezapomenou. Vytvořit takovou atmosféru při svěcení soboty je mnohem

snadnější v zařízeních, která zaměstnávají převážně členy církve. Věřící pracovníci, kteří pečují o pacienty, mohou představit sobotu v jejím pravém světle a mohou mít i přesvědčivý vliv na životy lidí, kteří nesdílejí naši víru.

6. Přímá péče o nemocné je záležitostí každého dne v týdnu. Nemoc nezná kalendář. Nicméně, při vytváření časového harmonogramu zaměstnanců by měla instituce brát v úvahu náboženské přesvědčení, zásady při zachovávání dne odpočinku a zvyky každého zaměstnance. Instituce by měla v rozumné míře vyhovět náboženským postojům každého svého zaměstnance, pokud to nenaruší chod instituce. Uznáváme, že postoj svědomí jednotlivých lidí se v otázce práce s pacienty v sobotu různí. Ani církve, ani její instituce se nemohou stát svědomím svých zaměstnanců. Spíše by měly ulehčit svědomí svých zaměstnanců tím, že vytvoří rozumné podmínky a možnosti.

7. Odolávejte tlakům, které nutí slevovat ze zásad Církve adventistů sedmého dne. Na některé instituce vyvíjela nátlak společnost, lékařský personál anebo kolektiv zaměstnanců, který je tvořen převážně neadventisty, aby opustily nebo nebraly vážně zásady svěcení soboty a pracovaly v sobotu jako v kterýkoli jiný den. V některých případech byl vyvíjen silný nátlak, aby instituce pracovala naplno v sobotu a měla omezený provoz v neděli. Takové požadavky bychom měli důrazně odmítnout. Přijetí takového režimu by muselo mít za následek důkladnou prověrku, zda jmenovaná instituce ještě vůbec náleží naší církvi.

8. Vysvětľujte zaměstnancům, kteří nejsou členy Církve adventistů sedmého dne, zásady svěcení soboty tak, jak je instituce bude prakticky uplatňovat. Každý neadventista, který je zaměstnán v adventistickém zdravotnickém zařízení, by měl být seznámen se zásadami adventistů sedmého dne, zvláště s pracovním řádem instituce, který pojednává také o zachovávání soboty. Ačkoli neadventisté nemusejí sdílet naše přesvědčení, měli by od samého začátku vědět, co se od nich očekává a jak se mají zapojit do programu instituce, aby jí pomohli dosáhnout jejího cíle.

9. Pěstujte postoj zaměstnanců z řad Církve adventistů sedmého dne ke stálé svědecké službě. Mnozí lidé se s naší církví seznámí pouze jako zaměstnanci církevní instituce. Každý vztah by měl být přátelský a plný lásky, která jedná podle příkladu života a práce největšího Lékaře. Zájem o nemocné, nesobecký vztah k bližním, touha sloužit, věrnost Bohu a církvi se může snadno stát „vůní života k životu“. Zachovávání soboty je nejen povinností, ale především předností. Pro člověka, který zachovává sobotu, ani pro lidi okolo něj by to nikdy nemělo být nepřijatelné ani břemenem.

Sobotní služba v neadventistických nemocnicích. Ve zdravotnických zařízeních je nezbytné, aby pracovníci nepřetržitě konali alespoň minimální pracovní činnost proto, aby zajistili péči o pacienty. Adventisté, kteří jsou zaměstnáni v necírkevních institucích, kde jsou konány běžné sobotní služby, jsou povinni zachovávat biblické zásady svěcení soboty. Abychom předešli situacím, kdy se členové církve dostávají do problémů se svěcením soboty, doporučujeme několik následujících rad:

1. Když adventisté přijímají zaměstnání v neadventistických nemocnicích, měli by seznámit zaměstnavatele se svými zásadami a požadovat takový časový rozpis, který je zbavuje sobotních služeb.

2. Kde to pracovní harmonogram nebo jiné faktory znemožňují, adventisté by měli přesně vymezit úkony, které mohou s klidným svědomím vykonávat, a varovat se běžných prací.

Vzdělávací instituce adventistů sedmého dne

Střední školy naší církve, a zvláště internátní školy, plní stěžejní roli při vštěpování návyků svěcení soboty u budoucí generace členů církve. Vysoké školy utvářejí názory a myšlení příštích kazatelů a odborně vzdělaných členů církve. Je proto důležité, aby se teorie i praxe toho, jak znásobit radost ze sobotního požehnání v těchto zařízeních, co nejvíce blížila ideálu.

Praktické uplatňování těchto zásad by mělo zahrnovat:

1. Přiměřenou přípravu na sobotu.
2. Přesné dodržování začátku a konce soboty.
3. Vhodnou školní i mimoškolní činnost: bohoslužbu, modlitební skupiny, evangelizační aktivity atd.
4. Snížení nutných činností v sobotu na minimum. Svěřit je přednostně lidem, kteří tyto služby konají jako dobrovolníci, než těm, kteří vykonávají tutéž práci během týdne za peníze.
5. Podnětné bohoslužby, které zvýrazňují především to, co by mělo charakterizovat shromáždění ve sborech naší církve.
6. Vhodné a různorodé činnosti pro sobotní odpoledne.
7. Sestavení týdenního programu tak, aby sobota byla dlouho doznívající radostí a vrcholným dnem v týdnu, spíše než předehera k všedním činnostem, kterým se žáci budou věnovat v sobotu večer.
 - a. Školní jídelna. Školní jídelna je zařízena tak, aby sloužila studentům, jejich rodičům, případně hostům. V sobotu by neměla být otevřena pro veřejnost. Každá škola by měla učinit nezbytná opatření, aby návštěvníci platili za jídlo jindy než v sobotu.
 - b. Účast učitelů na odborných jednáních a konferencích. V některých zemích mají adventisté přednost navštěvovat odborné konference a přednášky, aby drželi krok s vývojem ve svých vědních oborech. Může to vést k pokušení účastnit se takových setkání v sobotu. Doporučujeme, aby učitelé našich škol trávili so-

botu raději se svými spoluvěřícími ve shromáždění než s nevěřícími kolegy na odborných konferencích.

c. Rozhlasové stanice. Školní rozhlasové stanice mohou být požehnáním pro své okolí. Abychom toto požehnání znásobili, měly by programy během soboty odrážet postoj naší církve. Pokud jsou v sobotu vysílány výzvy k dobrovolným sbírkám, měly by proběhnout takovým způsobem, aby zvýraznily svatost soboty.

d. Výlety a cesty. Abychom zachovali posvátný charakter soboty, měli bychom plánovat tyto výlety tak, abychom v sobotu co nejméně cestovali, a naopak vyhradili co největší část dne pro bohoslužbu se spoluvěřícími. Čas sobotního dne bychom neměli využívat k cestování za sobotním večerním programem.

e. Zachovávání soboty při vzdělávání kazatelů. Kazatelé nesou velkou zodpovědnost za to, jak formují duchovní život sboru svým příkladem. Proto zařízení, která vychovávají kazatele a jejich manželky, musí pomoci svým posluchačům, aby se naučili správně zachovávat sobotu. Vhodný vliv školy může napomoci najít skutečné potěšení ze soboty v jejich vlastním životě a i v životě sboru.

f. Zkoušky v sobotu. Adventisté sedmého dne, jejichž povinné zkoušky na neadventistických školách jsou odbornou komisí vypsány právě na sobotu, stojí před zvláštními problémy. V takové situaci doporučujeme, abyste si dohodli vykonání zkoušek v jiném čase, než je sobota. Církev by měla povzbuzovat své členy, aby věrně zachovávali sobotu, a intervenovat, kde je to možné, u příslušných institucí, aby umožnily svým členům jak dodržování Božích přikázání, tak i přístup k potřebným zkouškám.

Vztah zaměstnání a podnikání k sobotě

Základní principy

Biblický pohled na sobotu zahrnuje obojí – jak Boží, tak lidský rozměr (Mt 12,7). Z Božího hlediska sobota zve věřící, aby obnovili svou oddanost Bohu tím, že upustí od každodenní práce, aby uctívali nerušeně a plně Boha (Gn 20,8–10; 31,15.16; Iz 58,13.14). Z lidského pohledu vyzývá sobota věřící, aby oslavovali Boží stvořitelskou a vykupitelskou lásku tím, že prokazují milosrdenství a zájem o ostatní lidi (Dt 5,12–15; Mt 12,12; L 13,12; J 5,17). Sobota tedy zahrnuje jak zřeknutí se běžné práce, abychom mohli uctívat Boha, tak konání skutků lásky a milosrdenství lidem, kteří žijí okolo nás.

Nezbytná práce a naléhavá pomoc

Abychom vyvýšili svatost soboty, musíme být velmi moudří při výběru zaměstnání. Musíme být vedeni svědomím osvětleným Duchem svatým. Zkušenost ukázala, že existují určitá nebezpečí u zaměstnání, která nedovolují našim členům uvolnit se od běžné světské práce a uctívat Stvořitele v sobotu. To znamená, že bychom se měli vyhnout takovým zaměstnáním, která, ačkoli jsou pro vyspělou společnost nezbytná, mohou přinášet problémy pro zachovávání soboty.

Písmo a spisy daru proroctví jednoznačně hovoří o našich křesťanských povinnostech k našim bližním i v sobotu. V mnoha dnešních povoláních jsou pracovníci voláni k řešení naléhavých případů zahrnujících záchranu života či majetku často i v sobotu. Úprava pracovní doby na pravidelnou práci o víkendech, která zahrnuje i soboty z důvodu finanční výhodnosti, zaměstnání v pohotovostní službě nebo přijímání práce pouze o víkendech v téže oblasti, abychom zlepšili rodinný rozpočet, není v souladu se zásadami zachovávání soboty. Řešit naléhavé situace, kde je v sázce život a bezpečí člověka, se v zásadě liší od vydělávání tím, že se trvale zapojíme do tohoto druhu zaměstnání o sobotách. Tuto práci často doprovází obchodní, světské nebo všední činnosti. (Viz slova Pána Ježíše o záchraně dobytčete, které spadlo do jámy, a o pomoci potřebným lidem Mt 12,11; L 13,16.) Jestliže se někdo neúčastní shromáždění v Božím domě a zbavuje se společenství se spoluvěřícími, ohrožuje svůj duchovní život.

Mnoho zaměstnavatelů v nepřetržitých provozech ochotně vychází vstříc lidem, kteří svěťují sobotu. Kde taková dohoda není možná, měli by si členové církve znovu pozorně připomenout biblické principy svěcení soboty a v tomto světle prozkoumat druh činnosti, prostředí, požadavky na práci a osobní pohnutky dříve, než se zavážou k práci o sobotách. Měli by se ptát Boha, jako to udělal Saul na cestě do Damašku: „Pane, co chceš, abych činil?“ Když převládá tento postoj víry, jsme přesvědčeni, že Pán povede věřící, aby rozeznali jeho vůli, a dodá jim sílu a moudrost, aby ji mohli plnit.

Morální rozhodnutí související se zachováváním soboty

Někdy nás zbavují nebo nám upírají právo světit sobotu vojenské, vzdělávací, politické nebo jiné instituce. Abychom zmírnili anebo předešli těmto politováníhodným situacím, sledujme několik následujících rad:

Měli bychom pověřit příslušného činovníka církve, především vedoucího oddělení pro styk s veřejností a oddělení náboženské svobody, aby sledoval vývoj situací, které by mohly podkopávat svobodu shromažďovat se v sobotu. Když je to nezbytné, když má vzniklá situace nepříznivý dopad na členy naší církve, měl by se pověřený pracovník církve obrátit na zodpovědné činitele a hledat řešení. Takto můžeme zabránit, aby byly přijaty zákony, které by mohly zbavit adventisty práva světit sobotu nebo toto právo omezit.

Měli bychom povzbuzovat členy církve, aby věrně a zásadně světili sobotu bez ohledu na okolnosti a měli jistotu, že Bůh ocení jejich věrnost. Členové církve by měli nabídnout duchovní, morální, a je-li to třeba i časnou pomoc ostatním členům, kteří prožívají problémy se zachováváním soboty. Taková podpora posílí věrnost Bohu nejen u členů, kteří bojují s těmito problémy, ale také v církvi jako celku.

Nákup zboží a zadávání služeb v sobotu

1. Sobota je určena k tomu, aby poskytla duchovní svobodu a radost každému člověku (Ex 20,8–11). Jako křesťané musíme zastávat základní lidská práva, která udělil Stvořitel každému jedinci. Jako obecné pravidlo platí, že nakupování zboží, stravování v restauracích a placení služeb, které nám poskytli jiní lidé v sobotu, bychom se měli vyhnout, protože nejsou v souladu se zásadami svěcení soboty.

2. Navíc, zmíněné obchodní činnosti odvracejí naši mysl od svatosti soboty. (Viz Neh 10,31; 13,15.) Budeme-li dobře plánovat, můžeme si obstarat odpovídající zásoby na sobotu předem.

Cestování v sobotu

Nikdy bychom v sobotu neměli cestovat za světskými cíli. Je-li však sobotní cesta nezbytnou součástí našeho sobotního programu, můžeme tuto cestu podniknout, ale měli bychom si všechno připravit předem. Pohonné hmoty pro automobil a ostatní potřebné věci bychom si měli obstarat před začátkem soboty. Měli bychom se vyvarovat cestování za obchodními záležitostmi, ať z osobních, nebo pracovních důvodů.

Řešení zvláštních problémů v zaměstnání. Když člen církve opouští nebo ztrácí zaměstnání, aby mohl zachovávat biblickou sobotu, a je přijat do podobného zaměstnání v církevní instituci, avšak z charakteru práce vyplývá nutnost pracovat také v sobotu, doporučujeme následující postup:

1. Takovému člověku je nutné pečlivě vysvětlit podstatu práce, kterou bude konat.
2. Instituce musí vyvinout veškeré úsilí, aby tento člen v sobotu vykonával v novém zaměstnání opravdu jen nezbytné práce. Vedoucí pracovníci musí novému zaměstnanci vysvětlit náboženské záměry a základní cíle zaměstnávající organizace.
3. Instituce vytvoří takový časový harmonogram služeb, aby tento člen, který vědomě přijal danou práci na sobotu, se mohl co nejčastěji zúčastnit sobotních pobožností a plně je prožít.

Práce na směny

Jestliže člen Církve adventistů sedmého dne pracuje pro organizaci s nepřetržitým provozem, může ho zaměstnavatel žádat, aby pracoval v sobotu nebo během její části. V takovém případě doporučujeme:

1. Člen církve by měl usilovat, aby se stal pokud možno nejlepším pracovníkem, kterého zaměstnavatel nebude chtít ztratit.
2. Když k problému dojde, člen církve by měl hledat řešení. Poprosit osobně zaměstnavatele, aby mu vyhověl na základě dobré vůle a spravedlnosti.
3. Člen církve by měl napomoci zaměstnavateli tím, že mu navrhne řešení:
 - a. pracovat podle pružného pracovního plánu,
 - b. brát si méně výhodné směny,
 - c. vyměňovat směny s jinými zaměstnanci,
 - d. pracovat během svátků a dnů volna.

Když zaměstnavatel odmítá vyhovět jeho požadavkům, měl by člen okamžitě hledat podporu u kazatele a u oddělení pro styk s veřejností a náboženské svobody v zemích, kde tato oddělení mohou působit.

Starý a Nový Adam

Vučetić Milenko

Úvod

Keď hovoríme o apoštolovi Pavlovi a jeho epištole Rimanom, mnohí ju zaraďujú do systematickej teológie kresťanského porozumenia spasenia. To je skutočne pravda, ale je veľkou pravdou aj to, že Pavlov odkaz Rimanom je napísaný preto, aby sa zaoberal pochopeniami a nepochopeniami, ktoré sa vyskytli v kresťanstve prvého storočia. Epištola Rimanom mala za úlohu napraviť rozšírené nepochopenie základov kresťanstva, t.j. ako dosiahnuť spasenie.

Musíme pochopiť, že „Pavlovu teológiu nemôžeme oddeliť od jeho života a jeho skúsenosti obrátenia“¹. Apoštol Pavel mal veľkú záľubu používať antitézy, ktoré boli známe v antike ako veľké rétorické umenie. Sám rozdelil svoj život do dvoch častí – život pred a po obrátení. Všetko má niečo „pred“ a niečo „po“ – niečo je „staré“ a niečo „nové“. Vždy je dôležitejšie pozeráť sa na život „po“, ako na život „pred“. Aby sa v živote kresťana stalo niečo „nové“, musí sa opustiť „staré“: „Staré veci pominuli, nastali nové.“ (2K 5,17). Ako Adamove deti sme všetci hriešnici a zomierame (R 5,12). Aby sme nezomreli, teda žili večne, potrebujeme byť deťmi „nového Adama“, Syna Božieho, v ktorom neexistuje hriech. Práve o tomto nám apoštol Pavel hovorí v epištole Rimanom 5,12–21.

1. Vlastný preklad textu

12. Preto, ako skrze jedného človeka, hriech na svet vošiel, a skrze hriech smrť, a tak na všetkých ľudí smrť prišla, pretože všetci zhrešili.
13. Lebo až po zákon hriech bol na svete, ale hriech sa nepočíta, keď nieto zákona.
14. Ale kralovala smrť od Adama až po Mojžiša, aj nad tými, ktorí nehrešili podobným spôsobom prestúpenia ako Adam, ktorý je predobraz toho budúceho.

¹ KRYNSKÝ, Petr. *Epištoly: Úvod*. Sázava 2011, s. 7.

15. *Ale nie tak ako tento priestupok, je i dar milosti. Lebo ak pádom toho jedného, mnohí zomreli, omnoho viac milosť Božia a dar zadarmo v milosti toho jedného človeka, Ježiša Krista, v mnohých prebýva.*
16. *Ani nie tak skrze jedného, ktorý zhrešil, dar. Lebo je odsúdenie jedného v potrestaní. Avšak je dar milosti v mnohých prestúpeniach je v ospravedlnení.*
17. *Lebo ak v prehrešení toho jedného smrť kralovala skrze jedného, omnoho viac tí, ktorí hojnosť daru milosti a daru spravodlivosti prijímajú v živote, budú kralovať skrze jedného Ježiša Krista.*
18. *A tak teda, ako od toho jedného je previnenie odsudzujúci výrok všetkým ľuďom, tak je aj spravodlivý skutok jedného, je všetkým ľuďom k ospravedlneniu života.*
19. *Práve tak, ako neposlušnosťou toho jedného človeka, sa hriešnymi stáli mnohí, tak aj poslušnosťou jedného, spravodliví sa stanú mnohí.*
20. *Ale zákon prišiel dodatočne, aby sa rozmnožilo previnenie, ale kde sa rozmnožil hriech, ešte viac sa prevyšovala milosť.*
21. *by, ako kraloval hriech na smrť, tak aj milosť kralovala skrze spravodlivosť na život večný skrze Ježiša Krista, nášho Pána.*

2. Historický kontext a dobové pozadie

Všetci bádatelia sa zhodujú v tom, že autorom epištoly Rimanom je apoštol Pavel. V čase keď ju apoštol napísal, nemala žiadne pomenovanie. V najstarších rukopisoch je označená názvom „Rimanom“ a neskôr sa stala známou ako „Epištola apoštola Pavla Rimanom“.

Epištola Rimanom obsahuje určitý počet jasných, priamych údajov o čase, kedy je písaná. Apoštol Pavel plánoval pokračovať vo svojej službe na západ, obzvlášť zamýšľal ísť do Španielska (R 15,24.28). Cestou sa plánoval zastaviť v Ríme, aby sa zoznámil s veriacimi. „Keďže cirkevný zbor v Ríme už založený bol, apoštol si chcel s tamojšími veriacimi zabezpečiť spoluprácu na diele, ktorú treba vykonať nielen v oblastiach Itálie, ale aj v iných krajinách. V snahe pripraviť si pracovné prostredie medzi bratmi, z ktorých mnohých ešte nepoznal, poslal veriacim list, v ktorom im oznámil svoj zámer navštíviť Rím a vyjadril nádej rozvinúť zástavu kríža aj v Španielsku.“² Pretože musel najprv odcestovať do Jeruzalema, aby osobne odniesol zbierku pre chudobných nazbieranú v Macedónii a Acháji (R 15,25–27), neplánoval ešte cestovať na západ.

Tieto informácie o plánovaných cestách apoštola Pavla, nám jasne hovoria o tom, že epištola Rimanom bola napísaná pred jeho odchodom z Korintu do Jeruzalema. Pavel opustil Korint pred sviatkom Pesach, v roku 58. n. l. (Sk 20,16). Pretože predtým strávil tri mesiace v Grécku (Sk 20,3), môžeme dospieť k uzáveru, že epištolu Rimanom napísal začiatkom roka 58 n. l.

Za Pavlových čias bol Rím hlavným mestom mocného impéria. Rímske légie stáli na hraniciach tejto riše, od Škótska po Malú Áziu a v celej stredozemnej oblasti. Od druhého storočia pred Kristom, existovala židovská obec aj v samotnom meste Rím. V Pavlovom období je doložená existencia väčšieho počtu synagóg. Počet židov v Ríme sa

² WHITEOVÁ, Ellen. *Skutky apoštolov*. Advent-Orion Vrútky, 1994, s. 224.

v tomto období odhaduje na päťdesiatisíc. V meste žili aj kresťania, z ktorých niektorí pochádzali zo židov a niektorí z pohanov. Nie je známe, kto založil cirkev v Ríme, ale predpokladá sa, že prví veriaci prišli z Jeruzalema do Ríma na Turíce (Sk 2,10).

3. Teologický význam listu

Hlavný význam epištoly, a taktiež aj v Pavlovej služby, bola otázka: Do akej miery mala kresťanská cirkev zostať židovská? Na jednej strane boli kresťania židovského pôvodu, ktorí sa ťažko zriekali starých ceremoniálnych zvykov, a na druhej strane boli ľudia, ktorí nenávideli všetko čo malo židovský pôvod, vrátane zákona.

Podľa komentára Georga R. Knighta sú najdôležitejšími teologickými témami: (1) Zjednotenie v Kristovi a spasenie pre všetkých, (2) hriech, (3) zákon, (4) milosť a (5) ospravedlnenie z viery.³

Podľa Jozefa Heribana sú hlavnými teologickými témami: (1) Náuka o ospravedlnení, (2) zákon, (3) hriech, (4) Kristovo spasiteľské dielo, (5) život veriacich v Duchu Svätom a (6) teológia dejín spásy.⁴

Základnou témou, alebo predmetom, o ktorom chce apoštol Pavel písať, je spravodlivosť z viery (1,16.17). Túto spravodlivosť z viery nevyhnutne potrebujú všetci ľudia, pretože všetci zhrešili, pohanovia aj židia (1,18–3,20). Zákon neospravedlňuje, keďže skrze neho je len poznanie hriechu (3,20). Niet rozdielu, všetci zhrešili a potrebujú milosť, ktorú dáva veriacim Boh (6,23). Plnosť Božej milosti sa ponúka v Pánovi Ježišovi: „*Ktorý bol vydaný pre naše hriechy a vstal z mŕtvych pre naše ospravedlnenie.*“ (4,25). Kto v Neho verí, je ospravedlnený (3,28). Ospravedlnenie presahuje Adamovu skázu, ale to nám nedáva právo žiť hriešnym životom (3,31). Žiť životom ospravedlneného človeka, znamená zomrieť starému človeku (6,6–8). Neznamená to, že my vlastnou silou môžeme plniť zákon, ale znamená to, že sme vyslobodení zo zajatia hriechu a to skrze Ježiša Krista. Nakoniec za to Pavel Bohu ďakuje a oslavuje Ho.

4. Určenie perikopy

Tému, ktorou sa apoštol Pavel zaoberá v epištole Rimanom 5,12–21, pokladajú mnohí, pre jej výklad a pochopenie, za jednu z najťažších. Apoštol porovnáva dve časti: HRIECH a MILOST' (ἁμαρτία / χάρις), a prichádza k záveru, že milosť presahuje hriech. Aby to zdôraznil, vyjadruje to výrazom πολλῶ μᾶλλον – „omnoho viac“ (v. 17). Hriech prišiel na svet skrze Adama, a milosť skrze Ježiša Krista. Apoštol porovnáva Adama a Ježiša, a na záver konštatuje, že to, čo Adam pokazil, Ježiš napravil.

Ako je Adam pôvodcom hriechu, tak je Ježiš pôvodcom spravodlivosti. Adam je príčinou smrti, Kristus sa stáva „príčinou“ života. V Adamovi sú všetci špinaví (hriešni) a v Kristovi sú všetci veriaci očistení.

³ KNIGHT Georgie R. *Rimljanima Poslanica*. Preporod, Beograd, 2010, s. 15–17.

⁴ HERIBAN, Jozef. *Poznámky k Novému Zákonu*. Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1989, s. 23,24.

Apoštol Pavel začína vetu vo verši 12 slovom „preto“ (Διὰ τοῦτο) a zdá sa, akoby ju v tomto verši nedokončil. Pokračuje v nej znovu od verša 18 a 19: „A tak teda...“ (Ἀρὰ οὖν). „Celý úsek pochopíme vtedy, keď po v. 12 budeme čítať ďalej najprv od v. 18 a potom od v. 21.“⁵ Tieto tri verše hovoria o všeobecnej skazenosti človeka skrze Adama. Znovu a jasne opakuje názor, že všetci ľudia sú hriešni, bez ohľadu na to, či sú židia, alebo pohanania (Rim 3,23). Pretože je záhuba skrze Adama všeobecná, tak je aj spasenie v Kristovi všeobecné. Adam je otec židom aj pohanom, čo znamená, že sú všetci rovnako stratení a odsúdení na smrť. To znamená, že Kristus sa stal životom pre tých, ktorí uverili (v Neho), rovnako židom aj pohanom.

Verše 13–17 sú vsuvkou, ktorá hovorí o tom, že títo dvaja, Adam a Kristus, stoja jeden proti druhému: Ľudský hriech a trest proti Božej milosti (v. 15); Božia milosť proti Božiemu súdu (v. 16); Kráľovstvo smrti proti kráľovstvu života (v. 17). Verše 20 a 21 sú pripojené ako zvláštne poznámky.

Text v epištole Rimanom 5,12–21 nie je pokusom vysvetliť, ako hriech a jeho výsledok – smrť vtiahli do svojej siete všetkých ľudí, ale odhaľuje Adama a Ježiša ako vzory rozličných spôsobov života. John Brunt to vysvetľuje takto: „Pavel má záujem, aby nám ukázal... že bez ohľadu na veľkosť chaosu, do ktorého nás Adam vtiahol, Kristovo riešenie nieže len odstraňuje chaos, ale ide omnoho ďalej. Áno, Adam nás všetkých vtiahol do chaosu...medzitým Kristus prináša riešenie pre všetkých nás... Adam prináša veľký problém, a Kristus ešte väčšie riešenie, lebo je milosť väčšia od hriechu.“⁶

Kalvín to vysvetľuje podobne: „Kristus je omnoho silnejší spasiť, ako čo Adam bol schopný zničiť.“⁷

5. Vnútoraná štruktúra textu

5.1. Rimanom 5,12

Text začína veršom 12, ktorý nám opisuje temnotu ľudského pokolenia: „**Hriech na svet vošiel**“ (ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν). Svet (κόσμος) sa v Biblii chápe trojakým spôsobom: Ako vesmír (Sk 17,24), ako naša zem (J 17,11.12) a ako hriechom zvrátený svetový poriadok skazeného ľudstva (J 17,9.14.16). Apoštol má na zreteli význam sveta ako naša zem, a ako hriechom skazené ľudstvo.

Hriech na svet prišiel: „Skrze jedného človeka“ – Adama. Zem bola stvorená bez hriechu. Biblia nám nehovorí o Adamovi ako o pôvodcovi hriechu, ale hovorí, že pôvodca hriechu je satan, ktorý „hreší od počiatku“ (1J 3,8). On sa skrze hada priblížil k prvým ľuďom a naviedol ich na hriech (Gn 3). Tak Adamova vina poznačila celé ľudstvo, všetky generácie. Každý z nás v sebe nosí hriech. Každý z nás nejakým spôsobom zhrešil: buď slovom, myšlienkou, alebo skutkom. Základ našej hriešnosti leží hlboko v nás, lebo naše hriešne činy sú prejavom nášeho hriešneho srdca. Adamov hriech zahŕňal dva aspekty: neposlušnosť voči konkrétnemu rozkazu (Gn 2,16.17.) a na seba orientovanú pýchu (Gn 3,5.6.)

⁵ BARTH, Karl. *Stručný výklad listu Rimanům*. Kalich, 1989, s. 58.

⁶ BRUNT, John C. *Romans, Mercy for All*. Bible Amplifier, Boise, Idaho, Pacific Press, 1996, s.122.

⁷ CALVIN, John. *Commentaries on the Epistle of Paul the Apostle to the Romans*. Grand Rapids Baker, n. d. s. 206.

Takáto teológia jasne oddeluje apoštola Pavla od rabínskych myšlienok, lebo oni sa nesústredovali na Gn 3. Tvrdili, že v každom človeku sú dva úmysly. Známe rabínske príslovie hovorí: „V každom ľudskom srdci je čierny a biely pes. Ten, ktorého krmíš viac, sa stane najväčším.“ Akoby tým chceli povedať, že sa sami môžeme uchrániť od hriechu a zla.

„**Skrze hriech smrť.**“ Biblia hovorí o troch štádiách smrti: duchovná smrť (Ef 2,1) fyzická smrť (Gn 5) a večná alebo druhá smrť (Zj 20,6.14; 21,8).

Smrť je „mzdou hriechu“ (R 6,23), čo znamená, že pôvodne nebola v ľudskej bytosti. Adam v sebe nemal zárodok smrti, ale podmienene mal možnosť stať sa smrteľným: ak zlyhá, výsledkom bude smrť, ako trest za previnenie (Gn 2,16.17.).

Mnohí vykladači hovoria o tejto smrti rozlične. Jedni tvrdia, že táto smrť, o ktorej píše apoštol vo v. 12, je telesná – na základe verša v Gn 3,19 (...pretože si prach, a do prachu sa navrátiš). K tejto skupine patria: Ján Zlatoústý, Augustín, Meyer Barnes, Luthard atď. Iní vidia smrť, ktorú tu zaznamenal apoštol, ako duchovnú, ktorá „*vyústila do fyzickej smrti ľudskej rasy*.“⁸ Smrť prerušila zdroj života, čo znamená že hriech, ktorý sa stal súčasťou človeka, vyvolá duchovnú, fyzickú, ale aj večnú smrť.

„**A tak na všetkých ľudí smrť prišla.**“ Hriech je univerzálny a rovnako aj smrť. Výsledok pádu jedného človeka je, že sa hriech rozšíril všade, po celom svete. Ľudská prirodzenosť sa stala smrteľnou, človek odvtedy umiera.

„**Pretože všetci zhrešili.**“ Hlavnou tematikou tejto časti (R 5,12–21) je, čo znamená byť v Adamovi a čo v Kristovi. Ako bol Adam prvým človekom na zemi, tak sa stal Pán Ježiš Kristus prvým obnoveným pozemšťanom. Ako bol Adam prvý v hriechu, stal sa Ježiš Kristus prvotinou vzkriesenia (1K 15,20). V Adamovi bolo zhromaždené celé pokolenie, a preto sme „všetci zhrešili“ v minulosti.

Otázka, ktorá sa nám núka, je: Či sme všetci zhrešili osobne, ako Adam, alebo sme všetci zhrešili „v Adamovi“?

Mnohí bádatelia sa zhodujú, že logika apoštola Pavla je nasledovná: Keď Adam zhrešil bolo celé človečenstvo „v Adamovi“, a preto bola celá ľudská rasa zahrnutá a spoluúčastnila sa v Adamovom skutku neposlušnosti. Pavel nám zdôrazňuje, že sa Adamov ortieľ smrti automaticky preniesol na každú ľudskú bytosť. Jack Sequeira⁹ udáva päť dôvodov, prečo sa smrť automaticky preniesla na každého človeka:

(1) Nie je pravda, že každý zomiera preto, že sám osobne zhrešil rovnako ako Adam. Príkladom sú malé bábätká, ktoré zomierajú, aj keď nehrešia na spôsob Adamovho priestupku. Jediné logické pochopenie toho, že všetci musia zomrieť je, že všetci zhrešili „v Adamovi“.

(2) Grécke sloveso zhrešil (ἥμαρτον) je v aoriste. Tento čas sa vzťahuje k udalosti, ktorá sa odohrala v určitom časovom okamihu v minulosti. Z gramatického hľadiska sa výpoveď „všetci zhrešili“ najprirodzenejšie vzťahuje k jednotlivej, historicky uskuutočnenej udalosti (Adamov hriech) a nie k pretrvávajúcim osobným hriechom jeho potomkov v priebehu nasledujúcich letopočtov.

(3) Pavel vo v. 13 a 14 ďalej vysvetľuje, čo mal na mysli vo v. 12. Hovorí, že všetci ľudia, ktorí žili v dobe od Adama po Mojžiša zomreli, pretože „hrešili iným spôsobom

⁸ UTLEY, Bob. *Evanjelium podľa Pavla: List Rimanom*. Bratská jednota baptistov v SR, 1996, s. 97.

⁹ SEQUEIRA, Jack. *Víc než se dá uvěřit*. Advent-Orion, Praha, 1999, s. 46.47.

ako Adam“ (v. 14). Preto najbližší kontext v.12 odporuje myšlienke, že všetci zomierajú, pretože zhrešili tak ako Adam.

(4) V texte Rimanom 5,15–18 Pavel štyrikrát jasne vyhlasuje, že Adamov hriech (nie naše osobné hriechy) privolal súd, odsúdenie a smrť na celé ľudstvo. Preto kontext v. 12 jasne podporuje myšlienku, že všetci zomierajú preto, že „všetci zhrešili“ v Adamovi. Vo v. 19 Pavel zhrňuje svoje tvrdenie jednoznačnou formuláciou, keď hovorí: „Neposlušnosťou toho jedného človeka, sa hriechnymi stali mnohí“.

(5) Logika Pavlovho tvrdenia v tomto oddiele spočíva v tom, že Adam je typ alebo obraz Krista – to čo nás stretlo v Adamovi, sa v náš prospech anulovalo v Kristovi. Ak trváme na tom, že v. 12 znamená: že všetci ľudia zomierajú, pretože „všetci zhrešili“ – rovnako ako Adam, potom musíme tejto analógii prispôbiť tvrdenie, že všetci ľudia žijú (alebo sú ospravedlnení), pretože všetci boli poslušní – tak ako poslúchal Kristus. Taký argument mení ospravedlnenie z viery na spasenie prostredníctvom skutkov, a to je doslova v rozpore s Pavlovým učením v epištole Rimanom. Analógia, ktorú Pavel uvádza, hovorí: Rovnako ako „všetci zhrešili“ v Adamovi a sú v ňom preto odsúdení na smrť, tak aj všetci, ktorí sú poslušní v Kristovi, sú ospravedlnení k životu v ňom.

5.2. Rimanom 5,13

Verše 13 a 14 pokračujú a dokazujú Pavlove tvrdenie že „všetci zhrešili“.

„**Lebo až po zákon hriech bol na svete**“ (ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ). Keďže pred Mojžišom nebol písaný zákon, nebolo ani prestúpenia zákona. Je ale otázkou, ako potom všetci ľudia, až po Mojžiša a zákon, zomierali? Jednoduchou odpoveďou je, že celé ľudstvo bolo „v Adamovi“. Hriech je i bez zákona výsledkom dedične porušenej prirodzenosti. Po Adamovom prvom hriechu už viac nikto z ľudí nebol tým, čím mal byť.

Niektorí bádatelia sa zhodujú, že až do doby Mojžišovej neexistovala možnosť prestúpenia Božieho zákona, pretože ten zákon ešte nebol daný. Hriech bol už vtedy vzbúrou proti Bohu, ale nebol prestúpením, nebol trestným činom. Ako príklad k tomuto používajú Kaina, ktorý zabil Ábela (Gn 4,8–16) a predsa ho Hospodin neodsúdil k smrti. Dokonca varoval ostatných ľudí pred pomstou voči Kainovi (Gn 4,15).

Podľa správy, ktorá je zaznamenaná v Biblii, vieme, že sa na zemi rozmáhal hriech, a Stvoriteľ sveta musel zakročiť potopou (Gn 6). Potopa nám svedčí o tom, že zákon musel existovať. Boh vyniesol rozhodnutie určite podľa svojho zákona (podobne ako aj odkaz Abimelechovi o Abrahámovej žene – Gn 20,3). Preto môžeme povedať, že hriech bol medzi ľuďmi od Adama po Mojžiša, ako aj potom. To znamená, že hriech i zákon existovali aj pred vydaním zákona Mojžišovi na hore Sinai.

„**Ale hriech sa nepočíta, keď nieto zákona.**“ Mnohí (Luther, Kalvín, Beza) vykladajú, že keď niet zákona, niet ani poznania hriechu. Bez poznania zákona človek nevie, čo je hriech. Pokiaľ ľudia nepoznali Božiu vôľu zjavenú v zákone, hrešili nevedome. Hriech vládne a panuje nad svedomím, kým nepride k poznaniu zákona. Preto je Božie Slovo svetlo, ktoré vyháňa každú tmú a vysvetľuje, čo je hriech. Charles Cranfield nám vo svojom preklade v. 13 pomáha pochopiť Pavlovo zmysľovanie: „*Pre neprítomnosť zákona, hriech sa nepočítal úplnou zreteľnosťou.*“¹⁰ Prekladateľ dodáva ďalšie slová, aby vysvetlil

¹⁰ CRANFIELD, C. E. B. *Romans, A Shorter Commentary*. Grand Rapids, Erdmans, 1985, s. 116.

Pavlov výklad a síce, že v neprítomnosti zákona nebol hriech úplne definovaný a ani sa neukazoval zreteľne vo svojej pravej povahe, ako od času, keď bol vyhlásený. Zákon vyhlásený na vrchu Sinai spôsobil Božiu vôľu výraznou.

5.3. Rimanom 5,14

Na počiatku je slovíčko „ale“ (ἀλλὰ). Akoby nám Pavel chcel povedať, že hriech, ktorý bol páchaný, bol v nejakom zmysle predsa len zaznamenávaný, a to aj napriek tomu, že Boh ešte zákon, skrze Mojžiša, neoznámil.

„**Kralovala smrť**“ (ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος). Biblia hovorí o smrti príliš často. Vo väčšine prípadov, ktoré zaznamenáva, sa jedná o duchovnú smrť. Hovorí taktiež aj o fyzickej, ako aj o večnej, druhej smrti. Príčina smrti je oddelenie sa od Stvoriteľa. Hriech oddelil človeka od Boha už v raji, pri prvej neposlušnosti. Táto smrť bude kralovať tak dlho, ako bude kralovať hriech. Vďaka Bohu, smrť nebude trvať navždy, lebo bude zničená (1K 15,26).

„**Od Adama až po Mojžiša.**“ Bolo to dlhé obdobie, nejakých 2500 rokov. Ako dediči Adamovho hriechu umierali všetci. Správa o patriarchoch sa vždy končila konštatovaním: „Umrrel“.

„**Aj nad tými, ktorí nehrešili podobným spôsobom prestúpenia ako Adam.**“ Komentár Boba Utleya hovorí: „*Ludia od Adama po Mojžiša boli ovplyvnení Adamovou vzburou! Neporušili konkrétny Boží príkaz, no verše R 1,18–32, ktoré sú určite súčasťou tohto teologického kontextu, vyjadrujú pravdu, že porušili svetlo, ktoré mali od svojho stvorenia, a preto sú voči Bohu zodpovední za vzburu (hriech).*“¹¹ Stav hriechu, porušenia, v ktorej sa narodíme, podmieňuje smrť. Všade je Adam, ale našťastie ako prvý; on je „predobraz toho budúceho“, ktorý nám prinesie život.

„**Ktorý je predobraz toho budúceho.**“ Predobraz (τύπος) – slovo, ktoré môže mať viacero významov: podobenstvo, obraz niečoho, model. V tomto kontexte je vyjadrená typológia ADAM – KRISTUS (1K 15,21.22.). Jediný človek zo Starého zákona, ktorý bol v Novom zákone nazývaný ako model, vzor, typ, bol Adam. On je prorockým predobrazom, rovnako ako aj baránok je symbolom Ježiša Krista (1K 5,7). Predobraz sa udáva, aby sa poukázalo na budúceho. V tomto prípade je ten budúci Kristus. Ako je Adam prvý, tak je aj Ježiš prvý (1K 15,20–23). Adam je začiatok starého, hriešneho človeka a Kristus je začiatkom nového, dokonalého človeka. Ako je Adam otec všetkých národov, tak je aj Kristus otcem všetkých. Ako sme všetci Adamovým skutkom neposlušnosti hriešnici a sme odsúdení na večnú smrť, tak sme Kristovým skutkom milosti, všetci ospravedlnení pre večný život.

Podľa Pavlovho pohľadu, sú najdôležitejšie dve udalosti: Odpadnutie ľudského rodu skrze Adama a vykúpenie skrze Ježiša Krista. Význam toho, čo urobili Adam a Ježiš, vplýva na každú ľudskú bytosť. Oni predstavujú dva spôsoby stretávania sa so životom každého človeka.

5.4. Rimanom 5,15

„**Ale nie tak ako tento priestupok, a dar milosti.**“ Uhladený preklad by mohol znieť „*No dar zadarmo, nie je ako porušenie*“. Niektorí prekladajú grécke slovo χάρισμα ako

¹¹ UTLEY, Bob. *Evanjelium podľa Pavla: List Rimanom*. Bratská jednota baptistov v SR, 1996, s. 97.

dar zadarmo, akoby chceli povedať: „*Toto je naozaj dobrá správa o spasení. Je to dar zadarmo od Boha cez Ježiša Krista.*“ V jednom môžeme mať istotu – milosť prevažuje a premáha hriech. Adamov hriech nemá takú moc k záhube, akú má milosť Ježiša Krista k spaseniu.

„*Lebo ak pádom toho jedného, mnohí zomreli.*“ Adam padol, a výsledok jeho pádu je smrť mnohých. Výsledok jeho pádu nie je len to, že smrť prišla na svet, ale aj to, že všetci ľudia zdedili skazenú a hriešnu prirodzenosť.

„*Omnoho viac milosť Božia, a dar zadarmo v milosti toho jedného človeka, Ježiša Krista, v mnohých prebýva.*“ Tí, ktorí prijímajú Boží dar milosti, budú spasení. Nie všetci, ale len tí, ktorí tú milosť prijali. Dar milosti úplne mení situáciu hriešnika.

Slovo dar milosti (ἡ χάρις), ako aj dar zadarmo (ἡ δωρεά), má veľký význam a Pavel ho opakuje vo v. 16 a 17 päťkrát. Nielen že nám poukazuje na bezplatné spasenie, ale aj na skutočnosť, že tí, ktorí prijímajú dar, nemusia bojovať proti Adamovmu hriešnemu dedičstvu. Stačí prijať milosť ako dar od Boha, ktorý nás v Ježišovi Kristovi vykúpil (J 3,16.)

5.5. Rimanom 5,16

„*Ani nie tak skrze jedného, ktorý zhrešil, dar.*“ Akoby apoštol vypustil slovo, ktoré odpovedá slovu dar – hriech, alebo pád. Pád jedného mal za následok odsúdenie, ale dar Boží v Ježišovi Kristovi priniesol ospravedlnenie a vyslobodenie.

„*Lebo je odsúdenie jedného v potrestaníu.*“ Súd končí odsúdením (κρίμα). Pokiaľ nepríde súd, nemôžeme očakávať ani rozsudok. Trest je ortieľ, ktorý bude vykonaný na konci (Zj 20,11–15). Samotný trest neprichádza hneď, ale pri poslednom súde.

„*Avšak dar milosti v mnohých prestúpeniach je v ospravedlnení.*“ Dar milosti je to, čo nám Hospodin dal v Kristovi. Bez ohľadu na to, že sú všetci ľudia vďaka Kristovej obeti ospravedlnení pred zákonom, ospravedlnenie zostáva darom. Len tí, ktorí vierou prijímajú dar milosti, budú mať úplnú výhodu skrze poslušnosť Ježiša Krista. On nás ospravedlnil od „mnohých prestúpení“. Ospravedlnenie (δικαίωμα) je stav, ktorý stojí v protiklade k potrestaniu (κατάκριμα). Odlišuje sa od ospravedlnenia, ktoré apoštol Pavel používa vo v. 18 (δικαίωσιν), a ktoré znamená čin (skutok) ospravedlnenia.

5.6. Rimanom 5,17

„*Lebo ak v prehrešeníu toho jedného smrť kraľovala skrze jedného.*“ Adamov hriech otvoril dvere smrti, ktorá začala vládnuť – kraľovala (ἐβασίλευσεν). Znovu sa to všetko deje „skrze jedného“ (διὰ τοῦ ενός) – Adama, a znovu sa všetko dá do poriadku skrze jedného Ježiša Krista. Zaujímavý je aj samotný začiatok verša „Lebo ak...“ (εἰ γάρ), čo znamená, že z autorovho pohľadu, kvôli jeho literárnym zámerom, sa pokladá to, čo ďalej píše, za pravdu.

„*Omnoho viac tí, ktorí hojnosť daru milosti a daru spravodlivosti prijímajú v živote, budú kraľovať skrze jedného Ježiša Krista.*“ „Omnoho viac“ (πολλῶ μᾶλλον) sa plne prejavuje v texte, v ktorom Pavel zdôrazňuje, že smrť vstúpila do všetkých, skrze nákazu hriechu, ktorou sú zasiahnutí všetci ľudia. Apoštol tvrdí, že ako zhrešenie prišlo na všetkých ľudí skrze jedného – Adama, mnoho viac ospravedlnenie a milosť zahrnie celú ľudskú rasu, „skrze jedného Ježiša Krista“. Toto ale nepredstavuje univerzalizmus (teória, že v konečnom dôsledku všetci budú spasení). Spasenie je k dispozícii všetkým ľuďom, ale každý jednotlivec musí prijať dar spravodlivosti. Aj apoštol Ján zaznamenal, že tí, ktorí sú umytí od hriechov Ježišovou krvou, budú kraľovať (Zj 1,5.6).

5.7. Rimanom 5,18

„**A tak teda**“ (Αρα οὖν). Ako je napísané, pri vysvetlení v. 12, tento verš zhrňuje všetko, o čom sa hovorilo vo v. 12. To znamená, že zostáva v platnosti to, čo tam bolo napísané o páde a jeho výsledku – smrti.

„**Ako od toho jedného je previnenie odsudzujúci výrok všetkým ľuďom.**“ Verš 12 hovorí o hriechu jedného (...δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία...), verš 17 o priestupku jedného (...ἐνὸς παραπτώματι...). Ten jeden padol, vykonal hriech, a na všetkých ľudí prišiel odsudzujúci výrok (κατάκριμα). Slovenské porekadlo hovorí: „Aký otec, taký syn.“ Adamove deti, ktoré prichádzali a aj prichádzajú na svet, nemôžu byť iné, než ich otec – Adam. Jeho prirodzenosť sa stala smrteľnou, a túto prirodzenosť zdedili všetci. Preto sú všetci odsúdení na smrť. Otázkou je: Na ktorú smrť – fyzickú, duchovnú, alebo večnú? Mnohí hovoria, že smrť, ktorú sme zdedili „v Adamovi“ je prvá – fyzická smrť, a že dôsledkom našich vlastných hriechov je smrť druhá – večná. Jack Sequeira má iný názor: „*Pavel používa slovo smrť dvakrát v Rimanom 5,12 – jedna výpoveď hovorí o Adamovi a druhá sa vzťahuje na ľudstvo, Adamovo potomstvo. Inými slovami, Pavel hovorí, že rovnaká smrť, ktorá prišla na Adama, sa preniesla na celé ľudstvo... Pred pádom do hriechu Adam istotne nič nevedel o prvej smrti. Preto rozsudok smrti vynesený nad Adamom, keď zhrešil, predstavoval druhú, večnú smrť – rozlúčenie zo životom navždy. Keby neexistoval „Baránok zabitý od založenia sveta“ (Zj 13,8), Adam by toho dňa, keď zhrešil, navždy stratil svoj život, a celé ľudstvo by v ňom zahynulo navždy (Gn 2,7). A práve táto druhá smrť sa v Adamovi preniesla na celé ľudstvo.*“¹² Odsudzujúci výrok všetkým ľuďom je druhá, večná smrť, od ktorej nás môže zachrániť len skutok jedného – Ježiša Krista.

„**Tak je aj spravodlivý skutok jedného, všetkým ľuďom k ospravedlneniu života.**“ Kristus svojou poslušnosťou spasil svet, oslobodil nás nielen od výsledku Adamovho hriechu, ale aj od trestu za naše vlastné hriechy, ako to hovorí v. 16 „v mnohých prestúpeniach“ (πολλῶν παραπτώματων). „*Spravodlivý skutok jedného*“ (δι' ἑνὸς δικαίωματος) – naše ospravedlnenie je spečatené obeťou Ježiša Krista a jeho vzkriesením. Žiadalo si to nielen obeť, ale aj vzkriesenie ako dôkaz, že je smrť porazená. V epištole Korintánom apoštol Pavel napísal, že je márna naša viera ak: „*Kristus nevstal z mŕtvych*“ (1K 15,17).

Slová „všetkým ľuďom“ (εἰς πάντας ἀνθρώπους) neznamenajú doslovne všetkým, ale tým, ktorí prijímú dar milosti. Už bolo povedané, že mnohí sa obracajú k univerzalizmu – teórii o spasení všetkých ľudí. Pavel tu chce poukázať, ako to vo svojom komentári hovorí aj Douglas Moo: „*Nie že skupiny pod vplyvom Adama a Krista, každá pre seba, prechádza jedna do druhej, ale že Kristus vplýva na tých, ktorí sú Jeho, s veľkou istotou, podobne ako aj Adam na svojich.*“¹³ Pravda je, že sme milosťou spasení, ale skrze vieru (Ef 2,8). Len tí, ktorí veria, že to, čo Ježiš urobil, stačí pre ich spasenie, a prijímu to ako dar, budú ospravedlnení pre život. Kde je ospravedlnenie, tam je aj odpustenie, a kde je odpustenie hriechov, tam je život – εἰς δικαίωσιν ζωῆς. My všetci sme deti Adamove, synovia smrti, ale vierou sa stávame v Ježišovi Kristovi synovia života.

Predložka εἰς (k, ku) oznamuje tendenciu – k ospravedlneniu, k prestúpeniu, k hriechu, atď. Rozdiel je v tom, že k hriechu už došlo, a každá osoba ho má v sebe. K ospra-

¹² SEQUEIRA, Jack. *Víc než se dá uvěřit*. Advent-Orion, Praha, 1999, s. 48.

¹³ MOO, Douglas J. *The Epistle to the Romans*. New International Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Erdmans, 1996, s. 343.

vedlneniu došlo z Božej iniciatívy (J 3,16), ale my to musíme prijať vierou, ako dar (Žd 11,6).

5.8. Rimanom 5,19

„**Práve tak, ako neposlušnosťou toho jedného človeka, sa hriešnymi stali mnohí.**“ Tento verš je záverom celej úvahy, ktorá je vo v. 12 a 18. Dôvod pre celosvetové odsúdenie je v Adamovi – jeho hriech (v. 12), prestúpenie (v. 14), pád (v. 15), a nakoniec (v tomto verši), aj neposlušnosť.

„Práve tak“ (ὥσπερ) spája v. 12. Táto jedna neposlušnosť mala veľké následky. Pretože sme na svet prišli „v Adamovi“, nie sme schopní mať spravodlivosť sami od seba, sme otrokmi hriechu. Pavel to zdôrazňuje slovami: „*Nieto spravodlivého ani jedného... Všetci sa odchyľili.*“ (R 3,10–12).

Sloveso κατεστάθησαν (stali sa) je v pasívnom aoriste a môže znamenať aj učiť. Pretože je to minulé čas, chce sa tým čitateľovi naznačiť, že všetci ľudia „v Adamovi“, keď sa narodili, sú už hriešnici. Jeho neposlušnosťou všetky pokolenia stratili postavenie, aké mohli mať v raji. Hriech začal neposlušnosťou, ktorá je základom pokračovania hriešneho života na zemi.

„**Tak aj poslušnosťou jedného, spravodliví sa stanú mnohí.**“ Pavel nám pripomína, že „spravodliví sa stanú mnohí“. Ako v prvej časti, kde sa hovorí o hriechu, používa aorist, tu používa futúrum (stanú sa – κατασταθήσονται), aby nám ukázal nepretržitú moc ospravedlnenia. Minulosť nemôžeme zmeniť, ale budúcnosť áno. Spravodlivosť sa nedá zarobiť, ale milosťou Božou, na základe našej viery, budeme zaradení medzi spravodlivých.

Vo v.19 sa nachádza jeden nový protiklad: **neposlušnosť – poslušnosť**. V Adamovom živote došlo k neposlušnosti pri Božom príkaze, aby nejedol „zo stromu vedenia dobrého a zlého“ (Gn 2,17). Neposlušnosť neznamená len doslovné odmietanie prikázania. Je to spôsob života, svojvoľné kráčanie bez Boha, túžiť byť bohom a riadiť sa samostatne, nebyť vedený Jeho múdrosťou a láskou. Byť nezávislý od Boha, znamená byť otrokom hriechu. Apoštol Jakob nám to vysvetľuje: „*Ale každý je pokúšaný od svojej vlastnej žiadosti* (τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας)... *a potom žiadosť, keď počne, rodí hriech, a hriech, keď je vykonaný plodí smrť*“ (Jk 1,14.15).

To, čo Adam skazil svojou neposlušnosťou, Ježiš napravil svojou poslušnosťou. Najpresvedčivejší príklad Ježišovej poslušnosti je zapísaný v epištole Filipským: „*Ktorý súc v podobe Boha, nepovažoval toho za lúpež byť rovný Bohu... ponížil sa stanúc sa poslušným* (ὑπηκούος) *až po smrť, a to po smrť kríža.*“ (Fp 2,6–8). Celý Nový zákon je plný príbehov Kristovej poslušnosti. V noci, keď sa Kristus rozhodoval, či pôjde na kríž, znovu sa prejavila jeho poslušnosť: „*Avšak nie moja vôľa, ale tvoja nech sa stane.*“ (L 22,42). Práve táto Kristova poslušnosť učinila to, že môžeme stať pred Bohom spravodliví.

Tak ako je vo v. 18 použitý výraz „všetkým ľuďom“ (πάντας ἀνθρώπους), tak apoštol Pavel používa aj slovo „mnohí“ (οἱ πολλοί). V kontexte to znamená, že pod slovom „mnohí“, ktorí sa stali hriešnymi Adamovou neposlušnosťou, sú zahrnutí vlastne všetci ľudia (v. 18, pozri aj R 3,23). Taktiež aj v celej epištole slovo „mnohí“, ktorí sa stanú spravodliví, zreteľne poukazuje len na tých, ktorí Krista prijali vierou (R 1,16.17; 3,24–26; 5,1). Ellen Whiteová, pravda, v inom kontexte, hovorí podobne: „*Podmienka vyvo-*

lenia k večnému životu je z Božej strany **pre každého rovnaká...** Vyvolený bude ten, kto si vezme Božiu výzbroj a bude bojovať dobrý boj viery.“¹⁴

5.9. Rimanom 5,20

„**Ale zákon prišiel dodatočne aby sa rozmnožilo previnenie.**“ Asi apoštol Pavel cítil, že keby o zákone nič nepovedal, bolo by to židov pohoršilo. Je zákon daný preto, aby sme si poslušnosťou zákona zaslúžili spasenie? Nie je toto východisko z hriechu? Môže byť zákon prostriedkom, ktorý odstráni následky Adamovho pádu? Apoštol jednoznačne hovorí: NIE! Zákon nemôže napraviť skázu, ktorú priniesol na svet hriech. Zákon nás informuje o tom, čo je hriech. Jeho úlohou je ukázať nám, čo je hriech: „*Pretože zo skutkov zákona nebude ospravedlnené pred ním niktoré telo. Lebo skrze zákon je poznanie hriechu* (ἐπίγνωσις ἁμαρτίας)“ (R 3,20; 7,7). Podobne o zákone hovorí apoštol Pavel aj v iných svojich epištolách (napríklad Ga 2,16.21). Bob Utley, napísal komentár k tomuto veršu a formuloval ho takto: „*Účelom zákona nikdy nebolo ľudstvo spasiť, no ukázať mu jeho potrebu a bezmocnosť* (Ef 2,1–3) *a tým ho priviesť ku Kristovi* (R 3,20; 4,15; 7,5; Ga 3,19.23–26).“¹⁵

Ladislav Tichý v Slovníku novozákonní řečtiny prekladá sloveso παρεισέρχομαι – prísť (vstúpiť mimo) dodatočne (apoštol Pavel vo v. 20 používa aorist παρεισῆλθεν – prišiel dodatočne). Profesor Jozef Roháček vo svojom preklade Biblie toto sloveso prekladá: „*K tomu vošiel do toho...*“. V Slovenskom ekumenickom preklade je toto sloveso preložené ako: „*Navyše k tomu pristúpil...*“ Získavame dojem, akoby zákon vkročil medzi Adama a Krista. Zákon ukázal, aký je skutočný rozdiel medzi Adamom a Kristom. Zákon hriech nezastavil, ale učinil ho ešte zreteľnejším. Príslovie hovorí: „Špina je špinou aj v noci, ale keď deň usvitne, vtedy sa vidí, aká skutočne je, špinavšia a nezniesiteľná“. Zákon „prišiel dodatočne“, aby odhalil hriech, aký naozaj je.

Podstatné meno „previnenie“ (τὸ παράπτωμα) sa rozlišuje od podstatného mena „hriech“ (ἡ ἁμαρτία) v tom, že „previnenie“ znamená skutok (zjav), ktorým sa prejavuje skáza, a „hriech“ znamená porušenie, ničivý spôsob života. Inými slovami: Človek robí previnenia (τα. παράπτωματα), ale človek v hriechu (τῇ ἁμαρτίᾳ) žije (je to jeho spôsob života). Previnenia sa rozmnožili, lebo ich zákon odhalil a osvetlil. Sám apoštol Pavel hovorí: „*Ale hriechu som nepoznal, iba skrze zákon.*“ (R 7,7).

„**Ale kde sa rozmnožil hriech, ešte viac sa prevyšovala milosť.**“ Hriech stúpa, on je progresívny. Je ho viac a viac. Jedného dňa hriech dosiahne svoje maximum (Zj 18,5). Kde je viac hriechu, je aj viac Božej milosti. Čitateľovi sa ponúka nádej a to tým, že hriech je možné zastaviť milosťou.

Ludia majú dve možnosti: žiť „pod zákonom“ (ὑπὸ νόμον), alebo žiť „pod milosťou“ (ὑπὸ χάριν) (R 6,14). Byť „pod zákonom“, znamená byť pod kľatbou, alebo pod odsúdením zákona (Ga 3,1). Boh stvoril Adama ako bezúhonnú bytosť a podriadil ho „pod zákon“, keď mu dal prikaz: „*Ale zo stromu vedenia dobrého a zlého nebudeš jesť, lebo toho dňa, ktorého by si jedol z neho, istotne zomrieš.*“ (Gn 1,17). „*Neposlušnosťou toho jedného*“ (v. 19) sa celé ľudstvo dostalo pod kľatbu a odsúdenie sú na smrť. Celé ľudstvo sa narodilo „v Adamovi“, a preto sú všetci „pod zákonom“. Potvrďuje to aj sám

¹⁴ WHITEOVÁ, Ellen. *Patriarchovia a proroci*, Advent-Orion, Vrútky, 1995, s. 149.

¹⁵ UTLEY, Bob. *Evangelium podľa Pavla: List Rimanom*. Bratská jednota baptistov v SR, 1996, s.101.

apoštol: „*Zákon panuje nad človekom dotiaľ, dokiaľ žije.*“ (R 7,1). Zákon nemôže zotrieť hriech, ale ho hromadí.

Termín milosť (χάρις) znamená priazeň preukázaná niekomu, kto si ju nezaslúži. V duchovnom zmysle ju Nový zákon definuje ako Boží láskyplný vzťah k hriešnikom, ktorý sa preukázal v obeti Ježiša Krista (Ef 1,7). Aby sa ľudstvo z tej beznádejnej situácie „v Adamovi“ (pod zákonom) dostalo: „...*poslal Boh svojho Syna...aby tých, ktorí boli daní pod zákon, vykúpil.*“ (Ga 4,4.5). Byť „pod milosťou“ znamená ospravedlnenie pred Bohom, nie na základe skutkov zákona, ale ospravedlnenie na základe toho, čo Kristus vykonal pre nás vo svojom živote, smrti a vzkriesení. Pretože sa rozmnožuje hriech, a je ho na svete viac a viac (Mt 24,12), ľudia potrebujú, aby „*sa prevyšovala milosť*“, ktorá môže očistiť všetky hriechy.

Dve slovesá v tejto časti taktiež ukazujú, že je Božia milosť silnejšia ako hriech. Rozmnožiť (πλεονάζειν) a prevyšovať sa ešte viac (ὑπερπερισσεύειν). Hriech je všade na zemi, ale milosti, ktorú môžeme prijať, je ešte viac.

5.10. Rimanom 5,21

„*Aby, ako kraľoval hriech na smrť.*“ Znovu apoštol Pavel pripomína, že nie sme nezávislí, ale závislí. Nad nami kraľuje hriech, alebo milosť. Hovorí o tom v nasledujúcej kapitole: „*Či neviete, že komu sa vydávate za sluhov cieľom poslušnosti, že ste sluhami toho, koho poslúchate – buď sluhami hriechu na smrť, buď sluhami poslušnosti na spravodlivosť.*“ (R 6,16)

Slovičkom „aby“ (ὥστε) apoštol spája v. 20 s v. 21, lebo pokračuje vo vysvetlení. Čítatelia musia pochopiť, akú silu má hriech a akú milosť.

My sa nemôžeme inak narodiť, len ako Adamove deti. Ak sme „v Adamovi“, tak v našom tele kraľuje hriech na smrť – „*Lebo odplatou za hriech je smrť.*“ (R 6,23). Hriech prináša večnú (druhú) smrť, na ktorú je odsúdený každý, kto sa narodil na zemi: „*Lebo nieto rozdielu, lebo všetci zhrešili a postrádajú slávy Božej.*“ (R 3,23). Hriech ničí aj náš pozemský život, ale definitívny rozsudok bude až na konci: večný život, alebo večná smrť.

Ak by sme chceli doslova preložiť ἐν τῷ θανάτῳ, znamenalo by to „v smrti“. Hriech kraľuje „v smrti“. Vo v. 14 kraľovala smrť (ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος) a na konci vysvetlenia je odhalená pravá príčina smrti – hriech. V tej smrti kraľoval hriech (ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία). Hriech neprišiel na svet sám od seba, ani nám ho neposlal Hospodin. Priniesol ho ten, kto hreší od počiatku – diabol. Apoštol Ján nám nechal odôvodnenie: „*Kto koná hriech, je z diabla, lebo diabol hreší od počiatku.*“ (1J 3,8).

„*Tak aj milosť kraľovala skrze spravodlivosť na život večný skrze Ježiša Krista, nášho Pána.*“ Existuje ešte jedno kráľovstvo – kráľovstvo milosti. Milosť kraľuje „v Kristovi“ – „...*skrze ktorého sme dostáli milosť.*“ (R 1,4.5). Tak ako sú všetci „v Adamovi“ odsúdení na večnú smrť, tak sú aj všetci „v Kristovi“ vyslobodení od tej smrti. Večný život je výsledok života „v Kristovi“. Keď apoštol Pavel písal veriacim do Tesaloniky o vzkriesení, pripomína im, že „...*mŕtvi v Kristu vstanú najprv.*“ (1Te 4,16).

„*Hriech vládol mocou univerzálnej smrti (v. 14.17). Milosť vládne mocou prisúdenej spravodlivosti cez dokončené dielo Ježiša Krista, osobnú vieru veriacich a kajúcnu reak-*

*ciu na evanjelium.*¹⁶ Milosť sa vždy zjaví „*skrze spravodlivosť*“ (διὰ δικαιοσύνης), ktorá je darovaná od Boha a prijatá vierou.

„*Na život večný*“ (εἰς ζωὴν αἰώνιον). Toto je Boží zámer. Toto je cieľ milosti, ktorá bude trvať večne. Preto je kráľovstvo milosti silnejšie od kráľovstva hriechu. Sila a výsledok hriechu – smrť, bude zničená. Zlo nebude trvať večne, ale navždy skončí (1K 15,26). K tejto správe vedie nielen apoštol Pavel, ale aj celá Biblia – k radostnej správe o večnom živote v Ježišovi Kristovi, našom Pánovi.

Na konci tohoto odkazu je zaznamenané meno toho nového Adama, koho deťmi môžeme byť vierou. Je to Ježiš Kristus, náš Pán. Pavel končí list pre veriacich v Ríme víťazne, posolstvom o „Starom a Novom Adamovi“. Je tu zaznamenané len jedno meno, len jedna jediná osoba, skrze ktorú môžeme dostať večný život.

Apoštol Peter mal rovnaký názor ako apoštol Pavel: „*A nieto v inom nikom spasenia, lebo ani nieto iného mena pod nebom, ktoré by bolo bývalo dané niekomu medzi ľuďmi, v ktorom by sme mali byť spasení.*“ (Sk 4,12).

Ježiš Kristus je ten „nový Adam“, ktorý je Otcom všetkých, ktorí sú „pod milosťou“ a prijali dar milosti – večný život.

Záver

Keď Adam zlyhal, na svete začal vládnuť hriech. Obeť Ježiša Krista na Golgote priniesla možnosť založenia nového kráľovstva. V živote každého človeka vládne buď jedno, alebo druhé kráľovstvo. Dôsledok tej vlády je večná smrť, alebo večný život.

V tejto časti epištoly (R 5,12–21) sme videli, ako sa hriech ujal vlády nad padlým človekom, skrze Adamovu vinu. Hriešny Adam predstavoval celé ľudstvo. Rovnako sme zistili, že ľudia boli reprezentovaní aj postavou Pána Ježiša Krista, ktorý im priniesol možnosť posvätenia.

Adam, ako prirodzený predstaviteľ ľudstva, zaťažil svojich potomkov dedičstvom viny. Druhý, darovaný predstaviteľ ľudstva, Pán Ježiš Kristus, priniesol život a spravodlivosť a sňal z nás bremeno hriechu. Pretože sa obetoval za nás, môže vstupovať do života tých, ktorí sa mu odovzdali na základe viery. Všetko začína u stotožnenia sa s Kristom. Biblia hovorí o ľuďoch, ktorí veria v Božiu spasiteľskú milosť, ako o ľuďoch „v Kristovi“. Tým pádom je prekážka, ktorú medzi človeka a Boha postavil Adamov hriech, odstránená. „*Takže ak je niekto v Kristovi, je novým stvorením; drevne pomínulo, hľa všetko je nové.*“ (2K 5,17)

Znovu nám Biblia hovorí, že vo svete existujú len dve skupiny ľudí. Jedni patria „Starému Adamovi“ a druhí „Novému Adamovi“ – Kristovi. Preto pre apoštola Pavla neexistuje nič dôležitejšie ako poukázať na úpadok ľudského pokolenia skrze Adama a vyzdvihnúť ospravedlnenie a vykúpenie skrze „nového Adama“ – Ježiša Krista. Význam toho, čo urobili Adam a Kristus, sa vzťahuje na všetkých ľudí. Oni predstavujú dva spôsoby života. John Brunt¹⁷ uvádza následky nášho vzťahu s Adamom a s Kristom nasledovne:

¹⁶ UTLEY, Bob. *Evanjelium podľa Pavla: List Rimanom*. Bratská jednota baptistov v SR, 1996, s.101.

¹⁷ BRUNT, John, C. *Romans, Mercy for All*. Bible Amplifier, Boise, Idaho, Pacific Press, 1996, s. 120.121.

Adam: (1) Hriech prišiel skrze neho na svet (v. 12); (2) jeho pádom zomreli mnohí (v. 15); (3) priniesol potrestanie (v. 16); (4) skrze neho začala kraľovať smrť (v. 17); (5) priniesol odsudzujúci výrok všetkým ľuďom (v. 18) a (6) pre jeho neposlušnosť sa mnohí stali hriešnymi (v. 19).

Kristus: (1) Skrze Neho sa rozmnožila Božia milosť a prebýva v mnohých (v. 15); (2) prináša ospravedlnenie (v. 16); (3) prináša život všetkým (v. 18); (4) Jeho poslušnosťou sa mnohí stali spravodliví (v. 19) a (5) skrze Neho my kraľujeme v živote (v. 17).

Apoštol Pavel v epištole Rimanom 5,12–21 skutočne píše o dvoch spôsoboch života – o Adamovom a o Kristovom spôsobe. V celom kontexte epištoly Rimanom a jej dôraze na vieru vyzdvihuje, že si všetci ľudia volia stranu, na ktorú sa zaradia. To znamená, že každý človek bude na konci stáť „v Adamovi“ a v jeho hriešnom živote, ktorý bude mať smutný koniec, alebo sa zjednotí vo viere s „NOVÝM ADAMOM“ a „v Kristovi“ prijme ospravedlnenie a večný život. **„A to je ten večný život, aby znali teba, toho jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista.“** (J 17,3)

Zoznam použitej literatúry:

ADLOF, Alois. *Výklad epištoly sv. Pavla k Římanům*. Křesťanský spolek mladíků v Čechách, Praha, 1936.

BIBLIA, preklad prof. Jozef Roháček.

BIBLIA, Slovenský ekumenický preklad.

BART, Karl. *Stručný výklad listu Římanům*. Kalich, Praha, 1989.

BRUNT, John, C. *Romans, Mercy for All*. Bible Amplifier, Boise, Idaho, Pacific Press, 1996.

CALVIN, John. *Commentaries on the Epistle of Paul the Apostle to the Romans*. Grand Rapids Baker.

CRANFIELD, C. E. B. *The Epistle to the Romans*. The International Critical Commentary, Edinburgh: T&T Clark, 1975, 1979.

HERIBAN, Jozef. *Poznámky k Novému Zákonu*. Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1989.

KNIGHT, Gorge, R. *Rimljanima Poslanica*. Preporod, Beograd, 2010.

KRYNSKÝ, Petr. *Epištoly: Úvod*. Sázava, 2011.

MOO, Douglas, J. *The Epistle to the Rommans*. New International Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Erdmans, 1996.

NESTLE-ALAND. *NOVUM TESTAMENTUM GRAECE*. 27. vydanie, Česká biblická společnost, Praha, 2011.

SEQUEIRA, Jack. *Víc než se dá uvěřit*. Advent-Orion, Praha, 1999.

TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny*. Česká biblická společnost, Praha, 2011.

UTLEY, Bob. *Evanjelium podľa Pavla: List Rimanom*. Bratská jednota baptistov v SR, 1996.

WHITEOVÁ, Ellen, G. *Patriarchovia a proroci*. Advent-Orion, Vrútky, 1995.

WHITEOVÁ, Ellen, G. *Skutky Apoštolov*. Advent-Orion, Vrútky, 1994.

Telling So Much by Writing So Uniquely? The Literary Macrostructure of the Apocalypse Analysed on the Basis of the Book's Open Literary Structure

Roman Mach: *Telling So Much by Writing So Uniquely? The Literary Macrostructure of the Apocalypse Analysed on the Basis of the Book's Open Literary Structure*, 367 strán.

Vyššie uvedený titul predstavuje dizertačnú prácu (Ph.D.) predloženú súbežne na International Baptist Theological Seminary v Prahe a University of Wales. Jej autor, učiteľ systematickej teológie na Teologickom seminári Cirkve adventistů sedmého dne v Sázavě, sa v nej zaoberá makroštruktúrou knihy Zjavenie analyzovanej za pomoci nástrojov a konceptov, ktoré ponúka súčasná literárna veda. Základným východiskom práce je teória „otvoreného literárneho diela“, formulovaná Umbertom Ecom.

V úvodnej časti autor predstavuje teoretický rámec svojho bádania, v ktorom vychádza najmä z konceptu *otvorenosti literárneho diela* U. Eca a lokalizuje Eco-vu teóriu interpretácie textu v súčasnej hermeneutickej diskusii. Otvorený text je charakteristický zámernou prítomnosťou viacerých významových rovín, čo umožňuje určité množstvo interpretácií, ktoré sú ale zároveň ohraničené zámerom diela. Do procesu tvorby významu vstupujú viaceré vzájomne prepojené faktory: zámer autora, špecifickosť textu a jeho stratégií,

kontext a čitateľ (jeho kompetencie). Autor používa rôzne stratégie a odchyľuje sa od bežných konvencií, ktoré čitateľa zvyčajne vedú pri tvorbe významu. Čitateľ je tak nútený aktívne spolupracovať pri finalizácii autorom mieneného významu/významov. Súčasťou tejto stratégie v knihe Zjavenie je, okrem iného, použitie „neplánovaných“ štruktúrnych jednotiek, chýbajúcich vysvetlení, siete intratextuálnych vzťahov, aluzívnej intertextuality, vzájomnej prepojenosti naratívnych celkov a komplexnosť usporiadania diela. Do teoretického rámca bádania autor zahŕňa i metaforický jazyk (zastúpený v knihe Zjavenie) a jeho poetickú funkciu (rozšírenie významu), ktorá prispieva k otvorenosti textu.

Druhá kapitola sa zaoberá otázkou apokalyptického žánru. Jej autor vychádza z predpokladu, že otvorenosť textu bola Ecom a ďalšími autormi rozpoznaná primárne na úrovni literárneho žánru. Okrem troch hlavných žánrov, apokalyptického, prorockého a epistolárneho, autor predstavuje a diskutuje ďalšie možné žánre a formy prítomné v knihe Zjavenie, ako napríklad múdroslovie, mýtus, grécka dráma, špecifické rétorické a liturgické formy. Miešanie žánrov a subžánrov v knihe implikuje špecifické spektrum komunikácie. Autor konštatuje, že kniha Zjavenie predstavuje kompozitný literárny žáner, charakteristický svojou komplexnosťou, zložitou usporiadania látky, intratextuálnym prepojením a aluzívnym spôsobom komunikácie.

V tretej kapitole autor práce dokazuje literárnu otvorenosť i na ďalších troch úrovniach: intertextuality (obzvlášť jej aluzívna forma), jazyka (najmä jánovské solecizmy), a spôsobu komunikácie. Literárna otvorenosť na týchto úrovniach signalizuje možné pokračovanie tejto stratégie otvorenosti i na úrovni makroštruktúry knihy Zjavenie. Túto lí-

niu je možné sledovať najmä v rozvíjaní a prehľbovaní intratextuálneho prepojenia, v autorovej stratégii „odhaľovania/zahaľovania“ a v utváraní otvorených štrukturujúcich vzťahov. Na knihu Zjavenie je možné nahliadnuť ako na určitý typ labyrintu, ktorý, i keď sa na prvý pohľad zdá byť neusporiadaný, vyznačuje sa veľmi komplexným usporiadaním, ktoré umožňuje viac ako jednu cestu.

Štvrtá kapitola sprehľadňuje a kriticky diskutuje rôzne existujúce metodologické prístupy a z nich vyplývajúce návrhy makroštruktúry knihy Zjavenie, ako napríklad intertextuálny prístup, chiastické usporiadanie, sedmičková štruktúra, usporiadanie podľa špecifických fráz, texto-lingvistický prístup a ďalšie. Dôležitým výťažkom tejto časti je fakt, že tieto prístupy, hoci sú metodologicky rozdielne, zhodne indikujú štruktúrnú „prechodovosť“ (*transitionality*) špecifických oddielov knihy Zjavenie.

V piatej kapitole sú predstavené štrukturujúce techniky v rámci celej makroštruktúry knihy Zjavenie, vyplývajúce z predchádzajúcich analýz. Jednotlivé hlavné oddiely sú rozlíšené na základe „transitions“ – sekcií, ktoré dané celky vzájomne rozdeľujú, ale zároveň aj prepájajú, a to so susednými i vzdialenejšími oddielmi. V týchto „prechodových sekciách“ (*transitions*), ako to brilantne dokazuje autor bádania, sú zoskupené rôzne štrukturujúce signály. Jánovské *transitions* umožňujú otvorenosť textu a tým aj usporiadanie jednotlivých oddielov do vzájomne prepojenej siete (s interpretačnými dôsledkami) a celkový naratívny vývoj knihy. Autor dizertácie detailne ukazuje miesto, funkciu a úlohu týchto *transitions* v štyroch hlavných christologických témach (*stories*), ktoré tvoria naratívny rámec celej knihy Zjavenie. V tomto práca bezpochyby predstavuje prínos v súčasnom svetovom bádani. V závere dizertácie autor navrhuje detailnú makroštruktúru Já-

novej apokalypsy, ktorá zviditeľňuje miesto a štrukturujúcu funkciu *transitions* v celkovom usporiadaní knihy.

Koncept zámerne otvoreného diela, demonštrovaný v knihe Zjavenie, sa zároveň ponúka ako teoretický rámec schopný ďalších vysvetlení na poli literárnej analýzy apokalyptických spisov.

Vyššie uvedená dizertačná práca je výsledkom 12-ročného bádateľského úsilia.

Predstavuje studňu poznatkov a podnetov, ako to čitateľovi naznačuje už samotná konzultácia takmer 25-stranovej bibliografie, ktorá excelentne pokrýva bádateľské pole dizertácie. Čitateľ Koinónie sa môže tešiť na ďalšie číslo periodika, v ktorom autor práce sprístupní niekoľko jej strán a detailne predstaví hlavné línie, metodologický prístup a výťažky svojho bádania.

Daniel Horničár

Rozhovor s Romanem Machem, autorem dizertační práce

Kde jsi studoval a jakou zkušenost si odtud odnášíš?

Nalezení vhodné školy dodnes považuji za zkušenost, která měla svůj duchovní rozměr. Když mě v roce 2001 bratr Nowak vyzval k dalšímu studiu, brzy se ukázalo, že můj americký typ diplomu z Andrews University není kompatibilní s požadavky fakult v naší zemi. Odtud vzešla nutnost dalšího hledání. Tak jsem zjistil, že v Praze existuje Mezinárodní baptistický teologický seminář (IBTS). Ten se ukázal být skvělou evangelikální školou, fungující v angličtině, kde jsem své předchozí studium mohl uplatnit. Jako první advenista na této baptistické akademické půdě jsem zprvu pociťoval jisté chvění. O to více mne nadchlo první vřelé přijetí. Dr. Randall, církevní historik, mi tehdy řekl nezapomenutelnou větu: „Vy adventisté jste nejpočetnější evangelikální církví v této zemi.“ A já mu poděkoval za to, že nás vnímá jako evangelikální křesťany (což nebývalo vždy samozřejmostí).

Vysoká úroveň akademických požadavků, britská serióznost a evangelikální vřelost mne pak provázely po celou dobu mého studia na IBTS, kde jsem se opako-

vaně mohl setkávat se skvělými odborníky zvoucých jmen. Jedním z mých zkoušejících byl například předseda Britské asociace pro studium knihy Zjevení (Dr. Ian Paul). Odnáším si odtud také několik přátelských vztahů, kterých si velmi vážím.

IBTS se však v nejbližší době z Prahy odstěhuje, a to především z ekonomických důvodů. Je opravdu politováníhodné, že Praha a Česká republika takto přicházejí o špičkovou evangelikální školu mezinárodního formátu a o její neméně vynikající anglofonní knihovnu.

Proč sis vybral toto téma jako předmět svého bádání?

I tohle probíhalo zajímavě. Mým oborem v Sázavě je totiž systematika. Už tehdy jsem si ale uvědomoval, že dogmatika vyžaduje úzký kontakt s biblistikou a exegézí. Zároveň jsem si z Newbold College přinášel dlouhodobý zájem jednak o knihu Zjevení z literárního hlediska, jednak o hermeneutiku obecněji. Když se pak ukázalo, že IBTS v oné době nenabízí dizertační studium v systematice, další směr byl jasný: matoucí literární povaha knihy Zjevení se zaměřením na její

nejsveřepější problém: literární strukturu. Řečeno se špetkou soli, nic menšího nebylo tehdy hodno mého zájmu. Proto bylo dobře, že jsem tehdy měl jen velmi malé povědomí o skutečné složitosti otázek, do kterých jsem se tak nadšeně naboural. Domníval jsem se totiž napříkladem, že bude stačit určité dotažení analýz bratra Kennetha Stranda a skupiny adventistických autorů, navrhujičích pod jeho vlivem souměrnou („chíastickou“) strukturu Zjevení. Časem se ale ukázalo, že jde o přístup, který bude nutné – s úctou k jeho nepopíratelným dílčím přínosům – opustit ve prospěch náhledu podstatně komplexnějšího.

Dizertační studium tohoto typu vyžaduje mnoho let „hlubokého ponoru“. Byly na této cestě nějaké výrazné zlo-mové body?

Tohle podle mne představuje to nejceněnější a intelektuálně nejkrásnější, co může mnohaleté dizertační studium přinést. Jinak je to totiž letitá řehole, kterou člověk občas opravdově touží vzdát a která zatíží vše ostatní – službu, rodinu, soukromý život.

V angličtině existuje zvláštní slůvko „serendipity“ pro okamžiky náhlého vhledu. Myslím, že na ty své nikdy nezapomenu. Jeden obrat jsem už zmínil. Další následovaly, když mi nad Apokalypsou začalo zvolna docházet, co skutečně znamená *záměrná literární otevřenost* a kolik může mít v textu linií, čeho lze docílit úmyslným mísením těch nejlepších žánrů a jejich signálů pro čtenáře, co znamená strategie „odhalení a zahalení“, jak fungují stovky Janových narážek na starozákonní texty, jak kreativně lze vnímat dokonce i Janovy proslulé mluvnické solecismy, proč zůstávají vztahy mezi vizemi a tématy otevřené, kolik významu lze takto vtěsnat na malý prostor... Nejneobvyklejším zážitkem tohoto druhu byl asi okamžik,

kdy jsme s rodinou navštívili malou galerii v Luhačovicích, kde mne okamžitě fascinoval jeden abstraktní obraz. Uvědomil jsem si totiž, že to, co zde malíř koná štětcem na plátně *vizuálně*, činil Jan *literárně* (tedy slovy a větami) v knize Zjevení. Dnes toto dílo považuji za vynikající nezáměrnou ilustraci mých těžce dobývaných poznatků.

Za vzpomínku stojí také následující věty korektorky mé angličtiny: „Myslela jsem, že jsi mimo... ale když jsem si tvou první kapitolu přečetla poštěstě, začala jsem chápat, o čem to celé je...“ ☺ Ano, PhD studium bývá vysoce specializované...

Mělo pro tebe toto studium vedle nalezených poznatků nějaký širší význam nebo dopad?

Ano, a to s překvapivou silou. Literárně-kritické směry představují v biblistice nejnovější hermeneutické trendy. Bližší seznámení s literárním chápáním textů a s překvapivou efektivností některých z těchto přístupů právě v případě vykladačsky nejnesnadnějších žánrů v Písmu pro mne dříve nebo později znamenalo něco jako změnu paradigmatu. Výsledné pochopení toho, jak je kniha Zjevení napsána, nakonec změnilo nejen můj pohled na čtení všech textů Písma, ale i na „čtení“ reality obecněji.

Proč právě Umberto Eco?

Teorie otevřeného díla představuje vlastně jen malou, avšak postupně rozvíjenou část Ecovy rozsáhlé literární teorie. Už zkusmá prvotní přikládání tohoto zajímavého teoretického a konceptového rámce k apokalyptickým textům naznačovala mimořádný metodický souzvuk a schopnost produkovat velmi zajímavé odpovědi a vysvětlení.

Ecova hermeneutika navíc velmi pečlivě rozlišuje mezi typy textů především

ve smyslu přímosti a nepřímosti komunikace (jinak řečeno, mezi referenčními a poetickými žánry). Je zde snaha zohlednit autora, text samotný i čtenáře – to vše s literárním zaměřením na text a strategie v něm. Je to text, co zde implikuje autorský záměr a také zamýšleného čtenáře a dopad na něj. Přes velký prostor pro literárnost, intertextualitu, *reader-response* a záměrnou víceznačnost Ecův přístup stále chrání „práva textu“ oproti „právům čtenáře“ ve smyslu přílišné libovůle v zacházení s významem. To je v době dnešních postmoderně-relativizujících přístupů velmi cenné.

Když jsem v závěru svého studia chtěl alespoň několika osobními řádky poděkovat přímo profesorovi Ecovi, dospěl jsem na jeho stránkách k přehledu dizertací a jiných děl, která z něj nějak čerpají; je nekoňečný. To ilustruje intelektuální sílu jeho teorií.

Nicméně, vzhledem k založení na literárně-kritické metodologii bude práce v našem adventistickém prostoru nepochybně vnímána jako hermeneuticky neortodoxní. Celá úvodní kapitola proto detailně vysvětluje hermeneutiku, vyplývající z Ecovy teorie otevřeného díla, v kontextu současných diskuzí. Mou prací ale výrazně ovlivnili i další autoři.

V čem vnímáš poselství knihy Zjevení jako aktuální pro dnešní adventisty?

Podobně jako metafora nebo podobenství, žánr knihy Zjevení si udržuje schopnost zasahovat a zůstat aktuální na své cestě dějinami – navzdory faktu, že od dob nejranějších zachovalých komentářů byl tento text vždy obtížně chápán či spíše nechápán.

Janův nepřímý jazyk narážek byl už ve své době velmi silný ve svém kritickém dialogu s realitou tehdejšího Římského impéria a jeho ideologie. Od těch dob opakovaně v různých dobách pomá-

hal věřícím nahlédnout pod povrch lesklých a zářivých mocností a struktur. Vedle četných „úletů“ se nad výraznými tématy Apokalypsy opakovaně objevovala legitimní aktuální čtení.

Ani našim tradičním výkladem nemůže tento typ textu být zcela vyčerpán – je to, jako bychom prošli pšeničným lánem úhlopříčně a tvrdili, že je sklizené. „Otevřené“ čtení Zjevení mi pomohlo pochopit, že Janův metaforický jazyk bude vždy schopen legitimních svěžích, nových metafor v nových kontextech. Toto hledání zůstává naší úlohou. Velmi doufám, že moje teze k tomu přispěje.

Vyplývá z tvé práce nějaké praktické nasměrování pro neškoleného čtenáře knihy Zjevení?

Věřím, že ano; zde je ve stručnosti několik nejzákladnějších vodítek:

(1) Před čtením Zjevení je třeba porozumět biblické metafoře, podobenství a také jazyku proroků. Je třeba dobře znát Starý zákon. To je nutný „trénink“.

(2) Ve Zjevení je třeba začít od velkých celků a obrazů a jejich základních poselství. Jinak je možné ztratit se v nesčetných detailech.

(3) Kniha sestává z několika „stories“, příběhů. Každý z nich je uveden velkým christologickým tématem („obrazem Krista“). Pomalu a opakovaně je třeba číst a promýšlet napřed každý „příběh“ zvlášť.

(4) Není třeba spěchat s výkladem, radujme se ze čtení. Představme si vizuální obrazy, jak je Jan vylíčil, osvojme si je a vstupujme do nich. To je svět jeho knihy.

(5) Seznamme se s dobovým světem, do kterého Jan hovořil. Teprve potom je možné pokračovat směrem k budoucnosti.

(6) Nosnými liniemi výkladu jsou Kristus, jeho lid a zápas s Antikristem v dějinách spasení. Neodchylujme se od nich k neduchovním spekulacím.

(7) Jan psal tak, aby čtení dalo hodně duchovní práce („Kdo má uši, slyš...“). Vzdejme se tedy a zamilujme si tuto kni-

hu i její složitost. Jinak u ní není možné vydržet a ona svá tajemství nevydá. ☺

Abstract

Telling So Much by Writing So Uniquely? The Literary Macrostructure of the Apocalypse Analysed on the Basis of the Book's Open Literary Structure

Roman Mach

This thesis applies Umberto Eco's literary theory of the open work to the perennial problem of the literary macrostructure of the Apocalypse.

The introductory Chapter 1 presents this theoretical framework within its current hermeneutical context together with the proposed hermeneutical approach. Chapters 2 and 3, then, create a wider literary basis for the structural analysis of Revelation reviewing the qualities of its complex genre and the related issues of John's specific language, allusive intertextuality, and communication. The key questions are first, whether a comparable intentional strategy of literary openness is indicated along these lines in the text, and second, what macrostructural corollaries follow from the implied literary nature. Gradually discerning the remarkable extent of John's communication, these analyses give a positive cumulative answer to the first question, and bring significant structure-related indications especially in terms of the typical tension between order and disorder in an open work.

Chapter 4 deals with the extremely varied existing approaches to the Apocalypse's literary structure on this basis. While all relevant elements within these proposed patterns are welcome, their deficiencies are identified as well (especially in terms of inadequate selectivity and incompleteness). These scholarly analyses are at the same time viewed as specific reader-responses helping to identify the specific intricacy of the text under scrutiny. The previous recognition of specific literary openness in the text proved to be extremely helpful in dealing with the enormous variety of methods and opinions. Our own analysis of multiple structure-related literary phenomena then gradually leads to the recognition of specific, demonstrable transitional subsections in which multiple and varied structural signals are clustered, creating remarkably complex regularities.

Chapter 5 then synthesises the structure-related findings from the previous parts. On the basis of the composite transitions in the text that both divide and interconnect, a specifically open literary arrangement with two levels of macro-structuring is proposed. While the macro-sections of the text follow from the pattern of these transitions, their mutual relationships are left open, i.e., multiple possibilities are allowed. The openness of this arrangement further continues the logic of interrelational openness in the text whether it is John's dense web of micro-interrelations, elaborate allusive intertextuality, repeated narrative units/visions in unexplained mutual relationships etc. The whole strategy appears to be elaborate and carefully integrated on each observed level.

Another resonating literary-theoretical framework is then utilised in order to further explain the effects of this compositional strategy, and two other apocalypses are selected for a brief structural comparison.

The thesis intends to make two contributions. First, it proposes a complex, demonstrable, specifically open literary arrangement that clarifies the intricate literary organization of the Apocalypse and brings interpretative implications. Second, since the literary theory of the open work proved to be extremely useful for the literary analysis of an enormously complex and resistant representative of the apocalyptic genre, it is offered as a theoretical framework capable of further interesting literary answers related to apocalypses and their possible sub-categories (open or closed in these terms).

Nahlédnutí do dizertace – věda ve službě zvěsti

Beneš, J. *Exodus 28 a 39, Příspěvek k exegezi kultických látek*, Praha, 1996. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Evangelická teologická fakulta. Katedra Starého zákona. Vedoucí práce prof. ThDr. Jan Heller.

Zatímco s habilitační prací Jiřího Beneše¹ se zájemci mohou seznámit prostřednictvím knižně vydané prostřední části této odborné statě – v rozpracovanější formě pod názvem *Směrnice a řády*² – disertace je patrně hůře dostupná. Následující odstavce si kladou za cíl doktorskou práci čtenáři představit.³

Disertační práce J. Beneše je exegezí i aktualizací⁴ dvou starozákonních, obsahem paralelních, kapitol zaznamenaných v Ex 28 a Ex 39.⁵ Tato studie v podstatě předznamenává autorův následný způsob takřka dvacetileté práce s hebrejským textem.⁶ V úvodu

¹ Obhájené v roce 2011 na HTF UK v Praze.

² BENEŠ, J. *Směrnice a řády, Zákoník v Páté knize Mojžíšově*. Vydal Advent-Orion. Vydání první. Praha 2012. 226 stran. ISBN 978–80–7172–874–0. Pro seznámení s knihou lze nahlédnout do recenze in: KOINONIA 4/2013, s. 110–113. Vlastní habilitační práce, nazvaná *Slova smlouvy*, čítá 638 stran a doznala pozitivních posudků (prof. ThDr. Juraj Bándy, prof. ThDr. Milan Balabán, doc. ThDr. Petr Chalupa).

³ Textem uvedeným tučně chce autor článku upozornit na některé nejpodstatnější pojmy a výpovědi disertace či důležitých částí citovaných odjinud, poznámky pod čarou jsou adresovány zejména studentům hebrejštiny.

⁴ Slovo **hermeneutika** je odvozeno z řeckého slovesa *herméneuo*, česky vysvětlovat, překládat, latinsky *interpretovat*. Významově blízko ke slovu hermeneutika má slůvko **exegeze**. Řecké slovo *exégesis* česky znamená vyvozování, vyvedení, vykládání. Slovo exegeze je odvozeno od slovesa *exégeomai*, česky vyvádět, vyvozovat i vysvětlovat, vykládat či třídit, řídit. Exegeze se děje tehdy, když je z textu něco vyvozováno, když je vykládán; kdežto hermeneutika je takovým vysvětlením textu, které promlouvá k současníkům. (Srov. HELLER, J. *Podvečerní děkování, Vzpomínky, texty a rozhovory*, Praha 2005, s. 243–245.)

⁵ Nosnou pomůckou pro výklad jsou soustavná **grafická i schematická porovnávání tvarů, vazeb a částí textu**; důležitou nápovědou mohou posloužit **opakující se fráze, sousloví, obdobná či porušená textová členění**. Odtud pak pramení významné výpovědi o textu; za mnohé: „*Obě sledované kapitoly zachycují pokyny k přípravě velekněžského oděvu jiným způsobem, po jehož významu se ptáme. Ex 28 je Hospodinův pokyn Mojžíšovi (přímá řeč), kdežto v Ex 39 je činnost příkázaná Mojžíšovi důsledně popisována jako dílo více tvůrců, kteří vykonávají to, co Bůh Mojžíšovi přikázal (vyprávění)...*“ Ex 39 vynecháváním sloves popis zestetizuje, posouvá důrazy z děje na subjekty, více pracuje s detaily a „*činí z nařízení Ex 28 příběh a tím vytváří posluchači prostor... pro vstup do děje... Postavením slov ve větě, důrazy, výpustky a doplňky text Ex 39 třídí materiál textu Ex 28*“. Základní rozdíl v charakteru obou textů (*narativní a diskursivní*) spočívá v jiném záměru popisu velekněžského roucha.

⁶ Jinak řečeno – nejen z hlediska způsobu práce s textem a dedukcí vycházejících z ozvučnosti hebrejského slova – je rukopis platný dodnes, ba v současnějších pracích J. Beneše ještě rozvíjen a potvrzován; opomeneme-li články a studie v periodikách či sbornících, vyčet knižních titulů je obdivuhodný: + HELLER, J., *Poutní písně, Výklad žalmů 120–134*, Praha: Advent-Orion, 2001. *Dvanáctka, Úvod do studia malých proroků*, Praha: SGS, TS CASD, 2003. *V moci Slova*, Praha: SGS, 2003. *Ozvěny Iza-*

jsou představeny předpoklady přístupu k biblickému textu.⁷ Autor se rozhodl pro **důraz synchronní jak v oblasti syntaxe, tak sémantiky** (vzdor tradičnímu evropskému zkoumání zakotvenému v přístupu diachronním).⁸ Na vysvětlenou je uvedeno: „*Synchronní koncepci bádání rozumím... jako pokusu vstoupit do chápání tradentů, hagiografů ve snaze naslouchat tomu, co všechno jim mohl ten který určitý pojem vybavovat a jaký význam mohl dostávat umístěním do různých souvislostí.*“ Jde tedy o snahu **naslouchat různým asociacím** (nikoli „*pouštět fantazii z uzdy*“) „*jako ten, kdo ještě není, ale chce být součástí textu (hledět zevnitř), jehož se tehdejší kontext (příběh) bytostně týká, ba jako ten, kdo začíná tušit než vědět, že rozdíl mezi tehdejším a dnešním kontextem téměř mizí*“. Rozhodnutí věnovat se předně ba takřka jen biblickému textu je pro J. Beneše příznačné; obdobné rozhodnutí učinil též O. Muneles.⁹ Autor se současně rozhodl pro „**subjektivní úhel pohledu**“, nečiní si nároky „*na jednoznačnou objektivitu svých výpočtů*“ a vyhrazuje si **svobodu ponechat otázky „nezodpovězené“**, neboť „*vykladačským právem je klást otázky (hledat), nikoli na ně odpovídat. Odpověď a nalézání vůbec patří do kategorie darů přicházejících shůry*“. Dále autor záměrně **straní „hledání souvis-**

jášova volání, Praha: Advent-Orion, 2003 (2. rozšířené vydání Praha: Návrat domů, 2012). *Desítka, Desatero aneb deset slov o Bohu a člověku*, Praha: Návrat domů, 2008. + VAŘURA, P., *Pradějiny*, Praha: Kalich, 2010. + VAŘURA, P., *Nevyšetřitelný Bůh? Rozhovory nad Bibli*, Praha: Vyšehrad, 2010. *Elíša*, Praha: Advent-Orion, 2011. *Směrnice a řády*, Praha: Advent-Orion, 2012.

O knize *Ozvěny Izajášova volání* (Praha 2003) prof. J. Smolík napsal: „Tím, že autor ponechává Starému zákonu jeho autenticitu, přiznává, že v Novém zákoně jde o víc než obtisk, jde i o víc než vyrůstání... Beneš se tak dotýká centrálních otázek kontinuity a diskontinuity obou zákonů“ a k jeho práci s textem dodává: „... **ukázal, co prakticky znamená reformační zásada výkladu Písma Písmem**“; následně prof. Smolík vyzdvihl konkordanční práci s Bibli, ba jeho zhodnocení zní: „*Práce je dokladem velké péle, pracovního nasazení, biblické erudice a teologické senzibility.*“ (Teologická REFLEXE X, 2004, s. 218. Též *Ozvěny Izajášova volání*, Praha: Návrat domů, 2012, s. 425)

O knize *V moci Slova* prof. J. Heller uvádí: „Neobyčejně zdařilá kniha. Když vyšla, proletěl jsem ji dychtivě a byl jí osloven tak, že jsem ji ihned v anketě Lidových novin označil za svou knihu roku. Od té doby ji už delší dobu čtu stále znovu, podtrhávám, pokouším se domýšlet, objevuji nové a nové věci. Samozřejmě, ten, kdo je vnitřně vzdálen Bibli, bude tuto knihu biblických výkladů vidět jinak. Ale kdo si ve vlastní zkušenosti ověřil, že není inspirativnější knihy v celé světové literatuře, a kdo se proto pídí po knihách, v nichž by byl odborný biblický výklad hluboce a spontánně propojen s jejím domýšlením do denního života, přitáhá mně, že Benešova kniha je dílo až neuvěřitelně zdařilé, promyšlené a probroušené do posledních podrobností, a přitom teologicky pronikavé a zároveň lidsky tak pokorné, že se marně rozhlížím po nějakém přirovnání... **Na této knize je se co učit – nejen tomu, co říká, ale i metodě – jak k tomu dojít.**“ (Teologická REFLEXE X, 2004, s. 212 a 214.) Tedy svého žáka tento učitel oceňuje pro to, že „je to muž veliké péle, poctivosti i pokory“. (HELLER, J. *Podvečerní děkování*, Praha 2005, s. 128–129.)

Jinde prof. J. Heller o svém žákovi vyznává: „... **jsme stejného ducha.** Drobný rozdíl mezi námi spočívá asi jen v tom, že mám starobylější sloh a sklon více rozvádět, kdežto sloh Dr. Beneše je modernější a sevěřenější. Je-li mezi námi vůbec nějaký teologický rozdíl, pak asi nestojí za řeč... **Tak jsem vděčný Bohu, že mi dal zažít tak plodnou spolupráci s tím ze svých žáků, jehož pohled mi vždy byl a stále je velice blízký.**“ (HELLER, J.; BENEŠ, J. *Poutní písně*, Praha: Advent-Orion, 2001, s. 5.)

Pro úplnost dodejme, že i doc. J. Beneš se hlásí ke svému učiteli, kupříkladu svůj výklad *Desatera* chápe jako přejatou štafetu. (Viz BENEŠ, J. *Desítka*, Praha: Návrat domů, 2008, s. 10.) Ve své disertaci (na s. 163) uvádí, že **základním přístupem k biblickému textu je mu naslouchání**, doslova praví: „**V tomto přístupu se cítím být žákem prof. Hellera, který mě svou citlivostí a vnímavostí ke každé drobnosti v textu uváděl do respektu před vysloveným. Jemu předně patří dík za uvedení do takového vnímavého naslouchání textu, kdy lze zaslechnout ozvěnu jímavých melodií, jak ji slyšeli ti, kdo se s posvátnou bázní vystavovali přetvářejícímu působení Božího slova. Jeho podpora, vedení, podněty i vhled do mnohdy jen tušených souvislostí, jakož i pavlovská umělost, která umí více nemyšlet nad to, což psáno jest, mě motivují k onomu hellerovskému „navzdory“ vždy, když se cítím být příliš slabý.**“

⁷ Formální popis disertace: Disertace obsahuje standardní náležitosti odborné práce: Úvod (s. 1–3), obsah (s. 5–8), následně je uveden pracovní překlad Ex 28 i Ex 39 (s. 9–24) a jejich analýza (s. 25–39). Samotná stať je dále rozčleněna na osm základních kapitol – ROUCHO, HOŠEN MIŠPAT, EFOD, BARVY, KAMENY, TVŮRCI SVATÝCH ODĚVŮ, THESE (s. 38–161). Následuje závěr (s. 162–163), poté poznámkový aparát (s. 164–193). Dále je uvedena transliterace hebrejská i řecká se soupisem zkratk (s. 194–196) a bibliografie (s. 197–201).

⁸ Řecky *synchronos* znamená „současný“, *día chronō* „v čase“. Náročnost práce s pojmoslovím ukazuje např. přechod „z úrovně věci (*synchronní přístup*) na úroveň historických fakt (*diachronní přístup*)“ – konkrétněji: „co nám dovoluje dát stejné pojmenování „člověk“ zároveň takovému Eichmannovi a otci Kolbemu?“ (SKALICKÝ, K., *V zápasu s posvátnem, Náboženství v religionistickém bádání*, Brno: CDK, 2005, s. 158) Maxmilián Kolbe, katolický kněz, 30. července 1941 požádal v koncentračním táboře Osvětim nacistického velitele, aby směl zemřít (a zemřel) za jednoho z deseti vězňů odsouzených k smrti hladem pro útek nějakého vězně; na otázku velitele Fritsche: „A proč?“, odpověděl: „Protože už nejsem k ničemu a on má ženu a rodinu.“ (Viz *Cyrilometodějský kalendář* 1993, Praha: Zvon, 1992, s. 82–84.)

⁹ Dr. O. Muneles, ač původem pražský (velmi vzdělaný) žid, přežil „zázrakem“ druhou světovou válku. J. Heller zaznamenal jeho následující poznámku: „*Víte, interpretace (Písma, talmudu atd.) už mne nezajímají, jen text sám.*“ (HELLER, J. *Podvečerní děkování*, Praha: Vyšehrad, 2005, s. 63)

lostí a trvalému procesu pronikání do textu více než vytváření uceleného, systematicky propracovaného obrazu vědění“ a vychází z přesvědčení, „že Izrael ve své inkultura-ci byl schopen vyjadřovat svou víru, byť přejatými náboženskými praktikami, zcela svrchovaně a svébytně...“. Za klíčové ve své práci považuje **konsonantní znění textu Starého zákona vedle upraveného masoretářskou prací,¹⁰ hebrejské sloveso mu stojí mimo čas** (nejde o stav či danost, ale o proces), zvláštní **pozornost věnuje grafické podobě slova či podkladům** (*mater lectionis*). Nakonec ale J. Benešovi jako vykladači jde o **Slovo, jež se prostřednictvím Ducha „stává živé, aktivní“**. Na práci se slovem je patrná značná (precizní) soustředěnost;¹¹ čtenářům Bible mohou být užitečné uvedené poznámky o hebrejském jazyku (tj. část 1) i badatelské (zejména zvěstné) závěry zkoumání daného textu (tj. část 2) – podrobně představen bude obsah dvou kapitol, zbývající část odborného výkladu bude formulována jen velmi stručně.¹²

ČÁST 1 – poznámky o hebrejském jazyce: Základním nositelem výpovědi a obsahu termínu v hebrejském jazyce je **sloveso**, které J. Beneš zkoumá **v jeho grafické podobě**.¹³ Na úvaze nad trojí klíčovou podobou hebrejského slovesa (F, A, N)¹⁴ stojí **otázka – „zda text nemá být spíše zakoušen, prožit, oživen sebeidentifikací čtenáře s textem“**, než-li se samozřejmostí mechanicky překládán, přičemž dochází ke zmocňování se textu. Značnou nápovědí při výkladu starozákonního textu může být jeho **členění na oddíly pomocí setům a petúch**.¹⁵ **Nemožnost číst starozákonní text v hebrejštině čtenáře ochuzuje, ba omezuje**, jelikož právě **„pozice jednotlivých hlásek ve slově“** má **„schopnost říci nám o slově daleko více, než se dozvíme ze slovníků“**.¹⁶ Dále je pro výklad

¹⁰ Původně **hebrejský jazyk užíval pouze souhlásky** (alefbeta má 22 souhlásek), nakonec byly zavedeny tečky a čárky jakožto samohlásky – tento proces se přisuzuje tradentům zvaným **Massoreti**. Slovo „tradice“ je třeba chápat v následujícím smyslu: „Tra- znamená pře-, dó je latinsky dávám, tradó předávám. Je to totéž, co řecké *paradosis*, para je pře-, dosis je dávání. Tím se chce vyjádřit, že Boží slovo ... je živé jenom tehdy, když jsou tu živí svědkové, kteří je předávají jeden druhému. Tato tradice je stále v pohybu. Je to jakási veliká pouť. Slovo proces je také přejato z latiny – *prócedo* znamená latinsky postupují.“ (HELLER, J. *Na čem mi záleží*, Praha 2009, s. 252–253) „Zvěstování nemá tedy podobu jednotnou, provždy danou, tedy uzavřenou, je to něco, co **pokračuje**, co má být odpovědně a aktuálně předáno – to je smyslem **tradice** (od lat. *tradere* = odevzdat, předat, podat, dodát, přenechat, svěřit, zůstat; něco jiného je tradice jako sklad něčeho starého, byť vzácného, konvenčního, něčeho, co již nežije a k životu neinspičuje.“ (BALABÁN, M. *Hebrejské myšlení*, Praha 1993, s. 50)

Massoreti pro ochranu písemné tradice užívali určité prostředky, kupříkladu **morfémy** či **podklady**: „*Morfémy, jakož i podklady, jsou jednak pojistkami pro určitý způsob četby a výkladu, jednak signály, jež uvedený tvar vztahují do celostarozákonního kontextu*“, vysvětluje J. Beneš.

¹¹ Kdysi mi prof. J. Heller při čekání na tramvaj řekl: „... víte, neznám nikoho, kdo by se tak poctivě a detailně zabýval jednotlivým slovem, termínem;“ dlouze se odmlčel a zamyšleně dodal: „*V některých věcech šel Jiří ještě dál a hlouběji*.“

¹² Zájemci o komplexní výtah z disertace se mohou na autora článku obrátit, je k dispozici.

¹³ **Jedním z cílů disertace je prozkoumat, zda grafická podoba slova napomůže „k odhalení vnitrotextových, případně mezirádkových souvislostí“**. Na mnoha místech této práce je doloženo, že „**grafická podoba slovesa má mimořádnou vypovídací schopnost**“, že „**hledáním vnitrotextových analogií či diferencí lze postihnout zcela svéráznou strukturu a svébytnou schopnost oddílů poskytnout čtenáři dostatek informací k porozumění textu**“. **Hebrejské sloveso není nositelem času**, vyjadřuje spíše „*postup*“ než „*dobu děje*“. Autor disertace se přidružuje prof. S. Daňka, jenž užíval označení **faktuál** (F = hotovost) a **aktuál** (A = nehotovost či pohotovost), ač přiměřenější pojmenování shledává v termínu **praefixál** a **affixál**; souhrnně a zjednodušeněji řečeno – „*hebrejské sloveso stojí mimo čas vzhledem k indoevropským kategoriím*“.

Příklad slovní hříčky vyjádřené grafickou podobou slova lze shledat např. v dvojí číslovce: „*V Ex 28,10 se dvakrát vyskytuje číslovka „šest“*. Na počátku verše stojí... tvar ŠiŠŠÁH, který je zrcadlově převrácený vzhledem ke slovu HaŠŠéŠ, které stojí jako poslední slovo pátého verše. Jakoby ŠŠH bylo opačně napsané HŠŠ, a to i s geminací posledního písmene, stejnou u obou tvarů. Jinou slovní hříčkou je v tomtéž verši druhá číslovka, tentokrát se členem HaŠŠiŠŠÁH, kterou lze číst zepředu i zezadu se stejným významem...“

¹⁴ Hebrejštiny užívá **čtyři základní tvary slovesa**: F = **faktuál** (*perfectum*), A = **aktuál** (*imperfectum*), N = **narativ** (gramatikami označován také jako *konsekutiv*), J = **jusiv**.

¹⁵ Jde o dělení knih Starého zákona zavedené již ve starověku, obdobné odstavce v Novém zákoně uspořádal církevní otec Eusebius. Do nám známých kapitol rozdělil Bibli až středověký učenec Stephan Langton z Canterbury okolo roku 1205. Jednotné dělení na verše se uskutečňuje až v novověku, strůjcem je francouzský tiskař Robert Estienne (lat. Stephanus) v roce 1551.

¹⁶ „*Ve směru četby hebrejského slovesa stojí affix (F) za slovesným kořenem ve funkci jakési zpřítomňující „stopky“ signalizující čtenáři definitivnost (z „minulosti“) přicházejícího (zde ukončeného – realizovaného) děje... Děj vycházel (pocházel) odkudsi mimo člověka*.“ Faktuál (F) tedy popisuje děj, jehož tvůrcem není čtenář, ten je do děje stržen. Do role tvůrce čtenáře uvádí spíše aktuál (A). „*F jako stav, A jako děj*.“ Popřípadě může affix (F) odkazovat na děj „*následující, nastávající (budoucí)*“).

textu důležitá taktéž **pozice slov ve větě i v kontextu (oddílu)** a ledacos může osvětlit (někdy zatemnit) **význam slova v nejstarších překladech**.¹⁷ Vypovídající hodnotu o důrazech má **přítomnost či absence subjektu děje**, popřípadě je výmluvné vše vypuštěné či přidané (z tohoto hlediska jde v Ex 39 oproti Ex 28 o „*zpasivnění, zestatičtění popisovaného procesu*“), ba významným vodítkem bývají **slova se členem i první slovo věty (oddílu)** – zejména tehdy, pokud se nejedná o sloveso.¹⁸ Pro význam slova je **určující první výskyt tohoto slova (popřípadě slovní vazby) v Bibli**, pak je důležité jeho následující užívání, případně je třeba interpretovat posun významu převládajícího v *Tóre*, v *Prorocích* a ve *Spisech*.¹⁹ Ledacos napoví i **frekvence výskytů či synonyma, paralelismy či odlišnost verzí v různých rukopisech**.²⁰ V disertaci je porovnán text Ex 28 a Ex 39, směřodatné jsou otázky po příčinách změn či opakování slov nebo pasáží.

ČÁST 2 – zvěstné výpovědi: CO JE SMYSLEM Ex 28? Celý oddíl začíná Hospodinným promluvením k Mojžíšovi („a TY přiblížit k tobě Árona“), proto „rolí Mojžíše..., Bohem určenou“ není vytvořit kultické oděvy, ale „přibližovat velekněze Bohu (... uvádět jej dovnitř, do Boha..., vytvořit Bohu společnost)“, ba „KoHeN“ (tj. kněz) tu může být až po „přiblížení“. J. Beneš Mojžíšovo jednání (delegované na Árona) vykládá výrazem „kněžení pro Boha“. Co „kněžení“ obnáší? Napoví trojí výskyt tohoto termínu v úvodu Ex 28 (jen zde z celého SZ!): „Činnost kněžení není blíže popsána, zato je akcentován směr, kterým se kněžení má ubírat – k Hospodinu. Směr je zřejmě podstatnější než obsah pojmu a než vlastní činnost.“ Ovšem kněžení je „pro Árona činnost nevlastní, jemu

Slovesné morfémy mohou též vymezovat důležitost – v případě affixu (F) je důraz kladen na „děj“, jelikož čtenář nejprve vidí sloveso, následuje „teprve pak subjekt děje, vyjádřený affixem. Teologicky by to bylo podtržení požadované odezvy: nejprve zmíněn požadovaný úkon, pak reaguje (má reagovat) subjekt... subjekt děje je dějem zachvácen, stržen k jednání. ČINÍCÍ JÁ.“

Naopak „**prae**fix (A) může být morfém vyvolávající proces. Čtenář si jej při čtení všimne dříve... stojí v pořadí důležitosti před slovesem, tedy... rozhodující je subjekt děje“, aktuál by mohl být „popisem čtenářovy zaangažovanosti na vyprávěném ději. Děj popisovaný aktuálem teprve vzniká... Text s aktuálem by byl vzhledem ke čtenáři výzvou“ a děj by pak byl „důsledkem důrazu položeného na subjekt děje. ČINÍCÍ JÁ.“

Narativ (zvyrazňovaný spojkou *vav*) je pro čtenáře znamením, že „se nachází v procesu, v příběhu, tedy ve sledu dějů na sebe vzájemně navazujících a spolu úzce souvisejících“. Zatímco **infinitiv** „popisuje jednání bez vztahu k subjektu děje i ke čtenáři, imperativ popisuje „emotivně vypjaté jednání subjektu“.

Jinak platí, že **neustálenost semitského gramatického názvosloví přetrvává** dodnes. Při slovesném názvosloví jsou podle J. Hellera Daňkovy „termíny aktuál a faktuál ... dodnes nejvýstižnější“. (HELLER, J. Překladatelský postup Septuaginy. In: *Studie a texty* (2), *Miscelanea* 1978, s. 22. Též HELLER, J. *Hlubinné vrty*, Praha 2008, s. 93) Srov. taktéž HELLER, J. *Tři svědkové*, Praha 1995, s. 151–152. Nebo HELLER, J.; BENEŠ, J. *Poutní písně*, Praha 2001, s. 46.

¹⁷ K práci se Septuagintou J. Beneš uvádí: „*Septuaginta* většinou překládá hebr. narativ aoristem a faktuál futurem. Ovšem nepravdělně... *Překladem však již žvst interpretuje a tím částečně zkrseluje*... Hlavním časem diskursivních textů je A, u narativních N. Vedlejší časem je F.“

Pro úplnější pohled budíž připomenuto – HELLER, J., Překladatelský postup Septuaginty. In: *Studie a texty* (2), Praha 1979, s. 47 (též HELLER, J. *Hlubinné vrty*, Praha 2008, s. 115): „*Základním textem pro studium Starého zákona je a zůstane znění hebrejské v ben-ašerovské úpravě, tedy Masora*. Mluvit o „původním textu“ ovšem není zcela přesné, protože i tento text má svou složitou minulost – redakční, literární i jazykovou. *Přesně vzato je hebrejský text konsonantní, kdežto punktace je jeho židovský komentář. Septuaginta je pak nejen jeho první překlad, nýbrž i první komentář, starší než punktace, a proto po konsonantním textu je historicky vzato nejbližším následujícím stupněm tradičního procesu.*“

¹⁸ **Hebrejská věta zpravidla začíná slovesem**, proto vše, co stojí na začátku věty (oddílu) před slovesem, je v silném důrazu. Důraz signalizuje i člen slova.

¹⁹ Židé své bohoslužebné texty nenazývají „Starý zákon“ (pochopitelně) jako křesťané – užívají slova **Tenak**; jde o zkratkovitě vyjádření trojho členění (jako Chrámu) hebrejských písem užívaných synagogou: *Tóra* (Pět knih Mojžíšových), *Nevi'im* (Proroci) a *Ketubim* (Spisy).

²⁰ Pomůckou je při této práci **kritický aparát „Hebraiky“** (*Biblia Hebraica Stuttgartensia*) a biblická **konkordance**; kupříkladu: LISOWSKY, G. *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*, různá vydání. Dosti nedostupnou je MANDELKEM, S. *Veteris Testamenti Concordantiae Hebraicae atque Chaldaicae*, Impressio undecima, Tel Aviv 1976. Ovšem nedoceněnou konkordancí zůstává tzv. „**Trojdielná konkordance**“ (s její pomocí může i čtenář neznalý původních biblických jazyků – hebrejštiny, řečtiny – „pracovat“ se slovy, jakoby jazyky znal): BIČ, M.; SOUČEK, J. B., *Biblická konkordance I.–III.*, Praha: Kalich, 1954–1967. **Textové varianty starých překladů**, ke kterým J. Beneš přilhlí, jsou: *Samaritánský Pentateuch*, *Septuaginta*, *Targum*, *Vulgáta*, kantonické texty jsou porovnávány rovněž s *Apokryfy*. Během výkladu přicházejí ke slovu vykladači křesťanství (M. Prudký, M. Balabán aj.) i židovští (Raši, Maimonidés). Rovněž prof. M. Balabán zdrazňuje potřebu studovat židovskou tradici pro pochopení „hebrejského myšlení“. (BALABÁN, M. *Hořící strom Boží přítomnosti. Křesťanská revue*, 2002, roč. LXIX, č. 4, s. 119)

způsobená (učením neosvojitelná)“. Dále se v rozboru opakovaně prokazuje, že bohoslužebné chrámové předměty jsou vzájemně spřízněné a neoddělitelné.

ROUCHO: Směrnice pro velekněžský (kněžský) oděv udává Hospodin, z čehož J. Beneš vyvozuje, že „roucho... a velekněžské zvláště má ve Starém zákoně komunikační funkci“. **Velekněžský oděv je tak výpovědí o „zhmotnění Hospodinova pokynu (slova)“.** Oděv je „rozpoznatelné spojení velekněze s Bohem“, je „výrazem totální proměny...“, mít na sobě oděv znamená být v jiné funkci“. Apokryfní Sírach ví i o „duchovní roli oděvu – o zjevování Hospodinovy aktivity“, čímž vytváří most „k novozákonnímu pojetí oděvu a oblékání“, tj. užití oděvu i oděvu jako metafory „pro pozici, postoj nebo pro jednání poznamenané Bohem“. Ovšem nakonec jde o „**odění Boží**“, respektive je nutno „obléci Boha“. Jak? Skrze Ježíše Krista, jenž se stal „Božím oděvem“, čímž vstoupil do „role Syna člověka“. Souhrnně: „*Bůh je zde oblečen do velekněze, který je s oděvem ztotožněn natolik, že se sám stává oděním Božím. Celá tato úvaha ústí inkarnací v Kristu*“, totiž **Pavel personifikoval roucho tak, že užije metaforu „být v Kristu“** (Ř 13,14; srov. Ko 3,3). Nová existence je možná bytím v Bohu (v Kristu).

Na tomto místě J. Beneš připomíná prožitek psychologa **V. E. Frankla** v koncentračním táboře, jenž se „sám zahalil do ochranného brnění, životně důležitého pro jeho přežití“, a to „pomocí vzpomínek na své drahé, pomocí náboženství“. Z vnitrotextových biblických souvislostí se prokazuje, že co „jsme ve Starém zákoně spíše jen tušili, nabývá Pavlovou interpretací reálnou podobu ve formulaci „být v Kristu““. Při výkladu pojmu „oděvy svatosti“ je zase uvedena paralela k **S. Freudovi**, tentokrát směrem „k Freudově pojetí tabu“, totiž tabu „označuje věci vyňaté z profánního užívání, nedostupné, nebezpečné, nečisté, děsivé, ... přesahující, nepostižitelné, zakázané, nebo naopak skvělé“, popřípadě (být svatý) „QDŠ se často vyskytuje jako epiteton Božího jména“. Výtěžkem je následující zjištění: „Chrámové oděvy jsou pod Božím vlivem, ochranou a působením, vyňaté z magického užívání, poznamenané Bohem... Oděvy svatosti jsou tedy výrazem blízkosti, resp. přibližování se Bohu.“ Proto jak „existence Božího lidu, dění v chrámě, tak i existence velekněze oděného rouchem směřuje k Bohu – nemá smysl sama v sobě“. **Cílem sakrálního prostoru a symbolů spočívá tedy „v průlomu Hospodinovy svatosti k nám“** – vyjádření o účelu nošení rouch cílí „mimo sebe, vykazují určitý přesah tím, že odkazují nad sebe, do sakrálního prostoru“.²¹

PRSNÍ ŠTÍT (hebr. hošen). J. Beneš dokládá, že tato část velekněžského oděvu „není jen jakási magicky chápáná ozdoba velekněžského oděvu, ale možná vyjadřuje cosi jako vnitřní kvalifikaci velekněze. ... je metaforou pro formu, jíž je třeba dát obsah, zřejmě specifickým jednáním“. Hošen „nemluví sám od sebe, magicky – je čímśi tichým. Nemůžeme automaticky předpokládat, že HošeN slouží k doptávání se..., tedy ke zmocňování se informací.“ Písmo vytváří souvislosti mezi prsním štítem a oltářem, „prsní štít“ je

²¹Důležité podněty se vynořují při práci s dvěma slovesy – BGD = „pokrývat“ a LBŠ = „oblekat“. Již jejich souhlásková podoba „vykazuje určitou symetrii, určitý řád“, tak též „jejich souhláskové znění stojí ve službě zvěsti. ... Obě slovesa se v počátečních textech Starého zákona vyskytují přibližně stejně často a přibližně v podobných kontextech. V každém z jejich následujících užití lze spatřovat vždy cosi navíc oproti užití předcházejícímu.“ V čemž J. Beneš spatřuje pedagogický záměr, jímž se postupně odhaluje význam sloves. Při prozkoumání výskytů těchto dvou sloves v Bibli se ukazuje následující: První výskyt slovesa LBŠ v Gn 3,21 pojednává o Hospodinově oblékání člověka, který oblečením člověka dává možnost k existenci – „budoucnost se otevírá jen člověku Bohem oblečenému“. Ovšem odkaz „na Hospodinovo oblékání člověka“ je užíván „v předních prorocích dokonce jako metafora pro zmocnění se Duchem svatým, znamená vstupovat do nového rozměru života, ba konat zde Hospodinovo dílo“.

tak dán „do pozice prostředku, na němž se děje setkávání se s Bohem...“²² Ex 28,15 zas naznačuje podobnou funkci prsního štítu s nárameníkem (hebr. *efod*), **efod by „mohla být role“, ale hošen „úkol“,** jenž „je na sebe třeba brát, nést jako úkol“. Další souvislost vytváří „prsní štít“ se „tkaným pásem“,²³ kterýžto termín nabývá v nevokalizovaném textu se slovesným tvarem (participiém) významu „mít cenu, mít na mysli, navrhnout, uvažovat, posoudit, plánovat, vymýšlet si, vynalézat, hodnotit, umělecky pracovat a tkát“, v jádru významu jde o „myšlenkový pohyb“ směřující k označení „duchovního člověka, který po sobě zanechá duchovní hodnoty“. Jiná souvislost je vytvořena se slovem „právo“, právo dle citací v disertaci M. Balabána (*Víra nebo osud*) je „volání k obrácení a cílem je pokoj a spravedlnost..., je proces, který vede k nápravě vztahů, k očistě... a má eschatologické předznamenání..., je protifatální proces smíření a omilostnění..., pokus přitřhnout člověka ke zdroji života, aby se vzbouřil k činu“. Výtěžek je patrně následující: „Právo je to, co je na srdci, čehož obsahem jsou jména, co je nošeno, s čím je trvale vcházeno ke svatyni – k tváři Hospodinově... Velekněz není automat, z nějž vypadne řešení sporu, ale blízkostí velekněze Bohu se právo spontánně vlamuje do lidu. Právem není však správný výnos, ale postoj, směřování... Bůh veleknězem sám vykonává v lidu soud, pořádá lid a mluví ústy... To, co má velekněz na sobě, má být výrazem toho, do čeho vstoupil, do čeho byl stržen...“

Zajímavé **souvislosti pro interpretaci** otevírají výskyty důležitých slov nacházejících se ve vzájemné blízkosti – jsou to **termíny spojené slovesem „nést“ – Áron (jakožto velekněz) nese zvrácenost** (hebr. *avon*), **prsní štít, též právo** (synů Izraele, hebr. *mišpat*), **spolu se jmény** (kmenů Izraele, hebr. *šmót*), i **urím a tummím**. Jaká je souvislost? *Mišpat* (právo synů Izraele) je „postoj, postavení před Hospodinem, přijetí (zástupně) vin, ochota nechat se zatížit jmény (odpovědnost?). Právo je třeba nést, nechat se jím zatížit – samo se nikam nedonese. Místo práva je na srdci – na těch nejvnitřnějších hlubinách velekněze – a před Hospodinem... Ex 28,43 dokonce naznačuje, že nesení zvrácenosti znamená smrt...“²⁴ Kněz obnovuje postupně pohasínající komunikaci. Zdá se, že oděv slouží hlavně tomu, aby k Hospodinu mohla být nesena jména... Jediná možnost, jak se dostat k Bohu, je na ramenou, resp. na srdci kněze – prostředníka, který se tomuto účelu musí oddat... Kameny, resp. jména na kamenech, připomínají Izraelce Bohu. Zároveň připomínají Izraelcům, že jejich život je možný jen v blízkosti Boha... To však je podmíněno prostřednickou službou někoho jiného, na kom jsou závislí také. Tato závislost na Bohu i na sobě navzájem... činí z Božího lidu živý organismus.“

²² Pro výklad smyslu prsního štítu je podle J. Beneše „třeba vzít v úvahu slovesa, na něž souhláskové znění odkazuje, a zároveň i souvislosti, v nichž stojí identické tvary, rozlišitelné podle vnějších znamení (morfémy a podklady). Velmi blízko slovu *HoSeN* stojí sloveso *HŠH* – mlčet, nečinně se chovat, upokojit, utiší. Ač by *Nún* mohlo být aformativním zbytkem sufixu, energica, nebo tzv. plného plurálu, nikde ve tvaru kořene *HŠH* se termín podobný slovu *HoSeN* nevyskytuje.“

„Jiná nepravděpodobná souvislost *HoSeN* se slovesem *HWŠ* – pospíchat, naznačuje, že *HoSeN* by se tak stával výrazem úspěšného soudu... *HoSeN* se vyskytuje 20krát pouze v Ex a jednou v Lv, jinak nikde... Výčet míst výskytu „prsního štítu“ nám odhaluje, že není náhodné užití morfémů a podkladů u tohoto slova. ‚Hra‘ se členem zase ukazuje postupně přesouvání důrazu z formy na obsah.“

²³ „Iuxtapozicí podtržená souvislost *HoSeN* a *HoSeB*, vytvářející v Ex 28,15 souzvuk, převádí význam *HoSeN* z pouhého předmětu na oděvu velekněze, k procesu, vnitřnímu dění... V Lv 8,7 je ale velekněz opášen „myšlením“ *efodu*. *Efod* se vůči veleknězi chová jako inspirace, zdroj motivací. Zdá se, že velekněz vstoupil do určité role, jež má vnější výraz nošením *efodu*... Souzvuk a iuxtapozice s *HoSeN* mohou naznačovat vnitřní, duchovní dění mezi člověkem a Bohem... *HoSeN* se děje, je, existuje – působí existencí.“

²⁴ „Velekněz pak nese jakýsi neřád, zkrouceninu, nedostatek.“ Hebrejské slovo *avon* však má souvislost rovněž se slovesem *bydlet*. „Pak by Áron reprezentoval příbytek svatosti (chrám Ducha slovy ap. Pavla)... Pak kněz nese příbytek (je příbytkem)...“ Kličovým úkolem velekněze „je NĚST“.

Z jazykového hlediska kapitola **BARVY** opět prokazuje užitečnost precizní práce s hebrejským termínem i kontextem,²⁵ na kapitole **KAMENY** se činí zjevnou mnoho-
vrstevnatá propojenost textů Starého zákona (intertextualita), obdobně následující ka-
pitola **TVŮRCI SVATÝCH ODĚVŮ** ozřejmuje souvislosti, které se v překladech ztrá-
cejí. **THESE** – tato část disertace podává výtěžky z jednotlivých kapitol.

Z hlediska nejpodstatnějších zvěstných výpovědí (kapitol **NÁRAMENÍK, BARVY, KAMENY, TVŮRCI SVATÝCH ODĚVŮ**) lze uvést tento souhrn: Aktivita kněze (ve-
lekněze) je činnost člověku nevlastní, kněz musí být Bohem do této služby povolán
i stržen. **Oděv umožňuje knězi (veleknězi) do svatyně vstupovat i ze svatyně vystu-
povat, aniž by zemřel.** Sakrální oblečení nabývá v širších starozákonních kontextech
metaforických obsahů – promění Árona natolik, jako by byl „živou svatyní“; „**oděv jako
Boží příbytek, resp. Bůh sám jako oděv – stan**“. Souvislost kamenů (nacházejících se na
prsům štitě velekněze) s kamenováním zase „**naznačuje zvláštní ohroženost Bohem...
Zástupně je Áronovou rolí žít v trvalé vystavenosti nebezpečnému Bohu**“. Závažné je
zjištění, že se čtenář setkává „s **meziřádkovým poselstvím** zakódovaným... v názvech
kamenů, nebo v jejich sledu, nebo v jejich umístění v různých sz. kontextech...“ **Tvůrci
oděvů mají „vnitřní kvalifikaci“**, vhodnost, jsou vybaveni „**vnitřní moudrostí a plností
Ducha... Takový člověk... po sobě zanechává hodnoty duchovní**“. Společné těžiště jed-
notlivých prvků oděvů se nachází v odmagičtování náboženství starého Izraele.

Disertační práce potvrdila počáteční tušení, že kultický text pojednávající o oděvu
(vele)kněze ve starém Izraeli nelze pojímat jen jako popisné, „technické“ informace.²⁶
Doc. J. Vokoun, tázan, na jakém základě, podle čeho si vybírá témata pro své studie,
knihy, odpověděl: „*Na začátku jsou otázky. Nemáte-li otázky, není důvod studovat, bá-
dat. Ale součástí volených témat je i jakási intuice, tušení souvislostí a důležitosti, hloub-
ky.*“ V případě intuice J. Beneše se prokazuje (opakovaně ve všech zásadních částech
velekněžského ustrojení), že kultické oděvy nemají účel samy v sobě, ale slouží ke komu-
nikaci mezi Bohem a člověkem, nakonec odkazují mimo sebe, napomáhají k blízkosti
Boží a svou bohoslužebnou funkcí napovídají významné indicie pro rozpoznání – Ježíš
Nazaretský je zaslíbený Mesiáš. V rámci rozboru textu není vykladači zatěžko připus-
tit nejistotu v tom, co některé části oděvu vyjadřovaly, ale pokorně se přidrží zřejmých
výpovědí; je schopen též přiznat „*nedokážu určit*“. Disertace rovněž poukazuje na nut-
nost četby Starého zákona v hebrejštině, bez níž čtenář Bible ulpívá na povrchu (není-
li jinak dáno shůry). K J. Benešovi patří, je-li řeč o povaze práce s biblickým textem,
že naslouchá Slovu v jeho komplikované šíři a ještě komplikovanější hloubce vzájem-
ných souvislostí (v celé Bibli), při tom se dává poučit každou hláskou slova, nepodcení
ani spojku, ani předložku, ba dokonce naslouchá i mlčení Tóry. Z Písma k němu totiž
promlouvá živý Bůh a vědecké postupy či metodologie jsou mu jen pomůckou k na-
slouchání autenticky spásnému (aktuálnímu) Hospodinovu slovu. Totiž při naslouchá-
ní hebrejskému Písmu též platí, že čím více čtenář nastuduje a udrží v paměti, tím více

²⁵ „Existence či neexistence podkladu, členu, spojky, předložky uvádí do výrazné souvislosti ta místa, kde bychom souvislost těžko jinak čekali, ale která nám mohou text Ex 28 náležitě zplatičtit.“ Současně se ukázalo: „Charakteristické znaky vymezují nezbytný kontext pro interpretaci. Výtěžkem je právě objevení zcela specifických souvislostí pomocí znaků, jako je spojka, paraša a počet „barev“. Spojky (v protikladu ke členu) vytvářejí pevné vazby. Absence spojky u prvního termínu výčtu vyjadřuje relativní samostatnost vzhledem ke kontextu, v němž výčet stojí. Pomineme-li mechanickou úvahu..., pak neúplný výčet se vyřazuje ze souvislosti s kontexty, jež asociuje výčet úplný.“

²⁶ Na otázku, proč si J. Beneš vybral tyto texty k doktorské práci, zazněla následující odpověď: „*Měl jsem zájem ověřit, zda kněžská roucha neodkazují dál, nad sebe.*“

postihne, porozumí, ač stejnou měrou poznává (stále jen) z části – i v tomto smyslu je disertace pozoruhodná, vzdělává a přináší nové průhledy.

Josef Dvořák

Úvod do Nového zákona

Petr Pokorný, Ulrich Heckel: *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie. Přeložili: Pavel Moskala a Lucie Kopecká. 835 stran. Vydalo nakladatelství Vyšehrad v edici Teologie, Praha 2013. ISBN 978-80-7429-186-9.*

Roku 2007 vydalo německé nakladatelství Mohr Siebeck v Tübingen Pokorného *Einleitung in das Neue Testament (Seine Literatur und Theologie im Überblick)*. Záhy se publikace objevila v Čechách a vzbudila pozornost. Přestože jsme nedoufali, že tak objemný a odborný (erudovaný) text se některé nakladatelství odhodlá nechat přeložit a vydat pro přece jen poněkud omezenou skupinu badatelů, farářů a teologicky vzdělaných laiků, tak nakladatelství Vyšehrad se toho k osmdesátým narozeninám prof. Pokorného ujal. Považuji to za tak významný počin, že bych nakladatelství Vyšehrad chtěl vyjádřit díky již na samém počátku svého upozornění na Pokorného novou publikaci. Číním tak s velkou radostí, protože to je počin hodný pozornosti a vyjadřující nakladatelskou odvahu a jasnozřivost. Díky tomu se v českém jazyce objevilo dílo přinejmenším evropské úrovně, které budou s velkým užitekem používat další generace bohoslovců jako standardní a základní práci. Nakladatelství Vyšehrad si náš díky právem zaslouží i z jiného důvodu, a sice za dlouhodobou

podporu popularizace české biblistiky, zejména původního českého bádání na poli Starého a Nového zákona (Vyšehrad vydal i Pokorného *Literární a teologický úvod do Nového zákona*). Současně ale chci vyjádřit svůj dík a velký obdiv oběma překladatelům, kteří se navzdory svému vytížení do překladu pustili a v relativně krátké době jej dokončili. Musím konstatovat, že se jim překlad zdařil – je čtivý, není těžkopádný a je jazykově bohatý i stylisticky velmi obratný.

Předseda České učené společnosti, profesor Petr Pokorný, je významný a světově uznávaný vědec, badatel v oborech Nový zákon a raně křesťanská literatura. V českém prostředí je díky svým knihám a pedagogickému i duchovnímu působení natolik známý, že jej není třeba výrazněji představovat. Ve své nové rozsáhlé monografii navazuje na svůj *Literární a teologický úvod do Nového zákona* (1993) a rozpracovává jej, nyní však ve spolupráci s prof. Ulrichem Heckelem z univerzity v Tübingen. Základ tvoří podstatně přepracovaný Pokorného literární úvod. Ten je Pokorného kolegou Heckelem rozšířen

a dále formálně upraven do podoby vysokoškolské učebnice (tak je monografie prezentována v německé verzi), slovy Pokorného do „příručky“ (30). Styl obou autorů je natolik blízký, že podíl každého z nich nelze od sebe odlišit. Dosvědčuje to i prof. Pokorný slovy o jejich vzájemné názorové shodě v přístupu k látce.

Úvod do Nového zákona je rozdělen do jedenácti kapitol (se soupisem příslušné stěžejní, standardní či moderní literatury) způsobem, který je pro tento typ publikací obvyklý. Centrální část tvoří vlastní úvody do novozákonních spisů v kapitolách 5–8, s poněkud větším důrazem jak na teorii interpretace a jazyková (i tematická) specifika písemně fixovaných novozákonních textů, tak na širší literární kontext helenistického období. Tomu předchází reflexe dobového pozadí, literární kontext, hermeneutické, kanonické a textově kritické otázky související se vznikem, působením a interpretací Nového zákona. Záměrem je vytvořit nejprve rámec (problematika spojená s kanonizací a dějinami textu), do něhož pak mohou být vřazovány výklady o textovém základu jednotlivých spisů. Ty jsou v Úvodu do Nového zákona řazeny podle jejich stáří do dvou paralelních dvojic trsů spisů: pavlovské texty (s pečlivě komentovanou předpavlovskou tradicí) jako nejstarší látka spolu se synoptickou tradicí v jedné vrstvě a deuteropavlovské spisy vyrovnávající se s odkazem pavlovské tradice spolu s janovskými texty reflektujícími synoptickou tradici ve vrstvě druhé. Tímto konceptem Pokorný a Heckel zdůrazňují provázanost novozákonní textové tradice, jejich dialog a současně postupně se rodící křesťanskou teologickou koncepcí.

V závěru pak Pokorný a Heckel předkládají specifika a společné důrazy novozákonních textů, chronologický přehled a roztržiděný výběr rozsáhlé literatury vhodný k dalšímu bádání (soupis edicí,

textů a komentářů). Lepší srozumitelnosti a snadnějšímu užívání příručky napomáhají tabulky a v závěru pak tři podrobné rejstříky: rejstřík spisů, věcný rejstřík a rejstřík hebrejských, řeckých a latinských pojmů.

Badatelská látka, kterou si oba profesoři vytkli zpřístupnit, je mimořádně rozsáhlá. Není proto divu, že se některým tématům nedostává výraznější interpretace (u všech takových témat je však uvedena příslušná literatura). Jako příklad bych uvedl interpretaci apoštolského konventu zmíněného ve Sk 15. Pokorný s Heckelem sice naznačují možný záměr a efekt, který tato událost v křesťanské komunitě měla, ale podrobnější rozbor přístupu apoštolů ke Starozákonní látce (nikoli v podobě židovské tradice, se kterou se oba vyrovnávají pečlivě), zejména k výročkům Hospodinovým, tedy konkrétně důvody apoštolského upozornění jen na čtyři závazné starozákonní předpisy nejsou výrazněji uvedeny. Rozumím tomu, že poněkud rezervovanější hodnocení vlivu židovské tradice je patrně dáno důrazem na originalitu a autentičnost novozákonní látky. A rozumím i tomu, že zásadnější vyrovnání se s váhou starozákonních Hospodinových výroků v novozákonních spisech a v křesťanské teologii i praxi by zřejmě v českém křesťanském prostředí vyžadovalo rozsáhlejší studii a možná i změnu paradigmatu.

Pro Pokorného práce je příznačná preciznost, přehlednost zpracování látky, obdivuhodný přehled po dosavadním bádání a schopnost vystihnout nosné prvky jakéhokoli sledovaného textu. V jeho bravurní interpretaci skrytých motivů a koncepce je dobře patrná snaha o co nejkomplexnější přístup, tedy zohledňování perspektivy autora i čtenáře, textu i popisovaného jevu současně. Častý mezioborový přesah do lingvistiky a hermeneutiky, do teorie literatury a do dějin rané křesťanské doby

nijak neubírá na přístupnosti jeho textu. Impozantní v Úvodu do Nového zákona je spojení literárního úvodu a teologických motivů do celku, který nejenže studentovi pomáhá nastavit tendence, vektory novozákonního myšlení, ale také jej uvádí do vyznavačské spirituality novozákonní látky. O tom svědčí upozorňování na přerod živé zkušenosti s Ježíšem do vyznání víry a jejího následného praktikování. Velmi na knize oceňuji snahu všechno studentům pečlivě vysvětlit a do problémů novozákonního bádání je uvádět postupně a promyšleně. Z pedagogického hlediska považuji koncepci díla za velmi zdařilou. Díky Pokorného velkorysému nadhledu

je tato forma popularizace mnohaletého a rozsáhlého bádání takřka nepostřehnutelná, ale velmi účinná.

Úvod do Nového zákona je v jistém smyslu shrnutím a vyvrcholením Pokorného novozákonního bádání, které je originální a zejména v českém prostředí zcela mimořádné. Přeji čtenářům, aby při opětovném vracení se k Pokorného a Heckelově knize byli stále inspirováni a uchvacováni netušenými rozměry, které kniha nabízí. A přeji prof. Petru Pokornému u příležitosti jeho osmdesátin dostatek tvůrčí energie k dalšímu bádání a zejména sílu shůry, od Hospodina.

Jiří Beneš

Číst Bibli zase jako Bibli

VOKOUN Jaroslav, *Číst Bibli zase jako Bibli, Úvod do teologické interpretace Písma*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 238 stran. ISBN 978-80-87287-37-8.

Kniha *Číst Bibli zase jako Bibli* se obrací k těm, kdo chtějí číst Bibli v duchovní tradici křesťanské církve a současně s využitím poznatků moderní biblické hermeneutiky (s. 238). Autor začíná od duchovní četby Písma a prostupuje k četbě odborné. Problém, s nímž se v jádru (až do morku kostí) text vyrovnává, je shrnut v otázce: *Jaký význam má pro četbu Bible obecná hermeneutika?* (s. 10) Jinými slovy: Lze Bibli číst jako každou jinou knihu, nebo vyžaduje jedinečný přístup (*speciální hermeneutiku*)? Autor, doc. Jaroslav Vokoun, sloužil jako farář CČE na sboru v Chomutově, poté v Domažlicích. V současné době působí na Teologické fakultě JU v Českých Budějovicích, rovněž v zahraničí. Jako vysokoškolský učitel se setkává jak s věřícími studenty (při nichž hrozí v důsledku bezohledně vedené kritické četby Bible, že se význam Písma umrtvuje do minulosti, a studentovi uniká Písmo jako nástroj dnešního Božího mluvení), tak nevěřícími studenty (kteří vnímají, že Bible není jako každá jiná kniha a s nimiž rozbor Bible pojatý čistě jako kulturní či kulturně-antropologický text nefunguje; s. 10). Kniha J. Vokouna tedy vychází z pedagogické

i pastorační praxe a těmto oblastem působení je též určena.

Po úvodu (s. 9–12) se kniha skládá ze dvou základních částí. Ta první se konfrontuje s vážnými problémy vyvstávajícími nad stránkami Písma: Proč číst Bibli a jaký je smysl naslouchání? Co k výkladu Bible patří, a co již nad Bibli legitimní není? Tato část dále nabízí inspirativní zpracování následujících témat: *Bible a svět*,¹ *autorita a kánon Písma*,² *Bible a teologie*,³ *meze výkladu*.⁴ Poté jsou for-

¹ Za upozornění stojí následující dialektika vzájemného působení světa Bible na svět čtenáře a naopak: Je třeba dovolit biblickému textu, aby promluvil, aby nám kladl své otázky a opravoval naše otázky, také přicházíme k textu jako ti, kdo se na text obrací se svými otázkami, na něž potřebují v životě odpovědět. Významnou poznámku lze shledat v kulturotvorném vlivu Písma: Bible není tak úplná, aby na ní bylo možno založit křesťanskou kulturu, jako je možno založit islámskou kulturu na Koránu. Bible nezaniká s určitou kulturou, ale ukazuje svůj potenciál ve spojení s různými kulturami...

² Zajímavě zpracovaná je problematika *závažného výkladu Písma*. Neboť autorita Písma má autoritu v určitém kontextu, s Bibli tou nejbližší autoritou je tradice. S otázkou autority Písma je řešena (související) otázka kánonu biblických knih; totiž zatímco o Novém zákoně je mezi hlavními křesťanskými církvemi (vlastně podivuhodným zázrakem!) shoda, není jednota ohledně knih Starého zákona.

³ Vždyť teologický výklad není něčím, co k Bibli přidáváme – Bible sama tihne k teologické reflexi, stejně jako tihne k tomu, aby byla zvěstována. Inspirativním východiskem vztahu teologie a Bible je představená praxe zvaná *čtvrtý smysl Písma (quadriga)*.

⁴ Osvobozujícím impulzem může být rozpoznání, že

mulovány teologické principy přístupu k Písmu,⁵ přístupy hermeneutické,⁶ konfesijní⁷ i postmoderní⁸ a zvažena je též možnost jak *číst Bibli jako každou jinou knihu* (tj. využití obecné hermeneutiky při četbě biblických textů; s. 14–109). Druhá část knihy je ponejvíce aplikační – s ukázkami, jak byl konkrétní biblický text vykládán v dějinách a jak naopak Bible utvářela dějiny; čtenář se rovněž setká s ukázkami tzv. figurativní četby (jak té soudobé, tak užité v historii); následně jsou jako příklady práce s textem uvedeny autorovy homilie, jejichž cílem je zvěstování; inspiraci k promyšlení mohou posloužit náhledy do práce s Bibli různých teologických dílen (směrů) i čítanka teologické interpretace Písma (s. 110–213). V závěru knihy předkládá tři studie o vztahu teologie a filologie (Jana Nechutová, Petr Pokorný, Petr Piřha), pak seznam použité literatury (s. 214–236). V následujících odstavcích se recenzent pokusí vystihnout z pestré i hutné látky některé zásadní autorovy ideje a důrazy.

Jako odpověď na otázku *Proč číst Písmo, jaký je cíl četby?* J. Vokoun uvádí: *Setkat se s Bohem a setkat se s Kristem*, tj. vzkříšeným, živým, přičemž jde o *transformaci, obrácení a proměnu člově-*

ka. Biblický text je tedy *nástrojem setkání člověka s Bohem*. Následně je ohledán kontext, v němž je možno Bibli číst, přesněji: *S kým Bibli číst? A jak Bibli číst?* Prvořadě je třeba Písmo číst *se Vzkříšeným* v kontextu Jeho *výkladů i života*, v kontextu *společenství lámání chleba*.⁹ Při četbě je vhodné zvažovat jak Ježíšovy *novosti učení*, tak *jeho kontinuitu s židovskou tradicí* (v linii *prorocké tradice výkladu Tóry*), a nelze opomenout též *výklad Písma způsobem apoštolským*, v němž *víra v Ježíše stojí na dotazování ze Starého zákona*. Místem četby Bible je *společenství víry*, *bohoslužebné společenství* (*bohoslužba je interpretačním kontextem Písma*), jež čte Bibli *ve shodě s vírou církve*, čte ji jako knihu *o Ježíšovi v perspektivě vzkříšení*, čte ji jako knihu *o živém Bohu a přítomném Kristu*. A v současnosti je jistě dobré číst Bibli *s křesťany celého světa i se svatými*,¹⁰ neboť ke *správnému pochopení Písma je zapotřebí dobrý život a čistá duše...* Bibli je nutné číst rovněž *ve vztahu ke světu*, což obnáší četbu Bible *s pohledem k dějinám, které tvořila, i ve vztahu k dnešnímu světu a životu* (ač dnešní svět ani dnešní člověk nesmí určovat, co z Písma platí a čemu ještě smíme věřit) a je žádoucí uvědomovat si *vlastní dobovou podmíněnost* (*a nestavět se nad texty jako soudce z absolutní pozice, která náleží pouze Bohu*). Autor nabízí pestré metafory (komentované), jak Bibli číst¹¹, současně uvádí (vy-

hermeneutika představuje odbornou pomoc, ale *neměla by nás zbavovat důvěry ve vlastní pochopení*; neboť obecně platí, že *objev není výsledkem metodologie*. Zásadní metodou je – *vykládat Písmo Písmem*.

⁵ Teze skupiny *The Scripture Project* či skupiny *Horizons*, přístupy dle Spinkse, Wilsona, Freemanna, Treiera, Schlinka, Greena, Bowalda, Moberly aj.

⁶ Tematické okruhy jsou následující: hermeneutika a historie, misijní či existencialistická hermeneutika, hermeneutika jako Boží rétorika; součástí výkladu jsou dvě kapitoly – hermeneutika ctnosti, hermeneutika a historie; ostatně k vykládání Bible přináší určité interpretační ctnosti, a jestliže dnešnímu vykladači hrozí nějaké vážné *nebezpečí*, pak je to *podcenění historické otázky*.

⁷ Katolické principy výkladu Písma, následuje přístup k Písmu pravoslavný, anglikánský, luterský, reformovaný, evangelikální, charismatický a výklad Písma v judaismu.

⁸ Soustředí se na osvětlení toho, co obnáší postmoderní hermeneutika, kapitola řeší rovněž otázku ideologie v Bibli, zhodnocuje *zisky a ztráty* historicko-kritického výkladu i pokus o demytologizování či remytologizování Písma.

⁹ To jest eucharistické společenství církve..., kde On je přítomen a láme chléb.

¹⁰ Za citaci stojí následující odstavec – 1) proto, aby bylo patrné, jak velmi (i nutně pro snahu o stručnost) recenze opomíjí řadu důležitých postřehů a 2) tento odstavec z mnoha důvodů nelze upozadit: „Vykládat život Bibli a Bibli životem. Karel Skalický v kázání na biblický text Mt 1,18–22 reagoval na různé výklady, které se snaží omluvit ostrost Ježíšových slov o následování, či naopak z nich chtějí udělat obecný zákon. Ježíšův text se stal srozumitelným ve svém realismu, když na základě vlastní životní cesty za Kristem uzavřel: „Já jsem se nemohl rozloučit se svou rodinou. Já jsem nemohl pohřbít svého otce. Život učedníka Kristova tak osvětlil význam pro vykladače jinak záhadných slov.“ (s. 21)

¹¹ *Číst Bibli jako svědectví, ikonu, scénář, vyprávění*.

jádro otázkou): **Čím interpretace Písma není?**¹²

J. Vokoun čtenáři připomene, že k božskému významu Písma nemáme jiný přístup než **prostřednictvím významu slov lidského autora**. Rovněž upozorňuje, že **specificky křesťanská četba**, jejímiž brýlemi je dějinná událost, kdy se Bůh stal člověkem (inkarnační hermeneutika), **neznamená podceňování Starého zákona** ani **neznamená negativní vztah k judaistickému výkladu Písma**. Naopak, Starý zákon k pochopení Nového zákona potřebujeme a současný způsob výkladu (postkritická exegeze) vznikl v závislosti na judaistické obnově hermeneutiky, ovšem nad všemi metodami i přístupy stojí četba **s Duchem svatým** (pneumatologický přístup), který je původcem Písma.

Dosti aktuálně zaznívají odstavce o četbě Bible, která by měla budovat církev, neboť církev se buduje zvěstováním Božího slova a rozdělením Božího těla a krve. Při zvěstování běží také o výklad. Protože **identita církve souvisí těsně s Písmem svatým a jeho pochopením**, církvi nemůže být jedno, jak se Písmo čte a vykládá. Z tohoto důvodu pluralita výkladů Písma – metodických přístupů i exegezí konkrétního textu – má své omezení **otázkou, co je ještě křesťanské** a v hranicích křesťanského společenství. Současně platí, že

nelze zaměňovat **autoritu Písma za autoritu určitého výkladu**, jelikož vlastní autoritou je Bůh, který za Písmem stojí, jelikož jde o živé slovo, kterému psaný text slouží.¹³ A jestliže chce Boží slovo budovat církev, současně s tím je Písmo **zdrojem krize církve, soudem nad církví**. Autor nám neopomněl taktéž připomenout další ze základních předpokladů četby Bible: **Žádný příběh nelze postihnout a vyčerpat jen jediným vyprávěním. Také jednota Bible je jednotou jednoho příběhu v mnohých vyprávěních**.

Právě kapitola představující konfesijní přístupy k Písmu dokládá, že základní předpoklady četby Bible uvedené výše jsou vlastní v podstatě všem zmíněným církvím a z části (pochopitelně) i židovskému způsobu čtení Bible (za mnohé Buberův důraz: *vydat se textu a nechat se jím prozkoumat*). Jinakosti vyvstávají s jinnakostí církvi a jejich důrazů. Kupříkladu zatímco se užívání a interpretace Písma v církvi (římsko)katolické děje v **liturgii, lectio divina, pastoraci a ekumenismu**, pravoslavný přístup k Písmu je zatížen na **liturgický důraz**, neboť křesťan pravoslavný zakouší spíše **liturgicky živé slovo Boží** než „knihy Písma“, a právě liturgie udržuje pohromadě všechny **tři prvky, které jsou konstitutivní pro pravoslavnou interpretaci Písma**: Spásné události – společenství Božího lidu – zvěstování a kázání. Anglikánství zase vede neustálý zápas mezi důrazem na církev (snižující v různých dobách různým způsobem autoritu Bible) a důrazem na Písmo (rozdělující církev do více proudů – anglokatolický, evangelikální, liberální), v každém případě však

realistický román, polyfonický román, detektivku, jako mapu či atlas, číst Bibli, jako bychom naslouchali hudebnímu dílu, orchestru, číst Bibli, jako když hraje basketbal, umět číst Bibli, je jako dokázat pochopit vtíp, vnímat Bibli jako klasické umělecké dílo, vykládat Bibli, jako když inscenujeme klasické literární dílo, vykládat Bibli jako ústavu, vykládat znamená překládat, metafora hry nabízí další možnosti výkladu, k Bibli je třeba přistupovat jako k dívce, do které jsme se zamilovali a pak ji poznáváme aj.

¹² Interpretace Písma není Rorschachův test, není pouhým odrazem (hleděním do zrcadla), není utržením květiny a jejím přesazením do zahrady, není pitváním žáby, vykopání kostí mamuta, není historické zkoumání textu, není převádění poetického a esteticky krásného textu do abstraktní řeči, není pouhým restaurováním obrazu, není neřešitelný úkol, není čtením dopisu od přítele po kouscích a na přeskáčku, není prací v kamenolomu, není rozluštěním hádanky aj.

¹³ Jakkoli nám připadá samozřejmé, že křesťanská církev má posvátné knihy, samozřejmě to nikterak není; Ježíš sám nic nenasal ani neuložil někomu něco napsat – uložil zvěstovat evangelium. Ve službě tohoto zvěstování vznikly spisy Nového zákona. Nebylo to vůbec samozřejmé, mnozí litovali náhrady živého slova psaným textem (např. Papias z Hierapole kolem r. 140; s. 46).

anglikánství představuje spojení toho, co bylo jindy odděleno, tj. reformačního důrazu na evangelium s historickou strukturou církve.¹⁴ Lutherské principy *Solus Christus, Sola gratia, Sola fide, Sola cruce, Sola scriptura*,¹⁵ které by při výkladu měly ukazovat ke Kristu a probouzet víru v **odpuštění hříchů**, nacházejí (v různé míře vedle dalších hledisek) své místo rovněž v hermeneutice evangelikální oproti charismatické hermeneutice, v jejímž centru zájmu je **výklad dnešní zkušenosti s Bohem v konfrontaci s Písmem**, tedy **důraz na roli Ducha svatého, na vztah k životu a živé zkušenosti s Bohem**. Z uvedeného je evidentní, jak jsou **dějiny křesťanských výkladů Písma pluralitní**, přesto však v určitých dobách a konkrétních konfesích jistě existují **dominantní výklady potlačující či skrývající jiné významy**. Na klíčovou otázku pro postmoderní situaci – zda „je jen jedna pravda“ nebo „každý má svou pravdu“ (čili **dogmatismus versus relativismus**) – pak autor knihy *Číst Bibli zase jako Bibli* odpovídá: **ani to, ani to druhé**; Jaroslav Vokoun na půdě církve i té akademické nabízí interpretaci teologickou, jež je **konverzací** – **není ani jen akademická nebo ani jen církevní, není ani jen historií, ani jen teologií, není ani jen**

věcí rozumu, nebo jen věcí víry. Teologická interpretace se musí snažit zahrnout oba členy zmíněných dvojic, zůstat v rozhovoru s protichůdnými perspektivami a překročit obojí pozice, jde tedy o otevřenou konverzaci.

Knihy nese stopy dlouholetého promýšlení daného tématu i namáhavého odborného bádání, jež propojuje vícero vědeckých disciplín i praktických činností. Čtenáře vede k samostatné četbě a vykládání Bible, ale rovněž k úctě i kritickému (či sebekritickému) naslouchání křesťanské tradici přístupů k Písmu ve značné konfesijní šíři. Studium knihy povzdělá jak člověka hledajícího příležitost k hlubšímu seznámení se s problematikou četby Bible, tak zájemce značně poučeného. Přínos knihy spočívá v kultivaci způsobu četby Bible, vybavuje teoretickým poznáním, rovněž však inspiruje k praktické (duchovní) četbě v perspektivě nových úhlů pohledů i přístupů. Kniha Jaroslava Vokouna, *Číst Bibli zase jako Bibli*, bude užitečná každému otevřeně hledajícímu zájemci, který bere Bibli do rukou s touhou zaslechnout Boží hlas i s potřebou být vybaven přehledem o soudobém zápasu o patřičné uchopení četby Písma.

Josef Dvořák

¹⁴ Což obnáší, že církev je plně katolická pouze tehdy, je-li plně věrná Božímu evangelium, a je plně evangelická pouze tehdy, pokud zachovává řád, který je důležitým aspektem Božího evangelia, přičemž je veden zápas snažící se dokázat, že anglikánská církev není novou církví, ale shoduje se s patristickou tradicí, a zápas proti puritánům – pro něž je Písmo jedinou autoritou.

¹⁵ Pouze Kristus – Pouze milost – Pouze vírou – Pouze křížem – Pouze Písmo – přičemž Lutherovi jsou připisovány následující otázky, které si má položit čtenář Písma: Co mám věřit? Co mám dělat? Čeho mám litovat? Za co mám děkovat?

Diskuze

V této rubrice, která je nazvána Diskuze, chceme přinášet odpovědi od odborníků z různých oborů na aktuální otázky týkající se církve.

Světлана Dobešová Krynská

Vystudovala teologii a estetiku

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

Sobota je řád, radost ze zastavení kolovrátku všednosti, příchod královny Šabatu, svatební hostina, na které slavíme s Hospodinem. Škoda, že do ní člověk vpadne kolikrát tak strhaný, že chvilku trvá, než se vzpomene.

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Sobota není jen povinnost přikázání desatera „pamatuj“ a „dbej“, ale skutečnost, že se Ježíš prohlašuje Pánem nad sobotou, je vklad pro radostné prožívání soboty, úleva z tíhy normovaných předpisů a mravokárných reakcí, vztyčených ukazováčků, šilhavých pohledů k druhým a kradměho sledování hodin. Sobota není za trest a svatost dne se pro mne neodvíjí od toho, co dělám či nedělám, ale jak jsem vnitřně na jedné lodi se vzkříšeným Pánem. Ale samozřejmě ten stav duše se odráží na našem praktickém prožívání dne, ba už na naší přípravě na klidné prožívání.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Aktuálně zvolené téma sborníku naznačuje, že společnost se strašně rychle mění, život už není jednoduchý, existuje široká nabídka svobody, která posiluje individualismus, rozvolňují se hranice a formální pravidla, tradiční instituce erodují, včetně církve – a ani my nemůžeme jinak, dýcháme stejný vzduch. To je zřejmě důvod toho, proč přetřásáme zažitá pravidla slavení soboty. Biblické výpovědi čtu v jejich kontextualitě, i starozákonní předpisy v sobě nesou vrstvu určité společenské tradice. Podle mne je potřeba nechat v našich sborech zaznít normu, tedy je to den oddělený, den Hospodinův a má být jiný než ty ostatní, ale její konkrétní naplňování bych nechala na odpovědnosti každého jednotlivce, resp. na diskuzi. Sobota má být dnem štědrosti a radosti, na který se máme těšit. Má být osvobozením od povinnosti vydělávat, dohánět resty v za-

městnání, v domácnosti, ale i osvobozením od postelové lenosti a požívačnosti. Určitě sem patří setkání ve shromáždění, naslouchání Božímu slovu. Ale jinak – co je dneska odpočinutí? A co práce?

Mám pochopení pro lidi ve svetrů a džínách na bohoslužbách, protože celý týden musí v zaměstnání chodit v kravatě, obleku či kostýmku. Mám pochopení pro ty, co si po příchodu z bohoslužeb domů vezmou do ruky hrábě a o samotě shrabou spadlé listy na zahradě, protože celý týden jednají s lidmi. Mám pochopení pro ty, co si odpoledne zajdou na výstavu do galerie či na přednášku, protože potřebují načerpat nové podněty, vnímat krásu. Líbí se mi, když se rodiny s dětmi – i ti bez dětí – domluví a vyrazí spolu na výlet

do přírody. A chápu i ty, kteří zůstanou celý den v chrámu Páně a tam si užívají vzájemné sborové společenství, protože jsou často celý týden sami a to sdílení cest víry bývá někdy tak dobrodružné. A bylo by skvělé, kdyby se všichni tito mohli setkat u stolu Páně a nic si nevyčítat. Protože v těch chmurnějších vizích vidím mládežníky, kteří si v sobotu sednou k počítači a dají si přímý přenos bohoslužeb per internet, pak o tom podiskutují na sítích a už se sotva kdy naživo potkají se všemi generacemi svých souvěrců. Konečně na našich dětech se pozná, jaké bylo to naše slavení soboty, jestli jsme je dokázali uvést do víry a jestli, až dospějí, jim přijde smysluplné sednout si do kostelní lavice a slavit s námi.

Pavel Ranzi

Soudce

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

Sobota je pro mne mimořádným dnem, ve kterém mám možnost odložit a odpočinout si od všedních a každodenních starostí. Toto odpočinutí mi dává jak časový prostor, tak mentální kapacitu pro hlubší osobní komunikaci s Bohem, kterou považuji za nejdůležitější náplň tohoto dne. Kdyby nebylo soboty, je téměř jisté, že bych nevěnoval duchovním věcem takový časový prostor, jaký mi dává právě sobota.

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Výrokem Pána Ježíše u L 6,5 jsem se zatím nikdy moc nezabýval. Domníván se, že Kristus tím mohl naznačovat duchovní

elitě izraelského národa svůj božský původ nebo nadřazenost Božích ustanovení nad lidskými, eventuálně nadřazenost principu, resp. smyslu soboty nad jejich předpisy o svěcení soboty. Uvedený výrok nemá výraznější vliv na můj způsob svěcení soboty. Snad pouze v kontextu s ostatními texty Bible (např. záchrana dobytčete, které v sobotu spadne do jámy) mne utvrzuje v přesvědčení, že princip je nadřazen jakékoliv normě, která pravděpodobně nikdy není schopna postihnout a regulovat všechny životní situace.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Domnívám se, že „omezení“ daná pro svěcení soboty platí dodnes. Tato „omezení“ sledují určitý princip, který je nutné pochopit, abych těmto „omezením“ rozuměl a byl schopen je správně aplikovat

do doby, ve které žiji. A právě dodržování těchto „omezení“ mi umožňuje prožívat sobotu jako mimořádný den, ve kterém se mohu intenzivněji věnovat duchovním věcem.

Karol Badinský

Predseda Slovenského združenia

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

Sobota má pro mňa niekoľko dôležitých principiálnych aj praktických dôsledkov. Jednoducho povedané, je to „svätý čas“, pod čím sa dá rozumieť, že má zvláštny charakter a účel. Pre mňa to znamená, že niekto, kto má v mojom živote absolútnu prednosť, sa chce so mnou stretnúť. A preto „tam“ chcem byť, chcem byť s Ním v tomto zvláštnom čase. Je to spoločnosť, akým chcem vyjadriť vďačnosť, úctu a radosť z toho, že On príde aj v tomto dni, ktorý zvlášť požehnal a posvätil. Tento čas je nenahraditeľný.

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Sobota má svoju hodnotu a význam, pretože jej ho dal Pán. Sobotu nie je možné chápať len ako zákon, alebo len ako prikázanie. Keďže Ježíš Kristus je Pánom soboty, od neho môžeme vedieť, aký je skutočný zámer pre sobotu. Čo tým sledoval On, keď na konci stvoriteľského týždňa tento deň oddelil? V evanjeliách vidíme, aký bol vzťah Ježiša Krista k sobote a aké boli Jeho „sobotné“ zvyky. On je nielen Pánom soboty, On je aj mojím Pánom a Učiteľom, od ktorého sa môžem učiť, prečo je sobota dôležitá a ako to funguje.

Narodil som sa v adventistickej rodine a prijal som určité zvyky, ktoré v tom čase cirkev ohľadne soboty aplikovala a zdôrazňovala. Prišiel čas, kedy som sa začal pýtať sám seba, prečo je to tak, prečo to robím alebo tomu verím. Snažím sa svoje chápanie aj praktikovanie dať do súladu s tým, čo vidím v Písme, zvlášť v živote Ježiša Krista.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

V Starom zákone sú okrem iného aplikačné rady ako sobotu „svätiť“. Tieto rady sú praktické a dobré. Samozrejme sú viazané na určité situácie, ale je možné v nich vidieť princípy, ktoré sú prenosné aj do dnešnej doby. Jeden z tých princíпов je, že Pán sa chce stretnúť so svojimi deťmi a usmerňovať ich život smerom k Božiemu kráľovstvu. Ak sa to má stať, tak je potrebné, aby som sa v sobotu zdržoval od toho, čo mi bráni plne sa sústrediť na hlavný účel soboty. Práca na niečom inom, ale aj vlastné koníčky, sú narušením princíпов soboty, lebo som pri tom sústredený na niečo iné. Na prácu, vlastné koníčky či záľuby nám Pán dal dostatok iného času – 6x viac ako je to v sobotu. Takže nevidím

důvod, proč by som mal všedné veci vykonávať ešte aj v tento „zvláštny, oddele-

ný“ čas. Sobota je „sviatok“ s konkrétnym určením času a s jasným zámerom.

Martin Krynský

Člen Společenství křesťanů sobotního dne

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

Protože jsem v atmosféře výjimečnosti soboty vyrůstal již od svého dětství, je pro mne doposud sobota něčím jiným než ostatní dny týdne. Možná mi lidé s podobnou životní zkušeností dají za pravdu, že v dětství byla sobota dnem veliké nudy. Bylo určeno, co se v sobotu nesmí. A bylo toho poměrně hodně. To, co se smí, bylo vlastně jenom: jít do sboru, číst „sobotní“ literaturu, poslouchat „sobotní“ hudbu – velmi zjednodušuji, ale jako dítě jsem sobotu viděl zhruba tak, jak jsem popsal. Proč takové omezení: „protože si to přeje Pán Bůh a tak nám to v Bibli zapsal“ – tak mnohdy zněla odpověď. Bible byla pro mne tehdy příliš tlustá kniha a tak jsem v Bibli nehledal, je-li tomu skutečně tak.

Později (ještě za totality) přišly do mého života první problémy s tzv. pracovními sobotami. V sedmdesátých letech, když jsem chodil do základní školy, to bylo podstatně jednodušší než třeba v letech padesátých. Víím, že například moji prarodiče byli kvůli svčení soboty vězněni. V naší generaci šlo „pouze“ někdy o nějakou tu dvojku z chování, případně přišly problémy s přijetím na školu – protože ten, kdo svěťí sobotu, je nábožný, a být nábožný, to znamenalo být minimálně „podivný“ či dokonce tzv. „ideově nebezpečný“.

Ve světle těchto okolností se pro mne v té době sobota stala čímisi, za co bylo nutné bojovat. A když už je za něco bojo-

váno, má to nepochybně velikou hodnotu. Hodnotu v obětech, které musely být při tom bojování položeny.

Sobota se pro mne v té době stala něčím cenným a dokonce i něčím, co tvořilo hranici mezi správnými křesťany a těmi ostatními. Svěťíš sobotu? Fajn, tak to asi ani nebudeš jíst vepřové a prošel jsi prvním kolem výběru. Nesvěťíš sobotu? Sice nejsi „nevěřící“, ale správný křesťan také ne.

Postupem času došlo k dalšímu vývoji. Uvědomil jsem si, že ony předpisy týkající se svčení soboty, které mi byly – bezpochyby v dobrém záměru – v dětství vštěpovány, byly mnohdy postaveny na zvyklostech a snad to tak můžu nazvat – na tradici společenství, v kterém jsem vyrůstal. Vždyť co dělat s předpisy uvedenými ve Starém zákoně, kde některé jsou uvedeny jako příkazy či zákazy mnohdy reflektující dobu svého vzniku, a některé máme uvedeny pouze jako příklady v příbězích? Potřebujeme je konkrétně aplikovat do dnešních podmínek a nejrůznějších situací současného života.

A tak tedy: v sobotu se nepracuje, v sobotu se nic nekupuje, v sobotu se nechodí do restaurace, v sobotu se nesleduje televize, v sobotu se nevaří, v sobotu se neumývá nádobí, v sobotu se necestuje, v sobotu se neprovozují záliby (pokud nejde o zálibu ve studiu Božího slova či jiných „sobotních“ aktivit). V sobotu se nerozdělává oheň, v sobotu se neposlouchá „světská hudba“, v sobotu se neposlouchá rádio –

a mnoho dalších aplikací. Další „level“ je – v sobotu ani nemyslet na zaměstnání, školu a podobně (pochopitelně zde již hodně přeháním).

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Pozvolna se dostávám k druhé otázce. Biblický úsek v evangeliu Lukáše v první polovině páté kapitoly byl provokující už tenkrát a nabourává mnohé aplikace pro sobotu i v dnešní době. Může být chápán od jednoho extrému – sobota je zrušena, až po druhý extrém – v sobotu je možno uzdravovat a je možno konat dobro. Pro ty, kteří mají tendenci pečlivě aplikovat biblická přikázání na konkrétní životní situaci, vnáší do systému příkazů, co se v sobotu smí, a co se v sobotu nesmí, Ježíšova odpověď další nejednoznačnost. Co to vlastně konkrétně znamená „konat dobro“? Co to vlastně konkrétně znamená „zachránit život“? Nemluvě o příkladu: „Co udělal David, když měl hlad?“, který Ježíš uvádí jako odpověď na výtku farizeů. Zde se přece nejednalo o záchranu života. Zde se najedl – a tedy dělal něco, co se nesmělo – někdo, kdo měl hlad. Nikoli někdo, kdo umíral hladem. O záchranu života tedy nešlo...

Verše u Lukáše chápu jako úsilí návratu k původnímu účelu soboty – jako dni odpočinku, který má být pro člověka čímisi příjemným a posilujícím. Pochopitelně máme být křesťany všech sedm dnů v týdnu, nejenom v sobotu. Avšak sobota je pro mne vytržením z všedního týdne. Zároveň vím, že existují činnosti, které je nutno vykonávat i v sobotu, a zde prožívám cosi rozporuplného. Na jedné straně sám se těmto profesím vyhýbám ve smyslu vykonávání těchto profesí, na straně druhé vím, že služeb těchto profesí využívám. Zde nepomůže ani argument, že

kdyby všichni světili sobotu, tak... I kdyby všichni světili sobotu, tak některé služby jsou prostě nezbytné. Obdobně jako kdysi služba kněží a dnes například služba kazatelů. Ale také služby v nemocnicích, služby záchranných složek, služby vodárenských, plynových a elektrárenských provozů. V sobotu využíváme také služby poskytovatelů internetových spojení atd. Ne každý přijíždí do shromáždění vlastním autem.

Sobotní shromáždění. Zde bych chtěl připomenout další důležité poslání soboty. Sobota je dnem shromažďování. Prvek společného shromáždění vidím jako něco, co je důležitou součástí prožívání víry člověka. Pro každé období lidského věku s sebou nese své význačné rysy. V dětství mi dávalo možnost se přes všechnu nudu setkat se svými vrstevníky a o přestávkách provádět rozličné činnosti, o kterých bych se dnes snad ani nechtěl zmiňovat. V dospívání pro mne mělo společenství opět jiný „užitek“. V současnosti ve společném shromáždění čerpám (anebo jsem vyčerpáván). A nemusí jít vždy jenom o sobotní shromáždění, společná shromáždění mohou být také záležitostmi setkání ve všedních dnech nebo v pátky večer.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Vrátím se znovu na začátek svého zamyšlení a konstatování, že v dětství byla pro mne sobota dnem veliké nudy. Dnem plným zákazů a příkazů co můžu, a co nemůžu. I svého syna, který začíná chodit do základní školy, v sobotu doma omezujeme různými zákazy, co v sobotu děláme, a co neděláme. Náš systém aplikace příkazů ohledně sobotního dne na současné podmínky je jiný, než byl v dobách mého

dětství. Ale každopádně pro děti je omezující. Izraelskému národu byl dán systém příkazů a zákazů, který byl také omezující. A tyto příkazy byly nějak pochopeny a nějak aplikovány na konkrétní životní situace. Postupem doby vznikl komplexní systém, který řídil život každého jednotlivce izraelského národa. Poté přišel Ježíš a tvrdí, že Syn člověka je Pánem nad sobotou. A my znovu hledáme konkrétní aplikace pro konkrétní životní situace. Tímto postupem se krok za krokem znovu můžeme dostat do situace, kdy si vytvoříme systém, který bude řídit každý náš sobotní krok a každý náš sobotní pohyb.

Zda se nemá v sobotu pracovat? Jistěže v obecné rovině ne – máme odpočínout od veškerého svého díla. Avšak jsou povolání, kde se musí pracovat i v sobotu. Já se těmto povoláním – možná pokrytecky – vyhýbám. Nemají se vést v sobotu obchodní jednání? Já je v sobotu nevedu. Ale mohou nastat situace, kdy to bude nezbytné. Nemáme v sobotu cestovat? Není již cesta do sboru jistým způsobem cesto-

vání? Víím, že ještě nedávno byla a možná ještě je u některých bratrů a sester (byť nikoli v našem sboru) praxe taková, že přijedou v pátek do modlitebny a přespí tam do soboty, aby v sobotu necestovali. Máme se nad takovými usmívat, nebo se před nimi stydět? Máme v sobotu vařit? Oběd se třeba připraví už v pátek. A můžeme si v sobotu uvařit čaj? Vajíčko k snídani? V naší rodině i v sobotu leccos uvaříme. Věnování se zálibám a koníčkům? I v našem společenství na toto rozhodně není jednotný názor. Vést plané diskuze? No, kde jinde a kdy jindy je čas na diskuzi, co se v sobotu smí, a co se v sobotu nesmí, než právě v sobotu – například při biblickém úkolu?

(V šedesátých letech se někteří členové na Ostravsku oddělili od Církve adventistů sedmého dne a vytvořili si vlastní společenství. Mají kontakt s podobně smýšlejícími skupinami v Evropě. Historicky navazují na hnutí Dr. A. Kubeho v Polsku, proto bývají též nazýváni „kubovci“.)

Petr Staš

Kazatel

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

Sobota pro mne není jen bohoslužebný den, ale Den Hospodinův. Tak jsem to prožíval ve svém mládí se svými rodiči, tak jsem to pochopil z Písma svatého a tak se z toho těším i nyní – jsem pozván prožívat den Hospodinův se svou rodinou, se spoluvěřícími a především ztížit se před Bohem a Jeho slovem. Sobota je tedy v mé spiritualitě velmi důležitá, protože to je radost ze setkání s Bohem i s lidmi.

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Bůh je pánem soboty. Tím je řečeno vše. Prostě On je Pán, On určil tento den, On nás pozval, On mu dal náplň a já mohu buď přijmout, či odmítnout (ale to je asi všechno, co mohu). Pro přijetí jakéhokoli Božího nařízení se musím oprostít od mých představ, sklonů, vášní atd. a přijmout Pána i Jeho den. Mě to osobně vede

k vědomí, že Bůh má o mě zájem a že touží být se mnou. Dává mi ale i pravidla – On je iniciativní. To musíme uznat a přijmout a pak nemáme problém se dnem Hospodinovým.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Sobota není „vynález“ židů, a proto co Bůh doporučuje konat v tento den, má

velký význam i pro nás. Bůh mě nechce zatížit břemeny (to děláme my lidé), naopak, On chce s námi mít společenství. Pokud On chce být se mnou, je logické, že se musím něčeho zříci, abych mohl být s ním. My hříšní lidé spíše šilháme po tom, co nesmíme, než bychom se radovali z toho, co můžeme. Všechna doporučení v Bibli ohledně zachovávání soboty chápu tak, že Bůh si přeje, abych ho vzal vážně a nerozptyloval se druhotnými záležitostmi. (Asi nikdo z nás neumí jít na rande, a přitom dělat a myslet na jiné věci.)

Jakub Chládek

Preceptor na Teologickém semináři

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

V mé spiritualitě má sobota velmi důležité místo, protože je pro mě určitým mezníkem každého týdne. Už delší dobu se učím sobotu vnímat skutečně jako čas k oslavě Boha, čas pro připomínání si, kdo je Bůh... Čas soboty mi pomáhá ke skutečnému zastavení, přemýšlení, třídění si hodnot a priorit. Když jsem byl v plné kazatelské službě, tak pro mě byl prožitek tohoto času často stresující a velmi těžko jsem se zastavoval a přemýšlel, oslavoval Boha (tak, abych to dělal vědomě), protože to byl den naplněný nasazením, službou, organizováním, nasloucháním, často i řešením technických záležitostí v rámci sboru a bohoslužby. V tomto prožívání jsem často ztrácel rozměr výjimečnosti – boj o to, abych si zachoval jakousi čistou hlavu, odfiltroval některé věci, byl v tomto ohledu těžký.

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Tomuto výroku rozumím tak, že Ježíš je tím, kdo je autorem tohoto projektu, kdo mě vede k prožívání soboty, kdo je autoritou a také tím, kdo zastřešuje celý její smysl a jehož příklad ukazuje na smysl a záměr, snad i na způsob prožívání.

Od doby, kdy jsem si jako kazatel začal klást otázku (a kladu si ji dodnes), zda moje prožívání (svěcení) soboty je skutečně to, co si Bůh přeje, zda to naplňuje záměr atd., tak přemýšlím o textech, které o těchto záležitostech vypovídají – a také se (v modlitbách) ptám na prožívání. Modlím se o správné uchopení a pochopení textu i Božího záměru. Nemám však vždy jistotu, zda vše chápu správně a zda to i prožívám, zda naplňuji záměr, zda to není jen má představa, výmysl – to, jak to

mám prožívat. Jako činného kazatele mě tato otázka hodně trápila a v podstatě to nemám dodnes zcela uzavřené.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Myslím, že přenositelný je princip, podstatu věci, záměr, o který šlo. Tyto texty

neposkytují uzavřený výčet aktivit a dnes bychom byli schopni doplnit spoustu dalších položek.

Osobně vnímám, že je třeba v promýšlení těchto principů v textu neustat, ale pořád je znovu a znovu promýšlet, aktualizovat a dávat do souvislostí s dnešní dobou.

Dobře je i nad těmito věcmi vést věcná sdílení, diskuze, ale vždy s otevřeností a odvahou se vystavit novým pohledům; zhodnotit je, ne hned odmítnout.

Bohuslav Zámečník

Kazatel

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

Jako dítě jsem vyrůstal v prostředí adventistů sedmého dne, a tak jsem často slyšel konstatování, že sobota je den Páně. Později, jako starší, jsem si uvědomil, že sobota není dnem, který by se měl uctívat (ve smyslu uctívání nějakého fenoménu) s posvátnou úctou a třesením, ale vnímat jako výjimečný, neopakovatelný dar, který dává Stvořitel člověku, aby se s ním mohl setkat. S ohledem na odkazy textů z Bible (předně Ez 20,20) jsme vnímali a chápali, že sobota je opravdu dnem Páně, v něm se sluší a patří s patřičnou úctou a pokorou nejen sobotu vnímat, ale také prožívat.

Výraz „soboty mé“ jakoby nedával žádný prostor člověku. Ale v různých překladech dostupných v dnešní době každému se objevuje: „svěťte mé soboty, a ty budou znamením mezi mnou a vámi, abyste poznali, že já jsem Hospodin, váš Bůh“.

Hodně blízký je mi parafrázovaný překlad Slovo na cestu: „Na důkaz, že patříme k sobě, zachovávejte dny sobotního

odpočinku, tak budete dokazovat, že vaším Bohem jsem já, Hospodin.“

Sobota je pro mě setkávání s Hospodinem (na důkaz, že patříme k sobě) prostřednictvím nejrozličnějších lidí, zpěvu, hudby, modliteb.

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Ježíš dokázal, že není svázán zákonickými nařízeními, dokázal, že je pánem nad sobotou svým přístupem k lidem a službou. On na důkaz, že patří se svým nebeským Otcem k sobě, konal Jeho vůli. Sloužil.

Nejkrásnější sobotu jsem zažil ve věznici, kdy doživotní vězeň, který přijal Ježíše jako svého Spasitele, potvrdil své rozhodnutí křtem. Intenzivně jsem prožíval to společenství s nebesy. Prožil jsem sobotu při zájezdu do Izraele, kde jsem měl zamyšlení nad údolím stínu smrti, a uvědomil jsem si spolu s ostatními, že Hospodin nám dává novou šanci a chce, abychom patřili k sobě.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Jako „správný“ adventista bych měl uvést text Iz 58,13.14. Jsem ale přesvědčený, že tady vůbec nejde o den jako takový. Ve smyslu první odpovědi by zněl text asi takto: *Na důkaz, že k sobě patříme, nechci dělat to, co se mi právě hodí. Nechci vést plané řeči, nechci hledat své zájmy, nechci prosazovat své záliby, nechci se při-*

způsobovat většině, která si myslí, že právě tímto způsobem je možné lidem ukázat, jak jsi, Hospodine, tolerantní a máš široké srdce. V sobotě má být v první řadě vyjádřen vztah, který nám Hospodin nabízí. Sobotu daroval člověku a očekává s ním setkání. Mám dojem, že právě naším tolerantním chováním, aby lidé poznali, jak je Bůh dobrý, nedáváme dostatečný důkaz o tom, že patříme k sobě. Necháváme Boha čekat. Tím, že se v dobrém úmyslu věnujeme sami sobě, lidem nedáváme dost jasný důkaz, že patříme k sobě.

Marek Riečan

Kazatel

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

Vyrastal som v adventnej rodine, takže sobota, ako deň kedy sa nepracuje a nechodí do školy, bola pre mňa známa už od detstva.

Moje vnímanie a prežívanie soboty sa menilo s mojim vekom. Keď som bol menší, vnímal som sobotu ako veľké obmedzenie – s týmto sa nemôžeš hrať, toto nemôžeš pozeráť, tamto nemôžeš ísť a už som netrpezlivo čakal na koniec – konečne môžem zapnúť TV alebo hrať sa s obľúbenou hračkou.

S rodičmi sme trávili veľa času v zbore pri nácvikoch piesní, hlavne v piatok večer a v sobotu poobede. Tu by som chcel zdôrazniť veľmi dôležitú úlohu nás rodičov, ako predstavíme našim deťom význam soboty a ako ju s nimi budeme prežívať – vnímam to ako jedinečný čas, kedy môžeme byť ako rodina bližšie pri našom nebeskom Otcovi. Preto ma už dnes tak nevyrušuje správanie sa, hlavne menších,

detí (aj mojich) a skôr sa snažím viesť ich k úcte a dôvere v Boha. Verím, že neskôr sa to prejaví aj v ich prístupe k sobote.

Jakým spôsobom vnímáš novozákonný výrok, že Ježiš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Dnes sobotu vnímam ako jedinečný čas a chvíle, ktoré mi Pán Boh ponúka ako dar. Práve v našom neskutočne rýchлом tempe života veľmi potrebujeme čas na zastavenie sa – nielen kvôli fyzickej práci, ale ešte viac kvôli duševnému a duchovnému prežívaniu. Pán Boh dobre vie, čo prežívam, a preto ma pozýva k tomu, aby som sa znovu nasmeroval na Neho, dovolil mu viac a viac viesť moje životné rozhodnutia a plány a zároveň mohol meniť moju hriešnu povahu. Som veľmi vďačný Bohu za dar spoločenstva s ľuďmi v sobotu, ktorí sú pre mňa veľkým povzbudením (aj keď nie sme dokonalí). A preto sa vždy teším na ďalšiu sobotu,

kedy môžem byť bližšie k môjmu Bohu a zároveň vidieť a prežívať to, ako veľmi ho potrebujem.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svčení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Mám veľkú túžbu prežívať sobotu tak, ako ju prežíval Pán Ježiš. Myslím tým čas, ktorý trávil v synagóge a chráme pri oslave Boha, ktorá nám prináša povzbudenie našej dôvery v Neho. Zároveň sa Ježiš venoval ľuďom, ktorí potrebovali počuť a prežívať evanjelium. S prvou časťou prežívania soboty nemáme až taký problém (vieme pripraviť program bohoslužby), ale tá druhá, praktická časť, veľmi zostáva. Myslím tým praktické prežívanie toho, čo sme teoreticky počúvali a študo-

vali v prvej časti. A práve tu vidím pre nás veľkú príležitosť prežívať ešte väčšiu radosť a požehnanie zo soboty ako doteraz. Nebojme sa zmeniť našu tradičnú predstavu o sobote v prospech Ježišovho „modelu“ – ísť za ľuďmi, ktorí sú osamelí, opustení, unavení a sklamaní. Takto im najlepšie predstavíme skutočný a príťažlivý obraz Pána Boha.

Dnes už nezachovávam sobotu preto, aby som bol spasený (a teda musím), ale ďakujem Bohu za ňu, ako za neoddeliteľnú súčasť Jeho daru spasenia a milosti aj pre mňa.

Požehnanie zo soboty budem prežívať do takej miery, akou som sám ochotný do nej prispieť. Ak prichádzam ako „konzument“, nebudem môcť prežívať radosť a požehnanie, ktoré pre nás pripravil v tento jedinečný čas náš nebeský Otec.

Pripravujme sa a tešme sa už celý týždeň na sobotný odpočinok s Bohom.

Karel Staněk

Předseda Moravskoslezského sdružení

Co pro tebe ve tvé spiritualitě znamená sobota?

V mém duchovním životě měla sobota vždy své místo. Vzhledem k tomu, že jsem vyrůstal v adventistické rodině v době komunismu (narodil jsem se v roce 1959), vnímal jsem již od dětství, že tento den je zvláštní a výjimečný. Víra mnoha adventistů procházela zkouškou, ve které sobota sehrávala důležitou roli. Slyšel jsem mnoho zajímavých zkušeností, jak se Bůh zastal těch, kteří se rozhodli být upřímní ve svém postoji k Bohem darované sobotě. Slyšel jsem také modlitby, ve kterých zaznívaly prosby o pomoc pro ty, kteří pro-

žívali šikanu v práci nebo ve škole proto, že chtěli mít volnou sobotu pro uctívání Boha. Sám jsem brzy prožíval živé zkušenosti s Bohem a poznal jsem, že Bůh se úžasným způsobem zastane svých dětí.

V mé spiritualitě má pro mne sobota několik důležitých rozměrů:

- Bůh je úžasný Stvořitel a dárce života.
- Vnímám tento den jako čas, který Bůh pro mne oddělil. Nepotřebuji úzkostlivě hlídat, jestli začínám a končím sobotu přesně. Je přirozené, že chci tento čas věnovat mimořádnému duchovnímu soustředění. Každá nevyužitá chvíle je k mojí škodě.

- Sobota je pro mne důležitým sjednocujícím prvkem a také ji vnímám jako jedno ze znamení Božího lidu.
- Tento den mohu mimořádné požehnání přijímat a také požehnáním být. Učí mne to pokoře a vděčnosti, protože se setkávám s lidmi, které jsem si nevybral proto, že máme stejné duchovní citění, že chováme k sobě sympatie, ale setkávám se s lidmi na různé duchovní úrovni, rozdílného věku a s různým životním zatížením, s lidmi, které si povolal Bůh.

Jakým způsobem vnímáš novozákonní výrok, že Ježíš je pánem nad sobotou (L 6,5)? Jak se konkrétně tento princip projevuje ve tvém svěcení soboty?

Ježíš se v tomto výroku ztotožňuje se Synem člověka. Tomu Židé rozuměli tak, že se ztotožnil s Mesiášem. Vyjádření Ježíše jde však mnohem dál. Vnímám ho tak, že se Ježíš dotýká samotného stvořitelského aktu, kdy Hospodin sedmého dne odpočinul a stal se „stvořitelem“ soboty. On určil, kdy sobotní den nastane, a později také upřesňuje, čím sobotní den naplnit a kdy se stává požehnáním pro člověka i pro jeho okolí (Ex 16,22–29; 20,8–11; Iz 58,13.14; Ez 20,12). Tímto výrokem se Ježíš staví do pozice Stvořitele, který stál na počátku všeho, a je reakcí na sebevědomé vyjádření člověka, který tvrdí, že on vydá předpis jak nejlépe zachovávat sobotu.

Moje chápání soboty je tímto výrokem velmi ovlivněno. Upřímně musím vyznat, že je snadnější vytvořit si vlastní předpisy pro zachovávání soboty a vydávat je za Boží vůli než přemýšlet o poslání a smy-

slu soboty. Sobota je především o vztahu. Pokud se středem soboty stanu já a moje prožívání, podléhám stejné kritice jako farizeové.

Jak se podle tvého názoru máme dnes stavět k předpisům ve Starém zákoně, které definují svěcení soboty (nemá se vykonávat práce či obchodní jednání, cestovat, vařit, provozovat koníčky a záliby, vést plané diskuze...)?

Vzhledem k tomu, že Bůh zjevil svou vůli ve svém slově, je to jedinečná příležitost naslouchat mu a snažit se mu porozumět. Rady, které mají praktický dopad na moje prožívání soboty, jsou velmi důležité a jsou napsány proto, abychom je praktikovali, nikoliv o nich pouze diskutovali a rozporovali je. Nebezpečí je v tom, že některé rady jsou dobře kontrolovatelné, jako je např. práce v sobotu (jít do zaměstnání), jiné nejsou tak prokazatelné, jako např. plané řeči (pomluvy). Sobectví člověka se pak projevuje v tom, že upřednostní hedonistický postoj a považuje za správné to, co se mu líbí. Takové jednání však je pokrytecké, čímž ovlivňujeme nejenom děti, které jako rodiče vychováváme, ale také evangelium, které předáváme jiným.

Pokorně chci vyznat, že neumím plně využívat dar soboty a vytěžit z něj maximum. Toužím však po tom, být na nové zemi s Kristem, mým Spasitelem. Sobota mi pomáhá prožívat předchuť nebe, proto se na tento den vždy těším a také se na prožití soboty připravuji. Zahájení soboty v pátek večer je pro mne důležitým předělem času a připomínkou, že Bůh je Stvořitelem a Pánem nad sobotou.

